

MARADJATOK SZERETETEMBEN!

LELKIGYAKORLATOS ELMÉLKEDÉSEK

MARADJATOK SZERETETEMBEN!

MARADJATOK SZERETETEMBEN!

LELKIGYAKORLATOS ELMÉLKEDÉSEK
ELSŐSORBAN PAPOK ÉS SZERZETESÉK SZÁMÁRA

BÉCS, 1965

Egyházi jóváhagyással

**Copyright 1965 by Verlag OPUS MYSTICI CORPORIS, bei
Österr. Seelsorge-Institut, Wien I, Stephansplatz 3/III. — Ver-
lags. Nr. 502. — Druck: Gloria-Kulturverein, Wien.**

Maradjatok meg szeretetemben.

Jn. 15, 10.

Azért jöttem, hogy tüzet gyújtsak
a földön: mennyire szeretném, ha
már föllobbanna.

Lk. 12, 49.

Szítsd föl magadban Isten kegyel-
mét, amely kézföltételem által
benned van.

2. Tim. 1, 6.

TARTALOM

I.

Elmélkedés a belső imádságról	7
Elmélkedés a szentmiséről, I.	23
Elmélkedés a szentmiséről, II.	35
Elmélkedés a szentmiséről, III.	47
Elmélkedés a szentséglátogatásról	59
Elmélkedés a papi zsolozsmáról, I.	71
Elmélkedés a papi zsolozsmáról, II.	83

II.

Elmélkedés a Szűzanyáról	97
Elmélkedés a rózsafüzérről, I.	109
Elmélkedés a rózsafüzérről, II.	121
Elmélkedés a rózsafüzérről, III.	134

III.

Elmélkedés az erényekről	149
Elmélkedés az alázatosságról	161
Elmélkedés az engedelmességről, I.	171
Elmélkedés az engedelmességről, II.	181
Elmélkedés a papi tisztaságról, I.	187
Elmélkedés a papi tisztaságról, II.	199
Elmélkedés a papi szegénységről, I.	211
Elmélkedés a papi szegénységről, II.	224

ELMÉLKEDÉS A BELSŐ IMÁDSÁGRÓL

Aki szereti a szépet, az gyakran elzarándokol Sandro Botticelli képei elé. De ha sokat szemléli őket, valami különös dolgot vesz észre rajtuk. Leheletszerű finomság, elmondhatatlan báj lebeg alakjain. Mind angyalian szép, valóban égi jelenség, - de a mennyország boldogsága nélkül. Halk szomorúság, megnevezhetetlen bánat zsong bennük. Égi szépségek, akik nem találják helyüket a földön és nem vágyódnak az égbe. De hogy mi hiányzik számukra, azt maguk se tudják. Otthontalanok. A műértők meg is magyarázzák ezt a melankóliát. Régi monda szerint a teremtés hajnalán lejátszódott nagy lázadásban az angyalok egy része egyik félhez se csatlakozott. Ezért se a pokolra, se a mennyországra nem lehettek méltók. Botticelli állítólag ezektől az angyaloktól származtatta az emberiséget. Innét emberábrázolásának angyali szépsége, de egyben szomorú, fáradt hazátlansága is.

Nem tehetek róla, de ha papi arcokra nézek, mindig ez a legenda kerít hatalmába. Vonásaink mögött folyton a sehová se tartozás szomorúsága sugárzik kedélyemre. Ezek a sokszor angyalian tiszta arcok annyira üresek és semmitmondók! Annyira nincs történetük! Lehet, hogy ez is belemagyarázás, mint Botticelli kritikusai teszik, - és mégis félek tükörbe nézni. Mert arcomon ott látom a tipikus papi arcot, egy jellegtelen, elmosódott élet vetületét. Mi egyik félhez se csatlakozunk. A döntés határozott, szép férfias vonásai hiányoznak portrénkőről. Nem lázadunk Isten ellen, de nem is lángolunk érte. Hisszük, amit mondunk, de nincs kedvünk ahhoz, hogy éljük. Nincs helyünk a föl-

dön és nem vágyódunk az égbe. Az állandó kompromisszumok erőtlen bánata hűséges útítársunk.

Nem élünk belső életet.

Nincs középpontom, ahonnét egységes értelmet kapnának életem szerte hulló szilánkjai, hallgatásom és kibugygyanó szavam, nyugalmam és mozdulásom, könnyeim és kacagásom, ahová minden este hazatérnék s ahonnét minden este elindulnék utána. Kapu előtt állok, lezárt kapu előtt. Ó Istenem, időnkint milyen messze eltávolodtam tőle! Aztán újra visszatértem. Volt idő, mikor már azt hittem, hogy megnyílik előttem, vártam, zörgettem, reméltem. A kapu zárva maradt. Talán azóta le is szoktam róla, hogy egyszer átléphetem küszöbét. Pedig tudom, hogy mögötte megtalálnám a boldogságot. Azt is tudom, ha egyszer átlépném küszöbét, többé soha vissza nem térnék. Csak mennék, egyre vándorolnék hazafelé. Otthonom felé, ahol minden fűszálra, tájra, virágra ráismernék. Most újra itt állok lelkem lezárt kapuja előtt a belső várkastély küszöbén és könyörgök a kegyelemhez, a Kézhez, mely belül a kulcson pihen:

„Clavis David... Dávid kulcsa... aki megnyitod, és senki be nem zárja”

Érzem a perc szédületes súlyát. Tudom, hogy egész papí sorsom, örök életem függ attól, át tudom-e lépni a szent küszöböt? Ó, lezárt kapu, most Hozzád könyörgök:

„Emeljétek fel fejeteket ajtóik, táruljatok fel örök kapuk.”

Elmélkedésemben három dologra várok feleletet:

Mi van a kapu mögött? Mi akadályoz, hogy oda belépjek? És mi a kulcs, ami bevezet?

1. A BELSŐ TÉR

Az ember nemcsak kenyérből él. Ó mennyire érzem ennek az igazát! Lelkem az igazságból él, a szívem az örömből s ha e kettő birtokában vagyok, személyiségemet beragyogja az áldott béke. „Isten országa nem eszem-iszom, hanem igazság, béke és öröm a Szentlélekben.” (Róm. 14, 17.) Ezért mondja Üdvözítőnk: „Ti keressétek elsősorban Isten országát s annak igazságát, és ezeket is mind megkapjátok.” (Mt. 6, 33.) Mi pedig mindig a többit keressük abban a hitben, hogy az Isten országa végül úgyis hozzáadatik nekünk. Darabokból akarjuk összeállítani boldogságunkat. De ez a földi boldogság annyi töredékből áll, hogy valami mindig hiányzik. Folyton a hiányzó darab illúziójában élünk. Végül egyszer el kellene hagynunk a darabokat és keresni az egészet, berekeszteni a kifelé türemelő utakat s elindulni a belső ösvényen. Mert „Isten országa nem jön el szembetűnő módon. Nem lehet azt mondani: Nézd itt van vagy amott. Isten országa köztetek van.” (Lk. 17, 21.)

Mit jelent ez? Hogy megértjük föl kell fejteni a gondolatot. A szellem egyszerű, de én nem vagyok tiszta szellem. Ember vagyok tehát összetett. Rétegek vonulnak bennem, mélységek nyílnak egymás mögött. Felszínem, énem teljesen az érzéki benyomások hatása alatt áll. Képek és emlékek, impressziók és érzelmi ráhangzások töltik be ezt a tarka színpadot, zajos vásárteret. Én Istenem, az előcsarnok csődülete mindig meggyalázza a szentély áhítatát, míg csak Jézus rendet nem teremt ostorával.

Azután egy belső övezet következik. Csodálatos kapuján aki belép, már egy más világba lép. A külső zajok itt

csenddé csitulnak. A dolgok elvesztik változó árnyékukat. Az eliziumi mezők örök illata csapja meg a lelkünk, ahol a virágok sohase hervadnak és a fények sohase fakulnak meg. Csörgedező forrás üde hangja üti meg a fülemet. Igen, a lét forrásához jutottam. Oda, ahol az első ember sétált ámuló szemekkel és nevet adott minden dolognak. Az eszmék és eszmények világa ez. A dolgok lényege és az értékek éteri nyugalma vár reám. Telefon, rádió, repülő. Ádám nem ismerné fel őket. De itt bent ma is az ő szemével nézek. Az Ember vagyok, akinek szelleme az örök szépre, igazra, jóra és szentre rezonál.

A következő kapu magános terem titkát tárja föl előttem. E magános teremben karszékekben ülök én. Itt örökké egyedül vagyok önmagammal. Egyetlen hely, ahová léphetni nem léphet be senki más, ahol vagyok, aki vagyok. Egyéniség és sorsom végső titkát érzi ez a hely. Személyiségem és jellemem itt dől el e négy fal tanútlan csendjében. Itt őrzöm a nevemet, amelyből nincs több a szédületes nagy világban és az arcomat, mely az egyetlen a háttartalan örökkévalóság rendjében. Ha ezen a kapun beléptem már nem az Ember vagyok, hanem Én vagyok sajátos mértékeimmal, egyéni értékeléseimmal, tulajdon izlésemmel. Titok vagyok. Titok a világnak és titok saját magamnak. S ez a titok csak akkor oldódik meg, ha az utolsó kapu is kitárul és fénye világítja meg arcomat.

Ez az utolsó kristálykapu. Mögötte lakik az Isten. Úgy, mint a hangok mögött a dallam és a színek sokfélesége mögött a tiszta fény. Hiszen életem minden pillanata és lényem minden mozzanata főnntartó tevékenységének köszöni létét. Ha pedig a kegyelem állapotában vagyok, a kegyelem minden pillanata a megszentelő Isten kezéből

származik. Erre is vonatkoznak Krisztus szavai: „Atyám szüntelen munkálkodik, ezért én is munkálkodom!” (Jn. 5, 17.) Lelkem az Isten képmása, a kegyelem pedig Krisztus arca bennem. De nem úgy, ahogy a pecsétnyomó képe a viaszban. Ez holt kép, akkor is ott marad, ha a pecsétnyomót eltávolítom. Az élő Isten arca azonban élő arc. Ahol az arca, ott van Ő is és ahol Ő működik, ott a lényege. A tükör csak addig tükör, amíg jelen vagyok, s a dalam csak addig zeng a húrokon, amíg a vonó feszül fölélük. Legbelül, lelkem utolsó termében tükre vagyok Istennek és hegedű megszentelő kezében. Tehát lényem maga örök tükrözés, állandó felelet Isten fenntartó szólítására. Megszakítás nélkül folyik ez a metafizikai párbeszéd. A kegyelmi indítások és rezonáló szívem között szintén folytonos a dialógus.

Ere mondja Szent Ágoston: „Nem kell kívülrre menni, benned rejtőzik az Igazság!”

Itt rejtőzik életem igazi értelme. Csak itt leszek azzá, amivé lennem kell. Itt találom meg valódi magamat, igazi arcomat. Amíg ide el nem jutottam, álarcot hordok, és szerepeket játszom. Igen, kapuk vannak bennünk, belsőbb kapuk, amelyek küszöbét csupán meghitt barátaink léphetik keresztül. Azután van egy kapu: mindenki előtt zárva marad, egyedül mi léphetünk be rajta. Végül az utolsó kapu, mögötte van az Isten. Vár ránk. Csak Ő tudja, mióta bolyongok már előtte, be kell lépnem, de nem találom meg a kulcsát.

2. AZ AKADÁLYOK

Ne értsük félre, nem misztikus imáról van szó, hanem arról, ahová a lélek a kegyelem segítségével el tud és aho-

vá el kell jutnia, ha komolyan rászánja magát, hogy elhárítsa az akadályokat.

Az első akadály kétségtelenül a szándékos bocsánatos bűn, a lélek rendetlen ragaszkodása a teremtet dolgokhoz. Lehet ez egy személy bűnös vonzása, lehet az ösztönök sóvárgása, lehet az érvényesülés igézete. Mind egy. A lélek fogva marad az első övezetben s a befelé vezető ajtók bezárulnak előtte. A kegyelem hiába kopog a belső ajtók felől, nem nyer bebocsátást. Ezzel eleget is mondtunk. El tudjuk már képzelni, micsoda rombolást végez a lélekben. Először az isteni sugallatok vonulnak vissza, aztán kialszik a természetfölötti fény. A dolgok nézésében, a motívumok mérlegelésében jön a borzalmas naturalizmus. Ezt követi az akarati élet fokozatos bénulása. Megáll a lendület, nincs értelme a harcnak, nincs öröme a küzdelemnek. Az érzéki öröмок és nyugtalanságok, az evilági okosság és az önmegtagadások kiesése gyökerében támadja meg a kegyelmi életet. Itt legfeljebb csak a köteles imák végzéséről lehet szó, a belső imádságról egyáltalában nem.

A második akadály a fegyelmezetlenség. Hiszen az emberi élet egyetlen egészet alkot, amelyben minden összefügg egymással. Fegyelmezetlenség és imádság egymást kizáró fogalmak. Pedig az évek folyamán fokozatosan elengedjük magunkat. Csak azt végezzük, amit a külső körülmények kényszerítenek, felsőbb hatóságok megkövetelnek, határidők diktálnak. Mivel pedig Istent magát nem érezzük valóságnak, az Ő kívánalmait fokozatosan elhallgattatják lelkiismeretünket. Napjainknak marad ugyan még néhány szilárd pontja: a reggeli szentmise, az ebéd és a vacsora. De a többi, ami ezek közé esik, egyszerűen

játékszerévé válik a véletleneknek és hangulatoknak. Vaskos renyheség terpeszkedik szét az életen, amit időnkint ideges kapkodás vált föl. A határozott ritmus azonban teljesen hiányzik. Azon aztán igazán nem lehet csodálkozni, hogy fegyelmezetlen élet mellett fegyelmezetlen maradt a gondolkodás és fegyelmezetlen az imaélet is.

A harmadik akadály az extrovertált figyelem. Más szóval az összeszedettség hiánya. Bennünket a dolgok érdekelnek, az események érdekelnek és nem az, ami mögöttük rejtőzik. Lelkünk nem is tud már hozzászokni a nagy távlatokhoz, mert mindig a percnyi impressziókra vagyunk éhesek. Aki több nyelven ért, nyissa ki rádióját. Aztán szép lassan menjen állomásról-állomásra. Ha csak egy kis ízlése is maradt még, el fog iszonyodni. Micsoda kultúrmoslék! Pedig ebben úszunk valamennyien. Dolgainkkal is így vagyunk. Folyton csupán „intézzük” őket s ebben ki is merítjük önmagunkat. Ha semmit se intézünk, úgy érezzük, semmik se vagyunk. Mintha a lét csak eseményekből állna. Es ha nem történik semmi, akkor üres unalom szakad ránk. Hát hogy is lehet bensőséges az imánk, ha már nincs is bensőségünk? Mit kell tehát tenni?

Nyilván az első és legfontosabb, feltétlenül szakítani a habituális bocsánatos bűnökkel. Ebben a pillanatban kinyílik a sorompó a kegyelem előtt. Érdeklődésünk újra természetfölöttivé válik. Fanyar, szkeptikus kedélyünk úgy föl szakad, mint a hajnali köd a haramtos mezők felett. A cél világos, a földadat vonzó, az akarat lendül. Istenem, de szép is falun a cséplés! Sokféle a munka, de mind egy célra irányul. Ömlik a szem és dalol a masinák bűgő ritmusa. Ilyen egészséges szép ritmusa lesz életemnek is, ha elszakítom a rendetlen szálakat.

Most hozzáfogok, hogy rendet teremtsék magam körül. Először íróasztalom és olvasmányaim között, aztán egyéb dolgaiban. Vissza a napirendhez és életrendhez. Akkor is, ha hetven éves vagyok és talán már negyven éve bevontam az evezőket és a szeszélyes hullámokra hagytam magamat. Mert mi a napirend? Könyörtelen biztosítása annak, aminek elmaradni nem szabad. Persze ne tegye kicsinyes pizsmogássá az életet. Legyen tág, de határozott.

Végül jó a befelé fordulás gyakorlása. Sokrates milyen bölcsen fejtegette, hogy az emberek mennyire vigyáznak étkezésükre, nehogy egészségtelen és romlott ételekkel terheljék gyomrukát. De szellemükbe minden megfontolás nélkül engedik be a zagyvaságokat. Pedig a szellemi táplálkozásnak is megvan a higiéniája. Nem, addig semmire se megyek, amíg meg nem tudom fékezni az érzékeimet, nem tudom befelé fordítani a figyelmemet. Fokozatosan el kell jutnom lelkem középpontjába és erőmet és képességeimet ebből az egyetlen pontból kell irányítanom. Hiszen abból a belső világból is állandóan érkeznek impressziók. Valódi történetek, örökkévaló üzenetek. E távoli előkészület után kezdek csak hozzá a belső ima gyakorlásához.

3. A BELSŐ IMA

Szándékosan nem elmélkedésről beszélünk. Mert az elmélkedés annyit jelent, mint imádkozva gondolkozni és gondolkozva imádkozni. (Lindworszky) Már pedig ez nem mindenkinek való és nem minden időben alkalmas. A belső ima pedig mindig és mindenkinek szükséges. Nem más, mint személyes találkozás a jó Istennel, figyelés a jelen-

levő Istenre, aki Krisztusban mutatta meg magát. Beszélgetés Vele, vagy hallgatás Előtte. Igen, hallgatás is, mert ha a csend egyszer élővé vált, többet mond és mélyebbet nyilatkoztat ki, mint bármilyen beszéd.

Még pontosabban a belső ima találkozás az én Istennemmel, beszélgetés az én Jézusommal. Bármennyire is kell hangsúlyoznunk a lét szociális vonatkozásait és a liturgikus ima elsőségét, mégis azzal, hogy Isten személységnek teremtett engem, lényem legmélyén egyedül állok Előtte egyéni sorssal és egyéni felelősséggel. Lelkem és Isten.

„Egyetlent az Egyedülvalónak!”

Ez a pusztai atyáktól kezdve Szent Ágostonon keresztül töretlen hagyománya hitünknek. A belső ima az én magánkihallgatásom isteni Mesterem előtt.

HOGYAN FOLYIK LE?

1. Minden kihallgatás az előszobában kezdődik. Meg kell várom: míg föltáruul az ajtó és beléphetek. Itt mindenki iratokat szorongat és jegyzeteket készít. Pontosan tudnom kell, mit akarok előadni, mit kérni. Megkívánja ezt a tisztelet, de ügyem fontossága is. Az előkészített imádság a Szentírás egyik szakasza: már előtte való este foglalkoztam vele. Az óra szent komolysága megkívánja, hogy mondanivalóm határozott és világos legyen. Valóban el lehet mondani, minden imádság olyan amilyen a készület. Magánkihallgatásra készülök és bennfentes traccsoló referensként előszobázom. Tehát először csendet teremtek. Milyen nagyszerű időnkint a magyar nyelv pszichológiája! Valóban a csendet teremteni kell! Nem negatívum, nem ásitó úr zakatolás között, ha-

nem a csordulásig megtelt szellem figyelmes odafordulása saját központja felé. Aztán nyugalmat teremtek. Amikor az ember imádkozni akar, egyszerre ezer dolog jut eszébe, ezer elnitézendő ügy jelentkezik, csenget, sürget. Egyszerűen kikapcsolom a telefont. A nyugalom se negatívum, nem a senki földje a „volt” és „lesz” határai között, hanem a belső erők egyensúlya a nagy valóságok színe előtt. Végül okvetlenül bekopogtatok a Szűzanyához s az audien-
cia előtt megkérem, írjon néhány ajánló anyai sort ügyem-
re. Nélküle nem szabad soha elkezdenünk az imádságot.

2. E pillanatban föltáruul előttem az ajtó s elfogódottan léphetek Jézus színe elé. Letérdelek és hosszan megcsókolom szent lábait. Minden imádságnak imáddással kell kezdődnie, annak átélésével, hogy kicsoda Ő és ki vagyok én. Így maradok mindaddig, míg csak ajkán el nem hangzik a szó: „Mit akarsz, hogy cselekedjem neked?” Ekkor emelem Reá könyörgő tekintetemet: „Uram, hogy lássak!”

Uram, nem exegetikai értelmét akarom tudni, nem új igazságot akarok kibányászni és nem szándékom szenzációs meglátásokra szert tenni. Nem szellemem horizontját akarom tágítani, nem értelmemet élesíteni, hanem a közöttünk lévő kapcsolatot szeretném mélyíteni. Uram, hogy lássak!

Hogy ez az evangéliumi szakasz üzenetté váljék és transzparenssé tisztuljon. - Uram, itt és most mit akarsz általa tudomásomra hozni? Uram, ma ezen az evangéliumi szövegen keresztül akarom arcodra emelni tekintetemet.

Imádkozni annyit jelent, mint jelen lenni, jelen lenni pedig, szemlélni. Szemlélni pedig annyit jelent, mint hasonulni. Isten ugyanis azt az arcát, amely lelkem

legmélyén tükröződik, csak felém fordítja, ott csupán én láthatom. Ezt kell mindjobban megismernem és életemmel mindig tisztábban visszatükröznöm. Ő teremtetten az arcomat egyetlennek. A temperamentumom más és az életstílusom más, a sorsom is más, mint a többieké. A kegyelmek is, amelyeket kapok, sorsomra vannak szabva.

Krisztus is egy. Ezt mutatja hagyományos arca a művészetekben, amelyre mindig azonnal ráismerünk. És mégis! Minden művész másképp látta. Micsoda különbség van egy Dürer vagy Rembrandt, egy Solario vagy Maratta, egy Munkácsy vagy Samberger Krisztus-arca között! És ha festeni tudnék vagy képet faragni, isteni Mesteremnek olyan arcát mutatnám meg, amelyet még senki nem látott, csak én. Ezt a Krisztus-arcot keresem, kutatom, faragom, mintázom belső imámban. Lelkének azt az arcát, amely ebben a perikópában, ebben az órában az én lelkem előtt nyilatkoztatja ki magát.

3. Uram, gyógyítsd meg tekintetemet! - könyörgött Szent Ágoston. Így könyörgök én is elmélkedésem elején. Mózes rézkígyót állított a pusztába s aki rátekintett, meggyógyult. Én Jézusra emelem napról-napra tekintetemet és gyógyulok. Szemlélem Őt mély alázattal és csendes szeretettel. Ó, nem passzivitás ez, hanem titokzatos belső folyamat.

Milyen tévedés, amikor azt hisszük, hogy a gondolatok csupán az értelem gyümölcsei. Nekigyürkőzünk az elmélkedésnek, fontolgatjuk az anyagot és csak nem jönnek a gondolatok. Igen, mert a termékeny gondolkodás elsősorban a képzelet fejlettségén alapul. (Conversio ad phantasmata - mondja Szent Tamás.) Csak ott ébrednek vallásos igazságok és áhítatos

gondolatok, ahol áhítatos képzeletek itatják át az emlékezetet. Kérdés azonban, hogyan lehet ezeket a képzeleteket felújítani, mozgásba hozni? A felelet megint egyszerű: kedélyünknek kell mozgásba, hullámba jönnie. Miközben isteni Mesteremet szemlélem, valami belső megittasultság, meghatottság, áhítat kerít hatalmába. Lelkem húrjain csodálkozás, tisztelet, figyelem, készség, bánat rezdül. Egyik regiszter nyílik a másik után. Ezek az érzések, mint finom érintések, halk ihletések nyitják meg a képzelet zsilipjeit. Belső érzékenységet, fogékonyságot, feszültséget hoznak létre bennem. Kedélyem dinamikus telítettség állapotába kerül.

Végso fokon ennek a titoknak is etikai gyökerei vannak. A tiszta élet többé-kevésbé muzsikáló élet. „Az emberi lélek hangjai mintegy harmónikusan összehangzóak.” mondja Szent Hildegárd. Olyan vallomás még alig akadt, amelyben ne kapott volna tág szerepet az ének és zene. „Énekelj és haladj!” Talán szabad Szent Ágoston szavait így is fogalmazni: „Haladj és énekelni fogsz!” Kezdd küzdeni, harcolni, haladni célod felé - és énekelni kezdesz. Életed ritmusára kedélyed ritmusa fog rezonálni. A szárnysegegett lélek és a ritmustalan élet persze nem tud énekelni! - De így is fogalmazhatom: „Énekelj és haladni fogsz!” Szakítsd el a rendetlen szálakat egyszerre tavaszi verőfény árad el a kedélyeden. Énekelni kezd benned minden. Ha pedig énekelsz, ki is fogsz lépni. Kezdd el tiszta szívvel énekelni és menetelni fogsz. És látni fogsz. „Bologok a tiszta szívűek, mert ők meglátják Istent!”

4. Amikor Jézus alakja már teljes fényben áll előttünk a perikópában, akkor magamra tekintek. Hogyan viszonylik ehhez az én eddigi életem? Ó, eb-

ben a fényben olyan másként látom magamat! Kendőzés nélkül, retusálás nélkül. Azt mondják a filmszínészek akkor tanulnak legtöbbet, mikor maguk is beülnek a nézőtérre és végignézik saját magukat. Így teszek most én is Jézus jelenlétében. Filmszerűen pereg lelki szemem előtt életem. Látom magam az emberek között, hivatásom gyakorlása közben, magányomban. Hallom hangomat, figyelem gesztusaimat. Megrendítő felfedezéseket teszek. Milyen felszínes és tartalmatlan a társalgásom. Miért? Mert elképesztően üres vagyok. Milyen mesterkélt pózoló a viselkedésem. Miért? Mert a lelkem mélyén hamis és tisztátalan vagyok. Milyen terméketlen az életem. Mert mindenben önző és önkereső vagyok. Milyen széteső, jellegtelen az egész egyéniségem. Miért? Mert nincs hivatástudatom, nincs vezető eszmém. A jó diagnózis már fele gyógyulás és a jó önismeret már az életszentség fele útja. Köszönöm Uram, ezt a kegyelmet!

5. Ezután újra isteni Üdvözítőmre emelem tekinteteimet és kezdetét veszi a párbeszéd. „Mit akarsz, hogy cselekedjem?” Ha így volt a múltban, hogyan kell alakulnia a jövőnek? „Szólj Uram, hallgatja a Te szolgád!” Milyen akadályokat kell eltávolítanom? Milyen alkalmakat kerülnöm? „Isten, kész az én szívem! Kész az én szívem!” Ilyenkor panaszkodom az Úrnak erőtlenségem miatt is. Elébe tárom béna akaratomat és szélütötte szívemet. Őszintén megvallom Neki: Uram, még nem ígérek semmit, mert hazudnék, ha ígérnék. Semmi erőt se érzek magamban. Semmi lehetőségét annak, hogy ezen a ponton változtassak. De ez fáj nekem. Őszintén szeretném, ha másként lenne. Könyörögök, segíts át holtpontomon! - Fölmérhetetlen jelentősége

van annak, hogy Isten élő jelenlétében az utolsó leplet is lerántjuk magunkról és ne hagyományos pózokban és átvett imaszavakkal tartózkodjunk előtte. Isten gyakran mély pszichológiával vezet rá tennivalónkra. „Ha nem vagy képes változtatni ezen a ponton, arra talán képes vagy, hogy fokozd imádságaidat. Nincs erőd kidönteni a fát, kezdő vagdalni gyökereit! Nem tudsz ígérni, de talán tudsz sírni és szégyenkezni?! Türelmet, halasztást kérsz magad iránt? Ugye, ezentúl te is elnézőbb leszel mások iránt?” Talán cselekedeteink nem változnak meg ezen elmélkedés után, de mi magunk igen. Alázatosabbak, csendesebbek, őszintébbek leszünk. Régi életünk léket kapott és ez már nagy dolog.

6. Az audienciának vége. Ismét Jézus lábaihoz borulok. A hála és bizalom érzésével csókolom meg szent sebeit. „Uram, Te nemcsak Mesterem, de orvosom és Megváltóm is vagy! Bízom Benned!” Ahol az értelem fénye végetér, ott kezdődik a hit, és ahol nincs többé remény saját képességeimben, ott kezdődik a bizalom. Mérhetetlen értéke van ennek Isten szemében. Az utolsó tekintet, amit Jézus arcára vetek, a bizalom tekintete. Aztán újra az áldott Szűzanya ajtaján kopogtatok. Jóságos Anyám, Te a kegyelmek Anyja vagy, szerető anyai szívedre bízom a mai audienciámat. Szólj napközben többször szent Fiadnál érdekemben!

S z ó s z ó l ó n k , e m l é k e z z !

Az audienca ezzel végetért, de nem a belső imádság. Talán azelőtt éles határt lehetett vonni elmélkedésem és munkám között. Mióta a belső imát megszoktam, Jézus jelenléte elkísér engem napomra. Magános monológjaimat fölváltotta a Jézussal folytatott párbeszéd. Eddig min-

dig magamra gondoltam, most Jézusra. Eddig magammal hánytam-vetettem meg mindent, most Jézus elé tárom őket. Eddig embereknél kerestem vigasztalást, most Jézus a vigasztalásom. Ó, hogy tudott sokszor fájni a magány! Most Jézus a barátom. Beléptem azon a belső kapun, ahonét sohase tér vissza az ember. Kedves tájak köszöntenek felém és jól ismert harangok hangjában gyönyörködöm. Tulajdonképpen hazaértem. Mert aki Istennél van, az már hazaért. Ó, Istenem otthon vagyok!

„A mi hazánk azonban a mennyben van.”

(Fil. 3, 20.)

ELMÉLKEDÉS A SZENTMISÉRŐL

I.

Ha orvosi dolgokról esik szó, lekicsinylő gesztussal szoktuk elintézni a belgyógyászatot: semmit se tudnak! Pedig az orvostudománynak mégis csak a belgyógyászat a klaszszikus ága és minden ellenkező látszattal szemben az a legfontosabb. Igaz, a sebészet a technikai kultúra fejlődése következtében csodálatos dolgokra képes. De a sebész is csak akkor operál, ha meghallgatta a belgyógyász véleményét. A jó diagnózis fél egészség. Felismerni a bajt, egyet jelent a gyógyulás lehetőségével.

Lelkiéletünk sokkal rejtettebb és összehasonlíthatatlanul lokalizáltabb a test életénél! Bár a léte önmagában egyszerű, hiszen Isten képére és hasonlatosságára teremtetett. De a bűn éppen ezt a mag jellegét támadta meg és torzította el. A lélek „beteg” születik és a keresztség után is megmarad benne a fomes, mely betegségből származik és betegségre inklinál, hogy hasonlatunkat a Tridentinum szavaival fejezzük ki. Természetfölötti életünkben is lehetnek szervi pangások, kóros elváltozások, veszélyes gócok és szepszisek, a lelki érlemeszesedés meg az öregkori marasmus mindennapi jelenség. Csakhogy itt nem a szervezet elkopásából származik, hanem bűnös magatartásunkból. Nem a belső életelv föltartóztatlan kilobbanásáról van szó, hanem arról, hogy ezzel az életelvvél nem működünk közre. Tehát ezen a téren is aranyat ér a jó diagnózis.

Nos, egy csálhatatlan szabályra felhívhatjuk a figyelmet: ha a pap életében a szentmise elveszti központi je-

lentségét, ha az már csupán a megszokott rítus mindennapos megismétlődését jelenti számára, biztos jele annak, hogy a papi élet haldoklik. Vagy legalábbis a baj sokkal ijesztőbb, mint kifelé látszik és mint az illető maga sejténé. Igazán nem nehéz megérteni a tény igazságát. Hiszen az Úr Jézus életének középpontja az áldozat, a kereszténység lelke az áldozat, szentségeinek a forrása is: az áldozat. Tehát a lelkiélet középpontja, szíve, éltető forrása is az áldozat. Vegyük hozzá még, hogy papságom lényege, küldetésem első és alapvető mozzanata: áldozatot bemutatni. Nem ritust, nem betanult mozdulatsorozatok, nem ünnepi látványosságot, hanem áldozatot.

„Minden főpap ugyanis az emberek közül való és az emberek képviselőjére van rendelve az Isten tiszteletével kapcsolatos dolgokban, hogy ajándékot és áldozatot mutasson be a bűnökért.” (Zsid. 5, 1)

Ezt a gondolatot nyomatékozza Szentséges Atyánk is, amikor így ír:

„És ha ez vonatkozik minden keresztényre, nyilvánvalóan méginkább a papokra, mint akik különösképpen azért szolgálják az isteni Megváltónak, hogy az eucharisztikus áldozatot bemutassák.”

Elmélkedő tekintetünket tehát a szentmisére kell irányítanunk. Talán erőltetettnek tűnik, ha a Szentháromság titkával hozzuk kapcsolatba. Az imádságos lélek azonban szeret elmerülni a titkokban, szeret szemlélődni, csodálkozni és vonatkozásokat keresni. Miként a Szentháromságban három külön személy egy Isten, ugyanígy a szentmisében is három külön szempont ugyanaz a szentmise. Mindegyik személy ugyanaz az Isten és mindegyik szempont ugyanaz a szentmise. A három szempont is átjárja egy-

mást, kimeríti a szentmise titkát, egymás között vonatkozásokat hoz létre, sorrendet alkot és mégis oszthatatlanná teszi a szentmisét. E három különböző szempont pedig az emlékezés, az áldozat és a lakoma. A szentmise egészen emlékezés, egészen lakoma és egészen áldozat. Mindhárom más-más szempontból kimeríti a szentmise titkát, mint ahogy az isteni személyek mindegyike azonos az isteni lényeggel. Az emlékezés megjeleníti a multat, az idő „színe” alatt az örökkévalóságot, s talán ennyiben az Atya reflexe, „Aki a kezdet kezdet nélkül”. Az áldozat a Fiú meghajlása az Atya előtt, mely tragikus színezetet öltött, amikor az ember történetén ömlött keresztül. Végül a lakoma az Atya és a Fiú kölcsönös szeretetének örök vigassága, mely a küldetések által belefolytatódik a szívünkbe. Krisztust az Atya küldötte, Krisztus pedig miután föláldozta magát érettünk, elküldötte a Szentlelket. Minden szentmise titokzatos módon megjeleníti szemünk előtt az Atya irgalmát, a Fiú engedelmisségét és a Szentlélek küldetését. Ezért talán szabad a szentmise titkát is Dante szemével nézni, aki a Paradicsomban így énekli meg a Szentháromságot:

„S láttam mélyében három-egybe gyűlni,
szeretettel kapcsolva egy tömeggé,
mi itt lent szerte szokott elegyülni.

És egy mást, mint szivárványt szivárvány
tükrözte föl, s a kettő lehelése
a harmadik, belőlük egyre szállván.”

(Parad. XXXIII. 29,30-40)

A SZENTMISE EMLÉKEZÉS.

Álljunk meg itt néhány pillanatra. Az emlékezés valahogyan idegen lett számunkra. Ideges, hajsztolt életünk nem ér rá szép emlékeket ápolgatni. Nincs időnk emlékezni. S ha őszinték vagyunk, meg kell vallanunk, hogy kedvünk sincs hozzá. Öreg emberek terméketlen időtöltése, ráérő korok szenvelgő romantikája – gondoljuk, valahányszor e szót halljuk.

Mindenekelőtt szögezzük le, hogy valóban van terméketlen emlékezés, mely úgy jelenik meg, mint a lombhullató ős édes melankóliája s a naplemente óráinak fájdalmas rezignációja. Van öreges sütkérezés a mindent megaranyozó mult szelíd melegében. És van emlékezés, ami a jelen óra porondjáról lecsúszott ressentiment keserű nyés menekülése a „hajdani szép időkbe.”

Az ember kísértve érzi magát, hogy a szentírók ajkán egy nagyon sokat mondó, de nagyon frissen retusált ironikus mosolyt lásson, amikor azt írják: Ah igen, azokban az időkben (amikor mi voltunk fiatalok) gigászok éltek a földön... De a mai fiatalság... A terméketlenül eltöltött élet szívesen merül el a multban és mindig vannak romantikusok, akik a jelen feladatai elől az emlékek álmai közé szeretnek menekülni.

Ez igaz. És mégis, alig lehet elképzelni emberi életet emlékezés nélkül. Ha a multnak nincs beleszólása a jelenbe, ha csupán e pillanatnak élünk, életünk együtt enyészik el a pillanattal. Amikor az élet sodródása oly erős, és a feladatok oly tempót diktálnak, hogy nem tudunk megállni és visszaneézni, akkor végzetesen kiesünk a nagy összefüggésekből. A fiatal aktivisták, akik a tettek narkózisában élnek, csak zakatolnak és kelepelnek, de mara-

dandó hatásuk nincsen. Modern aszketikus írók hozták forgalomba a jelszót: A jelenem a most cselekvése (action du mon présent). Nagyon igaz. A múlt már nem áll hajtalmunkban, a jövő pedig még nincs. Tehát a jelen pillanat megragadása a döntő. Nagyon igaz, de csak félig. A szavak mindig kiszakítva adják az igazságot. Mert itt is éppen az a kérdés: mit követel a jelen pillanat? Múlt és jövő mesgyéjén állva mit kell minden pillanatban tennem? A multat beépíteni és átmenteni a jövőbe!

Ezért van döntő fontossága az emlékezésnek. Nyelvében él a nemzet. És emlékeiben él a lélek. Az élet folytonosság, elsősorban nem az idő, hanem a bennünk levő tartalmak folytonossága. A jellem addig áll fönn, míg eszményeit érvényre tudja juttatni a folyton alakuló helyzetek között. Eszményeink pedig az eleven emlékezés által élnek, hatnak és alakítanak. Emlékezni az első szerelemre, annyit jelent, mint hűnek maradni az első szerelemhez. Az a kor, amely már nem ér rá visszaneézni múltjára, menthetetlenül elveszti önmagát. S az olyan lélek, akinek soha sincs érkezése arra, hogy eszményképeire emelje szemét, nem él többé emberi életet. Csak vegetál. Igazán csak az emlékező lelkek finomak, meleg, gazdagok és önzetlenek. Csodálatos! Dolgok, amelyeket megragadtunk, személyek, akikkel találkoztunk, események, amelyeket átéltünk, nem maradnak folytonosan tudatunkban, de mégis jönnek velünk. Ha csendben visszaneézünk, egyszerre elevenen állnak előttünk. Honnét merültek föl és hol éltek eddig? A tudat alatt. Ha tisztán és mélyen szeretünk másokat, ők is eljönnek velünk a tudat felszíne alatt szívünkben. S ha reájuk emlékezünk, hirtelen feltörnek a szeretet mélyéből. Tehát nemcsak a

múlt képeit hordozzuk emlékezetünkben, hanem azokat is, akiket szeretünk, a szívünkben. Énünk nem csupán szerzett ismereteinknek foglalata, hanem szereteteinké is. Külső dolgok elvonhatják figyelmünket, szeretetünk akkor is érzi, hordozza azokat, akiket szívébe zárt.

De kérdés, hogy meddig? Fogalmi ismereteink, tudjuk, akkor kezdenek kifakulni, ha nem újítjuk föl őket. S a szeretet? A szeretet akkor kezdi meg haldoklását szívünkben, ha megszűnünk emlékezni azokról, akiket szerettünk. Belső világunk elporlása nemcsak értelmi, hanem szeretet-fogyatkozás is. A szív életének ez a titokzatos kölcsönösség a törvénye: amíg szeretsz, emlékezel, s amíg emlékezel, addig szeretsz! Nos, szereted Krisztust? Akkor szívesen és sokszor emlékezel Reá. Szeretni akarod Krisztust? Akkor kezdj el lélekből, áhítattal emlékezni Rá!

Ó, Jézus nagyon szeretett bennünket, végsőkig szeretett!

A szeretet pedig kölcsönösségre vágyik és nem tud beletnyugodni abba, hogy elfelejtsék. Jézus élni akart szívünkben s akarta, hogy emlékezzünk Reá. Minden szeretet a jelenlétből vagy ennek reményéből él. A távolságot áthidalhatja egy levél, még jobban egy telefonbeszélgetés, még jobban a televízió. Valójában nincs a jelenlétnek csupán illúziója. Ó, mi szegény emberek, a tér és idő korlátai között vergődve, minden hatalmunk optikai csalódás és minden győzelmünk újabb illúzió! De Jézus Isten, hatalmának mértéke a szeretet. Ha egyszer azt akarta, hogy emlékezzünk Reá, az emléket addig tudta fokozni, hogy finom fátyola mögött a valóságos jelenlét meleg szíve dobogjon. Ezért a nagycsütörtök minden édességét és a nagy-péntek végtelen szeretetét belefoglalta a szentmise titká-

ba: Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre! Így életemnek ezzel a végső kiteljesedésével szeretetemnek fortisszímójával, testem és lelkem maradéktalan odaadásával akarok mindörökké megmaradni és veletek maradni az idők végéig.

„Ó Jézus, a Rád emlékezés, legigazabb örvendezés. De édesebb vagy mint a méz, ha édesen szívünkbe térsz.”

EZT CSELEKEDJÉTEK AZ ÉN EMLÉKEZETEMRE. . .

Ezek a szavak az utolsó vacsora légkörébe vezetnek bennünket. Mindenki érzi, hogy valami fenséges dolog történik. Megilletődés és szent áhítat ömlik el a jelenlevőkön. Isteni Üdvözítőnk arcán olyan érzések tükröződnek, amelyek eddig a legmeghittebb percekben sem tűntek elő. „Vágyva-vágytam veletek elkölteni ezt a húsvétot!” Mióta vágytam? Azóta, hogy a pusztában láttam lelketek éhségét, mely ott ásított testetek éhsége mögött. Vagy már ott a kánai menyegzőn, mikor a lelkek végtelen sora úgy jelent meg szemeim előtt, mint üres korsók és kiszáradt kutak, akik az örök élet vizeit szomjuhozzák? Vagy mikor Anyám esdeklő hangját hallottam: nincs boruk? Igen, szegényes, üres tömlők. Nincs igazi öröm a lelkükben, nem részegültek meg az örök élet borától. Vágyva-vágytam, hogy a sajtót tapossam! Hogy újra szüret legyen szívükben. És hogy legyek az irgalmas samaritánus, aki bort önt sebeikbe.

Vágyva-vágytam elkölteni veletek ezt a húsvétot! Igen, már akkor, mikor a bárány vérével megkenték az ajtók szögletét s a halál angyala mögött a sátán settenkedett az éjszakában. . . És Istenem, azóta annyi pászka volt. . . Emléke egy réGINEK és sejtése egyNEK, ami majd eljő. Min-

den évben láttam vacsorátokat és hallottam, amint az Írást idéztétek:

„Ez a nap az emlékezés napja lesz számotokra.”

És Jézus lelke száll a századokon át. Látja az első tiszta áldozatot Ábel kezében és beleremeg a lelke... Látja Ábrahám készülődő áldozatát a Móriah hegyén és hevesen dobban bele a szíve... Látja Melkizedek kezében a kenyeret és a bort s érzi, hogy az óra elközelgetett... Látja a templom udvarán az oltárt s az oltáron a lángot, amint az égbe száll. És látja az áldozók szakadatlan sorát s a bárányokat, amint a késre hajtják néma torkukat... Istenem, minden áldozat mögött egy vágy... és mennyi vágy... és minden emberi vágy alján, legtöbbször öntudatlanul egyetlen dolog: vágy az Isten után! Vágyva-vágyanak ők is elkölteni ezt a húsvétot.

Ütött a történelem legdöntőbb órája. Az üdvösség története ép delelőre ért. „Atyám... a munkát, amit rám bízta. Hogy megcselekedjem, elvégeztem... Én Téged megdicsőítettelek a földön... Megismertettem a Te nevedet az emberekkel... és megtartottam őket a Te nevedben... és az ígéret közöltem velük. „Egész életem egyetlen megtestesült Ige volt Terólad, mutató ujj voltam Reád, út voltam Tefeléd, tükör voltam Terólad, és örömhír Felőled. Minden Te voltál, Atyám! Magam mindig elrejtőztem a küldetés árnyékában. De most már nem vagyok a világban.

A coenákulum ablaka a városra nézett, ajtaja pedig a keresztútra nyílt. De most a függöny le volt eresztve s az ajtó be volt zárva. Jézus már nem volt a világban és még nem volt Atyja országában. A kettő között megpihent egy órára a szeretet szigetén.

A családátya hűséges szolgája most leteszi a szerszámot

és asztalhoz ül. A szőlősgazda vincellérje leszüretelt és most megittasodhat a szeretet borától. Az elsőszülött leülhet barátaival az asztal köré s elfogyaszthatja velük az ünnepi lakomát... Vágyva-vágytam elfogyasztani veletek ezt a Pászkát! Ez az óra egészen a szeretet órája lett. Jézus eddig elsősorban a világ világossága volt, hogy világoskodjék a sötétségben. Most a legbensőbb isteni titkot tárja föl: „Isten a szeretet”.

Eddig azért élt, hogy tanúságot tegyen az igazságról, most eljött az óra, hogy tanúságot tegyen a szeretetről. Eddig mester volt, most jóbarát lett. Eddig fáradott, most lakomához ül, hogy teljes öröme legyen. Eddig nem volt hely, ahová fejét lehajtsa és most egy tiszta tanítvány szívére hajtja fejét. Eddig tanított, most pedig az Ige vakító fényéből végtelenül finom és meleg mozdulattal kezdi kibontani emberi szívét. Eddig mindig az Atyáról beszélt. Most először szólal meg a szeretet szent pírjában égve: „Maradjatok az én szeretetemben!” Most táruul föl Krisztus alakjának végső titka, lelkének egész mélysége, szívének végtelen szeretete, embervoltának legdöbbenetesebb bizonyossága, mikor térdencsúszva megmossa tanítványainak lábait és koldulja szeretetüket. „Fiacskáim... szeressetek engem!”

Én Istenem, ekkora szeretet mit kérhet a búcsúzás fájdalmasan édes pillanatában szeretteitől? Ne felejtsetek el ennek az órának emlékét! Gondoljatok majd rám, ha összejöttök! S ha majd megtöritek a kenyeret, emlékezzetek arra, akinek megtöretett a teste és megszakadt a szíve tiértetek! Ezt a reményt viszi Jézus a halálba s remény nélkül a szeretet nem élhet.

„Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!”

AZ ÚR HALÁLÁT FOGJÁTOK HIRDETNI...

Most odanézek az oltárra. Egy pap tesz-vesz ott piszkos albában és feslett miseruhában. Semmi áhítat a mozdulatain, semmi megilletődés az arcán. Talán az utolsó pillanatban hálódingére húzta a kazulát. A puha ágy, amelyből kilépett és a meleg reggeli, amely várja, az a két asszociációs tengely, amely közé ez a kínos félóra be van szórítva. Dehogy félóra! Húsz perc. Ha nagyon figyelnénk, meghallanánk az oltáron Krisztus kimondhatatlanul bánatos hangját: „Amit tenni akarsz, hát tedd sietve!” Lelked, ha még van, Isten tudja, hol van, mert itt nincs. Az az üres és unott csók az oltárra! „Júdás, csókkal árulod el az Emberfiát?” És az a Dominus vobiscum! Heroikus hitre van szükség, hogy elhiggyük, valóban az Úr van itt velünk.

Aztán a vasárnapi énekes mise. Ha valakinek nincs semmi képessége, azt megadással elviseli az ember. De ha valaki komédiát csinál az oltárnál, pedig tud énekelni, akkor nemcsak a zeneértő, hanem a laikus is pokolian szenved. Csak egy csöpp ízlése legyen! Az utolsó padba ülök, hogy feltűnés nélkül tűnhessek el, ha nem bírom tovább. Kurjongatásokkal kezdődik. Azután elindul a lavina. Fölismerhetetlenségig összetördelt, elharapott, szétmarcangolt szavak özöne zúdul ránk, megszakítva egy-egy üvöltéssel. Majd számító ravaszkodással és hamiskásan, de minden megokolás nélkül pianissimo következik, hogy azután egy nem várt pillanatban kitörjön a fortissimo és egy végső neumában reszketve és öblögetve, elnyújtva és kéjelegve várja a vastapsot egy operaházi amorozó. A hallgatóság inkább azt várná, hogy legördüljön a függöny. De a zenei blaszfémiák sorozata folytatódik torok- és orrhangokon, lírai kellemkedésekkel, harcias recsegésekkel.

Ó, mi maradt a zöldcsütörtök fájdalmasan finom hangulatából! Hol van itt a halálba induló Krisztus szent komolysága! És hol a búsúzás megilletődött emlékezete? Istenem, mit tud művelni az ember a legszentebbel, ha pap és faragatlan! Elfelejtjük, hogy a szentségek a signumok, jelek rendjébe tartoznak: jelölik, amit tartalmazzanak. A szentmise ezenfelül akció, jel, amely a cselekvés által valósul: nemcsak tartalmazza, de mutatja is, amit jelöl. Sőt, még tovább: a szentmise Krisztus akciója, én csupán megjelenítője vagyok. És így jelenítem meg? Hiszen ez karikatúra!

„Az Úr halálát fogjátok hirdetni!”

– mondja az apostol. Valahányszor celebrálunk, az Úr halálát hirdetjük. Mi vagyunk a nép eleven missziója. Gondolnunk kell arra, hogy a jelző és a jelzett valóság a legszorosabb kapcsolatban van. A víz jelzi a megtisztulást és poshadt vízzel nem szabad keresztelni. A kenyér jelzi a megújulást és romlott kenyérrel nem lehet misézni. Az olaj jelzi a felfrissülést és megromlott olajjal nem szabad a szent kenetet kiszolgáztatni. És ugyanakkor üres és unott celebrálással meg lehet jeleníteni Krisztus áldozatos lelkét?

Ha tehát másokat emlékeztetni akarok, akkor először nekem kell emlékeznem, és ha az áldozatra akarok emlékeztetni, akkor nekem is el kell merülnöm az áldozat szellemében.

1. Két veszedelem fenyeget az oltárnál: vagy színész leszek vagy gép. Vagy megjátszom Krisztust vagy üres ritust ismételve. Az első méltatlan magamhoz, a második méltatlan híveimhez és mindkettő méltatlan Krisztushoz. A megtestesülés titka kell, hogy egész életszemléletünk és életalakításunk főrésze legyen. Annyit jelent,

hogy Isten valóságban ember lett és nemcsak megjátszotta az emberséget. Személyes egységre lépett testével és nem csupán lakott benne. Ha csak színész vagyok az oltárnál, és megjátszom Krisztust, ez rituális doketizmus, ha pedig gép módjára, lélektelenül misézem, ez rituális karteziánizmus. Hogy misém valóban emlékeztetés legyen, Krisztusnak meg kell testesülnie benne.

2. Hol kezdjem? A reggeli elmélkedéssel. Elolvasok egy szakaszt az Evangéliumból. Halkan kigyullad az emlékezés tüze, lángra lobban a szív, ízzik a szeretet, zsong az áhítat. Nézem az Urat, hallom a hangját, tanúja vagyok életének. S ez a találkozás zökkenő nélkül ömlik át a szentmisébe. Múlnak a percek s egyszer csak azt veszem észre, hogy már a mise közepén tartok...

Uram, mindennap ideteszem a paténára önmagamat. Istenem, milyen mély értelmet nyer itt coelibátusom! Valóban áldozat vagyok! Beata passio! Temetőben holt köveken hányszor olvasom: „Emléked örökké él!”...

Ránézek a hófehér ostyára:

„Feltámadtam és még veled vagyok, alleluja!”

Krisztus sírjánál az angyal azt hirdeti: nincs itt, föltámadott!... Az oltárnál pedig azt hirdetem: itt van, föltámadott!

„Felmegyek az én Atyámhoz és a mi Atyánkhoz, Istenemhez és Istenetekhez.”

Még néhány perc s a szentáldozásban veszem az örök élet zálogát és Vele, Átala és Benne fölvétetem az isteni életbe és elmerülök a teljes Szentháromságban.

Amen.

ELMÉLKEDÉS A SZENTMISÉRŐL

II.

Élete derekán az ember legnagyobb veszedelme, hogy meghal benne a lélek. A hitem ép, hivatásomat nem vetettem el, s föltehetem azt is, hogy a kegyelem állapotában vagyok. Érintetlen az egész természetfölötti apparátus, csak éppen lélek nincs mögötte. Végérvényesen és végzetesen megrekedtem a középszerűségben. Csak teszem a dolgomat, de nem élem. Mondom, amit egy papnak mondania illik, de ezeknek nincs gyököre az énemben. Már jó ideje nincs belső történetem. A gépnek csak tartalma van, de története nincsen. Ha még zavarba tudnék jönni, a katekizmus első kérdése zavarba hozna: „Mi végett vagyunk a világon?” Bizony már régóta nem izgat Isten mélyebb megismerése. Utolsó teológiai vizsgám óta semmivel se tudok róla többet. És hol vagyok a másikkal? Szeretem Istent? Ha szeretet az, hogy igyekszem kerülni a halálos bűnöket, akkor szeretem. De ha a szeretet odaadás és figyelem, készség és lángolás, akkor már régen nem szeretem őt. A legfájdalmasabb talán az, hogy mind ebbe teljesen beletörődtem. Sőt megnyugtató az a tudat, hogy nincsenek kilengéseim. Azt mondom, lehiggadtam, – pedig kihültem. Megcsöndesedtem, – pedig elakadtam. Megértem, – valójában elfásultam. Ijesztő kihalási folyamat megy végbe bennem, s ijesztővé az teszi, hogy engem egyáltalán nem ijeszt meg. Ó Istenem, nem csupán a halálos bűnben lehet megátalkodni, hanem a halálos lanyhaságban is! A lagymatagságban, amelyet az Úr kiköp a szájából. Már régóta szomszédja vagyok a halálnak

s megszoktam ezt a szomszédságot. Egy valódi bűnös sokkal többet ér Isten szemében, mint az, aki már nem érzi és nem szenved embervoltának nyomorúságát és elesettségét. Amazt meg lehet váltani, ezt nem.

Hogyan jutottam ide és mi vezet ki belőle? Erre is, arra is egy a felelet: az áldozat. Mióta életemből lábujjhegyen és észrevétlenül eltávozott az áldozat, azóta a szeretet élete is haldoklik bennem. Mióta elfeledtem napról-napra önmegtagadásokat végezni, erőfeszítéseket tenni Jézusért, azóta lélektelen az életem. Mióta beérem a munkámmal együttjáró nehézségekkel, azóta megszürkült bennem minden. Mert hát, Istenem, mely embernek nincsenek nehézségei és kinek nem kell küzdenie a mindennapi kenyérért? Ez még magában nem elég!

Előző elmélkedésünkben láttuk, hogy a szeretet nem tartható fönn emlékezés nélkül. Most egy lépéssel tovább kell mennünk. A szeretet nemcsak emlékezés, de áldozat nélkül sem élhet meg. „Fájdalom nélkül nem élhetünk szeretetben”. (Szent Bernát.) Az áldozat szeretetből fakad, de szeretetet fakaszt. Ha tehát a szentmise nemcsak emlékezés, hanem áldozat, és pedig elsősorban áldozat, akkor az is Krisztus szeretetéből fakadt és az Ő szeretetét fakasztja bennünk. Az a veszedelem fenyeget bennünket, hogy kihül bennünk a szeretet? Attól kell tartanunk, hogy elszürkülünk? Nos, el kell merülnünk az áldozat misztériumában és megújul ifjúságunk. Hogy ennek értelme világossá váljék számunkra, hatoljunk bele Isten kegyelmével e három titokba. Szemléljük Krisztus áldozatát, az Egyház áldozatát és a mi áldozatunkat.

KRISZTUS ÁLDOZATA.

Hogy Krisztus keresztjét megérthessük, meg kellene értenünk a bűnt. És megfordítva, hogy a bűnt megérthessük, meg kellene értenünk a keresztet. Azonban mind a kettő titok. *Mysterium crucis* és *mysterium iniquitatis*. Ha két ismeretlennel állunk szemben, egy harmadik segédfogalomhoz kell folyamodnunk. Ahol az értelem fölmondja a szolgálatot, ott a szeretet még egyre világít. Ahol az ész megáll, a szív még tovább hatol a mélybe.

Hogy a kereszt és a bűn titkát megérthessük, a szeretet titkához kell folyamodnunk. Látni fogjuk, hogy a kereszt nem más, mint az isteni igazság mérlege. Krisztus kitárt és szegekkel átvert két karja az a mérleg, melyen a szeretet és a bűn három órán keresztül lebegett egyensúlyt keresve. Az emberi gonoszság és az isteni szeretet paroxizmusában végre elhangzott a „beteljesedett!”

Ah, Istenem, milyen világtörténeti pillanat! A mérleg véglegesen elbillent. A szeretet győzött a gonoszság fölött.

A kereszt egyik szára a földbe gyökerezik, s az ég felé mutat. Jelzi a bűnt, mely bocsánatért kiált az égre. Az egyik Isten igazságosságához, a másik az irgalmasságához folyamodik. Két egymást keresztező szempont. Ime, ez adja a dilemmát: Isten, Isten! Csak úgy lehet irgalmas, ha igazságosságán a legkisebb sérelem se esik. Ahol a két egymást keresztező szempont találkozik, ott van Krisztus átdöfött szíve. A dilemma csomóját megoldani nem lehetett, csak átvágni: ime, a katona lándzsával átdöfte Jézus legszentebb Szívét. Megdőbbenve állunk e titok előtt. Ime a dilemma megoldása: az áldozat!

No, de tartsunk sorrendet. Induljunk el a bűnből. De ne teológiai, hanem lélektani mivoltából. Nietzsche látta

meg a lényeket, mikor ezt kiáltotta eszelősen: „Ha lenne Isten, nem tudnám elviselni, hogy nem én vagyok!” Valóban, minden bűn lényegében ez: nem tudom elviselni, hogy az Isten Isten és én csupán teremtmény vagyok. Isten, mint tudjuk, azonos akaratával. Ha tehát akaratát tagadom meg, Istent tagadom meg. Minden bűnömmel félre akarom állítani az utamból. Perbe szállok vele és tagadom fölöttem való jogát. Sőt, a lelkiismeretem szavában meg akarom fojtani Őt.

Az egész ószövetség története húzódik meg e néhány szóban: „Jeruzsálem! Jeruzsálem! Te megölsöd a prófétákat és megkövezed a hozzád küldötteket.” (Mt. 23,37) De ahol elárad a bűn, ott túlárad a kegyelem. A mélység mélységet hívogat. Nehéz megmondani az okok titokzatos sorrendjét, de tény, hogy minél nagyobb lesz a szeretet, annál ádagabb és elvakultabb lesz a gonoszság. Megdöbrentő versenyfutásnak vagyunk tanúi. A szőlő gazdája egymásután küldi szolgálait. A bitorló egymásután gyilkolja le őket. Végre elküldi egyszülött Fiát. Mi lesz most? Most végre magával Istennel áll szemben a bitorló. És mi történik? Megrendül ekkora szeretet láttára? Vagy menekül előre? Dehogy! Bevárja és szembeszáll vele. Heródes életére tör, a farizeusok összeesküsznek ellene, egyik tanítványa elárulja, a másik megtagadja, a katona arcul üti, a pribékek véresre korbácsolják, Pilátus pedig halálra ítéli. Végül eljutott az ember addig, hogy magát Istent állíthatja törvényszéke elé és ítélezhetik fölötte. Krisztus személyében ténylegesen halálra ítélte és megölte az Istent.

A megtestesüléssel lélekzet elállító dráma kezdődik a földön. A megtestesült Szeretet halad együtt lépésről-lépésre a megtestesült gonoszsággal. Ahány lépést tesz az

egyik a mélybe, ugyanannyit tesz utána a másik. A bűn misztériuma és a szeretet misztériuma. A mélység mélység után kiált. S amikor az ember elérkezik gonoszságának legaljára, amikor kimerítette a bűn végső lehetőségét, ott, abban az értelemmel föl nem fogható mélységben, a szeretet is eljutott irgalmasságának legutolsó fokára és kimerítette a jóság végső lehetőségét. Az ember megölte magát az Istent! De ugyanakkor maga Isten halt meg az emberért! Ahol a *mysterium iniquitatis* szembenézett a *mysterium caritatis*sal, ott született meg a *mysterium crucis*.

Ó igen, az isteni szeretet győzött az emberi gonoszság fölött. Lehet-e kételkedni ebben egy pillanatra is? Igen, hatalma nagyobb, mint az ember gonoszsága. A szeretet erősebb, mint a rossz. Ezt értjük. De mi lesz Isten igazságosságával? Mi lesz vele? Nézzünk a keresztre! Isten ott megmentette az embert, de ugyanott abszolút igazságot is szolgáltatott. A szenvedő Üdvözítő magára vette az ember tartozását s aztán fönn tartás nélkül kiszolgáltatta magát az Isten igazságosságának. Teljesen átadta magát az Atyának, hogy általa Isten egy emberi testben, emberi lélekben és szívben számolhasson le a bűnnel. Rajta és benne az igazságszolgáltatás a földi formák végső összemomlásáig, a teremtett lét teljes összetöréséig érvényesítette ítéletét. Ime, ez is a *mysterium crucis*!

De hatoljunk mélyebbre. A keresztről beszél, hogy mennyire szerette Isten az embert. De beszél másról is. Arról, hogy egy ember mennyire szerette az Istent. A keresztről két ellentétes erő csap össze. Az egyik oldalon az önakarat üli végső győzelmét: *amor sui usque ad contemptum Dei* – az önszeretet önmaga megvetéséig. A másik oldalon a teljes önátadás diadalmaskodik: *amor*

Dei usque ad contemptum sui – az istenszeretet az ön-maga megvetéséig. Ahány lépést tesz előre az egyik, ugyanannyit a másik. A gonoszság elítéli Istent, Jézus pedig meghajol Isten akarata előtt. A bűn keresztet ácsol Istennek, Jézus pedig magára veszi a keresztet Isten iránt való szeretetből. Az ember keze – millió kéz – köztük az enyém is, – a katona kezével keresztülszúrja az Isten szívét, Jézus pedig vérének utolsó cseppjét is kiontja, mert szívének utolsó dobbanásáig szereti az Atyát. Ecce homo! Az ember Isten iránt való szeretete győzött az ember istengyűlölöte fölött. Az utolsó szó a szereteté lett. „Beteljesedett!” A szeretet tüze felemésztette a gyűlölet tüzét. Ez is a *mysterium crucis*.

Krisztus fölfeszítésében megnyilatkozott az ember radikális lázadása, de ugyanakkor radikális hódolata is. Az istengyűlölet a teremtmény végső lehetőségéig hatolt, de ugyanakkor Jézus is átadta magát Istennek, hogy benne az Atya kiterjeszthesse uralmát a teremtett lét végső lehetőségéig, egészen az élet feláldozásáig. Engedelmes volt a haláláig, mégpedig a kereszthaláláig.

E pillanatban született meg újra Isten országa a földön.

Nézzünk föl a keresztre! Mikor a gonoszság minden hatalmát összeszedi, mikor minden erejét beleveti a harcba, mikor már a végső magaslatot ostromolja, mi állhat még ellent neki? Mi törheti meg hatalmát? Hol ér véget a sá-tán országa? Ott, ahol az áldozat kezdődik. Nézzünk fel a keresztre és suttojuk el Szent Pál szavait: „A szeretet türelmes, a szeretet jóságos, a szeretet nem féltékeny, nem kérkedik, nem gőgösködik, nem tapintatlan, nem keresi a magáét, haragra nem gerjed... mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel.”

Ó, értjük már! A kereszt ez a „minden”. A totális gonoszsággal szemben a totális szeretet. Hogy valóban mindent eltűrhesse, meg kellett engednie minden gonoszságot; hogy mindent elhiessen, a teljes sötétségnek kellett lelkére borulnia; hogy mindent remélhesse, a végső elhagyatottságba kellett zuhannia; és hogy mindent elviselhesse, az áldozat kelyhének utolsó cseppjét is ki kellett ürítenie.

„Ime, a kereszt fája, melyen a világ üdvössége függött.”

És most álljunk a szentmise oltára elé és folytassuk Szent Pál szavait: a prófétálások véget érnek, a nyelvek megszűnnek, a tudomány elenyészik, a szeretet azonban soha meg nem szűnik, mert a legnagyobb a szeretet. Igen, a szenvedések végetérnek, a sebek kínjai megszűntek, a halálhörgés utolsó sóhaja is elenyészett, de a szeretet Jézus legszentebb Szívében soha meg nem szűnik. A szegek helyén ma a szeretet bíbor rózsái illatoznak az Atya előtt, s a megnyitott szív bíbor ajakká lett, mely egyre értünk könnyörög: Atyám, ne a bűnt tekintsd, hanem az én szívem hódolatát! Az ember milliószor vétkezik, de én milliószor hajlandó vagyok Érted és érte odaadni önmagam! Atyám, igen, a bűn borzalmas, de van a bűnnél is nagyobb! Mert a legnagyobb a szeretet. A szenvedés elmúlt, de az Áldozat megmaradt! És ez a szentmise.

AZ EGYHÁZ ÁLDOZATA.

Közeledem a szentmise delelője felé.

Krisztus testét a kehely fölé emelem: „Őáltala, Ővele és Őbenne legyen a tiéd minden tisztelet és dicsőség Mindenható Atyaisten, a Szentlélekkel együtt”. A szentmise elérte csúcspontját, megtörtént a második elevatio. Elő-

szőr fölemeltem az áldozatot, hogy megmutassam a népnek: venite adoremus! Most újból fölemelem, hogy megmutassam Istennek. „Általa, Vele, Benne legyen minden tisztelet és dicsőség Istennek!” E pillanatban bemutattam az áldozatot.

Mert mi az áldozat? Elismerése annak, hogy Isten abszolút Úr. „Te vagy egyedül Úr!” S hogy ez nemcsak szó hanem érzület; hogy nemcsak vallomás, de meggyőződés is; kezünkbe veszünk valamit, ami kedves a szívünknek s odaajándékozunk Istennek. Ime, Krisztus tulajdon életét, végtelenül gazdag lelkét, lándzsával átdöfött szívét tárja oltárunkról a mennyei Atya felé: „Fogadd el szent Atyánk ezt a szeplőtelen Áldozati adományt!”

De hát ez még mindig Krisztus áldozata. Bár az Egyház oltárán és a pap keze által történik, mégiscsak Ő adja magát. De hol az Egyház áldozata?

A szentmise mindig lezárt könyv marad számunkra, ha nem értjük meg a Corpus Christi mysticum titkát. Az Egyház ugyanis nem más, mint a köztünk, velünk és bennünk élő Krisztus. Nemcsak tanításaival és szentségeivel, hanem kegyelmével is közöttünk maradt. Krisztus kegyelme pedig élő organizmussá forrasztja össze azokat, akik fölvétettek a közösségbe. Miként Ábrahám vére keringett az egész választott népben, s tette őket egyetlen egésszé, ugyanúgy Krisztus kegyelme cirkulál az újszövetség választott népében s teszi egyetlen organizmussá.

Az Egyház a megtestesülés misztikus kiterjesztése a világ végezetéig. Miként Krisztus isteni személyisége jelen van egész emberi természetében és annak minden részében, hasonlóképen Krisztus a Fő (személyiség) titokzatos módon jelen van az egész Egyházban és annak minden tag-

jában. A két természet egyesülése Krisztusban olyan bensőséges, hogy a tulajdonságok kölcsönösen kicserélhetők. Joggal mondhatom, hogy Isten halt meg a kereszten és megfordítva is: Ember váltotta meg a világot. Nos, húzzuk tovább ezt a vonalat s azt találjuk, hogy itt is kicserélhetők a tulajdonságok.

„Krisztusban szól az Egyház és az Egyházban szól Krisztus és a test a Főben és a Fő a testben. . . Akár a Fő beszél, akár a tagok, ugyanúgy Krisztus szól.” (Sz. Ágoston.)

Ha tehát Krisztus ennyire egy az Egyházzal, akkor Krisztus áldozata egyben az Egyház áldozata is. Szent Ágoston szavait tehát biztosan mondhatom így is:

Krisztusban szenved az Egyház és az Egyházban Krisztus, akár a Fő szenved, akár a tagok, ugyanegy Krisztus szenved.

Ah, milyen vízió fakad e gondolat nyomában! Csak merjük alkalmazni a „Communicatio idiomatum” törvényét! Krisztus a kereszten elszenvedte mindazt a szenvedést, amelyet Egyháza szenved a történelem folyamán. És megfordítva! Az Egyház az idők végéig szenved a keresztfeszített Krisztus gyötrelmeit. Gondoljunk arra, amit a fiziológia az érzések kihelyezéséről tanít. A fájdalmakat az érzőközpont érzi, de az érzelmeket, érzeteket kihelyezi az idegvégződésekre. És megfordítva! Az idegvégződés érzi az ingert, s az idegközpont szenved a fájdalmakat.

Ó igen, Krisztus a Fő, egykor elszenvedett mindent, – s azóta az évek egymásba kapcsolódó láncolatán, az évszázadok idegpályáin keresztül ez a szenvedés helyeződik ki a tagokra. Krisztus azóta egyre vérrel verejtékezik, tanítványai elárulják, apostolai félelmükben megtagadják, ellenségei szüntelenül rágalmazzák, hamis vádak alapján elítélik, bebörtönzik, ütlelik és megfeszítik.

Az Egyház minden reggel bejárja a bartönököt, megkeresi a szanaszét szenvedőket, összegyűjti a véres verejtékeket, fölítatja a némán elsírt könnyeket, szívébe zárja az ég felé szálló sóhajtasokat, magához veszi a fájdalmas ütlegeteket, ciboriumába foglalja a világon elszórt testi-lelki gyötrelmeket, Krisztus kínjainak partikuláit és minden reggel bemutatja az Áldozatot a mennyei Atyának: „Fogadd el, szent Atyánk, ezt a szeplőtelen áldozati adományt.” Newmann szép beszédet mondott erről, hogy az Egyház a magános lelkek édes otthona. Ugyanígy elmondhatjuk, hogy a szentmise minden reggel a világon szétszórt és Krisztusban szenvedők nagy találkozója. Ime, ez az Egyház áldozata!

AZ ÉN ÁLDOZATOM.

Megrendült lélekkel járlok az utolsó stációhoz. Már látom a végső következtetést. Krisztus istensége oszthatatlanul volt jelen egész emberségében és annak minden tagjában akkor is, ha az egyes tagoknak más volt a funkciója. Az Egyház is jelen van az egész misztikus testben és annak minden sejtjében; bár a szerepek különbözők, az élet azonos. Mindaz, ami Krisztussal történik, az Egyházzal is történik, az egyes keresztténnyel is történik. Krisztus követése nemcsak feladat, amit teljesíteni kell, hanem sors is, amelyet el kell viselni, meg kell szenvedni.

Ha a kegyelem állapotában vagyok, Krisztus él bennem és ha így szenvedek, Krisztus szenved bennem. Ezzel is úgy vagyok, mint minden kegyelemmel: egészen Krisztusé és egészen az enyéim. Talán szabad ilyen értelemben beszélni szenvedésem theandrikus értékéről. Krisztus szenved bennem, ezért végtelen értéke van, de énbennem s ezért

érteme az enyém. Hányszor vetik föl a kérdést: mi értelme van a szentmisének? Mit ad hozzá Krisztus érdemeihez, ha Ő egyszer minden érdemet megszerzett? Világos, hogy nem ad hozzá semmit. Hát akkor miért ismételni? Azért, hogy áldozata közöttünk is megjelenjék és érdeme reánk áradjon. Nem augmentatio, hanem applicatio.

Ugyanígy kérdezhetem: mi értelme az én áldozatomnak, ha Krisztus már elszenvedett mindent? Ó, ha a hit világít bennem, akkor már értem! Nem újabb szenvedés az enyém, mert Krisztus szenved bennem, keresztem Krisztus keresztyének egy fragmentuma. A világ végéig velünk akart maradni nemcsak Evangéliumában és csupán az Oltáriszentségben, hanem szenvedéseiben is.

„Krisztus szenved bennem és én szenvedek Krisztusban.”

Ember vagyok, az egész univerzum foglalata. Az anyag, a növény, az állat és szellem világa találkozik bennem. S az ember fölvétetett az Egyházba, az Egyház pedig Krisztusba. Tehát ott a Kálvárián az egész mindenség élte döntő perceit. A teremtés lázongása végsőkéig fokozódott a kereszt tövében. Milliók ökle emelkedett a magasba: fessítsd meg Őt! De ott fenn a kereszten végsőkéig fokozódott a hódolat, meg a szeretet is. Ime a nagy szavazás: Isten mellett vagy Isten ellen?

Szinte prófétai vízió tárul elénk. A nagy stadionban milliók keze emelkedik Isten ellen, – de a kereszten milliók keze tárul Krisztus kezével Isten felé, mind azok keze, akik az Ő kegyelméből keresztyénekhordozói és szenvedésének részesei lesznek. A döntés megtörtént, a világmindenség sorsa eldőlt abban a pillanatban, mikor Krisztus ajkán elszállt az utolsó sóhaj és valamennyi Vele, Benne és Általa szenvedők lelkének utolsó sóhaja: Befejeztetett!

A szavazás megtörtént a kereszten, de a szavazatok összeszámlálása tart az egész világ végezetéig.

Vajon az én szavazatom közte van-e? Mindennapos szentmisémbe belefoglalom a tulajdon szenvedéseimet is. Hiszen pap vagyok, akire a lelkek üdvözítése van bízva. Az üdvösség forrása pedig a kereszt. Élet csak áldozatból fakad. Papságom nem ad hozzá semmit Krisztus papságához, csak folytatja és valósítja az időben. Annaira, hogy nélkülem Krisztus se működik. Áldozatom se ad semmit Krisztus áldozatához, csak föntartja és folytatja azt. Keresztjének kegyelmeit ma az én híveimre az én áldozatomon keresztül árasztja ki. Mire figyelmeztetnek Szent-séges Atyánk szavai: „Mivel a pap ilyen szorosan össze van kapcsolva Krisztus áldozatával, állandóan éreznie kell az ösztönzést, hogy hozzá alakuljon és magát valamiképen Krisztussal együtt föláldozza. Ezért az eucharisztikus áldozatot nemcsak celebrálja, hanem kell, hogy bizonyos benső oknál fogva élje is.”

Az apostol szavai szerint Krisztust kell magunkra öltö-nünk. Ez nemcsak azt jelenti, hogy tanításait magunkévá tesszük, hanem életünket is át kell alakítania. Tábor fé-nyessége s a Kálvária szenvedése tükröződjék rajtunk.

„Valóban nehéz és állandó fáradságos munkát követel, amelynél fogva lelkünk mintegy áldozatul ajánlja fel ma-gát, hogy Krisztus áldozatával bensőleg egyesüljön.”

Mielőtt a szentmisére indulnék, minden reggel néhány pillanatig elgondolkozom: ma milyen áldozatot teszek a paténára? Így nem csupán Krisztus és az Egyház, hanem az én életemnek is központja lesz az áldozat.

ELMÉLKEDÉS A SZENTMISÉRŐL

III.

Amikor Platon megírta legklasszikusabb művét, a Symposiont, e művével az antik ember és kultúrája eljutott a csúcusra. Elzengte legszentebb énekét a földi szerelemről. Többre a halandó nem képes, szebb ének nem képes énekelni, és nincsen emberibb gesztus, mint amikor valaki felé kitarja két kezét, és megszületik benne az Erosz. Amikor pedig Krisztus eljutott életének ormára, Ő is elzengte legszebb énekét, búcsúbeszédében kegyes Pelikánunk élénkelte hattyúdalt az égi szerelemről. Többre Isten se volt képes, szebb himnusz az ég se énekelhetett; s nem talált istenibb gesztust, mint amikor kitarja tanítványai felé jószágos, áldó kezét, és megmutatta szívében a legszebb szerelmet, az Agapét. És milyen csodálatos! Mindketten, amikor a szerelemről énekeltek, egy lakoma keretébe foglalták azt, Platon a symposionba, Krisztus az utolsó vacsorába.

A földi szeretet csúcsa az Erosz. Szegénységből fakad: magány-magam kiált a másik felé, hogy gazdagítson. Vágyból fakad, hogy Valaki jöjjön és betöltse örök csendemet. Szomjúságból fakad, hogy valaki végre valóság legyen legszentebb álmaimban. Otthontalanságból fakad, mert csak egy másik lehet a szívem otthona. Éhségből fakad, maga a lét éhezik bennem, mert teljessé csak akkor válhatok, ha valakit Te-nek szólíthat a szívem. Az Erosz bennem lakomára vágyik, hogy Te légy tüzes borom a szívem serlegében és áldott kenyér életem asztalán.

Az égi szeretet csúcsa az Agapé. Bőségből fakad, mely

egy másik után vágyik, kiált, hogy gazdagítsa. Vágyból fakad, hogy Valaki megnyílják s betöltse igéjével árva csöndjét. Valóságból fakad, hogy valaki szívének legszebb álmait életté lényegítse át. Teljességből fakad, a lét teljességéből, hogy legyen az otthon a másik, a Te, a meg-hittség egy teljességre szomjas ember szíve számára. Az Agapé is lakomára vágyik, hogy bor legyen a mások serlegében, és áldott fehér kenyér az éhezőknek ajkán.

Igy áll szemben egymással az Erosz és az Agapé. Mindkét szeretet a másik felé tárja karjait: az egyik, hogy kapjon, mert szegény; a másik, hogy adjon, mert gazdag. Az egyik kitárul, hogy befogadjon; a másik kitárul, hogy osztogasson. Platon szerint az égiek és földiek közös törvénye, az istenek sorsa is alá van vetve az Erosznak. Krisztus pedig meghozta az új hírt, hogy Isten maga a szeretet, de nem Erosz, hanem Agapé. Aztán lakomát szerzett övének, és maga-magát adta eledelül: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem”, „Valóvan az én testem étel és az én vérem ital.” S ez az új hír egyben Evangélium, örömhír. Mert mindazoknak, akik magukhoz veszik Őt, hatalmat adott, hogy Isten fiaivá váljanak.

„Isten pedig az igazság...”

Igy jelenik meg szemeink előtt a szentmise harmadik arculata: Isten nagy lakomája, melyen keresztül Isten szeretete árad szét a világba, a nagy Agapé. Isten örök lakomájának misztikus megjelenése ez az időben. Elmélkedésünket fűzzük e három gondolat köré: az Ősi vágy, – a nagy teljesülés, – a fájdalmas csalódás.

1. AZ ŐSI VÁGY.

Az Erosz néz szembe az Agapéval; két Ősi vágy tárja

egymás felé a kezét. Az ember vágyódik Isten után, mert szegény és mert bűnös. De az Isten is vágyódik az ember után, mert gazdag és jóságos. A jó-nek természete, hogy kiárad. Ahol ez a két ősi és elementáris vágy találkozik, ahol Isten és az ember titokzatos módon közel kerül egymáshoz, ezt a misztériumot a legrégebb időtől kezdve áldozati lakomával ünnepelték.

Elgondolkoztató jelenség, hogy az áldozat minden időben lakomával volt egybekötve, de megfordítva: a lakomák mindig áldozathoz kapcsolódtak. Két nagy érzés lobbant ott a tudat aljáról: az élet szuverén ura Isten, és az élet táplálója is Ő. Az áldozattal ismerte el az ember, hogy életének abszolút ura az Isten. A föld hódolata s az ég megszentelődése az áldozati lakomában találkozik. Az a kor, amely nemcsak fogalmakban gondolkozott, s az életet nem csupán a ráció egyetlen dimenziójában ragadta meg, az a lélek, amely még érzékenyen reagált a mély szimbólumokra, az áldozati lakoma ezen szent szertartásában egész testi-lelki valójával átélte az istenséggel való találkozás, a vele való egyesülés misztériumát.

Az ember úgy lép elő a történelem előtti kor sűrű homályából, hogy már hozza magával áldozati oltárát s az áldozati lakoma billikomait. Bárhol áldozott is le a nap egy győzelmes csata után, hálaadó áldozat és lakoma következett. Megrázó természeti csapás vagy sorstragédia nehezedett egy népre, s engesztelő áldozattal és lakomával találkozunk. A lét öröme árasztotta el az ember szívét és ünnepi érzések lettek úrrá fölötte, dicsőítő áldozatot mutatott be istenének, és lakomához ült vele. Ha nehéz utakra indult, könyörgő áldozat és lakoma előzte meg. A történelem előtti korból ezt a szót hozta magával, s

azóta is az évezredekben keresztül az a szó zeng az áldozati lakomákon: Isten... Isten... Isten...

A világ belső történetében új korszak következett. Isten kiválasztott magának egy népet, és szövetséget kötött vele. És ime, a zsidó nép is multjának homályából egy áldozati vacsorával indul el, küldetése útjára. „E hó tizedik napján vegyen ki-ki atyafiságával és háza szerint egy bárányt... e hó tizennegyedik napján estefelé vágja le Izrael fiainak egész sokasága. A véreből vegyenek, és tegyenek a két ajtófélfára és szemöldökfára azokban a házakban, amelyekben elköltik, a húsát pedig egyék meg azon az éjjel, tűzön sütvé, kovásztalan kenyérrel, vad salátával.” (Exod. 12, 3-9.)

A nagy előkép elindul útjára. A zsidó népnek emlékeznie kellett arra, hogy a bárány vére váltotta ki a rabszolgaságból. Azóta minden húsvét előtti este, mikor az alkonyi csillag megcsillan az égen, minden család asztalán ott pihent az áldozati bárány. Vére kihullva, csontja meg nem törve, kétszer körüljárt már a kehely, és a nagy Hallél igéi zengtek, mikor a bárányt elköltötték kovásztalan kenyérrel. Aztán a harmadik kehely is körbejárt vízzel vegyített borral. Végül a negyedik kehely is kiürült, és újra felcsendült ajkukon az alleluja... Benedicite... Cantate... Laudate... Azon a csillagfényes tavaszi estén minden hajlékből egy név szállt az ég felé, és minden szívben egy szó muzsikált: az Isten... az Isten... az Isten!

És hogy ez nem csupán az ember ősi vágya, hanem Istené is, és hogy nem csupán „Wunschtraum” az élet terített asztaláról lemaradtak tudatának alján, hanem Isten örök akarata, mutatja a kinyilatkoztatás. Egyszer majd

elmúlik minden földi kín. S az ember, ha a múltó létben hű volt Istenéhez, megkapja méltó jutalmát az Úrtól. A vágy pedig szorongva kérdi a szívünkben: és mi lesz ez a jutalom? „Akkor így szólt hozzám: „Jegyezd föl: Boldogok a Bárány menyegzős lakomájára hivatalosak.” A nagy találkozás Istennel az égben is egy bárány-vacsora lesz. A Házigazda asztalához ülteti barátját, lakomában részesíti, s íme előttünk is ott lesz a Bárány... Miként a városnak nem lesz szüksége se napra, se holdra, mert Isten világossága tölti be fényével, a szövétnek pedig a Bárány leszen, ugyanígy nem lesz szükség se ételre, se italra, mert Isten jósága tölti be szeretetével, az étel pedig a Bárány teste, az ital pedig a Bárány vére leszen.

„Jőjjetek és egyétek, barátaim, igyátok és járjon át beneteket, kedveseim...”

2. A NAGY BETELJESÜLÉS.

A nagy távlatok után lépünk be most egy kis terembe. Tanítványok veszik körül az asztalt. Körbe jár a kehely, és zeng az alleluja. Elfogyasztják a húsvéti bárányt, és emlékeznek az Úr jóságáról, aki népét kihozta Egyiptomból. „Jézus akkor fölvevén egy poharat, hálát adott.” A Mester most az asztali áldást mondta, majd a kelyhet nyújtotta tanítványainak oda: „Vegyétek, és osszátok szét magatok között!” Talán még azt is hozzátette: „Utoljára az ősi szokás szerint, mert a régi Pászká véget ért.” „Mert mondom nektek, hogy mostantól fogva nem eszem a szőlő terméséből, mignem eljövendő az Isten országa.” A hagyományos harmadik kehely volt ez, s a tanítványok néma áhítattal adták tovább egymásnak. Majd Jézus „vevén a kenyeret, hálát adott, megszegé, és nekik adá,

mondván: „Vegyétek és egyétek, mert ez az én testem, mely értetek adatik. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.” Aztán a vacsora végén sor került a negyedik helyre is, és fölhangzott újból a Mester szava: „Vegyétek és igyatok belőle mindnyájan, mert ez a kehely az újszövetségé az én vérem által, mely érettetek kiontatik.”

Mi történt itt az utolsó vacsorán? A két nagy vágy találkozott. Az Isten és az ember vágya egyesült Jézus isteni Szívében. Csak most, és csak ennek a fényében értjük meg először a maga teljességében, mit jelentenek Jézus ajkán ezek a szavak: „Vágyva-vágytam veletek elköltetni ezt a húsvétot.” A megtestesülés konzekvenciája lüktet át az utolsó vacsora szent csöndjében. Arról beszél, hogy Isten és ember nem két külön világ, hanem egymás felé tárja szeretetét. „Magadnak teremtetél Uram, és nyugtalan a mi szívünk, míg meg nem nyugszik Tebenned, Istenünk!” Ez csak egyik fele a valóságnak. A megtestesülés hirdeti, hogy van egy másik oldala is: „Magadnak teremtetél Uram, és nem nyugszik meg szíved, míg vissza nem hódítasz minket, Istenünk!”

Áldozat és lakoma, mint láttuk, egymástól el nem választhatók az emberiség vallásos életében. Pogány és zsidó abban megegyezett, hogy az áldozat bemutatása után a lakoma szent cselekményében kereste az egyesülést, és élte át a kiengesztelődést Istennel. S hogy az áldozati ételt elfogyaszthassa, előbb az áldozatot le kellett ölnie. Ebbe a vonalba állítja be Krisztus is a maga áldozatát, mert tudja, hogy ez az emberi szív örök igénye. De hogyan lehetséges ez? A világon minden kultusz áldozati áldatokat mutatott be, hogy húsvatát fogyaszthassa el a lakomán. „Krisztus azonban mint a jövődő élet Főpapja...

nem bakok vagy borjak vére által ment be egyszer s mindenkorra a szentélybe örök váltságot szerezve."

(Zsid. 9. 11.)

E pillanatban sejtjük meg a nagy titok mélységeit. Ha Krisztus önmagát adta érettünk áldozatul, akkor önmagát kellett adnia áldozati eledelül is. És hogy áldozati lakománk lehessen, előbb az áldozat oltárán fel kellett magát áldoznia. A szeretet nagy örvényében így sodródik egy valósággá a keresztség és az Oltáriszentség misztériuma a szentmise titkában. Az Isten végtelen szeretete Agapét, szeretetlakomát akar szerezni számunkra, s a lakomán magát akarja adni ételül és italul, s hogy magát adhassa, a keresztség oltárán áldozattá válik. „Elkészítettem a lakomát, Bárányom leöletett, és mindent készíttetek el, jöjjetek a menyegzőre."

Szemlélődő lelkünk még csupán egy feleletet vár. Mi a legmélyebb összefüggés az áldozat és az áldozás között? Scheeben a nagy teológus, hitünk titkait így csoportosítja: Az Ige az Atya ölében, az Ige a Szűzanya ölében s az Ige az Egyház ölében. Igen. De itt nem lehet megállni. Érezzük, hogy Scheeben gondolatait még egy lépéssel meg kell toldani. Az Ige a szívem ölében! Csak így lehet pontot tenni. Ez a megtestesülés végső logikája. Isten szeretetének és megalázódásának teljes kiürítése. Ezek Isten ámulatba ejtő descensusai: emberré lesz, áldozattá lesz, eledellé lesz. Ime, a tökéletes Agapé!

Az áldozat az egész emberiségé, az áldozásban egészen az enyém, hogy egy kis ostya színében rejtőzve a Végtelen isteni szeretetté válhassék bennem. „Ó, Isten szeretete, gazdagságának mélysége, mily megfoghatatlanok ítéletei, mily kifürkészhetetlenek útjai!"

Szeretnék fölkiáltani, Szent Pál szavait a szeretet nyelvére fordítva.

A megtestesülés titka mutatja, hogy Isten és a világ között nem „praestabilita harmonia” áll fenn, hanem a szeretet egysége. Aztán a kereszttitka mutatja, hogy Isten és az ember nem két külön világ, ahogy a deisták gondolták, hanem Jézus Szívében örökre összeforrt. Végül az Oltáriszentség titka mutatja, hogy Isten és én, bár végtelenség tátong közöttünk a lét vonalán, a szeretet szent tüzében egyesülhetünk. Ó, ha egyszer belesejtettünk Isten szeretetének örvényeibe, egyik ámulatból a másikba esünk.

Ime, az Ige az Atya ölen: az Atya egész isteni természetét fönntartás nélkül odaadja a Fiúnak. Aztán az Ige a Szűzanya ölen: Krisztus egész isteni személyiségét odaadja emberi természetének. Majd az Ige az Egyház ölen: Krisztus egész isteni és emberi természetét, amelyet a mennyei Atyjától kapott, és egész emberi természetét, amelyet a Szűzanyától kapott és egész isteni személyét, melyet Egyházának adott, maradéktalanul odaadja nekem a szentáldozásban.

Itt pontot kell tennünk. A végtelen isteni szeretet és a végtelent szomjazó emberi szeretet találkozott Jézus legszentebb Szívében. Aztán ezt a szeretettel túlcsondult szívet egy kis ostyába rejtette, hogy az én szeretetre éhes szívemmel egyesíthesse. Az Agapét az Erosszal. A szentáldozás Isten szeretetének terminus ultimusa! „Ha valaki engem szeret... azt szereti Atyám is... és hozzá megyünk és lakást veszünk nála. „Krisztus szentségi jövetele a mennyei lakomához ültet engem, s az örök öröm terített asztalánál az Atya, Fiú és Szentlélek közös boldogságában meríti el szívemet a szentségi színek fátyolán keresztül.

Szentmisét bemutatni tehát annyit jelent, mint Jézus túlcsoordult szívének ajtót nyitni, hogy kiáradhasson; annyit jelent, mint Jézusnak módot nyújtani, hogy velünk is elfogyaszthassa húsvéti lakomáját; annyit jelent, mint Jézust boldoggá tenni, mert boldogsága együtt lenni az emberek fiaival; annyit jelent, mint Jézusnak alkalmat adni, hogy megtestesülésének titkát kiterjeszthesse és Atyját megdicsőíthesse bennünk!

3. A FÁJDALMAS CSALÓDÁS.

Az Oltáriszentség a megtestesülés végső konzekvenciája. A gondolatot jól meg kell ragadnunk. Az Atya végtelen szeretetét maradéktalanul közli az Igével. Aztán évezredekken keresztül, pátriárkákon és prófétákon át készíti az utat, hogy a szeretet megtestesülhessen. Ez a szeretet viszi Krisztust a keresztre és a keresztről az Egyház oltárára. Pontot lehet itt tenni? Láttuk, hogy nem. Ugyanez a szeretet kétezer év óta ismét vándorol oltárról oltárra, hogy az én szívembe költözhessék. És én?

Amikor Isten jön, osztatlanul és egészen jön. Ránézek az Oltáriszentségre. „Annyira, amennyire!” Magát adja egészen, tehát elvárja, hogy én is magamat adjam egészen. A szentáldozásra is el lehet mondani Szent Tamás szavait: „Amennyire képes vagy, annyira kívánd!” Mi tehát a szeretet legnagyobb gyötrelme? Ha nem talál viszonzást. Ha szívért csak szavakat, szeretetért csupán sablont, áldozatért fagyos közönyt kap viszonzásul. Az Oltáriszentségben elrejtőző Úr Jézusnak három fájdalmas csalódása van.

Első csalódása borzalmas. Judás jelenléte az utolsó vacsorán. A Szentírás olvasása közben az ember gyakran

megdöbben. A királyi lakoma végén egy szánalmas embert látunk a példabeszédben. Nincs ünneplő ruhában. „Vessétek a külső sötétségre!” – kiáltja a király szolgáinak. Aztán elérkezik a valóságban is a király fiának lakomája. A kik hivatalosak voltak, nem jöttek. Tehát az utak mellől összeszedett szegény apostolok ültek az asztal körül. És itt is akadt egy szánalmas ember! Az Úr se tudja sokáig elviselni jelenlétét, eltávolítja szerettei köréből. Az Evangélium ekkor is megjegyzi: „Odakint éjszaka volt.” „Kötozzétek meg!” – kiáltotta haraggal a király. Judást nem kellett, ő maga kötötte föl magát.

A papi élet mélységes éjjele, ha tisztátalan kézzel érinti Krisztus testét, és piszkos ajkához emeli az üdvösség kelyhét. Az evangelista megjegyzi: „Ekkor ment belé a sátán.” A legtöbb papi megátalkodás is itt kezdődik. Az emberi szadizmus észbontó kínzásokat talált föl a történelem folyamán. Elég egyszer megtekinteni a San Stefano borzalmas freskóit. De volt egy mód, amitől még az őskeresztények vértanúságra szomjas lelke is megborzadt. Amikor oszlásnak indult hullákhöz kötötték őket. Élő szívvel egy hulla szívéhez, eleven tagokat a rothadó tagokhoz, meleg ajkat egy feloszló szájhoz. Ilyen lehet Jézus érzése egy szentségtörő pap szívében.

Második csalódása fájdalmas. Ha sohase tudtuk volna, Krisztus ajkáról hallottuk, hogy Isten kimondhatatlanul vágyódik az ember után. Vágyva-vágytam... Magyarul ezt így mondanánk: nagyon-nagyon vágytam... S amekora ez a vágy, akkora a csalódása, ha a másik nem vágyódik, nem készül a találkozásra. Itt a magyarázata annak, hogy oly sok szentmisénk után, annyi szentáldozás után sem haladunk lelkiéletünkben. Sokszor kellene arra

gondolnunk, hogy „a kegyelem befogadásának mértéke az alany végső készülsége.”

A szentáldozás nem mágia. Igaz, hogy Jézus magát adja egészen, de én csak annyit fogadok belőle, amennyire lelkemet kitágítom. Amekkora a vágyam és éhségem, akkora lesz kielégülésem.

Harmadik csalódása bánatos. Amikor egy lélek elfelejt hálát adni. Bizonyos, hogy a hálátlanság a legrútabb és legfájdalmasabb emberi vonás. Az is bizonyos, hogy amekkora az adomány, annak megfelelő hálára vagyunk kötelezve. S hogy Jézus érezte, és szenvedte a hálátlanságot, nincs benne semmi kétség. „Nem tízen tisztultak meg? Hol a többi kilenc?” – kérdezte bánatosan. Róla folyton azt olvassuk a Szentírásban, hogy hálát adott menyyei Atyjának, s talán az Eucharisziát elsősorban azért alapította, hogy ha el is megy a földről, a hála állandósuljon itt közöttünk a megváltás nagy kegyelméért. Szinte azt lehetne mondani, alig lehet az Eucharisziát flagránssal megsérteni, mintha elhagyjuk a hálaadást.

Értsünk szót. A hálaadásra nem csupán az Egyház pozitív rendelkezése kötelez, hanem ez a dolog természetéből folyik. Ha a megtestesülés titka egy kicsit is föltárul előttünk, akkor sok mindenre feleletet ad. Test és lélek lényegi egységet alkot, de Isten személyes egységbe lépett az emberrel. Ha kitartunk amellett, hogy az Ol-táriszentség a megtestesülés folytatása, akkor éreznünk kell, hogy Jézus nemcsak látni akart bennünket, hanem egyesülni egész valónkkal. Nemcsak külső mechanizmusunkat igényli, hanem gondolatainkat, szívünket, érzéseinket. Amikor a szentáldozásban magunkhoz vesszük, lelkünkben akarja folytatni áldozati állapotát. Miként az ál-

dozatban, Vele, Benne és Átala mutatjuk be hódolatunkat a mennyei Atyának, ugyanúgy a szentáldozásban velünk és általunk akar Krisztus hálát adni a mennyei Atyának! Amíg a szent színek jelenléte tart, addig Jézus az unio hypostaticához hasonló egységben akar maradni velünk.

Bár ez így van, mégis alig akad közöttünk valaki, akinek ne lenne állandó nehézsége a gratiarum actio, a hálaadás.

A dolog elég világos. Az ember, ha szentmise előtt elvégezte a zsoltosma egy részét, elmélkedett, celebrált, mire mindezzel végzett, szellemileg elfáradt. Tehát nem lehet csodálkozni, ha nem képes ujjongani, lángolni, szép gondolatokkal körülrajongani isteni Vendégét. Nem is erről van szó. A fontos, hogy adjuk át magunkat Neki teljesen s aztán egy negyedórán át maradjunk az imádás, leborulás, hódolat állapotában. Vagy vegyük elő psalteriumunkat (lehetőleg az új fordítás szerint), s válasszunk ki a legritkábban használt, legkevésbé ismert zsoltárok közül négyet. Az elsőt mondjuk el imádásul, a másodikat engesztelésül, a harmadikat hálaadásul, a negyediket könyörgésül. Jézus érzelmeivel egyesülve, a Szentlélektől inspirált szövegek a legméltóbbak ezekben a percekben. A kötött és mégsem megszokott szöveg talán kissé le tudja láncolni figyelmünket. Így, az édes Üdvözítőhöz hasonlóan „himnuszt mondogatva menjünk ki az Úr szőlőskertjébe...”

ELMÉLKEDÉS A SZENTSÉGLÁTOGATÁSRÓL

„Ujjongás között felvonul az Isten, alleluja, harsonazengés között az Úr, alleluja!”

Ascensio liturgiája csupa fény, derű öröm. Mint ahogy a májusi ég kékjét ezer szállal szövi át a napsugár, mint ahogy a májusi rét zöldjét ezer színnel színezik a virágok, mint ahogy a májusi erdő csöndjében ezer madár ajka trillázik, úgy szakad föl a fény, a dal, az illat és ujjongás a mennybemenetel ünnepén az Egyház szívéből. A győzelem öröme ez:

„Ne féljeteK, én meggyőztem a világot!”

A remény öröme:

„Elmegyek és ismét hozzátok jövök, alleluja, és örvendezni fog szívetek, alleluja!”

Az apostolok öröme:

„Azok meg imádva őt, visszatérének Jeruzsálembe nagy örömmel...”

Az apostoloké, akik még nem ismerték a jövőt és a Jelenések könyvét...

De milyen más érzéssel tekintünk mi a mennybe emelkedő Krisztus után! Hitünk megkopott, reményünk elfáradt, az öröm régen elpárolgott a szívünkéből a történelmi lét atmoszférikus nyomása alatt. A mennybemenetel fájdalmas, melankolikus húrokat pendít meg a szívünkben.

„Jójj, Uram Jézus! – kiáltjuk az Apokalipszis ajkával. Mauriac nem is tud megbarátkozni azzal a gondolattal, hogy Jézus végleg elhagyta a földet. És Papini, mikor végére ér Krisztus történetének, megrendítő zokogással

kiáltja a távozó Krisztus után Ritornate!... Ritornate... Térj vissza még egyszer az emberek közé, akik megöltek, az emberek közé, akik szüntelenül meg akarnak ölni... Azóta millió Júdás újra eladott egy jobb stallumért, farizeusok légiói és kaifások seregei gonosztevőnek ítélték, a simára fésült és borotvált Pilátus ezerszer odadobott a hóhéroknak és számtalanszor fölhurcoltak a Golgotára és keresztre feszítettek rettegés-kovácsolta és gyűlöletedzette szegekkel... A föld nem egyéb, mint a nap jóvoltából megvilágított pokol... Soha még nem éreztük ennyire a természetfölötti üdvözítés égető szomjúságát, mint ebben a korban... Mi nem ünnepélyes eljöveteledet kívánjuk az eget dicsőségében, nem a színeváltozás tündöklését, sem az angyalok harsonáit, sem az utolsó eljövétel egész felleges szertartását... Mi csak Téged akarunk, a Te személyedet, a Te szegény átszúrt és sebekkel borított testedet, szegény mesteremberre valló szegényes köntösében. Azokat a szemeket akarjuk látni, amelyek áthatolnak a kebel falán és a szív húsán, és gyógyítanak, mikor haragosan belénk vágnak, és megvéreznek, mikor szelíden reánk simulnak... Kétségbeesésünkben már nincs egyebünk, mint a remény, hogy visszatérsz...

Ó, ezek az érzések a mi érzéseink, ezek a mi szívünk-ből kiszakadt vallomások! Az utolsó évszázadok eszmei harcai elcsigázták idegeinket. Fáradtak vagyunk, nagyon fáradtak. Az individualizmus és kollektivizmus végletei között hanyódva irtózatosan magányosak lettünk. Amott az ember önmagát imádta, emitt pedig saját műveinek imádásába süllyedt. A régi stiliták tornyot építettek, hogy közelebb legyenek az Istenhez. A nietzschei ember is tornyot épített maga alá, de nem azért, hogy Istenhez legyen

közelebb, hanem hogy távolabb legyen az embertől. Megszűnt ember lenni, és Isten mégsem lett belőle. Magányának tornyában megtébolyult. De a földre is hiába térünk vissza, ott sem találunk többé embert. Csak Harcost, Munkást, Katonát, Ideológust; mindegyik szeme a célon, eszmén, föladaton. A testek közelsége azonban még nem jelenti a lelkek közelségét... Az alkatrészek közelsége sohasem képes betölteni szívünk igényeit. A Törvények, Rendeletek, Parancsok, Célok, Feladatok, Tervek és Rációk erdejében iszonyatos egyedüllét fogja el az embert. Szívünk talán még soha se vágyódott annyira az ember után, aki semmi más, csak Ember! És aki bennünk se keresi a Jelvényt, a Pártot, az Osztályt, az Eszmét, hanem csupán az Embert. A történelem mindennap új szenzációt hoz, a tudomány mindennap valami új fölfedezésre bukkan, az élet megszervezése lépten-nyomon valami új megoldást talál... és a sok valami között mindig égetőbb szomjúságunk támad Valaki után... Valaki után, aki számára a sok valami között mi se leszünk egy újabb valami, hanem valaki!

Vagy sikerül kielégítenünk ezt a vágyat, vagy meghal a szívünk. Az akciók és reakciók földrengései, szirénák harsogása és tömegek felvonulása tényleg apokaliptikus méreteket öltött. Életünk eloldódott, s a szívünk gazdatlanná lett a viharban. Elegünk van a harsonákból. Valóban nem a tündöklő eljövetelet várjuk, nem az ítélet borzalmas nagyszerűségét és nem a színeváltozás ujjongó örömet áhítazzuk, hanem a sebekkel borított Testet, a lándzsával átdöfött Szívet szegényes köntösében... azokat a hallgató szemeket, amelyekbe beletükrözhetjük hányatott életünket... a közelséget szomjazzuk. Legtitkosabb vá-

gyunk, – magunknak se mertük talán még bevallani, – hogy újra gazdája legyen szívünknek. Valóban soha még ennyire nem volt szükségünk az örökmécs szelíd fényére s az adorációk gyógyító csendjére. Elmélkedjünk tehát az Oltáriszentségről.

A KEGYELET SZENTSÉGE.

El lehet gondolni a földet virágpompa nélkül s az erdőt gerlebúgás nélkül. El lehet az életet is képzelni költészet, művészet, szépség nélkül. De akkor a föld nem az lesz, aminek Isten teremtette, s az élet se olyan, amilyennek Isten gondolta. Ember is van, akiből hiányzik a mély kedély, finom, emelkedett érzés, nincsenek szárnyalásai és ünnepnapjai. De az nem az az ember, akit Isten saját képére és hasonlatosságára teremtett. És vallás is lehet, ami csak áldozatot, leborulást és rettegést ismer, de ez az Isten elől rettegve bujkáló Ádám vallása, nem azé az Ádámé, „aki Isten képére teremtetett igazságosságban és az igazság szentségében.”

És „per absurdum” el lehet képzelni katolikus lelket is, akiben csak hit, szolgálat, belátás és akarás van, de nincs unctio, ritmus, dallam. Lehet papi lélek, amelyben csak rációk, motívumok, deliberatiók és propositumok dolgoznak, de hiányzik az élet édessége, hiányzik a szív melege és a lélek áradása. Isten ura, célja, parancsolója, de nem atyja. Eltölti lelkét a religio, de hiányzik a pietás.

Igen, „per absurdum” el lehet képzelni, de az ilyen már nem papi lélek. Ó, a nagy dolgok sokszor kicsiségen múlnak. Lehet egy pompásan megszerkesztett gépezet a maga egészében és részleteiben is egyaránt tökéletes, de ha az olajozás hiányzik, hamarosan vége lesz. Shakespeare

Coriolanusáról minden dicséretet elmondtak. Valóban talpig férfi, eszményi ember. Ekkor valaki halkán megjegyzi: csupán egy csepp olaj hiányzik belőle. Kemény – gyöngédség nélkül; acél – rugalmasság nélkül. Csikorog. Most még csak csikorog, de hamarosan elpattan.

Ó, lelkem, mondd miért nem találsz örömet vallásos életedben? Miért untat, fáraszt, idegesít az imádság? Miért menekülsz minduntalan a világba vígasztalásért, mikor úgy is tudod, hogy üresen és kedvetlenül térsz majd megint vissza önmagadba? Miért nincs semmi lendület papi életedben? Mert elpárolgott a pietás belőled! Az unctio olaja hiányzik!

Mi hát a kegyelet? Szent Tamás szerint a vallásosság erénye Istenben a teremtet és urat tekinteni. Ah, ez kevés szívünknek, nagyon kevés. A Teremtő előtt meghajol az ész, az Úr előtt leborul az akarat, de a szív vár valakire, a szív gazdátlan marad.

„Mit álltok itt tétlenül?”

Istenem, mennyi szív vár valakire, ahol elszegődjék! Ekkor jó a pietás, és elvezet ahhoz az Istenhez, aki az Atyánk. Lelkünk eltelik finom érzéssel, a szívünk szerető és figyelmes készséggel. A valakihez tartozás belső boldogsága fűt. Isten az Atyám, és a személyes kapcsolat intim édessége sugárzik belőlem. A kenet illata árad szét életemben. Isten és én otthon vágyunk egymásnál. Igen, a vígasztalások hiányozhatnak, hosszú szárazság kínozhatja a lelkem, de áhítat nélkül nem lehet élni.

A szív csak akkor él, ha gazdája van; s ha él, akkor árad is. Akinek Isten valóban atyja, annak az ember édes testvére... A pietás nemcsak a fiúság, hanem a testvériség lelke is. Akinek szívét a pietás dobogtatja, az min-

denkinek mindene lesz. Örülni tud az örvendezőkkel, sírni a szomorkodókkal. Világosság sugárzik belőle és készség. Az ilyen lélek túljutott saját határain. (II. -II. 8. 121, al. ad 2 ct 3.) A gazdátlan szív ezzel szemben megkeményedik és üresség ásít belőle. Talán a legnagyobb csapás az ember életében a keményszívűség.

Akkor már nem bánt a bűn és nem fáj a mások fájdalma. Ha egyszer Isten nem atya szívemnek, janicsár lélek lesz belőlem. És hol csörgedez a kegyelem forrása? Ah, dehogy csörgedez! Ömlik, árad, záporoz! Az öröklámpa fénykörében, a szentségház hallgató csendjében.

a) Mennyi poézis, mennyi finom szépség ünnepel az oltár körül! Mennyi szende szépséggel simulnak a fehér orgonák az aranyos gyertyatartók közé! A szeretet micsoda bíbora, illatos, mámoros elragadtatása ízzik a rózsák kelyhében! S a délceg liliomok édes, fényes, könnyes áhítata! Hát nem érzed-e, amint mozdul benned a lélek? Fehér terítők tündöklő tisztasága s az oltárterítő aranyos felirata: „Üdvözlégy Oltáriszentség!” S hogy hangolja, símogatja szíved húrjait! Igaz, mindez poézis. De még valami más is.

b) Az édes szűz Egyház szeretete, finomsága, csókja. Minden virágot a szeretet szedett csokorba. És mennyi áhítat van belehintve egy-egy antependium aranyába és mennyi kegyelet! Ki nem érezné Mária Magdolna kenteinek édes illatát? És ki ne küzdene könnyeivel, ha megpillantja a nagycsüttörtöki oltárt és rajta a jegyes szeretetének virágerdejét? Búcsúzásba ájuló szeretetének virágkönnyeit. „Amit egynek teszten a legkisebbek közül...” Hát van kisebb, igénytelenebb és kiszolgáltatottabb a fehér Szentostyánál? Szeretetemre, kegyeletemre, áhíta-

tomra van bízva. A mennyei Atya Egyetlenjét, a Szűzanya Szemefényét, az Egyház legnagyobb kincsét bízta rám. Ha a papnak pókhálós a szentélye, piszkos, elhanyagolt az oltára, nem ember az, nem, nem!

c) Tovább hatolok a titok mélyébe. A pietás a testvériség lelke is. És ha Jézus a testvérem, akkor Atyja az én Atyám is.

„Vettétek a gyermekkéfogadás lelkét, amelyben azt kiáltjuk: Abba! (Atya!)”

Kitől kaptad a finomság lelkét? Jézustól. És honnét árad állandóan? Az Oltáriszentségből. Ha definiálni akarom a legszentebb Szív életét a szentségház csendjében, e két szóval fejezhetem ki legfrappánsabban: az Atya tisztelete.

A szentmisében áldozat, a szentáldozásban táplálék, a szentségházban áhítat.

„Meghallgatott az ő hódolatáért”.

Minden közbenjárásának és engesztelésének alapja az a mély tisztelet és gyermeki hódolat, amely eltölti lelkét Atyjával szemben. Jézust a nagytanács angyalának mondjuk. Miért ne mondhatnánk az áhítat angyalának is.

Igen, igen, itt olvad meg szívem keménysége, itt oldódik meg nyelvem némasága, itt gyógyul akaratom némasága. Itt a könnyek adományának forrása, itt az édes illatú szent kenet, mely megtölti lelkem ürességét. Ó, lelki gyermekség áldott iskolája, itt maradnak mindig kékszeműek a vágyaim! „Bemegyek az Isten oltárához, az Istenhez, ki ifjúi örömmel tölt el engem.”

AZ EGYESÜLÉS JELE.

Szent Ágoston ugyan más értelemben használja e szavakat, de bizonyára nem tiltakoznék e magyarázat ellen

sem. Azon a könnyektől harmatos tavaszi estén, mikor Jézus búcsúzó szavai hullottak bele az éjszaka bársonyába, mennyei Atyja iránti hódolata és tanítványait ölelő szeretete újra megtestesült. S ez a második megtestesülés, – ha szabad e szót használni, – az Oltáriszentség. Akkor is tavasz volt, mikor a Szűzanya suttogta opálos könnyeivel küzdve: „Ime az Úr szolgáló leánya...” s abban a pillanatban Isten és ember egyesült szent szíve alatt. Most is tavasz, titokkal túlcordult tavasz volt, mikor Jézus suttogta könnyeivel küszködve: „Mert ez az én testem...” S ebben a pillanatban Isten és ember lángoló szerelme egyesült a szent színek alatt.

De mikor a szent színekbe zárta, s a fehér fátyol mögé rejtette, ott az utolsó vacsorán tüzes, balzsamos, kenetes Szívét kitérte és titkát megmutatta. Az Oltáriszentség ennek a nagy szerelemnek ostensoriuma. Szintelátjuk a pietást, amint unitas lesz belőle.

„Atyám... Én téged megdicsőítettelek a földön. A művet, amelynek elvégzését rám bízta, véghezvittem... Kinyilatkoztattalak téged az embereknek, akiket e világból nekem adtál. Tieid voltak és nekem adtad őket... Tieid ők, – hiszen mindaz, ami az enyém, a tiéd, és ami a tiéd, az enyém... Amint te, Atyám, bennem vagy és én tebenned, úgy legyenek egyek ők is mibennünk... Atyám, akarom, hogy akiket nekem adtál, ott legyenek velem, ahol én vagyok... (Jn. 17)

Igen, Atyám, – mondja Üdvözítőnk, – Te mindig ott vagy, ahol én vagyok, s azt akarom, hogy ők is ott le-

gyenek, ahol én vagyok. Ezért alapítom e nagy Szentséget. Te Ővelük és Ők Teveled bennem találkoznak. Az egység jele.

Ki nem döbönt volna meg, mikor először e szavakat olvasta: Atyám, akarom!

Eddig mindig azt hallottuk isteni Mesterünk ajkáról, hogy eledele a mennyei Atya akarat; azért szállt alá az égből, hogy annak akaratát cselekedje, aki őt küldötte; nem keresi a maga akaratát, hanem atyjáét. Most pedig a szeretet szent tüzeben égve kiáltja: Atyám, akarom! Nem óhajtom, nem kérem, nem könyörgöm érte, hanem: Atyám, akarom!

Mi hát a te egyetlen akaratod, te mindhalálig engedelmes Szív? Az, hogy ahol te vagy, ott legyünk mi is. És hol vagy Jézusom? Az Oltáriszentségben. „Atyám, akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, ott legyenek Ők is!” És a megtestesülés titkának utolsó láncszeme: az istenség és örökkévalóság Jézus Szívében és az Oltáriszentségben a tér és idő foglya lett.

Miért? Miért? Hogy vonatkozási pont lehessen a por-szemek számára. Először ember lett, aztán az utolsó vacsorán térdén csúszott apostolai előtt, s végül mikor az Oltáriszentséget alapította, így térdén csúszva egészen a szakadék szélére csúszott; az isteni végtelenség eljött utánunk oda, ahol a mi létünk a nemlét mélysége fölött lebeg. Az ige igenlést, a táplálék éhes ajkat akar, a jelenlétnek pedig jelenlét a vonatkozási ellenpontja. Földre jöttél Uram, hogy keress minket, köztünk maradtál, hogy kereshessünk Téged. Itt maradtál, Uram, hogy ahol Te vagy, mi is ott lehessünk Veled.

Az egység jele! Ó Uram, Te egykor megfedtél minket,

mivel folyton jeleket kívántunk tőled. De hiszen tudod, hogy mi szegény érzéki lények a jelek rendjében élünk. Érzéki valók vezetnek az érzékfölöttiek felé, s a láthatatlant látható jelzések közvetítik. Hiszen azért öltöttél Te is testet, s azért maradtál közöttünk szentségi jelek alatt. Hát az angyal nem ezt hirdette már a pásztoroknak? Ez lesz számotokra a jel, gyermeket találtok jászolba fektetve és pólýába takarva. S az agg Simeon vajon nem ezt jövendölte Rólad, hogy jel leszel? Bocsáss meg Uram, jelek kellene nekem, jelzések, szimptomák. Sokszor biztosat szeretnék tudni: hogy vagyok az Istennel? Milyen közel vagyok Hozzá, vagy milyen távol vagyok Tőle?

Nos ez lesz számomra a biztos jel: oltárszekrénybe fektetve, fehér ostyába takarva vár engem az Isten. Amennyire szeretem a szentségi Jézust, annyira szeretem az Istent; amennyire szeretem közelségét, annyira vagyok közel Istenhez. Valóban a szentségi Jézus jel számunkra. Arról panaszkodom, hogy a kísértés nagy, és kevés az erőm. Nem vagyok képes hősi erőfeszítésekre. Hát arra se vagyok képes, hogy átsétáljak a tőlem húsz lépésre valósággal jelenlevő Jézushoz? De mikor olyan unott és üres a lelkem! Hát akkor ne mondjak semmit, csak legyen jelen az Ő jelenlétében, hallgassak az Ő hallgatásában. Ha már ezt a néhány lépést se teszem meg, akkor ez a jel, nagyon szomorú jel; annak a jele, hogy nem kell nekem az Isten.

A SZERETET KÖTELÉKE

Éppen ezért maradt közöttünk édes Üdvözítőnk, hogy ide eljussunk. Mert a hit szeretetből él, a szeretet pedig közelségből. Hogy ajkammal érinthessem, vagy hogy legalább a szemem függeszthessem rá. Szívemnek egy ajtó

kell egy finoman libbenő fátyollal, hogy mögöttem érezzem, sejtsem a valóságot. Ember vagyok és nem angyal. Izlelni, ölelni, csókolni akarom azt, akit szívem szeret. Letérdelni előtte és nézni... nézni könnyes szemekkel és pihegő kebellem... Suttogni előtte édes, szenvedélyes, titkos igéket... Szerelmet vallani, és a szívet ostromolni. Hódolni és hódítani. Virágot vinni, és mécesst gyűjtani előtte... lehozni a csillagokat érte. Aztán zengjen, zúgjon az orgonán minden pedál, manuál, regiszter; dalolni vágyom, ujjongani és zokogni, s végül elcsuklani egy halk pianisszimóban: Szeress!... Szeress!

Ember vagyok és nem angyal! Minden emberi szív így érez, és így beszél, ha szeret. Hát csak az isteni szeretet nem ittasulhat meg a szeretet borától? Az Apostol se volt angyal, hanem ember s azért kiáltotta: „Mutasd meg nekünk az Atyát és az elég!” Mert szeretjük, látni akarjuk, nézni Őt, közelségét érezni. „Fülöp, aki engem lát, látta az Atyát!” És Téged, ó édes Jézusom, hol láthatunk? Közelségedet, szerető szíved lüktető melegét hol érezhetjük? Itt, a szeretet Szentségében! Joggal mondhatjuk erre is az apostol szavait: Hogyan szeretheti valaki Istent, akit nem lát, ha nem szereti az Oltáriszentséget, amelyet lát?

Ó, a nagy szeretet nagy misztérium! Mennyire kell védeni és gondozni! Milyen kiszámíthatatlan és bizonytalan! Milyen hamar kihűl és milyen szenvedélyes. Sokszor azt se tudjuk biztosan, szeretjük-e azokat, akik a közelünkben élnek. Hát akit nem látunk, aki távol van tőlünk! Ó, Istenem, az egész világirodalom telve van az emberi szív tragikus hűtlenségével! Mert általában a szeretet előbb hal meg, mint az élet. Már pedig Isten maga a szeretet, s csak az marad Istenben, aki szeretetben marad. Igen, ez

a mi nagy kérdésünk: hogyan lehet az Isten szeretetét megőrizni a szívünkben?

Mi élteti az emberi vonzalmak tüzeit? Apró figyelmelességek. Mert ezek nem csupán jelei, hanem fönntartói is a meglevő szeretetnek. Amig keressük és kitaláljuk, mi okozna örömet Szívének; amig szeretünk Hozzá menni, nála lenni és vele beszélgetni, addig él, növekszik és mélyül a vonzalom. Talán a természetfölötti szeretet más törvényeknek hódol?

Ránézek a keresztre:

„Szeretett engem és átadta magát értem!”

Ránézek az Oltáriszentségre, és suttogom:

„Szeretett engem és átadta magát nekem!”

Mennyire szeretett! Fönntartás nélkül adta magát nekem. Az én templomomban elsősorban hozzám jön, az én oltáromon engem vár mindenki előtt. Igazán az Oltáriszentségben érzem, hogy az Isten szeretete nem elvont, hanem reám vonatkozó személyes szeretet. S ez a szeretet mágnes a szívemnek.

„Krisztus szeretete sürget engem!”

Vonz, húz, hívogat. Kíváncszom hozzá, és szívesen vagyok nála. Díszítem oltárát, és csókolom köntöse szegélyét. Vajon el lehet képzelni, hogy Jézus meleg Szívének mindegy, vajon megyek-e Hozzá vagy nem, szeretek-e nála lenni, vagy nem? Nemcsak Neki, de nekem se mindegy. A szív kiüresedésének, a lélek megkeményedésének, a kegyelem elapadásának legbiztosabb útja, ha elhidegülök az Oltáriszentség iránt.

Úgy látogass meg minket, miként mi tisztelünk Téged!

ELMÉLKEDÉS A PAPI ZSOLOZSMÁRÓL

I.

Ki kételkednék abban, hogy Isten körül a dolgoknak súlya van. Egyformán súlyos a csend és minden kimondott szó. A mi könnyelműségünk a hibás abban, ha nem érezzük át az isteni titok súlyát.

„Midőn mély csend nyugozott le mindent, mindenható Igéd királyi székéből lejött.”

A súlyos csöndben az Ige megtestesült. Az Atya örök képmása és tökéletes dicsősége emberi alakban jelent meg közöttünk. Aztán bölcsője körül fölhangzott az első üzenet: „Dicsőség Istennek a magasságban, és békesség a földön a jóakarátú embereknek.” Talán karácsony romantikája a hibás abban, hogy nem érezzük át a szavak súlyát. Az idők azonban elég kemények ahhoz, hogy a karácsonyt végre színfalak nélkül szemléljük.

Nézzük meg a nyaláb szalmán szendergő gyermeket! Ki hinné róla, ha hitünk nem mondaná, hogy Ő az első és egyetlen tökéletes dicsőítés, mely a szomorú földről föl száll az Atya trónjához. És ugyancsak Ő az első és tökéletes béke, mely az égből szállott alá. Általa, Vele és Benne van tökéletes békességünk az Istennel, mert „... általa békítsen ki magával mindent, ami akár a földön, akár a mennyben van, azzal, hogy keresztjének vérével békességet szerzett mindennek.” (Kol. 1, 20.)

Ki gondolná, ha a kinyilatkoztatás nem beszélne róla, hogy ezek a kis pólyák örökre és széttéphetetlenül egybe fűzték Isten dicsőségét és a világ békességét. Ez is megtestesülés! Ő mondotta: „Én Téged megdicsőítettem a

földön." És egyedül Ő ígérhette: „Az én békémet adom nektek, az én békémet hagyom nektek, amit a világ meg nem adhat." Az isteni személy egységébe kellett fölvenni az embert, hogy méltó dícséretet adhasson Istennek. És maga Isten testesült meg, hogy végre megszülessék a földön a béke. Ez a karácsonyi üzenet titka.

„Dicsőség a magasságban Istennek és békesség a földön a jóakaratú embereknek." Ezekről a szavakról is el lehet mondani, amit Isten egybekötött, ember el nem választ-hatja. A béke Isten ajándéka, de csak akkor adja meg, ha előbb mi is megadjuk Neki a dicsőséget. Csodálkozunk a-zon, ha a világ minden erőlködése ellenére sem szilárdul meg a béke? Nincs ebben semmi meglepő, hiszen napról-napra fogy Isten dicsősége. Nos, valóban dolgozni akarunk az igazságos és tartós békén? Hitünk világosan megmutatja az utat: adjuk meg Istennek az Őt megillető dicsőítést és megadja nekünk a békét.

Itt ezen a ponton nekünk papoknak félreérthetetlen a szerepünk. És ugyanakkor borzasztó teher nyomja lelkiismeretünket. Mert talán semmivel sem bántunk el gyalázatosabban, mint Isten dicsőítésének szolgálatában a szent zsolozsmával. Az emberiség történetében alig akad még olyan kigúnyolása Isten fölségének, mint amit mi művelünk a breviáriummal! Talán csak egy mentségünk van: végzetes tudatlanságunk. Sejtelmünk sincs mit teszünk, mikor papi zsolozsmánkat végezzük. Unottan, álmosan, faragatlanul hadarjuk el a papi officiumot, anélkül, hogy belekapcsolódnánk a nagy összefüggésekbe.

Végre is az Ecclesia o r a n s nem fikció és nem elvont-ság. Az Istent dicsőítő Egyház bennünk papokban él! Úgy képzelem, mint egy hatalmas, az ég felé nyújtózó fát,

rajta minden pap egy levél, egy ajak, mely Istent dicséri. Az egész fa Krisztus, mi pedig Krisztusból fakadva, Krisztusban gyökerezve, Krisztussal egyesülve dicsőítjük a teljes Szentháromságot. Ez a kép. A valóság pedig? Magamról beszélek: unottan, kényszeredetten végzem a szent szolgálatot. De a szomszédomról is ezt kell mondanom. Tudom, hogy se testének, se lelkének nem kell, csak azért végzi, mert súlyos bűn terhe alatt kötelező. S a harmadikról is ezt kell mondanom. Roppant lehangoló kép. A fa majdnem minden levele hervadtan konyúl alá. S ez a fa az Istent dicsőítő Egyház! Ez a mi hivatalos, ünnepélyes kiáltásunk Isten felé: Dicsőség a magasságban Istennek! Hát csodálkozunk, ha Isten felelete is ehhez igazodik: és békeesség a földön a jóakarátú embereknek?!

Ezen a ponton szinte valamennyiünk élete gyökeres változásra szorul. Végre egyszer le kell hatolni egészen a gyökeréig. Bármilyen fárasztó is, ebben az elmélkedésben vissza kell mennünk a dolgok lényegéig. A jó Isten segítségével három lépésben haladjunk az igazság felé. Nézzük először a nagy célt, azután a nagy példaképet, végül a nagy föladatot.

I. A NAGY CÉL

„Nagy az Úr és mindenek fölött dicséretre méltó!” Hányszor imádkoztam már zsoltosmázás közben. De gépiesen tovasiklottam fölötte, vagy pedig... Minek tagadjam, nem mertem időzni e szavak mellett, mert zavaró képzetek rohantak meg s alig győztem lerázni őket. Szkeptikus, kiábrándult korban a legszentebb gondolatok is kérdéssé válnak. Bevallom, az Isten szuverén hatalmának hangsúlyozása sokszor megzavar. A teológiá-

ból emlékszem még, hogy a teremtés kizárólagos célja Isten dicsősége. Ember egyedül azért létezik, hogy Istent dicsőítse. Őszintén szólva, akkor se hatoltam a gondolat mélyére, s ma is sokszor fölborzol. Talán még soha sem mertem kimondani magamnak, de most kimondom. Valami nietzschei rabszolga-morált érzek mögöttem. Jó volna egyszer világosságot deríteni a kérdésre.

1. Abból az alapvető tapasztalásból indulok ki, hogy életem nem az enyém. Mástól kaptam és tőlem független biológiai tényezők sodorják végzete felé. Sorsom se az enyém. Egyenesen nevetséges lenne függetlenségről, autonómiáról beszélni. Események, történések és helyzetek ágyazzák be sorsomat általam ismeretlen, vagy csak futólag fölismert összefüggésekbe. A kiszolgáltatottság érzése, legősibb örökségünk, szintén erről beszél. De belső világomban se vagyok szuverén. Lelkiismeretem világosan tanúsodik róla, hogy törvényeim se én alkottam. A törvény megelőzött engem. Nem kényszerít, de kötelez. Ilyen és ehhez hasonló tapasztalások horizontján lassan kirajzolódik lelkem előtt az Isten trónusa. Tudom, hogy életemnek abszolút ura Ő.

2. De ebből még csak az következik, hogy meg kell hajolnom. Saját jól felfogott érdekem kívánja, hogy alkalmazkodjam. Az abszolút túlerővel szemben az okosság ezt írja elő. De dicsőítésről itt még szó sincs. A vihar is erősebb lehet nálamnál, betegség is ágyhoz szegezhet, de lélekben mindkettővel szemben megőrzöm fensőbbiséget. Az ellenség is, ha erősebb, letiporhat, megbilincselhet. Kapitulálok, átadom a kulcsokat, de csak a külső kapukét. Ott bent sohase hajolok meg előtte, ott nincs rajtam hatalma. Ó, ha Isten is csak nagy volna, ha csupán

hatalma lenne fölöttem, lelkem legmélyén sohase hódolnék meg előtte.

3. Az Isten azonban nemcsak hatalmas, hanem szent is. Szent, azaz méltó a hatalomra. Amikor a „hatalom” szó előkerül, kitör a vihar. Egy egészen új szóra lenne szükségünk, hogy Istenre alkalmazzhassuk. Tulajdonképpen a teológia minden emberi szóval zavarban van. Ez a vergődés szülte a negatív állításokat. Azt mondja, mikor a teremtményt és Teremtőt összehasonlítja, ha az ember szeretete szeretet, akkor Isten nem szeretet, ha ez jószág, akkor Isten nem jó, ha ez bölcsesség, akkor Isten nem bölcs. De mindez hagyján. Hanem mikor ezt a szót kiejtjük: hatalom! Az emberi történelem annyira meggyalázta és beszennyezte, annyira átkozottá tette ezt a szót! Képtelenek vagyunk megszabadulni a borzalmas asszociációktól, melyek kísérik. Teljesen alkalmatlanná tettük arra, hogy Istenre alkalmazzhassuk.

4. Valójában az isteni hatalom mentes minden önkénytől, kiszámíthatatlan szeszélytől. Hatalmának titka ezekben a szavakban rejlik: „Vagyok, aki vagyok.” Egész lényege végtelen bölcsesség. Minden elgondolásában és akarásában, minden nyugalmaiban és mozdulásában, minden hallgatagságában és minden szavában ez az abszolút bölcsesség vezeti. Rajta kívül nincsenek szempontjai, nincs semmi, amire tekintettel kellene lennie. Ezzel szemben a teremtmények között nincs szent, nincs jó, nincs bölcs, aki mondhatná: „Vagyok, aki vagyok.” A szent nem azonos szentségével, a bölcs bölcsességével, a jó saját jószágával. A legszentebb emberben is ijesztő szakadék tátong a szentség és személyisége között, a bölcsben bölcsessége és önmaga között s a jó emberben a jószág és tulajdon lé-

nye között. S ebből a szakadékból minden pillanatban egy ismeretlen, kiszámíthatatlan és ijesztő démon lobbanhat elő. Ezért félelmetes az ember és rettenetes, mikor hatalom van a kezében.

Istenben azonban nyoma sincs ilyen ismeretlennek, irracionálénak. Neki nem kell félni saját magától. Hatalma talán legjobban az igazásgéhoz hasonlítható. Mert az igazság hatalma tulajdon létezése. Nem kényszerít, csupán érvényes. És aki nem ismeri el érvényességét, önmagát zúzza össze. De ez még nem elég. Ha Isten csak ilyen lenne, nem szünnék meg ijesztő lenni. Mert nincs borzalmasabb a személytelen igazságnál. De nem, Isten nem valami elvont világértelem. Lényege nem csupán igazság, hanem szeretet is. Hatalma sem csupán kristálytisza, hideg fény, hanem sugárzó jószág is. Ime, ennyit jelent, hogy Isten szent, méltó a hatalomra. E kettőből, méltóságából és hatalmából születik meg szívünkben egy sajátos, áhítatos hódolat, az imádás.

Egyedül Te vagy szent! Egyedül Te az Úr! Egyedül Te vagy a magasságbeli!

5. De ez még nem dicsőítés. Sőt, mintha éppen saját dicsősége vetne árnyékot abszolút szentségére. Mit is jelent az, hogy Isten mindent kizárólag saját dicsőségére teremtett? Önmagán kívül millió tükröt keresett, hogy abban tetszelegjen? Hódolók hízelgő hadával vette körül magát, hogy folytonosan teremtményei tömjénezésében fűrödhessék? Ah, ezek emberi elgondolások!

Az egyikünk előtt sem lehet kétséges, hogy mikor Isten teremt, éppen mivel végtelen bölcsesség vezeti, teremtményein is elárad valami az Ő tökéletességéből. Valami, ami eddig csak Benne volt, most rajta kívül is fölragyog.

Tehát dicsősége, ha nem akarná, akkor is visszatükröződnék Reá a dolgok arcáról. Rosszat Isten nem teremthet, mert akkor nem volna Isten. Ha pedig jót teremt, az már dicsősége. „És látá Isten, hogy mindaz, amit alkotott, jó.”

De a dicsőség még nem dicsőítés. Igen, azt megértjük, hogy Isten minden alkotásán elárad dicsősége. De nem volna szebb, ha itt pontot tennénk? Nem volna Istenhez is méltóbb a világ néma hódolata, az értékek objektív bizonyossága? Dicsőségét nem szabad megtagadni, nem szabad eltulajdonítani, de miért dicsérni? És miért kötelezni erre az embert? Még hozzá súlyos bűn terhe alatt? Nincs ebben Istenre is, emberre is egyformán valami mélyen megalázó? Miért kell azt állandóan hirdetni, hogy ami van, tőle van, és amim van, tőle van? Ezek a kesernyés tépelődések nem ok nélkül ébrednek szívünkben. Félünk a szavaktól, mert a hazug dicsőítések fenekestül föl kavarták életünket.

E pillanatban fölkattantam a rádiót és megyek állomásról-állomásra. Egyik mondat átömlik a másikba, egyik nyelv a másik nyelvbe. Lenyűgöző a hatása. Gazdasági, politikai, művészeti és ideológiai előadások szállnak az éter hullámain. Neveket hallok. Goethe művészetéről, Napoleon zsenialitásáról, Platon államtanáról, ma élő politikusokról... Ah, hát mindenkiről lehet beszélni, csak Istenről nem? Mindenkit lehet magasztalni, csak az Istent nem? Aki egyedül méltó a dicséretre. Goethe nem volt azonos művészetével, Platon se bölcsességével, Napoleon se saját zsenialitásával. Adomány volt, amit Istentől kaptak. S épp Isten marad ki a dicsőítésből, akitől minden zsenialitás származott!

Ez a látás többet és a bizonyításnál. Egészen elrettent

az Isten ilyenfokú negligálása. Hát a teremtetett létben mi a többi önállósága vagy kapottsága? Hiszen itt minden Istentől és Istenből való! Minden teremtetett lény egy tagadásból és egy állításból van összetéve. Egy tagadásból: nem vagyok Isten! És egy állításból: minden Istené bennem! Hátha egyszer beszélni tudok, lehet erről nem beszélni? Szabad erről hallgatni? Hát nemcsak addig lehet szó emberi életről, amíg jogrend uralkodik a földön, míg az igazságosság érvényesítésére törekszünk?

Suum cuique. Mindenkinek a magáét.

Nos, a vallásosság is az igazságosság erényének egy része. Hogy Istennek megadjam dicsőségét, az az igazságosság elemi követelménye. De tovább megyek. Nem érezük az emberi lét rettenetes hatalmát?

„A szív bőségéből szól a száj.”

Ám a szavak nem csupán a gondolat kivirágzásai, hanem az élet formálói is. A világot eszmék irányítják, az eszmék pedig szavak által lesznek nagyhatalommá. Az eszmék és emberek dicsőítése egyben jelenti uralmukat is. Szavalókórusok, énekek, költemények és dicsőítő beszédek töltik be földünk egész légkörét. Csak az Isten dicsőítése lesz mindig halkabb. És a papok jóvoltából mindig visszataszítóbb és nevenségesebb. Strandfövényeken eldőlve, pamlagon heverészve, késő este bóbiskolva kimotyogott zsoltárok... Ó, papok, lehetetlen, hogy higgyetek Istenben! Különben nem így bánnátok Istenetek dicsőségével.

De még tovább megyek. Kell azt bizonyítani, hogy az eredeti bűn tovább él a földön? Lesztek, miként az Isten. Az ember nemcsak negligálja Isten dicsőségét, hanem tagadja és eltulajdonítja azt. A természetet dicsőíti és az

embert imádja. Elmondhatjuk, hogy Isten dicsőségének apokaliptikus detronizálása folyik a tudományban, művészetben, életben. A propaganda rettenetes hatalma mutatta meg, hogy a szó nemcsak beszéd, hanem tett is. A gondolat, szó és cselekedet háromságában a verbum egy-lényegű és egyenrangú a másik kettővel. Ezt tudjuk és mégis... Papok, végzetes a ti hűtlenségetek! Mikor minden pillanatban millió ajak káromolja Istent, hát nem kellene nektek az oltár elé borulva vagy a kereszt tövébe omlva, zokogva, üvöltve, kiáltva túlharsogni a megszervezett blaszfémiát!

Egyedül Te vagy a szent! Egyedül Te az Úr! Egyedül Te vagy a Magasságbeli! Kiáltásatok hangosan, pásztorok!

II. A NAGY PÉLDAKÉP

Hogy megvigasztalódjam, felemelem fejemet az angyalok tisztult légkörébe. Ó, ha sejtenénk, mit jelent a tiszta szellem! Arcunkat a porba fúrnánk a legkisebbek előtt is és mint Dániel és Szent János, Istennel tévesztenénk össze. S a tiszta szellemnek milliárdjai nem egyedek, hanem specifikusan különböznek egymástól. Nemcsak a szellemi lét foka szerint múlják felül egymást, hanem mindegyik a szellem egészen új, sajátos megvalósulása. Ó, milyen pislogó mécses egy Aristoteles, egy Szent Ágoston, vagy Pascal e szellemóriásokhoz mérten! Minél följebb haladunk soraikon, annál szédületesebb csillagászati számok kellenének szellemük kifejezésére.

Hitünk a tiszta szellemek három osztályáról és kilenc karáról beszél. A legalsóbb osztályban az angyalok, ark-angyalok és fejedelemségek, Isten követői, nagykövetei,

valamint ezek fejedelmei. Istentől hozzák a rendelkezéseket és Hozzá viszik föl hódolatunkat. A második osztályba tartoznak a hatalmasságok, erők és uraságok, Isten követői és nagykövetei az angyalok között, valamint ezek fejedelmei. Nekik már nincsenek kapcsolataik a kozmikus világgal. Isten és az alantas angyalok között végzik szolgálatukat. Végül a legfelsőbb osztály is három karra oszlik: trónusok, kerubok és szeráfok. Isten legalsóbb udvartartása. A szellemi lét olyan kolosszusai, olyan megrendítő magaslatai, amelyekre se szavunk, se fogalmunk, se képzeleteink nincsenek.

Létük lényege, egész tartalma Isten dicsőítésében merül ki. A trónusokra ismerünk a huszonnégy preszbiterben, akikről a Jelenések könyve beszél: „A trón körül huszonnégy szék. A székeken huszonnégy vén ült fehér ruhába öltözve, fejükön arany korona.” Isten hét szelleme, akik ragyogó fáklyaként lobognak a trón körül, jelölik a kerubokat. A négy élőlény pedig, akiket Isten szeretetének emésztő tüze nem hagy nyugodni, a szeráfok. Éjjel és nappal nem szűnnek meg kiáltani: Szent!... Szent!... Szent! Értjük ezt? Dehogy! Sejtjük? Valamit talán. Szédületes szellemi létük az egész örökkévalóságon át kimerül ebben a hódolatban. A szellemi lét végső csúcán már nem ismernek tisztább, szellemibb szolgálatot, mint Istent dicsőíteni. Egész létüket belemondják ebbe az örök Sanctusba! S valahányszor elhangzik egy ilyen kiáltás, mely betölti az egész mennyországot, a huszonnégy preszbiter arcra borul, harsonáját a földre téve kiáltja: „Méltó vagy Urunk Istennünk, hogy tiéd legyen a dicsőség, a tisztelet és a hatalom, mert te alkottad a mindenséget: akaratod hívott létre és teremtet mindent.” (Jel. 4.)

Az angyalok tisztult világából visszahullik tekintetem önmagamra. Preszbiter vagyok én is. Azt a szerepet kaptam a földön, mint a legfőbb angyalok az égben. Vajon ilyen lélekkel veszem én is kezembe a breviáriumot? Ilyen szívvel végzem a szent szolgálatot?... Kesernyés hangulatomban Szent Tamás szavait hallom. Mikor az angyalokról az emberekre fordítja szemét, azt mondja: A fel-fogó képesség legalsó foka.

Valóban egyedül értelmünk sötétsége magyarázza meg, amit a breviáriummal művelünk. És tényleg a tapasztalat mutatja, hogy azok a papok, akik faragatlanok és otrombák Isten dicsőítése terén, szellemileg is szegénylegények, primitívek, akikbe nemcsak a lélek, de hálni jár a szellem.

Jöjj, papi szívek fénye!

III. A NAGY FELADAT

Még magasabbra emelem szememet, az angyalokon is túl. Mikor a szellemi lét szédítő ormára érek, végtelen szakadék következik... ott kezdődik Isten. A hit fényében egészen halványan, mint az Andromada köde, földereng a Szentháromság belső élete. Az Atya egész valóságát és minden tökéletességét belemondja az Igébe. Tehát mindaz, ami a Fiúban van, az Atyától való. Semmit se ad hozzá, semmi többlet nincs benne. Kettőjük között csupán az a különbség, hogy ugyanazt az isteni lényeket az Atya adja, a Fiú pedig elfogadja, az Atya kisugározza, a Fiú anélkül, hogy egyetlen sugarát is elnyelné, visszatükrözi. S ez az adományozás és elfogadás a Verbum titokzatos tényében történik: az Atya egész lényét és dicsőségét kimondja, a Fiú pedig visszamondja. Ez a kimondás teszi az

Atyát atyává s a Fiút fiúvá. Ime, itt van minden dicsőítés, minden zsolozsma és minden liturgia ősforrása!

De még valamit tudunk a kinyilatkoztatásból. Azt t. i., hogy az Atya mindent az Igében teremtett. Ebből következik, hogy minden teremtmény szükségképpen a visszamondás és visszatükrözés jegyében áll fenn, ez a teremtett lét legmélyebb metafizikai gyökere. Az egek hirdetik Isten dicsőségét. Az egek, a föld és a mindenség.

"Kezdetben volt az Ige és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige. Ez volt kezdetben az Istennél. Mindenek Ő általa lettek és nála nélkül semmi se lett, ami lett. ."

Aztán folytatódik:

„Az Ige megtestesült és közöttünk lakozék." De nemcsak lakozék, hanem ma is lakozik. „Ime én veletek vagyok a világ végezetéig." És pedig hogyan? Amikor a szent színek fölé hajolva suttogom a konszekráló igéket... velünk marad. És amikor kezembe veszem a breviáriumot s zengem, akkor is velünk marad. Amikor a szószékről hirdetem Krisztus tanítását, az Evangélium ígét... velünk marad. Az Igének ez a hármasság papí szolgálatát egyformán szent és egyformán szükséges.

Átváltoztatni... hirdetni... áldani...

Ah igen! Ezentúl így akarom kezembe venni a breviáriumot! Látom a nagy összefüggéseket, érzem a felelősséget. Nemcsak az oltárhoz és a szószékhez kell hűnek maradnom, hanem az Isten dicsőségének szolgálatához is!

„Igy dicséretet mondok a Te nevednek mindörökkön örökké, hogy teljesítsem fogadásomat napról-napra." (60. zs.)

ELMÉLKEDÉS A PAPI ZSOLOZSMÁRÓL

II.

Vannak tények, amelyek végzetesek. Ilyen megdöbbentő tény, hogy mi papok is legtöbbször nem vagyunk tisztában hivatásunkkal. Szó szerint értem ezt. Úgy, mint amikor egy földműves nincs tisztában a vetésforgóval vagy az orvos a vérkeringéssel és az ügyvéd a perrendtartással. Nagyon súlyos szavak ezek, talán csak az idők súlyossága indokolja, hogy kimondjuk őket. De ki kell mondani: mi, papok, már nem is igen vagyunk igazi papok. Vagy ha tetszik: talán papok vagyunk a magunk elképzelése szerint, de nem úgy, ahogy Isten akarta és az Úr Jézus megalapította a papi rendet. Mert mi a pap? Isten embere, Krisztus életének folytatója! Közvetítő az Isten és az emberek között!

VIR DEI

Isten emberének lenni annyit jelent, mint otthon lenni Istennél és az istenes dolgok között. Közelebb az égiekhez, mint a földhöz. Mózes az Isten embere volt és amikor leszállt az imádság hegyéről, a nép egy más világ valóságát látta csillogni szemében. Mózesre néztek s valamit láttak Istentől. A próféták is ilyen thephaniák voltak a világban. Bizalmasai a Legszentebbek. „Ó Isten embere, szólj érettünk az Úmál!” - így kérték őket. Isten embere szükségképpen az imádság embere.

„Mivel egyedül testénél fogva él ebben az idegen hazában, gondolata, vágya révén abban az örökös hazában tartózkodik...”

Igy vagyok én is az Isten embere? A könyörgés, az engesztelés égbe meredő oszlópa?

A pap Krisztus folytatója. Életének és művének fenntartója. Ma mi vagyunk a Krisztus s az én falumban én vagyok Krisztus. Az Ő élete pedig két részre oszlik. Harminc évig imádkozott és három évig tanított. Ezt a hármát megint meg kell feleznünk. Nappal hirdette az Igét, éjjel pedig

„imádságban virrasztotta át az éjszakát”.

Imádkozott, azaz zsoltárokat és himnuszokat zengedett az Atyának. Az az isten-emberi szív tele volt az Atya imádásával. Finom és érzékeny szelleme csupa hódolat, leborulás, hála és készség. Ó, milyen vigiliák és matutinumok lehettek ezek! A hajnali harmat csillogott haján, ajkán pedig a laudes igéi zengtek az erdő csendjében.

„Adjatok hálát az Úrnak, mivel jó, mivel irgalma örökkévaló!”

Csodálkozunk, ha megnyílt fölötté az ég s az Atya elragadtatott öröme csordult alá? „Ez az én szerelmes fiam, akiben kedvem telik, őt hallgassátok.”

A pap közvetítő Isten és az emberek között. Ianus arc. Egyformán néz Isten felé és az emberek felé. A pap olyan, mint az angyal Jákob létráján: viszi magával a föld sóhaját, a világ hódolatát és az emberek könyörgését az Úr trónja elé, azután lehozza Istentől és kiosztja a kegyelmeket. Legalább ugyanannyit tartózkodik Isten trónja előtt, mint az emberek között. „Sokat kell beszélni Istennek a bűnösről.” Ki mondta ezeket a szép szavakat? Nem egy középkori remete, nem egy karthausi szerzetes, hanem egy modern szent és apostol!

Mi pedig szívesen megyünk az emberek közé, de nem

érezzük jól magunkat az Isten közelében. Rengeteget tudunk beszélni a társaságban, - igaz, nem az isteni dolgokról, - de egyszerre nincs mondanivalónk, ha Istennel kell beszélünk. A breviárium iszonyú teher számunkra, ezért titokban abban reménykedünk, hogy az Egyház hamarosan leveszi rólunk ezt a keserves ígát. Miért? Mert a „lelkészkedő papságot akadályozza a munkában.” Milyen eretnek szavak! A munka istenítése és a tett imádása behatolt már a szentélybe is!

Ez a „pusztulás utálatossága a szent helyen.”

Titokban reménykedünk, hogy a Szentlélek el fogja hagyni Egyházát s az Egyház megszűnik majd „az” Egyház lenni. Nem fog többé hinni az imádság mindenhatóságában! Az imádság nem minden, de mindenható! Az az Egyház, amely tudatunkban él, ha nem is tudatosan, már nem természetfölötti intézmény, hiszen minden, vagy majdnem minden a mi módszeres, korszerű, tervszerű és nem tudom milyenszerű megszervezett akciónktól függ. A magyar népfiai vagyunk, ez büszkeségünk. De sajnós bennünk is tovább él népünk vaskos naturalizmusa. Magyarnak lenni, bármilyen fájdalmasnak hangzik is, ez a történelem folyamán legtöbbször annyit jelentett, mint naturalistának és túlzottan realistának lenni.

Valami ki nem formált remény él a lelkünkben, hogy bizonyos szavak végleg kifakulnak majd az Evangéliumban.

„Szükséges mindig imádkozni és nem megfogyatkozni.”

Úgy gondoljuk, az Úr Jézus ma ezt biztosan nem mondaná.

„Örködjeteek tehát minden időben imádkozván.”

Az az érzésünk, hogy ezek is idejét múlt szavak.

„Szünet nélkül imádkozzatok!”

Korszerűsítve ez így hangzik:

„Szünet nélkül dolgozzatok, tevékenykedjete!”

Kétezer év egyöntetű, soha meg nem szakadt tradíciója ellenére olyan Egyházzal álmodunk, amelyben az imádságnak minimális jelentősége lesz. Olyan életszentségről álmodunk, amelyet férfias nekifeszülések, hősi tettek, lázas munka jellemez majd, de az imádságnak nem sok szerepe lesz benne. Végre lesznek szentek, akik gyökeresen különböznek a kétezer év összes szentjeitől. Mert akik eddig éltek, sokban különböztek egymástól, de egyben mind megegyeztek: nagy imádkozók voltak!

Gondolok-e arra, hogy a vallást elsősorban az imádság teszi vallássá, mert benne válik az Isten központi és személyes valósággá. Ha valahol egyszer az imádság kimarad, akkor az Isten is kimarad. Abban a pillanatban a vallás esetleg világnézet, filozófia, emberbaráti intézmény vagy valami nemes kultúrintézmény. Bármi, csak éppen vallás nem. Már pedig az olyan pap, akinek élete középpontjában nem Isten áll, akinek nincs vele állandó és személyes kapcsolata, az talán hívő, de mindenesetre vallástalan. És vallástalan pap hogyan tudná vallásossá nevelni a híveket? Ezek a meggondolások teszik szükségessé, hogy újra a papi zsolozsmát tegyem elmélkedésem tárgyává.

AZ IMÁDKOZÓ EGYHÁZ

Most, amikor lelkem húrjai lassan hangolódni kezdenek, hirtelen tömnek rám a régi emlékek. A katakombák

hűvös folyosóit járom. Talán soha, és sehol se éreztem annyira az első keresztények tiszta, Isten felé forduló lelkét. A falakról a nagy „Orante” (Az Imádkozó) képe tekint rám, az Ecclesia orans. Az imádkozó Egyház.

Ott a hűvös folyosón egyszerre izzani kezdett a travertin, a travertinben szunnyadó őskeresztény lélek. Ó, Istenem, hogy éreztem akkor a szavak erejét:

„Míg Pétert a börtönben fogva tartották, az Egyház szüntelen könyörgött érte Istenhez.” (Ap.Csel. 12, 5.)

Igen, az Egyház ereje akkor is, most is, ma is, mindig az imádság.

Ó, kitárt karú zsoltárokat éneklő Egyház!

Ó, az Isten imádsásával eltelt imádkozó Egyház!

Ó, a leboruló, újjongó és zokogó Egyház!

„Jöjjetek, hódoljunk, boruljunk le és zokogjunk az Úr előtt, mivel Ő maga az Úr, a mi Istenünk, mi pedig az Ő népe és leigéző juhain vagyunk.”

Ó, katakombák libbenő lángja között kitárt karokkal könyörgő Egyház, hogy szeretném odakiáltani néked az Úr szavát:

„Asszony, nagy a te hited!”

Igen, az imádság őrzi meg nagy hitedet és ugyanakkor ez a hit éleszti, szítja imádságod tűzét. Ebben van fölényes biztonságod, reményed, erőd.

„Ne félj, kicsinyke nyáj!”

Igen, a katakombákat ma is látom, de mintha falain elhalványodott volna az Orante képe. A földalatti élet folyosóin libbennek a lángok, de ma imádságok tűzét nem érzem. Az első keresztények kora visszatért, de a lelke

hiányzik. A kiszolgáltatottság érzése fokozódik, az Istenhez való nagy odafordulása azonban nem.

És amikor imádkozunk, imádságunk még mindig annyira individuális. Az elmélkedés annyira csak a saját lelkem kis kérdéseivel, apró ügyeivel foglalkozik, hiányzik a kollektív ima, sőt még annak érzése is. Hiányzik az a tudat, hogy az Egyház imája magának Krisztusnak imája s ez az ima a szent zsolozsma. Az Egyház állította össze, legnagyobb részét a Szentlélek inspirálta, Krisztus ajka szentelte meg és kétezer év keresztény áhítata itatta át. Ezeket a zsoltárokat énekelték az apostolok, sóhajtották a vértanúk, dalolták a hitvallók és zokogta annyi szenvedő. Mint egy nagy folyam hömpölygött végig az emberiség életén és benne a bűnbánók könnyei, benne a szenvedő lelkek fájdalmának cseppjei, benne a megdicsőült seregek újjongásai! És benne hömpölyög, beléje ömlik a mi elhaldart, gépiesen elmorzsolts, lélek nélkül eldarált szavainknak törmeléke... hullaszavak úsznak a víz tükrén... szorongcsok fertőzik a víz folyam tisztaságát... Az élővizek eliszaposodnak a papok ajkán!

KRISZTUS MÁSA

Megszokott szavak. Közhely lett belőlük. Mert, ha valóban Krisztus mása lennénk, akkor Krisztus lelkülete, Krisztus magatartása verődnék ki életünkön. Nos és mi a legjellemzőbb Krisztus lelkiségében? Semmi kétség benne, az első látásra, az Evangélium első olvasására nyilvánvalóvá lesz: a mennyei Atya iránti hódolata. Jézusnak mindene a mennyei Atya!... Hálát adok neked, Atyám!... Ó, én igaz Atyám!... Ó, Szent Atyám!... Atyám, én megdicsőítettelek Téged!... Atyám, a munkát befejez-

tem!... Atyám, a kezedbe ajánlom lelkemet!... - Valóban, Jézus egész lényénél fogva a mennyei Atya szolgálja. Ez az odafordulás, készség, hódolat birtokba veszi egész existenciáját, egész lénye eszerint kultikus személy: a mennyei Atya objektív és szubsztanciális kultusza, egyetlen és tökéletes főpap, akit a Szentlélek kent föl erre.

Amikor engem szenteltek pappá, Krisztus papságára ordináltak. Ez a konszekrálás egész lényemet kiemelte a profán világból, birtokába vett, kultikus személlyé szentelt. Tehát hivatásomnál, helyzetemnél, egész existenciámnál fogva arra vagyok rendelve, hogy Jézus lelkét öltsem magamra, hogy Jézus lelkületével forduljak, Jézus magatartásával közeledjem állandóan az Atyához. A mennyei Atya továbbélő, objektív és személyes kultusza vagyok. Valóban így áll a dolog nálam?

Amikor híveim közé megyek, Jézust akarom sugározni. Ez helyes. Amikor szentségeket szolgáltatok ki, Jézus lelkületével akarom osztani, küldeni a Szentlelket. Helyes. Amikor a Szűzanyát tiszteltem, Jézus lelkével akarok a mennyei Édesanya gyermeke lenni. Ez is helyes. És amikor a breviáriumot kezembe veszem? Vajon akkor is Jézus lelkével, főpapi szívével megyek a mennyei Atyához, hogy bemutassam a dicséret áldozatát?

Gondolok-e arra, hogy Jézus akar imádkozni bennem és általam, valahányszor a szent zsoltózt mondom? A nagy erőművek, a hatalmas elektromos centrálék nagyon beszédes hasonlatok. Bármerre kigyullad egy kis villanykörte, ebből az erőközpontból meríti a világosságot. De ha az a villanykörte homályos és piszkos, akkor nem sugározza a kapott fényt. Egy másik hasonlat még kifejezőbb. A stúdióban egyetlen hang beszél. Szépen, értel-

mesen, megindítóan. Minden rádión keresztül ez a hang hallatszik. De ha a készülék rossz, akkor torzít, recseg és a legszebb hang és legmegindítóbb beszéd is bántó, bosszszant, idegesít.

Nos, a hitem azt mondja, hogy Jézus főpapi szíve ez a hatalmas erőmű, az én papi szívem pedig a kis villanykörte. A megdicsőült Üdvözítő ott áll az Atya trónja előtt, és bemutatja imádó, hódoló, dicsőítő áldozatát. De azt akarja, hogy ez az egyetlen igaz hódolat, a sacrificium laudis, a földön is meglegyen és minden papi ajak hangszóró legyen. Amikor kezembe veszem a breviáriumot, gondolkodok arra, hogy most az imádkozó Krisztust kapcsolom be? Általam, velem és bennem Ő akar imádkozni. Vajon az én készülékem nem torzít? Nem bántó és idegesítő? Vajon az Isten dícséretéből az ajkamon nem lesz blaszfémia? Vagy legalább is karikatúra?

A KIENGESZTELÉS TITKA

Az „alter Christus” Krisztus mása nemcsak azt jelenti, hogy Krisztus lelkületét öltsem magamra, hanem azt is, hogy Krisztus művének folytatója vagyok.

„Krisztus tegnap, ma és örökre ugyanaz.”

Igaz. De ma én bennem él Krisztus s a mi nemzedékünk számára nekünk kell Krisztus művét folytatnunk. Sajnos azonban Krisztus művét is milyen egyoldalúan fogják föl. Nemcsak gyakorlatunkat, de még látásunkat is megfertőzte a modernizmus. Majdnem teljesen elfelejtettük, hogy Krisztus megváltói műve négy szálból fonódik. Először meg kellett engesztelnie az Atyát s visszaadni neki elrabolt dicsőségét (reconciliatio). Azután méltó elégtételt kellett nyújtani az Atyának (satisfactio). Csak azután

fordul az ember felé, hogy kiszabadítsa a bűn rabságából (redemptio), és újra a kegyelem állapotába helyezze vissza (restauratio).

Ha igazán őszinték vagyunk, nem kell-e megvallanunk, hogy mikor a megváltásra gondolunk, csupán az ember rajzolódik ki szemeink előtt? És amikor Krisztus művét akarjuk folytatni, nemde ismét csupán az emberekre irányul tekintetünk? Hirdetni, szervezni, építeni, alkotni, szentségeket kiszolgáltatni... És a mennyei Atya? Szép csendesen kimarad számításunkból. Pedig a megváltói mű első fázisa Neki szól: engesztelni, leborulni, hódolni, könyörögni, dicsőíteni. Csupán második fázisa fordul az emberek felé, hogy őket Istenbe vezesse, Isten irgalmát rájuk fordítsa. Vajon a mi nemzedékünkért nem kell könyörögni, talán ma már semmi sincs, ami Istent föllobban-taná? Vajon az Atya dicsőségét semmi sem homályosítja el napjainkban?

Ó, mikor a breviáriumot kezembe veszem, gondolnom kell arra, hogy most éppen olyan papi munkát végzek, mint mikor prédikálok vagy pedig bűnöket oldozgatok. Mert Isten ránk bízta a kiengesztelés igéit.

„Mindez Istentől ered, akit Krisztus kiengesztelt irántunk, s aki ránk bízta a kiengesztelés szolgálatát. Tehát Krisztus követségében járunk.” (2.Kor.5,18-20.)

Napjaink legnagyobb kísértése, hogy a történelem és erői, az ember és művei elfátyolozzák az Isten arcát. Emberi félelmek és emberi reménységek között hanyódva elfelejtjük, hogy a történelem szuverén ura az Isten, Isten szívéhez pedig a kulcs az imádság. De nem akármilyen imádság, hanem Krisztus imádsága, a breviárium!

„Lépjünk tehát bizalommal a kegyelem trónja elé, hogy irgalmat nyerjünk és kegyelmet találjunk, amikor segítségre van szükségünk.” (Zsid.4,16.)

Járuljunk újra Jézusunkhoz, mint az apostolok s kérjük meg mi, mai magyar papok: „Mester taníts meg minket imádkozni!” Ó, halljuk meg az ígét! Amikor imádkoztok ezt mondjátok: „Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben...” És figyeljük meg jól a sorrendet Mesterünk ajkán. Nem a mindennapi kenyér kerül az első helyre. Az sem, hogy szabadíts meg a gonosztól, sem az, hogy ne vigy minket a kísértésbe. Sőt még Isten országának a terjedése előtt is van valami. Az első, ami mindent megelőz, aminek elmaradni nem szabad, ami égen és földön minden teremtmény első és alapvető kötelessége:

„Szenteltessék meg a Te neved!”

Ó, azt nagyon jól tudjuk, hogy a magyar föld a förtelmes káromkodások klasszikus hazája. De ki tudja, talán azért, mert itt az Isten nevét dicsérő, áldó, megszentelő zsolozsmának hosszú idő óta soha sem volt igazi becsülete. Primitív elgondolásunkban azt véltük, hogy Isten nem szorul rá a mi engesztelő imánkra! Az igaz! Isten semmire sem szorul rá. De mi annál inkább, mert szennyes ajkú nép vagyunk. Ezért, mikor kezünkbe vesszük a breviáriumot, legyen az engesztelés, legyen vezeklés a magyar ajkak szörnyű bűneiért! És főként ne legyen blaszfémia, újabb kigúnyolása Isten szent nevének!

MIT TEGYEK TEHÁT?

1. Az első szabály: „Ossz meg és uralkodj!” Ha az egész zsolozsma estére marad, lehetetlen, hogy az ilyen

vergődés imádság maradjon. A gyökeres reformot tehát ezen a ponton kell megkezdeni. Ha nem vagyok koránkelő ember, akkor a Matutinumot és a Laudest anticipálom. Lefekvés előtt, esti imádságnak a Completoriumot szánom, mert az Egyház is annak szánta. Reggeli imádságom a Prima lesz, melynek oratiói a munka megáldását célozzák. Szentmise után elrecitálom a Tertiát. Közvetlen ebéd elé kerül a Sexta, ebéd után a Nona, lámpagyújtáskor vagy közvetlen vacsora előtt mondom a Vesperást. Így minden a maga helyén és a maga idejében elvégezve nemcsak Istent dicsőíti, hanem a magam lelkét is felüdíti a szent zsolozsma.

2. Második szabály: Külső magatartás és belső áhítat organikusan összefügg. Eszméink és érzéseink psychomotorikusak, ami annyit jelent, hogy egészen más képzetek támadnak bennünk ülő helyzetben, egészen mások térdelve vagy állva. Lehetetlen, hogy valakiben az imádság és hódolat érzései ébredjenek, ha elterpeszkedve vagy süppedő karosszékekbe süllyedve végzi zsolozsmáját. Ritkán eszmélünk rá, hogy lelkünk belső áhítatát és a tisztelet szellemét lompos külső viselkedésünk teszi tönkre. Föl-alá sétálunk, megállunk, nézelődünk, babrálunk valamit és közben ajkunk szünet nélkül mormolja az imádság szavait. Kész imamalom. Ha pedig leülünk, könyörtelenül jön az álmoság. Mit tegyünk?

A karthauziaknál láttam egy jó megoldást. Ők az officiumnak csupán egy részét mondják közösen. A többi mindenki maga végzi a cellájában. De nem akárhogyan! Minden cellában van egy egyszemélyes stallum. Lakója ebben végzi a zsolozsmát, pontosan úgy, ahogy a közösségben végzik. Az egyik zsolnárt állva, a másikat ülve, minden

Gloria Patria felállva és mélyen meghajolva. Volt idő, mikor nekem is magánosan kellett zsolozsmáznom. Ehhez a módszerhez folyamodtam. Minden Glóriára mélyen meghajoltam. Felváltva hol halkán, labialiter, hol hangosan recitálva, hol meg tonusban énekelve peregetek ajkamról a zsoltárok. Észre se vettem, hogy elrepült az idő, úsztam az áhítatban és azzal a boldog tudattal csuktam be a breviáriumot, hogy ez most valóban imádság volt!

3. Harmadik szabály: A zsoltárok tanulmányozása kísérje végig egész papi életünket. Hiszen a breviárium is végig elkísér. Legyen külön kis zsoltároskönyvünk, melynek jegyzetei folyton bővülnek és főként mélyülnek. Fiatal papi éveink tusakodó, fontoskodó, tudálékos jegyzetei után jönnek életünk delén a szív és az élettapasztalat mélyebb meglátásai. Mondhatom nincs ennél boldogítóbb studium! Talán erre gondolt a zsoltáros is, mikor arra ösztönöz: „Énekeljete az Úrnak új éneket!” Igen, így mindig újabb, mindig mélyebb és mindig értelmesebb lesz imádságom. „Zsoltározzatok okosan.”

4. Negyedik szabály: Mindig Krisztusba öltözötten vegyük kezünkbe a breviáriumot. Mikor elmélkedem, akkor Krisztust nézem. Vele beszélgetek. Őt óhajtom mintázni. Mikor viszont zsolozsmámat végzem, akkor Krisztus papságába öltözötten a mennyei Atya elé lépek, ugyanolyan ünnepélyességgel, mint mikor az áldozatot mutatom be. Valójában ezt is teszem, a dicséret áldozatát celebrálom.

Ha ez egyszer átment a vérembe, akkor mindig megvéd a faragatlanságtól. Lelkiismeretem rögtön figyelmeztet: lehetetlen, hogy az Úr Jézust ilyen neveletlen magatartásba kényszerítsem! Elképzelhetetlen, hogy Ő így forduljon

az Atyához! Nem lehetek az imádkozó Üdvözítő karikatúrája.

Istenem, ha arra gondolok, hogy az Úr Jézus ezeket a zsoltárokat földi életében százszor elimádkozta, akkor megcsókolom zsoltároskönyvemet. Ha arra gondolok, hogy megdicsőült ajkaival most is zsoltárokat zeng az égben Atyja dicsőségére, akkor megindult lélekkel kölcsönzöm oda ajkaimat e szent szolgálatra. Dícsérni, áldani, hódolni csak az tud, akiben nagy lélek és mély szív lakik. És jaj, az enyém kicsiny és felszínes! Ó, Jézusom, küldd el Szentlelkedet és add nekem Szívedet, hogy méltón tisztelhessem az Atyát! „Mutassuk be általa Istennek szüntelenül a dicséret áldozatát: nevének ajkunkon fakadó magasztalását.” Amen. (Zsid. 13, 15.)

ELMÉLKEDÉS A SZÜZANYÁRÓL

Minden áldott nap hálát kell adnom Istennek a hit ajándékáért. Mert mi lenne velem, ha az Egyházon kívül állnék? Sokszor elgondolkodom ezen. Szívósan keresném az igazságot, mert úgy van teremtvé a szívem, hogy csak eszményekért lelkesedjek. És mégis kívül maradnék. Azt is tudom, hogy miért. Azok miatt, akik az eszményeket képviselik. „Ember vagyok és semmi emberit nem tartok magamtól idegennek.”

Ember vagyok, ne vegye hát zokon senki, hogy az örök szépet és nemeset is emberi alakban akarom szemlélni. Hiszen ez a megtestesülés logikája is. „Amit hallottunk, amit szemünkkel láttunk, amit megnéztünk és kezünk tapintott az élet igéjéről...”

Az Evangélium eleven kiadásait keresném hirdetőiben. És éppen mimiattunk, papok miatt, maradnék kívül.

Ó Istenem, mert semmi vonzó nincs a mi életünkben! Semmi! Semmi! Egyáltalán nem a külső körülmények okozzák ezt. A belső rend hiányzik: a lendület, a lelkesedés, a hit lobogása és a meggyőződés heve. „Tudom, ki nek hittem és bizonyos vagyok!” – kiáltott föl Szent Pál. Mert Krisztusnak hitt. Mi meg talán számokban, eredményekben, munkánk látszatában hittünk, s hogy azok nagyjából megsemmisültek, most sután és ágrólszakadtan topogunk romjaink fölött. Még tisztán emberi szempontból is milyen kevés a vonzó jellem, és milyen ritka a sugárzó egyéniség közöttünk. Alig van nagyobb szellemi igény, melegebb szív és gazdag kedély.

Egyetemi éveink egy emléke jut eszembe. A questura.

Kitöltött indexeinkkel minduntalan meg kellett jelennünk a szürke kis tisztviselők előtt: tandíjat fizetni, leckekönyvet egyeztetni, kollokviumról elszámolni, abszolutoriumot kérni. Számoltak és pecsételtek. Most is elnézem indexeimben a sokszínű pecsételés művészetét. Ó, ezeknek a jó uraknak fogalmuk sem volt a dogmatikus órák mélységeiről, a titkok tudományának szárnyalásáról. És jaj! Mintha az Egyházban is túltengne a questura. A lelkek lélektelen stemplizésének szédületes rendszere.

Egy letűnt világnak, a kispolgári gondolkodásnak és kispolgári erényeknek utolsó bástyái vagyunk. És mert papi lobogók lobognak a bástyán, elvárjuk Istentől, az emberektől pedig megköveteljük, hogy ezt az utolsó bástyát tiszteletben tartsák. De mit nyerünk vele, ha közben a lelkek elhidegülnek tőlünk? Ha sok fiatal lélekben azért alszik ki a papi hivatás lángja, mert semmi kedve sincs ahhoz, hogy „olyan” legyen, mint mi.

De van az éremnek másik oldala is. Magammal szemben sem akarok igazságtalan lenni. Hiszen itt is alkalmazhatom: Ember vagyok, és semmi emberit nem tartok magamtól idegennek. Ember vagyok én is. Igaz, hogy „az emberekért rendeltetve”, de ugyanakkor „az emberek közül kiemelve”. Igaz. És embernek lenni, és egész életen keresztül lángolni, jaj, ez felülmúlja az emberi erőket. Igazán csak az Isten tudott egészen ember lenni. Krisztust sugározni a fiatal évek derűs ritmusával, ezt még lehet. De jön a nyár, és jön az ősz. Nemcsak a bűnnek van borzalmas monotóniája, hanem az erénynek és a hűségnek is! Hányszor elméltünk alázatosságról, engedelmességről, tisztaságról, szegénységről. Elmélyedtünk a szentmisének és szentszolzsmának titkaiban. Mi öre-

gebbek talán egy kicsit fanyar szájízzel... Szavak... gondolatok... eszmék... De a valóság egészen más! Már lemondtunk arról, hogy ezek az eszmék a mi életünkben valósággá váljanak. Akik előttünk jártak, elakadtak. Mi is elakadtunk valahol. És azt is tudjuk, hogy a fiatalok is el fognak akadni. Ezért vagyunk szkeptikusok.

E pillanatban reménytelenségünk egészen kigyulladt a Csillag, a hajnali Csillag, melyet Isten keze gyújtott a világban. „Tekintsd a csillagot, hívd Máriát!” Keresem a kaput, ami az eszményeket átvezeti a valóságok világába? De hisz Te vagy az, „mennyország kapuja”. Keresem a kulcsot a legszebb férfierényhez, a hűséghez, ahhoz a hűséghez, amelyből még a szentelés olajának illata árad? Te vagy a „hűséges Szűz”. Keresem a kutat, amelyből mindig csillogó csöppekben csordul a kegyelem fakuló szívemre? Te vagy az „isteni kegyelem Anyja”. Igen, szeretném, ha szívem mindig megmaradna az aranyos füstölőben, melyből az áhítat illatos felhői fodrosodnának az ég felé! Te vagy az „ájtatosság jeles edénye”. És ha hűlni kezd a lelkem bóbora, apostoli vágyaim tüzes bora, Te vagy az „apostolok Királynéja”.

Buzgóságunk és hűségünk egyetlen garanciája a Szűzanya, ez a lelki írók egyhangú megállapítása. Ha pedig ellanyhulunk, annak magyarázatát ott kell keresnünk, ahol van: alábbhagyott tiszteletünk a Szűzanya iránt. Mert az anyaság és fiúság korrelatív fogalmak, a fiúság kegyelme az anyaság kegyelmével kapcsolatos. A jó Isten nem lehet igazán Atyja annak, akinek Mária nem igazán édesanyja! Elmélkedjünk tehát a Szűzanyáról. Három vonását ragadjuk meg szemlélődő szemünkkel. Mária papi szűz! Mária eszményi szűz! Mária anyás szűz!

MÁRIA PAPI SZŰZ.

Még most is látom magam a primiciás oltár előtt állni. Jézus keresztje mellett állottam...

Ó, mennyire tudtam még akkor, hogy mit jelent papnak lenni! Emberek közül vétettem, milliók közül, akiknek könnye és könnyörgése emelt magam fölébe. Emberek miatt rendeltettem, hogy fölszentelt kezeimre legyen írva sorsuk: „Ime kezeimre írtalak Téged”. Hogy szívemre legyen írva sorsunk: „mint minden nép között vigasztaló...” És ajkamra legyen írva sorsuk: „hogymeggyógyítsam az összetört szíveket...” Azért rendeltettem, hogy tiszta, szent és szeplőtelen áldozatot mutassak be Istennek, „hogymeggyógyítsam az összetört szíveket...” Nem magam választottam a hivatást, nem én tornásztam föl magamat e méltóságra, hanem Isten örök és titokzatos hívása hozott. „És nem is veszi senki magának ezt a tisztességet, csak akit Isten hív.” És most újra odanézek a primiciás oltárra, az első primiciára, melyen az egyetlen és örök áldozatot celebrálták. Ott is áll valaki az oltár előtt. „Ott állt Jézus keresztje mellett az Ő Anyja, Mária.” Ó, a Szűzanya is emberek közül vétett, milliók közül, akiknek könnye és keserve emelte föl Isten oltáráig. És emberek miatt rendeltettem, hogy bemutassa a tiszta, szent és szeplőtelen áldozatot Istennek. Szeplőtelen teste és szűzi vére volt az offertorium és alázattal suttogta a konszekráció igéit: Fiat! Fiat!... Aztán fölmutatta és megmutatta a pásztoroknak, királyoknak egyaránt: Mert ez az én testem. És végül a második eleváció ott a kereszt tövében. Hogy rebeghette, hogy zokoghatta: „Általa és Vele és Benne van neked mindenható Atyaisten a Szentlélekkel egyetemben, minden tiszteleted és dicsőséged.” Ő se maga választotta e mélt-

tóságot, hanem örök Isteni akarat hívta. Százszor inkább, mint bennünket papokat. Mert a papság bennünk csupán járulék, de hogy a Szűzanya Jézust adja az Istennek és a világnak, ez egész létének és lényének alapja.

Igen, Szűzanyám, Te pap vagy, ha nem Melkizedek, de az édesanyaság rendje szerint, és ez magasabb és méltóbb a szentségi papnál. „Te pap vagy mindörökké!” Örökre és elválaszthatatlanul hozzá vagy kapcsolva szent Fiad papságának gyakorlatához az áldozati szándék és az áldozat bemutatásának tényében. Ott állottál Fiad mellett a kereszttövénben, és ott állsz ma is minden áldozati oltárnál. Nem mondhatod ki a konszekráció szavait, mert egyszer már kimondtad, és minden konszekráció a te „legyen” szavadnak visszhangja. Mert mit jelent papnak lenni? Ott állni Isten és ember között. De hát volt-e valaha is tisztán földi teremtmény, aki annyira egybeölelte a kettőt, mint amikor Mária szűzi méhében Jézus isteni és emberi természete találkozott! A pap a kegyelmek közvetítője. És kitől kaptuk a legnagyobb kegyelmet, a megtestesülést, ha nem Máriától? A pap a lelkek táplálója, „hogyan életük legyen és bőségesebben legyen.”

És az anya hivatása nem ugyanez? A pap az Istent árasztja, sugározza bele a világba a szentségek színe alatt. És a Szűzanya is ugyanezt tette és teszi: Istent adja a világnak Jézus szent emberségének fátyola alatt. Minden papság három szálból szövődik: papi hivatásból, papi jegyből és papi lelkületből. Ó Szűzanyám, a te hivatásod valóban papi, hiszen Téged kizárólag Jézusért teremtett az Isten. De Jézus anyja is azért lettél, hogy a lelkek anyja lehess. Kegyelmet találtál Istennél, a legnagyobb kegyelmet. És egyetlen vágyad, hogy ezt a kegyelmet közölhesd a lel-

kekkel. A Te lelkedben is ott az eltörölhetetlen jegy, papi pecsét, ha nem is a szentségi papságé, de az anyaság való-ságos, egész lényedet lefoglaló pecsétje. Szentelésednél angyal volt az archidiaconus, és a mennyei Atya keze nyugodott fejedén. A Szentlélek szállt reád és azért, aki tőled születik, Szent és minden, ami tőled születik, szent. Sacerdos!

Végül a lelked is egészen papi lélek: csupa szeretet, részvét és irgalom. Látod, hogy üres korsók és szakado-zott tömlők vagyunk, az örök élet vizei mind kifolytak belőlünk. „Fiam, nincs boruk.” A papi lélek szolgáló lé-lek, és Te vagy az Ancilla Domini!

Papi életem állandó veszedelme, hogy a hivatásból mesterség lesz, kihál belőlem a papi lelkiség, és csupán a pecsét marad. Fájdalmas, hogy az ember már csak akkor veszi észre ezt, mikor bekövetkezett. Mit lehet még ilyenkor tenni? Csak egyet. Vissza a Szűzanyához!

Nagyon szegény, de nagyon talpraesett falusi gyerek in-dult egyszer falujából az élet felé. Kezében kis batyúja. Válláról madzagon csüngött a cipője. E fiúból pap lett, szent lett, milliók apostola lett. Hatása páratlan a modern egyháztörténelemben. A nevét ismeri mindenki a világon: Don Bosco. És mi a titka apostoli sikereinek? Maga mon-dotta meg: „Amit tudok, amit teszek, minden a Szűz-anyától van. Ő vezet egész életemben kézen fogva, lépten-nyomon, életem minden körülményeiben ott van a Szűz-anya.”

MÁRIA ANYÁS SZŰZ.

Mária egész lényegének értelme anyasága. Ez teszi Őt egészen egyedülállóvá, páratlanná a teremtmények között.

Miként a mennyei Atya egész személyiségét a Fiú határozza meg: azáltal lesz Atyává, hogy nemzi a Fiút, ugyanúgy a Szűzanya egész léte isteni Fiában bírja értelmét: azért van, hogy a Fiúnak anyja legyen. Léte, élete, személyisége, tiszta és maradéktalan vonatkozás, odafordulás Fiához. „Az én életem Krisztus”, ki mondhatta ezt nagyobb joggal, mint a Szűzanya? Bátran mondhatjuk, hogy Mária anyasága Isten örök atyaságának meghosszabbítása, kiterjesztése időben. „Minden a tiétek, ti Krisztusé, Krisztus Istené,” és Máriáé! Az Úr Jézus nem kevésbé gyermeke a Szűzanyának, mint a mennyei Atyának, hiszen az atyai és anyai vonatkozások a gyermeket illetően azonosak.

A mennyei Atya öröktől fogva hordja ölén az Igét, azt akarta, hogy Mária is ölén hordozza az időben, Anyasága annyira egyetlen és egyedülálló a földön, mint Isten atyasága az égben.

De ez csak az első lépés. Mert Mária nemcsak Jézus anyja, hanem a mi anyánk is. Sőt, — és ez páratlan! Csak azért lett Jézus anyja, hogy a mi anyánk lehessen. Azért hozta Isten Fiát a világra időben, hogy Istennek gyermekeit ajándékozhasson az örökkévalóságra. Tehát Isten Mária által lett az Atyánk! Miként a Fiú a mennyei Atyának megszületettje a Szentháromság ölén és elsőszülöttje a kegyelem rendjében, ugyanúgy a Szűzanya számára is unigenitus a természetes születés révén, de primogenitus a fogadott fiakhoz viszonyítva.

Ez okból hajtom meg térdemet a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja előtt, akitől minden Atyaság nevét nyerte a mennyben és a földön.” (Ef. 3, 14-15.) És meghajtom fejemet a mi Urunk

Jézus Krisztus anyja előtt, akitől minden anyaság nevét nyerte az ég és földön.

És ha az atyai és anyai vonatkozások azonosak a gyermeket illetően, akkor Isten bennünket eleve arra rendelt, hogy fiaivá fogadtassunk Jézus Krisztus által, (Ef. 1, 5.) fiaivá a mennyei Atyának és fiaivá a Szűzanyának. Joggal kiálthatjuk az apostollal: „A gyermekkéfogadás lelkét vettétek, melyben azt kiáltjuk: Abba! Atyánk!” (Róm. 8, 15.) És azt kiálthatjuk: Mária! Anyánk! „Lássátok minő szeretetet tanúsított irántunk az Atya, hogy Isten fiainak neveztetünk és azok is vagyunk.” Tegyük hozzá: és Mária fiainak neveztetünk és azok is vagyunk. „Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte, hogy mindaz, aki benne hiszen, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” És ugyanígy szeretett bennünket Mária is. „Atyám is szeretni fogja őt...” És Anyám is! Mária tehát nemcsak Jézus Anyja, hanem a mi Anyánk is. És most tegyük meg a következő lépést is. Nagyon lehangoló teológia volna az, amely éppen az anyaságban siklanék el a lélektani szempontok fölött. Hiszen a Szűzanyával egészen új eszmény jött a világra: a nő több, mint vitális értelemben vett szülő. Az anyaságnak egészen új lehetősége hajnalodott ki: egy olyan anyaságé, amelynek gyümölcse nem a vérből, sem a férfi és a test indulatából, hanem Istenből származik. A Szűzanya egész nőisége ebben az anyaságban borul virágba. Egészen anya nemcsak ontológiai és teológiai, hanem pszichológiai vonatkozásban is Anyám! Édesanyám!

Az apostol szavai szerint az anya azáltal szentelődik meg, hogy gyermeket szül. (Tim. 1. 2. 15.) A gyermek szülése azonban nem fejeződik be azonnal, hogy a világ-

ra jött. Utána ugyanannyi fájdalom és anyai gondoskodás által meg kell szülni benne az emberi jóságot, az etikai jellemet és közösségi érzést. Utánozhatatlan anyai ösztönnel és női finomsággal meg kell szülni benne a vallásos, az istenfélő és természetfölötti embert. Hogy a férfi kemény és hideg karakterében mégis annyi fogékonyság tud lenni a jóság és melegség iránt, azt az anyáknak köszönhetjük. Anyává lenni nem nehéz, de anyának lenni, ennél sokkal több. Igen, az anyaság végtelenül több, mint pusztán biológiai folyamat. És Mária szent anya, aki minden szentségét azért kapta, hogy anyja lehessen természetfölötti életünknek. „És mutasd meg az Anyát is, és megnyugszik a szívünk!”

Azért, mert pap lettem, nem szűntem meg férfi lenni. És a férfi, tudjuk nagyon jól, egy kicsit mindig gyermek marad. Talán harcos és kemény, talán tudós és hideg, de lelke legmélyén mindig gyermek, akivel törődni kell, akit gondozni, babusgatni kell. Valaki kell neki, akinek karjai között levetve harcos maszkját kicsiny lehet; valaki akinek szíven kisírhatja magát; valaki, akit tisztelhet gyöngéden, szerethet lélekkel, szívvel, érzéssel, anélkül, hogy vére lángot vetne. Ó, melyikünk ne érte és szenvedte volna meg azokat az órákat, mikor apostoli utak után hirtelen magunkra zárjuk az ajtót! Elosztottuk a szívünket, kiosztottunk minden szeretetet, kisugároztuk minden melegét. A lelkek szárnyra keltek szavaink nyomán, s az arcokon a szépség muzsikált... Akkor hirtelen magunkra zártuk az ajtót. Fáradt idegekkel, lehangolt húrokkal, — ó, hogy vártuk, hogy valaki most velünk is törődjék, szeressen, babusgasson!... Ezekben az órákban bennünk min-

den anya után kiált: hát ezért kaptuk Istentől az áldott Szűzanyát!

MÁRIA ESZMÉNYI SZŰZ.

Boldog az a pap, aki muzsikálni tud. Vasárnap alkonyatkor, mikor körülötte az élet s a felhők halk ámulással mártják meg gyermekarcukat a búcsúzó aranyban, ujjai keresőn kúsznak végig a billentyűkön. Aztán szordinós szívéből gyöngyözni kezd az ének: „Lelkem tiszta lánggal ég, ó Mária, éretted!” Szemérmes, fátyolos férfivallomás. És vallomás a szeme is, az a két csöndesen csillogó könnycsepp a szeme szögletén. Ó, ki tudná megmérni egy könnycsepp mélységét! A hivatásnak ormán álló férfi feloldhatatlan magánya csillog benne? Talán az is. A gyermekkönnyei annak, ki férfi lett és tükröt keresett, hogy megtalálja benne gyermek álmait? Ó nem. Ezek férfikönnyek. A férfi legszebb könnyei: hódolat az örök szépség oltára előtt.

„Das Ewig-Weibliche zieht uns hinan.”(Goethe.)Az örök nőiesség vonz bennünket. És jól van ez így, mert Isten akarata. A lét teljességét itt a földön a nemek kölcsönösségében gondolta el. Mindegyikben van valami, ami a másiktól hiányzik, ami szép, vonzó, lelkesítő. Az emberi lélekben sok olyan teremő potencia szunnyad, amit csak a másik tud fölkelteni. Hiszen az alkotási kedv örök forrása, a nagy és hódító tettek rúgója: valakinek szemében és szívében nőni, emelkedni szeretnénk. Aki se férfi, se nő, csak ember, az nem képes teremteni, mert minden élet, lendület és alkotás az eroszból fakad.

És itt állunk a mi papi problémánkkal. Szűzek vagyunk. De az olyan szüzesség, amelyből a nemek polaritása hiány-

zik, előbb vagy utóbb megbosszulja magát. A férfilelek önmagában hideg és személytelen, műve hódítás, tette kíméletlen. A női lélek tölti meg személyes léttel, melegséggel a férfi műveit, jóságával mérsékelt hódító tetteit. A modern lélektan mutatta meg, milyen veszedelmes az, ha a bennünk rejtőző vitális erőket csupán visszaszorítjuk, elnyomjuk. Ebbe a kitölthetetlen belső térbe vagy démoni erők nyomulnak be, vagypedig az egész ember életidegen, magábazárt, fanyar és terméketlen marad. Tudata mögött kesernyés irigye az életnek. Csupa fáradtság és kedvetlenség az egész ember. Az élet kialszik, a lélek elfonnyad körülötte.

Ilyen apostolokra akarta bízni isteni Mesterünk Isten országának építését? „Akik magukat teszik férfiatlanná a mennyek országáért?” Ó nem eunuchokra! Nem terméketlen emberekre! Ismerjük a kereszten a végrendeletét. „Ime, a te Anyád!” „Ime, a te fiad!” Utolsó rendelkezésével egymásnak ajándékozta a két szűzet. A papokat a legszentebb Szűznek és a Szentszűzet papjainak. Mária elsősorban a miénk, a Szűzanya a szűz atyáké.

Higgyük el, hogy a bennünk lappangó férfi durvaságait sohase tudjuk tisztán dresszurával megnevelni. Az ösztönök barbárságát aszkézissal össze lehet törni, de féltő, hogy vele együtt összetörik friss és egészséges kedélyünk is. A lemondás nem elég. A magány se elég. Valóság kell, aki mégis eszményi. Eszmény kell, aki mégis valóság; akit csodálni, tisztelni, szeretni tudunk. Akihez hódolattal odavihetjük a szívünk minden tiszta hevületét. Igen, mi papok egyedül vagyunk képesek megőrizni a női méltóságba vetett hitet a férfi brutalitásával szemben, sőt, ha kell, a nővel szemben is! A világ addig marad keresztény, amíg

papi szívünk minden férfias lángolása örökmécs a Szűzanya oltára előtt.

Ó Szentszűzem, Te vagy kicsiny kápláni szobám királyi bölcse, oázisom mosolygó zöldje. Elefántcsontból való tiszta torony, túl földön, sáron, poron! Te misztikus rózsája magános életemnek, tükre könnyeknek, örömöknek. Szép szűzvirág harmatos, üde s a Szentlélek szelíd tüze piheg ajkadon.

Ha festő lennék, lefesteném a lelkem legszebb álmát, s elébe állnék minden könnyes este. Ha hegedülni tudnék, Szent Szűzem, szívem csak Neked muzsikálna levélhullató őszi szerenádok! Ha költő lennék, ódát énekelnék, s a színarany szavak zenéje hódolna Néked minden hajnalon. De nem vagyok zenész. És költő sem vagyok. Festő se lettem, hangom is suta. Csupán a szívem orgonáján szállnak szemérmes férfisóhajok. Te vagy az oka minden öröömnek, Te szép szeretet anyja, Mária! Tenéked hozok minden reggel hódolni harmatos virágot. Te vagy az örök ifjúságom, hitem, reményem s megőrzött papi tisztaságom!

ELMÉLKEDÉS A RÓZSAFÜZÉRŐL

I.

Michelangelo nagy alkotását a Sixtina falán szintén kezdte az idő. Füst és korom törte meg a színek misztikus hatását. De talán így még megdöbbenőbb és kifejezőbb. Az utolsó ítéletet úgy mutatja be, mint az ember és műve teljes összeomlását. Az isteni harag betör abba a világba, melyet az ember épített magának sok tudással és nagy szorgalommal, de még több önhittséggel és gőggel. Az isteni harag egyetlen fuvallata rombadönti az egész „rendet”. Magának a történelmi létnek eresztékei mállanak széjjel. Semmi sem marad a régiből. Ez az abszolút pusztulás még a szentek arcára is rémületet rajzol. Michelangelo gigászi freskója az utolsó ítéletnek csupán ezt az arcát ábrázolja. A régi elmúlt, de az újból még semmi sem látszik. Az ember borzalmas kudarcának örvényébe hull, de Krisztus győzelme még nem mutatkozik. Ó, mintha a magunk világát vetítette volna falra a mesteri kéz! Ráismerünk kortársainkra a kétségbeesett és reménytelen arcokban. A füst és korom színeit érezzük, amint elterpeszkedik lelkünk hangulatain.

A hatalmas freskón csupán egyetlen nyugodt pont, egyetlen vigasztaló alak látható: a Szűzanya jóságos alakja. Kezéből két rózsafüzér ereszkedik alá a mélységbe. A borzalmas kaoszban két hágcsó, a kegyelemnek két köteléke, két fogódzó pont a lét egyetemes bomlása közben. Hát hogyne kapnánk utána! Belső világunk semmivel se biztosabb, mint akár a történelmi lét, vagy a kozmikus világ. Az ember örök morális potencia. Minden pillanatban min-

den lehet belőle. Évtizedes szívós munkával építhetem, következetes küzdelemmel védhetem belső várkastélyomat, s amikor legbiztosabbnak érzem művemet, az egész semmivé válhat. Hát hogyne kapaszkodnék görcsösen a rózsafűzérbe! Hogyne menekülnék minduntalan a minden kegyelmek Anyjához.

Elmélkedjünk tehát a rózsafűzérről. De úgy, ahogy papi életünk titkai vannak beleedződve: papi életünk örvendetes, fájdalmas és dicsőséges titkairól.

1. KI HITÜNKET NÖVELJE. A középkori ember égre emelte két kezét, és nyomorúságainak, bűneinek könnyeivel küszködve kiáltotta: „Isten!... Isten!” Aztán jött az új Kolumbusz, még most is a fülünkbe cseng a renaissance-ember ujjongó kiáltása: „Föld!... Föld!” Majd a humanizmus diadalhimnusza: „Ember!... Ember!” Végül a materializmusnak hívei harsognak túl mindent. Az ember minden ereje, ideje és figyelme bele van vonva az anyag meghódításának s az energiák irányításának nagy csatájába. Hol marad itt hely és idő az örökkévalók részére? Hol egy pillanatnyi rés, amelyen keresztül az Isten igéje is besurranhat az anyagi erők zárt rendjébe? Ne feledjük, az emberi erőtartalékok világában minden elvész, porlik, omlik, amit nem erősítenek, töltenek, gyarapítanak. Senki se vonhatja ki magát az evilágiság bágyasztó enerváló hatásai alól.

Nos és ebben a minden érzékünket magához láncoló, minden idegszálunkat igénybevevő világban azt a másik világot mi képviseljük. Ha erre gondolok, görcsösen szorítom meg a szentolvasót. „Növeld bennünk a hitet!” Valóban, minden ez, nincs más járható út. Ha azt

akarom, hogy híveim hite életben maradjon, ha azt akarom, hogy erős, állhatatos maradjon, nekem kell növekednem a hitben. Régi, ráérő korszakokban talán az apologetikának nagyobb szerepe volt. Ma azonban mind világosabbá válik, hogy a hit egzisztenciális valóság. Nem elég érvelni, élettétl kell tanúsítani.

Hogy a hit fönnmaraahasson, apostolokra van szükség, akiknek hite nemcsak ép, de látható is, tanúságtétele nemcsak igaz, hanem meggyőző is. Tanúságot tenni több, mint vitatkozni. Hogy higgyenek a másvilágban, ha én is itt keresem a kielégülésemet? Hogy higgyenek a lélekben, ha én is testi vagyok? Hogyan higgyünk az Oltáriszentségben, ha engem se húz oda a szívem? Nem szabad elfelejtenem, hogy a hit mindig homályos marad. Az évrre ellenérvet lehet hozni. Minden bizonyítást meg lehet cáfolni. De a tettel szemben nincs hatalma a bizonyítéknak!

Az ígéket, amelyeket én mondtam nektek, tegyétek, és tapasztalni fogjátok, hogy élet van bennük!

2. KI REMÉNYÜNKET ERŐSÍTSE. Isten nemcsak igaz, hanem jó is. Az ember nemcsak ész, hanem szív is. A szív pedig a jósból él. Hit az Isten jósbában, ez a remény. A hit adja életem szilárd alapját, a remény épít. A hit kinyitja a kapút, a remény hajt, lendít, vezet. A hit a gyökér, de életem föl akar törni és virágba borulni. Ez a remény. A remény Isten arca életem fölött, az az arca, mely Krisztusban hajolt fölénk. A tékozló fiú atyjának az arca, és az irgalmas samaritanus arca. Hogy bizalom van bennem a léttel szemben, hogy derű ömlik el kedélyemen, hogy lendületet érzek akaratomban, mindez a remény ajándéka bennem. Ó Uram, erősítsd meg reményemet!

És gyógyítsd meg reményemet! Igen, mert van téves remény is. Tehetetlen passzivitás, mely Istentől nem a kegyelmet, hanem a csodát várja, nem az erőt, hanem az eredményt. Renyhe kérdzés a nagy valóságok árnyékában, merő várakozás a mennyország előszobájában. És van fáradt remény is, mikor a múlt fájdalmas tapasztalatai megbénítják erőmet, mert a mögöttem sorakozó évek folytonos csődjeim és szomorú lemaradásaim tanúi. Ilyen múlt után mit várhatnék a jövőtől?

Ó nem! Az igazi remény annyit jelent, mint teljes lendülettel belefeküdni a cselekvésbe. Az igazi remény a bizonyosság öröme, hogy Isten velem van és segít. Az igazi remény az a tudat, hogy Isten jobban és hatékonyabban akarja üdvösségemet, mint én magam. Erre a szívből sugárzó reményre szüksége van az embernek, ha véghez akarja vinni azt a nagy tettet, aminek élet a neve. Mert élni annyit jelent, mint remélni. És ha a fájdalmas múlt előre vetné az árnyékát, hogy bénítson, akkor – a remény ellenére remélve – reményem Istenbe kapaszkodik. Nem azért, hogy mágikus erővel varázsolja a jövőt vágyaim képeire, hanem mert tudja, hogy a jövőt még a múlt se determinálhatja, mert a jövő egyedül Isten szuverén hatalmában nyugszik. „Az Isten szeretet!” Ha pedig Isten szeret, akkor nem hagy el. Ó édes, erős, szép reménység!

3. AKI SZERETETÜNKET TÖKÉLETESÍTSE. A kozmikus világ csupa úr. Az atomok világában és az égitestek birodalmában egyformán térközök és szédítő ürességek álsítanak. És ha belső világomba tekintek? Ha egyszer lelkemet, mint a szivacsot kicsavarnák, mennyi szeretet csordulna ki belőle? Hány olyan cselekedetemről tudnék számot adni, ami tiszta szeretetből fakadt? Kötelességeimet

becsületből végzem, imádságaimat megszokásból, ha jót teszek, illendőségből. Milyen kevés az, amit Isten iránti szeretetem inspirál!

Lelkemnek van egy arca, melyet én alkottam aszkétikus olvasmányaimból, elképzeléseim és álmaim felhőiből. Ez álarc. Lent a mélyben van egy másik arcom is. Az igazi. Három markáns vonás van rajta: érzékiség, uralomvágy, restség. Minden cselekedetem e három rugó egyikéből fakad. Mire azonban a mélységből följön a tudatba, az érzékiségnek már apostolkodás a neve, az uralkodási ösztönt lángoló buzgóságnak nevezem, a restséget pedig lehiggadt bölcsességnek. És mi fakad tiszta szeretetből?

Az apostol szavai szerint megmarad a hit, a remény és a szeretet. De a hit látásba, a remény valóságba megy át, egyedül a szeretet marad változatlanul. Én pedig elmondhatom, a hit valahogy megmarad, a remény is pislákol, de mire negyven éves lettem, szeretetből már semmit se teszek.

Ó Uram, tökéletesítsd bennem a szeretetet! De mielőtt tökéletesítenéd, előbb teremtsd meg bennem! Hogy ne csak a Sunda-sziget primitívjeit, ne csupán az eszkimókat és hottentottákat szeressem, hanem káplánomat is, aki itt ül velem az asztalnál, és fiatal szíve szomjaz a szeretetre. Hogy szeressek tisztán, melegen és tevékenyen.

Isten igazság és szeretet. E kettő lesz az ítélet mértéke. Minden álarc és hazugság lehullik rólam, minden szertefoszlik majd, amiben nem a szeretet szíve dobogott. Mi marad akkor belőlem? Ha az igazság oldaláról tekint reám Isten, egy hosszú élet hazugsága. Ha pedig a szeretet oldaláról néz, csupa negatívum, vacuum, űr, léthiány. Csak olyan mértékben részesülhetek majd Istenben, a-

mennyi igazság és szeretet lesz majd bennem. És ha e pillanatban kellene számot adnom? Ó, siessünk szeretni, amíg élünk!

1. KIT, TE SZENTSZŰZ, SZENTLÉLEKTŐL MÉHEDBEN FOGANTÁL. Minden papi titok e szavakkal kezdődik. A fogantatás által Isten elválaszthatatlanul össze van kötve a Szűzanyával. Kilenc hónapon keresztül szinte egy személy vele, ugyanazok a jogai, a javai, egy test, egy vérkeringés. A papszentelés által pedig velem van összekötve elválaszthatatlanul. Szinte egy személy velem. Én konszekrálok, egyes szám első személyben beszélek, ha feloldozok, Ő az, aki feloldoz. Amikor az áldozatot mutatom be, az Övé is, az enyém is az áldozat.

Ez igaz. De még valamit meg kell fontolni, amire sokszor nem gondolok. Isten e méltóságot ingyen adta Máriának, a kiválasztás rendjében, de nem ingyen az adományozás rendjében. A megtestesüléskor azért egyesült a legszorosabban teremtményével, mert Mária a leghűségesebben egyesült a kegyelemmel. Annyira Isten leánya volt a kegyelem által, hogy Isten anyja lehetett a fogantatás által. Mária anyaságának alapja ugyanolyan jellegű, mint a mienk, csak fokozatban óriási a különbség. Páratlan méltóságának is a megszentelő kegyelem az alapja. S ha a kettőt el lehetne vonatkoztatni egymástól, akkor nyugodtan állíthatnók, hogy a kegyelem nagyobb méltóság az anyaságnál. Bármilyen meglepően is hangzik, de igaz, a Szűzanya szívesebben lenne Isten leánya a kegyelem által, mint Isten anyja a fogantatás által. Papságomban is két titok található: papi méltóság és papi lelkület. A kettő sokkal szorosabban összefügg,

mint gondolnám. Nem vagyok Katharus, sem Montanus, sem Novatianus hive. Vallom széntül az Egyházzal, hogy a méltatlan pap is érvényesen szolgáltatja ki a szentségeket. De hát a hívek nem érvényességből élnek! Különbséget kell tenni egyes papi funkcióm és egész papi működésem között. Minden szentmisém valódi áldozat, minden föláldozásom eltörli a bűnt, minden prédikációm közli az igét, és mégis egész papi működésemnek csak annyi lesz a gyümölcse, csak annyi az eredménye, amilyen fokban én vagyok egyesülve a kegyelemmel. Áhítat, buzgóság, élet, lendület csak szent papok körül szövődik. Igaz, hogy Isten szuverén. Lehetnek papok, akiken csak azért megy keresztül a kegyelem, hogy másokat találjon el. De ez kivétel. A mérnök tudása által épít, az orvos praxisa által gyógyít, a művész tehetsége által alkot. Én pap vagyok. Építeni, gyógyítani, teremteni csak szentséggel vagyok képes.

2. KIT, TE SZENTSZŰZ, ERZSÉBETET LÁTOGATVÁN MÉHEDBEN HORDOZTÁL. Megvalósult a próféták látomása, az „Emmánuel”. Az Ige megtestesült. De mielőtt velünk lett volna, kilenc hónapig egyedül Máriával akart lenni; mielőtt a miénk lenne, előbb kizárólag Máriáé lett. Talán szabad ebben is analógiát látnom. Mióta pappá szenteltek, az élő és állandó Dominus vobiscum vagyok mindenütt. Az Úr legyen veletek. De Jézus tőlem is azt akarja, hogy mielőtt másoknak hirdetem, előbb velem legyen; mielőtt másoknak osztom, előbb enyém legyen. Hogy a Dominus tecum, az Úr legyen velem – előzze meg a Dominus vobiscumot. Ne kanális légy – mondja Szent Bernát, – hanem ciszterna. A kanálison csak keresztülfolyik a víz, a ciszterna azonban előbb megtelik

színültig, anélkül, hogy maga kiürülne, adja tovább tartalmát.

„Útrakelvén pedig Mária ama napokban, sietve ment a hegyek közé...” Ó, a mindig csendes és mindig nyugodt Mária most hogy siet. Mert a szíve alatt szunnyadó Jézus szárnyakat ad lépéseinek, hivatása megkezdődött. Eddig csak Isten szolgáló leánya volt, ettől kezdve az emberek szolgálója is. Eddig magának élt, most már mindig másnak. Tudja, hogy csupán ezért lett az Isten anyja, hogy a lelkek anyja lehessen. Megkezdte hivatását sietve, szárnyalva, szökdellve, fölfelé a hegyekbe.

Mária a lelkek anyja, én pedig a lelkek atyja vagyok. Van-e lendület, szárnyalás, ritmus papi életemben? Csak akkor, ha én is Krisztust hordozom szívemben. Különben csupa önzés, laposság, görcsös ragaszkodás rigolyáimhoz.

Nagy embernek, szentnek lenni a maga számára. Ime, az egyetlen fontos dolog! (Baudelaire)

Milyen szomorú szavak ezek egy keresztény ajkán! Pedig akárhány papnak ki lehetne írni az élete fölé! Szent a maga számára. Ó nem! Még szent se lehet valaki a maga számára. Csak másoké, csak másokért. Mária még meg se szólalt, s ime, Erzsébet már hangos szóval hirdeti, olyan hangosan, hogy szava betölti az egész eljövendő Egyházat: „Áldott vagy az asszonyok között!” Jézust kell nekem is hordani hallgatva. Jézust megérezni jártamban, keltemben. Ó, ez is papi tevékenység! Jaj, de mennyire az! Áldott állapot. Mert minden munkánk és sikerünk végső titka nem az, amit teszünk és amit mondunk, hanem az, amik vagyunk. Az ember elsősorban jellemével és egyéniségével hat másokra. Szavainak is ez ad erőt. Tettei ettől válnak hatékonyá. És itt a magyaráza-

ta annak is, hogy sok papi munkának miért nincs eredménye. Legszentebb szavaink ijesztően konganak saját ürességünk akusztikai terében. Tisztulatlan jellemünk és zavaros egyéniségünk bántó reklám az Evangélium mellett. De ha Jézust hordom halkan, csendesen, talán még akkor is kalapot emelnek igéim előtt, ha a szavak lármája túlharsogja. Jézus a tabernákulumban is folytatja megváltói művét, hát egy papi lélek tiszta csendjében!

3. KIT, TE SZENT SZŰZ, A VILÁGRA SZÜLTÉL. Menynyire hangsúlyozza a kinyilatkoztatás, hogy a foganás és a szülés összetartozik, egymástól a kettő el nem választható. A próféta is azt hirdeti: „Ime a szűz fiat fogan és szül.” Az angyal is ezt az üzenetet hozza: „Ime fiat fogansz és szülsz.” Amilyen a foganás, olyan lesz a szülés is. Szűzen fogantál, szűzen is szülsz. Igen. Igen. Sokszor akarok gondolni erre. Mikor a világra viszem Krisztust, nehogy engem ragadjon magával a világ. Amikor másokat akarok emelni, nehogy én süllyedjek. Amikor másokat akarok kiemelni a bűnből, nehogy az én lelkem sérüljön meg. Szűzanyám, Te úgy tudtál anya lenni, hogy szűz maradtál. Ez a Te csodálatos anyaságod titka. Ebben a tizedben azért imádkozom, hogy tudjak mindig tartózkodó lenni. Finoman, de határozottan távolságot tartani. Tudjak a kellő időben visszavonulni. Ó ragyogó csillag!

Ahogy a csillag nem veszít tiszta ragyogásából, mikor elküldi sugarait szerte a világba, tudjak én is aranyosan ragyogni mások égboltozatán, de mindenkitől egyforma távolban, eltörölhetetlenül.

És Szentszűz, te Jézust a világra, a világnak szülted. Nem magadnak. Betlehemi csillag csillog mögötted, királyok omlanak térdre előtted, angyalok énekelnek fölöt-

ted. Mindebből semmit se tartasz magadnak. Mind a Gyermeké. Aztán Jézus megkezdi önálló életét. Tizenkétéves korában már érezteti veled, Ő több, mint a te gyermeked. A kánai menyegzőn hirtelen és szédületesen fölébe nő a názáreti hajléknak. És a Szűzanya szépen, halkan eltűnik a nagy csendben. Jaj, nagy baj az, ha egy pap görcsösen ragaszkodik a nagy műhöz, amit alkotott, a helyhez, ahol dolgozott és a lelkekhez, akiket vezetett. Amikor személyi kultusz szövődik körülötte, és a szívek hozzá tapadnak és nem Istenhez. Hányszor fordul elő, hogy egy diszpozíció egészen felkeveri a lélek nyugalma. Nem tud és nem akar elszakadni. Távolról is irányítja a dolgot, beleszól és zavarja az utód helyzetét. Buzgónak és lángoló apostoloknak hitt papokról hullik le ilyenkor a lepel, s láthatóvá válik a mezítelen valóság: nyers uralomvágy, sőt sokszor egyenesen hatalmi téboly húzódik meg a szent leplek mögött.

4. KIT, TE SZENTSZŰZ, A TEMPLOMBAN BEMUTAT-TÁL. Most kapta gyermekét Istentől, s máris viszi, hogy bemutassa, felajánlja. „Papi szűzet és oltárt hozz” – mondja Szent Epifánusz. Valóban, a Szűzanya egész élete áldozati oltár. Mindent megkapott Istentől. Minden kegyelemmel teljes. És minden kegyelmet Szent Fiáért kapott. Most Szent Fiát is megkapta. Ő pedig siet, hogy Fiát és vele együtt minden adományt visszaadjon Istennek.

Áldozópap vagyok én is. „Mit adjak viszonzásul az Úrnak mindazokért, amit nekem adott?”

Milyen titokzatos, mennyire érthetetlen sokszor az Isten. Virágokat terem, hogy elhervassza; csillagokat, hogy kioltsa; utakat, hogy berekessze; szép és szent dolgokat, hogy aztán valamennyit visszakérje. Lelkeket ajándékoz

nekünk, hogy legyen mit visszaajándékozni Neki. Ó, sokszor hogy tud fájni, ha látom, hogy mindenkinek lehet valakije, valamije. Nekem semmim sem lehet. Lemon-dani annyit jelent, mint visszaadni. Isten éppen ezt a visszaadást kívánja papjaitól. Ezzel a folytonos visszaadással teszünk tanúságot arról, hogy minden az Övé és semmi se Ő! Rólam is el lehet mondani: „Szűz papot és oltárt hozz!” Szűz pap és oltár. Nehéz sors ez. Egy életen keresztül szennyezetlenül oltár maradni, melyről mindig az áldozat füstje száll az ég felé. Csak a Szűzanya segítségével lehetséges.

Kit, te Szentszűz, a templomban bemutatnál... Jézust mutatom be az oltárnál. Ó, és Jézust kell bemutatnom az életemmel. Ez utóbbi sokkal nehezebb. Misézni csak el-nisézhet az ember, de Krisztust megmutatni életünk és magatartásunk tükrében, az iszonyú. Tudni azt, hogy so-kan nem szeretik Krisztust, mert ellenszenves képet mu-tatunk róla. Tudni azt, hogy sokan alusznak a mi hibánk-ból, mert nem keltegettük őket... Az örömdetes olvasó e titkánál tör járta át a Szűzanya szívét... Ó, alkonyodó papi élet emlékei szinte penitenciás színeket szőnek bele az örömdetes olvasóba.

5. KIT, TE SZENTSZŰZ, A TEMPLOMBAN MEGTA-LÁLTÁL. Ó Jézust megtalálni könnyű. De keresni, jaj de nagyon nehéz! Mert olyan hamar beleunok a keresésbe. Olyan hamar megtalálom nyárspolgári békémet, apró ö-römeimet, lapos és sivár nyugalmamat. Ó Istenem, adj nekem nyugtalanságot, hogy sohase szűnjek meg keresni! Adj nekem elégedetlenséget, hogy semmi se legyen ne-kem. elég! Adj nekem örök türelmetlenséget, hogy végig az életen keresztül hajszoljak egy álmot. Mindent meg-

mérjek, és mindent könnyűnek találjak. Te légy a zászló távoli kék hegyek horizontján! Ó ne vedd el tőlem a néma könnyeket, és a magányos zokogásokat, melyek olyan megokolatlanul törnek fel a szívemből... Teutánad!

Jézusom, én pap vagyok. Sokfelé kereshetlek, de megtalálni csak a templomban tudlak Téged. Egyedül ott vár rám a boldogság. Tiszta szép papi örömeim. A szószéken atya vagyok, bölcs és erős. Az áldoztató rácsnál anya vagyok, meleg s jóságos. A gyóntatószékben orvos vagyok, csupa részvét és készség. Az oltárnál pedig áldozat, szep-lőtelen. Erős, tempós, férfias gesztusaim, szívem szent pátosza, lelkem szárnyalása, alkotókedvem itt mind ki-elégül. Szeretem kis templomomat, díszitem, szépítem, hiszen otthonom és mennyországom, de csak akkor, ha ott is Téged kereslek és nem magamat, ah ott is minden teérted történik és nem azért, hogy engem bálványozza-nak. A templomban nem megbecsülést, nem népszerű-séget és hírnevet keresek, hanem Téged!

Igen, az öröndetes olvasó azzal a titokkal végződik, hogy nincsen vége. De egyszer végleg megtalálunk Téged, az már dicsőséges, ha pedig többé nem keresünk Téged, az fájdalmas titok. De öröndetes csak addig, míg foly-ton keresünk, míg lelkünkben zúg és zeng a várakozás szent himnusza, amíg reméljük a találkozást.

Isten az „akit mindig keresünk, hogy édesen feltaláljuk, legédesebben feltaláljuk, hogy még szorgosabban keres-sük.”

ELMÉLKEDÉS A RÓZSAFÜZÉRRŐL

II.

Nagy titok a gravitáció. A testek törvénye, mely egyenesen gyorsuló mozgással vonz mindent a föld középpontja felé. Ha földobok valamit a magasba, az se tud megszabadulni a bűvös erőttől. Mozgását, irányát két hajtóerő szabja meg. Az egyik a fölfelé mozgató energia, a másik a lefelé húzó gravitáció. Tehát semmi se szabad, semmi se független a kozmikus térben. Nincs izolált lét, nincs magárahagyott valóság. Valamennyien egy titokzatos középpont mágneses terében élünk.

Dante látnoki szeme egyebet is észrevesz. A föld középpontjába helyezi az Infernot s annak középpontjába Lucifert. Az anyag gravitációja csupán burkolat. Ruhája egy másik, még titokzatosabb gravitációnak. Etikai világunk se izolált, független, magában álló. Valamennyien alá vagyunk vetve egy nehézkedési törvénynek.

„Hiszen a teremtetett világ alávetett a hiábavalóságnak, nem önként, hanem attól, aki alája vetette a reménység nyújtásával.” (Róm. 8, 20.)

Minden csúszik, húzódik, zuhan lefelé a mélységbe. A kegyelem fölfelé lendít, de neki is számolnia kell a gravitáció erejével. Az eredő itt is mindig a két összetevőből származik.

A lelki ujjaszületés se szabadít fel a törvény alól. Az aszkézis se mentesít tőle. A remete elbújhat a puszta kelles közepén, de ott is a fájdalmas erő mágneses terében marad. A kegyelem és bűn egyformán univerzális, senki se szabadulhat hatásuk alól. Hol az egyik van túl-

súlyban, hol a másik, de amíg az élet tart, vonzásuk is tart. Ahol a két erő egymást keresztezi, az a keresztt. Az élet pedig e kettő fájdalmas tusakodása, fájdalmas titkok sorozata egyik tizedről a másikra. Az öröndetes titkok a gyermekkorral véget érnek, a dicsőségesek majd csak a halál után kezdődnek. A kettő között nincsen mozgás, vagy de profundis, vagy infernum...

Ezzel a szemlélettel hatoljunk be a fájdalmas olvasó titkaiba.

1. KI ÉRTELMÜNKET MEGVILÁGOSITSA. „Legyen világosság!” Ez volt Isten első szava a teremtés hajnalán. Ezt kiáltom én is belső világom gomolygó káoszába, kérve, könyörögve, esdekelve. Mert nemcsak a kozmikus világ, hanem belső világom is ezzel a titokkal kezdődik.

„Kezdetben vala az Ige!”

Mert mi az élet? A fény csatája a sötéttel. Azzal is, ami a történelemben terjeng, meg azzal is, ami a szívenben uralkodik. „Tested világa szemed, ha szemed jó, egész tested világos lesz, ha pedig rossz, tested is sötét lesz. Vigyázz tehát, hogy a világosság, mely benned vagyon, sötétség ne legyen.” (Lk. 11. 34-36.) Körülöttem csupán dolgok, tények, történések vannak. Szememmel látom őket. De hogy mit olvasok ki belőlük, hogyan értelmezem üzenetüket, az értelem világosságától és hitem fényétől függ. Láttál már embert, akinek elborult az értelme? Dolgokat lát, összefüggéseket nem lát; hangokat hall, üzeneteket nem hall. De milyen az, akinek hite borult el? Dolgokat lát, de Isten arcát nem látja bennük. Tényeket regisztrál, de Isten üzeneteit nem hallja bennük.

Mit jelent érteni? Belátni a dolgok szívébe. Megérteni

annyi, mint belül olvasni. Áttörni az érzékek iszonyú uralmát, és a fátyolok mögé hatolni. Meglátni a járulékok köntösében a lényeket, a szavak burkolatában a szellemet s a szimbolumok színes fátyola mögött az arcot. Minél erősebb a fény, annál mélyebbre hatol. De van egy pont, ahol meg kell torpannia. A természetes ész a természetfölötti határát át nem törheti. Ahol a hit világa kezdődik, új világosságot kell gyújtani. „Az igazi világosság volt, mely megvilágosít minden világra jövő embert.” (Jn. 1,9.)

Ennek a fénynek azonban már nem értelmi, hanem etikai gyökerei vannak. Minél tisztább a lélek, annál mélyebben lát. „Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent.” Talán itt van a válasz az én hitem vakságára, szellemem sötétségére is.

„Legyen világosság!”

Ezt a fényt kérem a világosság Atyjától, hogy a dolgoknak ne csak hasznát, ne csupán értelmét, hanem célját is láthassam. Mert nem elég szemlélnem, cselekednem is kell. Nem elég látni, csodálkozni és lelkesülni, tenni is kell. És ehhez még erősebb fény kell. Mikor az örök eszményeket szembesítem a tények bonyolult világával, hogy megtaláljam az utat és a sok út közül azt, ami Istenhez vezet. Ó, mert olyan sok útja van ennek a világnak, ami sehová sem vezet!...

Isten... ragyogjon arcod fölöttünk... hogy megismerjük a földön utadat!

Legyen világosság! És világosítson be a bűn éjszakájába. Ki érti a bűnt? Igaz, a bűn titok, megérteni nem lehet. De a hit fényében rá lehet sejteni a titokra, meg lehet érezni a súlyát és borzongani távlatai fölött. Minden

bűn forrása a butaság, a szellem tespedése. „Rész szerint ismerünk” – mondja az apostol. Mindig csak részt ismernek. De hogy melyik részre hullik szemem fénye, annak gyökerei a tudatalatti mélységekben vesznek el, abban a feneketlen kútban, ahol a bűn mocsarának zavaros vizei bugyognak. Minden bűnben van valami a bujócskából: tragikus játék a fénnel. A pillanat ragyog, az örökkévalókat homályba burkolja. A rész ragad magával, s miatta nem látom az egészet. A mulandó boldogság vakít, s nem veszem észre a mögötte húzódó örök kárhozatot. Fiat lux! Fiat!... Fiat!... Legyen világosság, mert ahol az értelem fénye világol, ott angyalszárnyak villóznak s ahol a szikrája lobog, ott szellemek készülnek kiszakadni az anyag tompultságából és a szellem hisztériáiból.

2. KI CSELEKEDETÜNKET MEGERŐSÍTSE. Azt szokták mondani, a múlt nem áll hatalmunkban, a jövő pedig még nem a miénk. Csak a jelen pillanat az, amit magunkénak mondhatunk. Valójában nem így áll a dolog. Igaz, a jövő még nem a miénk. De a múlt? Ó, egyáltalán nem vészett el az idő süllyesztőjében! Egész múltam ott áll a jelen pillanat mögött, vagy inkább lüktet jelen pillanatomban. Minden helytállásom és lemaradásom, minden hűségem és hűtlenségem építette az utat jelen pillanatom felé. Semmi se tűnik el nyomtalanul. A jelen pillanat nem más, mint elmúlt életem megtestesülése. A szobrász sokszor évekig dolgozik remekművén. Az órák és évek elszálltak, de megmaradt a mű. S a véső és kalapács birkózása az anyaggal rajta hagyta minden nyomát: lánghatásokat és letöréseket, az ihlet lázait s az elhagyatottság gyötrelmeit.

Jelen pillanatom is szobor. Bele van mintázva elmúlt

életem. Szobor. Másszóval: fény és árnyék dialógusa. Isten kegyelmének emelkedései s bűneim mélységei alkotják életem plasztikáját. Csak ez az emlékezés jogosult a lelkiéletben. De ez szükséges is. Uram, erősítsd meg az emlékezetemet! Hogy észrevegyem azt az aranyszálat, amelyen át a Te szereteted ereszkedik alá egész elmúlt életemen keresztül megszakítás nélkül jelen pillanatomig. És hogy meglássam azt a másik szálat is, bűneimnek violaszín szalagját, melyet minden pillanatom gombolyít tovább. Ez az arany és lila fonál fonja egységbe életemet, mint ahogy a fény és árny alkotja a szobrot. Ebből az emlékezésből fakad két szép erény: a hála és a penitencia. Ez a kettő köti legerősebben Istenhez szívünket.

Janusszobor vagyok. Reményeim a jövő felé fordítják arcomat, az emlékezés pedig múltam kódébe mélyed el. Egy idő óta mind világosabban látom, hogy a kettő összetartozik. Mindig tisztább, természetfölöttibb lesz reményem. Ez már az érett kor édes gyümölcse. Nevezhetném „szerzett természetfölötti reménynek”. Mert elmúlt életem minden lapja dokumentum Isten jósága és a magam gyatrasága mellett. „A világosság a sötétségben világít!” Isten jósága igazán csak akkor ragyog föl, ha a magunk gyatraságát volt időnk átélni. Minél hosszabb az élet és minél mélyebb az emlékezés, annál természetfölöttibb a remény. Ah, igen, ebből az emlékezésből meríti szívem a bátorságot. Mert Isten irgalmának himnusza vagyok. Minden elmúlt, ez az egy megmaradt. Isten jóságának vagyok a szobra, szeretetének megtestesülése. Még árnyaim is arra szolgálnak, hogy a kegyelem fényét kiemeljék. Dísztelen életem a bánat violaszínével Isten dicsőségét hirdeti. Uram, mikor emlékezetem

erősíted, akkor reményemet is erősítsd, és növeld saját dicsőségedet!

És még valamit eszembe juttatnak Szent Pál szavai. „Testvérek... elfelejtem, ami mögöttem van és nekifeszülök annak, ami előttem van s így törtötök a célra.” (Filipp. 3, 13.) Igen, mikor visszajárok múltam emlékei közé, nem képtárban akarok andalogni, s elmúlt tavaszok édes ízét kóstolgatni, hanem tanulni és okulni. A távoli célra csak úgy törhetek, ha annak feszülök neki, ami előttem áll. Elém áll, és megoldást követel. De ehhez okosság kell, körültekintés kell, tapasztalat kell. És miből táplálkozik mindegyik? Az emlékezésből. Akiben semmi nyomot sem hagyott a múlt, az mindig fölületes és kapkodó marad. Aki nem szokott visszafelé utazni életében, az nemigen halad előre sem. Uram, mikor emlékezetemet erősíted, akkor okosságomat, céltudatos törekvéseimet is erősíted!

3. AKI AKARATUNKAT TÖKÉLETESÍTSE. Kell az értelem világossága, kell az emlékezés mélysége, de nem elég. Világos látás és helyes önismeret az életszentség területén már fele út, de még csak a fele. Másik fele az akaratra tartozik. Szent Tamás tiszta és szép intellektualizmusa diadalra vitte az értelem elsőbbségét. És mégis, amikor megkérdezték tőle, hogyan juthatunk el a tökéletességre, csak annyit mondott: Akarni kell!

Ó, ha ilyen egyszerű lenne. De Szent Tamás is nagyon jól tudta, mi lakik az emberben. Ha tiszta szellem lennék, talán büszkén tekintenék akaratomra. De ember vagyok, méghozzá törött ember. Az egész teremtetett univerzum lüktet, morajlik, zúdul keresztül belső világomon. Az anyag, az ösztönök, az élet félelmetes feszültségei

közé vagyok kifesztítve. Ha csupán a külső akadályokkal kellene megküzdenem, az is állandó harcot jelentene. De mi ehhez képest a belső világom ellenállása? Millió meghatározó erő sodrában élek, belém felszívódott determinációk alakítják sorsomat. S velük szemben milyen árva egyedül, mennyire magárahagyott a szellemi akarás!

Testem engem is beleépít az anyagvilág megbonthatatlan összefüggéseibe. Hiszen a kozmosz minden atomja kölcsönhatásban él egymással. Az elektronok és csillagködök, az atomok és tejutak egyetlen nagy rekesztő, vibráló univerzumban épülnek össze. S azok az atomok, melyek most az én testemet építik, milyen szédületes utat futottak meg az ősködök óta, s egyre hordozzák és bennem is érvényesítik az anyag kérlelhetetlen hatalmát. Testem nemcsak az enyém, hanem az univerzumé is.

De az a belém épült atomrendszer nem holt, hanem élő anyag. Tehát cselekedeteim se csupán kozmikus törénések, hanem a faj él és dolgozik bennem. A faj, mely tovább akarja adni életét s utána nem törődik többé az egyeddel. Ha tehát a testemet építő atomok sorsa visszanyúlik a teremtés pillanatáig, akkor a bennem lüktető élet is visszavezet az élet forrásáig. Tudatalatti folyosón keresztül áramlik bennem az ősök sorsa: s talán állati elődök nyers ösztöne, az őserdők borzalmas harcai...

Tenger vagyok. És ha jó a dagály, az élet ijesztő ritmusa megemeli a hullámokat, s az előbb még tiszta tükör vad örvénylésbe kezd. De hogy milyen törvényeket követ, nem ismerem. Vulkán vagyok. Kiszámíthatatlanul és készületlenül remegés morajlik végig bennem, áthévül a vérem, kitüzesedik tekintetem, tűz és láva csapódik fel a mélyből. Aztán kihül a tűz, kialszik szemem lidérces

csillogása. Csend van. Csend van. Csak a felperzselt élet jelzi a tragédiát. Csatatér vagyok. Ismeretlen őseim dukodnak és láznak véremben. Ősi éhségeiket bennem akarják kielégíteni, ki nem élt álmaikat általam megvalósítani, félbemaradt tetteiket velem befejezni. Nemcsak az vagyok, aki vagyok, hanem azok is, akiknek folytatója vagyok. Valóban: „vérből, a férfi akaratából születtem...”

Ó, ha így látom belső világomat, akkor görcsösen szorongatom olvasómat. Uram, tökéletesítsd akaratomat! „Uram, adj nekem akaratot és tökéletességet!”

1. Aki érettünk vérrel verejttékezett. Csak aki tulajdon életének ijesztő szakadékait megjárta, sejt meg valamit Krisztus véres verejttékéből. Ő látta valamennyiünk végzetes elesettségét. Egyedül Ő látta, hogy a bűn öröklődik, a kegyelem nem. Egyedül Ő tudta, hogy a test, a vér és az ösztön a sátán szövetségese, a lélek pedig a testé, mert értelmünk is elhomályosult, akaratunk is rosszra hajló lett. Miguel Unamuno könyvet írt a kereszténység agóniájáról, az isteni erő félelmetes harcáról az ember ijesztő gyengeségével. Nos, ez az egész eljövendő harc e pillanatban Krisztus lelkében dúl. Benne, aki a bűnt nem ismerte, de Isten bűnné tette érettünk. (2. Kor. 5,21.) Hogy erőnk lehessen, egész gyöngeségünket el kellett vinnie, hogy győzelmünk lehessen, magára kellett vennie minden elesettségünket.

A kép akkor válik teljessé, ha az alvó apostolokat is szemléljük. A vergődő Üdvözítő háromszor tér vissza, és az apostolokat mindig mély álomba merülve találja. „Hát nem tudtok egyetlen órát sem virrasztani velem?” Az egész

üdv történelemben egyetlen nagycsüdtörtéki éjszaka lesz, – s ti akkor is alusztok. „Simon, alszol?”

Van ebben valami végzetesen ijesztő, hogy mi papok kétezer év óta még mindig az első álom legyőzhetetlen kábulatával küszködünk. Talán ennek az órának az volt a legnagyobb fájdalma: isteni Üdvözítőnk előre látta, hogy sohase számíthat vigasztalásunkra. A történelem sorsdöntő óráiban mindig egyedül lesz. Mi saját kis életünk takaróiba burkolózva átalusszuk a nagy éjszakákat. Aztán dideregve szétfutunk.

„Aludjatok már és nyugodjatok!”

Voltak, akik kesernyés iróniát éreztek kicsendülni a szavakból, mások páratlan nagy fájdalmat. Annyi bizonyos, hogy a látó Lélek szavai ezek, aki tudja, hogy az egész világtörténelmen keresztül neki magának kell megvívni a harcot. A történelem új napjai nem a mi vergődő éjszakáinkból hajlanodnak elő...

2. AKIT ÉRETTÜNK MEGOSTOROZTAK. Amikor szentmise közben kezembe veszem a hófehér ostyát, egyes szám első személyében mondom: „Mert ez az én testem”. Mikor pedig pappá szenteltek, Krisztus mondotta rólam: ez az én testem. Lábai az én lábaim, melyek ma is apostoli utakra visznek. Ajkai az én ajkaim, általa mai nyelven hirdetem az Igét. Kezei az én kezeim, hogy a mai embert is föloldozhassam. Szemei az én szemeim, hogy újra meg újra megszirathassam a világ nyomorúságát. Tes-te az én testem, hogy ismét odaadhassam élő, szent és Istennek tetsző áldozatul. (Róm. 12, 1.) Coelibátusában tovább teljesedik az én életem: „Vágóáldozatot és ajándékot nem akartál, de testet alkottál nekem: égő és bűn-áldozatok nem tetszettek Neked. Akkor mondtam: ime, el-

jövök." (Zsid. 10, 5.) Igen, papjaim szeplőtelen testében lépek, Atyám, mindennapi oltárod elé; „ecce venio!”

Valóban ilyen testet adok én isteni Mesteremnek? Ilyen szent és Istennek tetsző áldozat az éncoelibátusom? „Szent ártatlan, szeplőtelen?” (Zsid. 7, 22.) Vagy pedig én vagyok a „pusztulás utálatossága a szent helyen?” A hófehér alba szennyes papi testet takar? S az örök Főpap szent gesztusai egy piperkőc pap karrikaturájában jelennek meg az oltár előtt? Az isteni Üdvözítő szent testére sujtó ostorcsepások elsősorban papjai testi bűneiért ontják tiszta véré. Ó, ha legalább részvét ébredne szívemben ennél a tizednél!

3. KIT ÉRETTÜNK TÖVISEL MEGKORONÁZTAK! A szédületes univerzumban a legnagyobb érték a személyiség. Önmagának és önmagáért való létező. Isten legtisztább tükrözése a világban. Egyszervaló és pótolhatatlan, mint az Isten; önmagában álló és önmagát átfogó, mint az Isten; önrendelkező, mint az Isten. Cselekedetei belőle indulnak ki, és mint felelősség hozzá térnek vissza. Nem használható föl, nem használható ki és nem használható el. Nem dobható oda „magasabb szempontokért”, mert mint az Isten, önmagáért van. Nem eszköz és nem funkció. Joggal beszélhetünk a személy szent méltóságáról. Minden személy szuverén uralkodó. Király. Tisztelet, hódolat, elismerés jár neki. Jogod van, hogy azzá légy, aki vagy. El kell fogadnod olyannak, amilyen vagy. Belőled Istennek nincs másodpéldánya.

Ezt a szédületes méltóságot alapjaiban gyalázza meg a személy kigúnyolása, megcsúfolása. Hiszen hasznossági szempontoknak se lehet kiszolgáltatni, mert nem eszköz és nem alkotórész. A gúny pedig mások legaljasabb szó-

rakozásának, szadista kielégülésének eszközévé, játékszerévé teszi a személyt. Nem vagy az, aki vagy, ha azzá leszel, amivé én akarlak aljasítani. Valóban felségsértés.

Az atomoktól föl a szédületes számú csillagokig, minden lehet játékszer az ember kezében, egyedül egy másik ember nem. A kicsúfolás pedig a legközönségesebb játékszerrel aljasítja le őt.

És ime, amikor az Isten az ember kezébe esik, ezt a legborzalmasabb játékot is el kell szenvednie tőle. Végre ütött az óra, az ember magát Istent kaparinthatta kezébe, minden teremtetett személy ősképet, az örök Igét. Az, akinek a legkisebb paránytól föl a legszédítőbb csillagokig minden szolgál és hódol, most az ember legaljasabb játékanak tárgya lett. S ez az óra egyre tovább tart. Mikor egy pap Krisztusba öltözötten lép az oltárhoz, s ott komédiát rendez; mikor Krisztus követségében érkezik a faluba, s Bacchus papjaként hordják el onnét a nép gúnykacaja között; mikor szennyes élete kis ügyeit köpik ellenségei Krisztus arcába; mikor hideg és kemény szívvel képviseli a szelíd és alázatos szívű Jézust; mikor sikerül neki is a legszentebb személyt maskarává aljasítani... Ez valóban az Isten-képmás metafizikai meggyalázása.

4. KI ÉRETTÜNK A NEHÉZ KERESZTET HORDOZTA. Autonom gondolkodásunk és naturalista életérzésünk számára talán a legnehezebb elfogadni azt, hogy Isten előtt bűnösök vagyunk, és csak két választás áll előttünk: vagy a kárhozat vagy a kereszt.

Claudel mondja:

Az élet célja, hogy éljünk? Nem, hanem, hogy meghaljunk.

És nem csupán ácsolni kell a keresztet, hanem föl is kell szállni rá. Igen, kereszt a munka, kereszt a hivatás, kereszt az együttélés másokkal, kereszt az együttélés önmagunkkal, de kereszt az Isten akaratának teljesítése is. „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét mindennap és kövessen engem.” (Lk. 9, 23.) És Jézusnak talán azért volt olyan nehéz a kereszt, mert mi papok olyan könnyen vesszük. Életformánk állandó kísértés a tartalmatlan, üres és kényelmes életre. Fiatalkorunkban nem kell vergődve megteremteni egzisztenciánkat, férfikorunkban nem kell családi gondokkal viaskodni, beülünk a kész plébániára, közvetlen hivatalfőnök nincs mellettünk, napi penzumunk sincs kijelölve, hivatali időnk nem kezdődik percnyi pontossággal. A kereszt ott van templomunk tornyán, ott van oltárainkon, – lehet, hogy azért nem tartózkodunk szívesen közelükben. Rá van hímezve kazulánkra, – lehet, hogy azért sietünk levetni magunkról. Csak éppen az életünkön nincs. Ő szegény Krisztus, a papok ma is mellette vagy előtte haladnak, de a keresztet most is szegény civil Cirenei Simonok segítik hordozni...

5. KIT ÉRETTÜNK KERESZTRE FESZÍTETTEK. Talán szabad a titkot így is fogalmazni: Kit miattunk keresztre feszítettek. A tény itt áll előttünk: Krisztust a papok ítélték el, Isten törvényes szolgálói, a szövetség őrei, a kinyilatkoztatás hordozói. Hogyan jutottak ide? A betű megölte bennük a szellemet, a hivatalból lassan kihalt a lélek, s a gyakorlatok mögül az áhítat. A hivatásból hivatal lett, a misztériumok helyébe a tekintély tornyosult, a bölcsesség helyét az evilági okosság foglalta el.

Ó, ha a misztikus Krisztus újból és újból megismétli a

történelmi Krisztus sorsát, akkor ezen a ponton egészen ijesztő lehetőségek tárulnak elénk. Ó, Istenem, hány lélekben halt már meg Krisztus, mert mi öltük meg Őt bennük. Kétezer év óta ellenségei írják alá halálos ítéletét, hűtlen hívei kiáltják a feszítsd-meg-et, de az ítélet szerzői és felbújtói a papok. Papok, akiknek szívében lassan elmeszesedett a szeretet: papok, akik az oltárnál Judás-csókot adnak Jézusnak: papok, akik talán még breviáriumboznak, de már régen nem imádkoznak; papok, akik még végzik a funkciót, de már elvesztették az unctiot... Farizeus papok, akik kettős életet élnek; és szadduceus papok, akik eladták magukat az imperiumnak... Papok, akik az utolsó kegyelmet is kiutasították, mint Dosztojev-szkij nagy inkvizítora. A hallgató Krisztus szótlánul föléje hajol, és megcsókolja. Ez az egyetlen, ez az egész felelete. Az inkvizítor akkor fölrántja az ajtót, és kiutasítja Krisztust: Távozz és ne jöjj többé vissza! Egyáltalán ne jöjj többé vissza!... soha, soha többé!

Minden aposztázia Krisztus utolsó csókjával indul el szomorú útjára...

... és a templom kárpítja meghasadt...

ELMÉLKEDÉS A RÓZSAFÜZÉRŐL

III.

A hízelgők el akarták hitetni Nagy Sándorral, hogy Jupiter fia. Amikor aztán megsebesült, kiomló vérének feléjük tartva mondotta: „Hát ehhez mit szóltok? Nem becsületes, rendes emberi vér ez?” – Ó, igen, a kinyilatkoztatáson kívül élő ember nem tudja elképzelni, hogy az Isten emberi vért hullasson, és hogy Isten szívéből valósgos emberi szeretet lüktessen felénk. Teremtett értelem nem tudja elgondolni, hogy a végtelenül szent Isten magára vegye a bűnt, s az örök dicsőség Királya a gyalázat fáján lehelje ki lelkét. A keresztt két szára tilalomfa és sorompó. Megálljt parancsol a természetes ész számára. Az alázatos hit előtt azonban a kitáruló kapu két szárnya, mely bevezet az Isten titkaiba. A keresztre két oldalról lehet tekinteni. Ha az egyik oldalról nézzük, akkor a bűn borzalmas nagyságának kinyilatkoztatása. De ha a másik oldalról közelítünk feléje, akkor az isteni szeretet végtelenségéről beszél. Ha bűn nem lenne, sok mindent tudnánk akkor is Istenről, de egyet, a legszebbet, a sírnivalóan szépet talán sohasem ismernénk; azt, hogy irgalmas. Talán volna örvendetes olvasónk telve édes poézissal, de nem lenne őt fájdalmas tizedünk, őt megrendítő felvonásunk, melyen keresztül Isten tanúságot tesz előttünk mérhetetlen szeretetéről. És lenne Immaculatánk, szikrázó alpesi fényben csillogó csoda, elérhetetlenül lebegne életünk egén; de nem lenne fájdalmas Anyánk, kinek szeméből könnyek permeteznek, s ölében elpihen megtépett emberi szívünk.

Csak a fájdalmas titkokról lehet rákanyarodni a dicsőséges olvasó útjára. Ha a lélek megjárta Isten megaláztatásának állomásait, ha megjárta és elbírtá ezeket a távolságokat, csupán akkor lesz ereje elbírní azokat a távlatokat, melyek a megdicsőülés állomásain várnak az emberre. Ki tudná megmondani, melyik nagyobb titok? A végtelen Isten teljes kiüresedése, vagy a bűn förtelmeiből fölemelkedő ember átistenülése? Bárhol ringott a bölcsőnk, gyermekkorunk tele volt öröndetes titkokkal. De bármerre vezessen felnőtt életünk útja, előbbutóbb a Kálváriára kapaszkodik. De hogy a megdicsőülés, az átistenülés titkaiban is részünk legyen egyszer, ehhez szédületes hit szükséges. Mikor a dicsőséges olvasó szemeit pergetem, érzem, hogy életem igazi titkai még hátra vannak. Olyankor minden azt mondja bennem: ne sajnáld, hogy múlik az életed, ne kapaszkodj bele görcsösen, hiszen az igazi még előtted áll. Húsvéti harangok búgnak, pünkösdi szelek zúgnak, és mennyei karok kórusa zengi: Jőjj... jőjj... megkoronázzlak. Ezzel a lélekkel hatolok be a dicsőséges olvasó titkaiba.

1. KI GONDOLATAINKAT IGAZGASSA. Kaleidoszkóp a lelkem. Szünet nélkül ébrednek benne gondolatok. Időnként káprázatos szépek, sokszor színesek, legtöbbször lehangolóan szürkék. Honnét jönnek és mi az értelmük? Milyen sokszor nem jelentenek többet, mint egy tudattalan folyamat tudatos villanásait. Ösztönös énem mélyéből telefonhuzalok vezetnek érzékeim felületére. S e drótokon gondolatok villódnak föl a mélységből, vagy a külső benyomások szaladnak le a mélybe. Nem egyebek, mint vegetáló, érzéki énem vetületei a szellem homályos tükrén. Gondolkodom, tehát vagyok, – mondja az újkori bölcselő.

Valóban, sokszor egész létem nem egyéb, mint kusza és szeszélyes gondolatok hullámmása.

És ha csak hideg hullámok lennének! Ha csupán hidegen csillogó csillagok gyanánt keringenének, vagy mint megvilágított porszemek napfényes szobában, kergetnék egymást lelkem légterében, – de a gondolatok élnek, a-karnak, gyútnak, sodornak. E gondolatok én vagyok, az az én, akinek arcát még sohase láttam, de hangját egyre hallgatom: „Mert az ember gondolata vallani fog neked.” Igen, Uram, gondolataink a legőszintébb vallomás Neked.

„Már messziről megismerted gondolataimat.” Már messziről megismer gondolataimról. „Az Úr megismerte az emberi gondolatokat, mivel haszontalanok azok.” Gondolataim hű képe annak, aki vagyok: hiúság, érzékiség, üresség.

És ezek a gondolatok elkísérnek legszentebb cselekményeim közé is. Mikor zsoltosmámat végzem, mikor elmélkedem, mikor az oltárhoz lépek, egyszerre meglepnek, és hatalmukba kerítenek. Úgy vagyok velük, mint Ábrahám, mikor áldozatot készült bemutatni az Úrnak. Odakészítette a húst, aztán órákon át a ragadozó madarakat kellett hessegetnie. (Gen. 15.) Hessegetem én is a zavaró gondolatokat, melyek meg akarják fosztani minden imádságomat értékétől. Sokszor sírni volna kedvem, olyan tehetetlen vagyok velük szemben. Évek múltán megadom magam. A lehetetlenre senki sem köteles – mondom magamnak. De azért tudom, hogy nincs jól. Ah Uram, ki is tudna rendet teremteni gondolataim között! Csak Te! Ha Te közbelépsz, akkor megelőző, ihlető, felvilágosító kegyelem lesz belőlük. Ezért könyörgöm Jézushoz e titokban, hogy gondolataimat igazgassa.

2. KI SZAVAINKAT KORMÁNYOZZA. Adná meg Isten kegyelme, hogy valahányszor e titkot imádkozom, mindig mélyebben belátnék az emberi szavak felelősségébe, rádöbennék a szavak szentségére s a beszéd lenyűgöző hatalmára.

Kezdetben vala az Ige... és Isten volt az Ige. A beszéd a személyiség belső világának kinyilatkoztatása. Isten se örök csendben éli a maga végtelenül gazdag életét, hanem szentháromságos párbeszédben. Sőt az Atya csak azáltal Atya, hogy egy vele teljesen egylényegű Igében mondja ki egész önmagát. Ebben láthatjuk minden kimondott szó örök eszményképét. A beszéd nemcsak kifejez, hanem önmagunk is általa leszünk azzá, amik vagyunk. Nem csupán a belső tükre, hanem annak alkotója, formálója is. Szavaink visszahullanak tulajdon bensőnkbe, és ott élnek és hatnak tovább. A beszéd nem olyan, mint a vízgyűjtő medence. Miután megtelt, kicsordul. Aki erre vár, az sohase jut el a beszédig, mert sohase telik el mondanivalóval. Amikor valamit kimondunk, elsősorban lelkünk mélyét győzzük le, megfogalmazzuk azt, ami eddig jellegtelenül élt lelkünk tavában. A szó, amit kimondunk, fölold, tisztít, kibontakoztat, faragja lelkünk arcvonásait. Uram, kormányozd szavaimat, hogy tiszta és igaz beszédem híven tükrözze az örök Igét.

És az Ige testté lőn és miköztünk lakozék.

Ez a beszéd második feladata: összekötni az embert az Istennel és Istenben egymással az embereket. Igaza van Szent Ágostonnak, mikor azt mondja, hogy két néma állat sokkal jobban hasonlít egymásra, mint két ember, aki nem tud egymással beszélni. Kimondott szavaink fűznek össze bennünket társadalomba, közösségbe. Ezek a szavak épí-

tenek, vagy rombolnak, tisztítanak vagy beszennyeznek. Isten igéje mag. Nemcsak Isten Igéje, hanem minden kimondott szó több, mint hangkép. Mag, amely mások lelkében tovább él, kicsírázik, elbokrosodik. Vajon szavaim mögött mennyi a tiszta búza és mennyi a konkoly? „Mon-dom pedig nektek, hogy minden hiábavaló szóról számadást fognak adni az ítélet napján.” (Mt. 12, 36.) Ó, Uram, kormányozd szavaimat, hogy meg ne szégyenüljek az ítélet napján! „Benne élet volt, és az élet volt az emberek világossága.” Nem, nem mindegy, hogy milyen szót mon-dok. Csak az a szó épít és gyújt, csak az a szó hozza közelebb Istent a lelkekhez, amelyben élet lobog. Csak azok a szavak lesznek a lelkek világossága, melyben meggyő-ződésem heve lüktet, hitem és szeretetem lángol, lelke-sedésem izzik. „Isten szava eleven és hatásos”, (Zsid. 4, 12) Milyen lehangoló, ha Isten igéi fön-n a szószéken éppen a prédikáló pap ajkán halnak meg, hervadnak el, és hatás-talanul hullanak a hallgatók közé. Mert élő igéket csak az Igéből élő lélekkel lehet hirdetni.¹ „Az igék, melyeket én szóltam nektek, szellem és élet.” Amikor Isten na-gyon meg akarja büntetni a világot, ezt a kettőt veszi el papjai ajkáról: a szellemet és életet. Uram, úgy kormányozd szavaimat, hogy az örök élet forrásai fakadjanak nyomukban.

Midőn mély csend nyugozott le mindent... mindenható Igéd királyi székéből leszállt...

Csak annak a szónak van hatalma, amely a csendből születik... Mikor a függöny felgördül, halálos csönd bo-rul a nézőtérre és színpadra egyaránt. Ebben a csendben hangzik föl a szó. Valahogy minden beszédnek tiszta és mély csöndből kell fölfakadnia, mint az Alpések felhői.

A csend nemes fém, aranyfoglat a gyémánt-szavak körül. Az a szó, amely nem a csend mélységeiből fakad, és nem oda tér vissza, csörömpölő üvegszilánk. Azt is megsebzí, aki mondja, azt is, aki hallgatja. Shakespeare hősei patetikus lendülettel mozognak a színen, de amikor a legmélyebb érzésekre kerül a sor, elhallgatnak, – ... a többi néma csend – mondja Hamlet végszava. Ezért nincs lehangolóbb látvány a fecsegő, folyton anekdotázó papnál. A szó csupán olyan neki, mint pipás ember szájában a nyál, köpködni kell. A csend pedig mint nyitott szemetsláda, – folyton meg kell tölteni hulladékszavakkal. Ó Uram, igazgasd szavaimat, hogy a csend úgy öljön körül őket, mint a bársonyos ég a ragyogó csillagokat.

3. AKI CSELEKEDETEINKET VEZÉRELJE. Gondolatok keringenek bennem, szavak szakadnak le ajkamról, véleményt formálok magamról és másokról. Mindegyiken rajta van egyéniségem pecsétje. Legbensőbb valóságomat mégis az mutatja, hogy miként cselekszem.

Miből is születnek meg cselekedeteim? Kétségtelen, hogy adottságaim, ösztönös hajlamaim nagy szerepet játszanak. Azonban nem vagyok csupán ösztönképlet, hiszen szellemi lénynek teremtettem. Lelkem eszmény és eszmények felé tájékozódik. Ha az ösztönös vágyaknak erős nyomása van is akaratomra, de ugyanakkor az értékek is vonzást gyakorolnak reám. Szólítanak, hívnak, lelkesítenek.

Melyik lesz erősebb? Az ösztönös áramlások ragadják magukhoz cselekedeteim kormánykerekeit, vagy pedig eszményeim? Aki fölkutatta saját mélységeit, az már tudja, hogy az értékelésnél mekkora szerepet játszanak érzelmeink. Rajtuk keresztül pedig a mélységek párja á-

rad az ingadozó akaratra. És az értelem? Sok esetben az se tesz mást, mint szalonképes ruhába öltözteti meztelen indulatainkat.

Milyen tragikus. Akaratunk önmagában vak képesség, értelmünk pedig erőtlén, a motivumok folyton változnak, tetteink pedig tovatűnnek. Hát akkor mi dönti el cselekedeteink irányát? A mélységben meghúzódó érzület. Az eszményeivel eltelt kedély és hivatásáért lelkesedni tudó szív. Csak ez a szent szerelem képes ellensúlyozni, sőt legyőzni a vitális erők elemi sodrását. De melyikünk ne érezné az állandó veszedelmet, hogy hivatásunk sablonos gyakorlatai mögött észrevétlenül átalakul az érzelmi anyag, idegen, ellentétes érzület gyülemlik össze, s egy váratlan pillanatban bekövetkezik a robbanás. Uram, amikor arra kérlek, hogy vezérelj cselekedeteimet, akkor elsősorban azért könyörgök, hogy a papi érzületet őrizd, mélyítsd, növelj a lelkem mélyén! Hogy szívem mindig Szívedre rezonáljon.

1. AKI HALOTTAIBÓL FÖLTÁMADOTT. Ki tudná elemezni azokat az érzéseket, amelyek Nagyszombat alkonyán tavaszodnak elő az emberi szív mélyéből? Ott térdelünk Krisztus koporsója előtt és könnyeinkkel küszködve keltegetjük: „Ébredj fel, miért alszol, Uram? Ébredj fel és ne taszíts el végképpen. Ébredj fel, Uram, segíts minket és szabadíts meg minket.”

Ez a hír számunkra minden. Reményünk, üdvösségünk, jövőnk, boldogságunk bölcsője. Mert ha Krisztus nem támadt föl, akkor hiábavaló a tanítás és hiábavaló a hitünk. (v. ö. 1. Kor. 15, 14.)

Mikor a tizedet imádkozom, ezek az érzések úgy lep-

nek meg, mint a márciusi szél. Ilyen márciusi szél most a szívem. Csupa remény és csupa bánat. Csupa könny és csupa mosoly. Lelkem Krisztus koporsója. Előtte letérdek és keltegetem Őt: „Kelj fel... miért alszol, Uram, szabadíts meg minket!” Ó Uram, mennyi kegyelem van eltemetve a múltamban. Minden esztendő, ami elfutott fölöttem, koporsó, remények nyugszanak benne, remények, amikből nem lett valóság.

De most nem időzöm a múltnál. Ha lelkem Krisztus koporsója, akkor csupa ígéret és lehetőség. Arra gondolkok, amit Szt. Tamás tanít a „*potentia oboedientialis*”-ról: „Isten minden teremtményt valamely más magasabb cselekvésmódba vihet át, amelybe természetes hatóok viszi.” (III. q. 11. a. 1.)

Minden kis fűszál harmatos szeme és minden csillag csillogó szeme Istenen pihen. Minden atom minden pillanatban kész, hogy önmaga fölébe nőjön, és szolgáljon egy magasabb rendnek. Ha Isten int, a nap nem mozdul Gabaon felé, hűs forrás fakad a szikla szívéből, és kivirágzik Áron vesszeje. Amikor pedig pappá szenteltek, Isten addig emelte lelkem fölfelé nyújtózó készségét, hogy magának Krisztusnak királyi papsága virágozzék ki rajta. Minden papi lélekben minden percben végtelen lehetőségek lappanganak. Akkor is, ha ifjúságom tüzei régen kialudtak, akkor is, ha Krisztus évtizedek óta alszik a szívemben. Nem számít. E pillanatban fölébreszthetem, és holnap szent pap lesz belőlem. „Kelj fel, Uram, segíts engem, szabadíts meg engem!” Hogy új tavasz és új húsvét lehessen. Ébredj föl, Uram, a szívemben, s akkor egész falum fölött zúgni fognak a húsvéti harangok, bennem pedig újra orgonálni kezd a papi lélek boldog békéje.

„Feltámadtam és mégis veled vagyok. Alleluja!”

2. KI A MENNYBE FÖLMENT. Mikor Romano Guardini a Harmadik Birodalom bukása után Bécsben meghallotta a Stephansdom harangját, könnyek szöktek a szemébe, és halkán suttocta: Es is noch ein christliches Land! Valami ehhez hasonlót érzünk valamennyien, mikor megszólalnak a húsvéti harangok. Még az is, aki régen elvesztette kapcsolatát gyermekkorai élő hitével, valamit érez, valamit megsejt a húsvéti harangok zúgásában. Koszmikus és szent öröm árad szét a világon, amelynek hatása alól se vonhatja ki magát. Az örök ígéretek ünnepén magának a létnek öröme ez. Ekkor értjük meg először Szent Pál szavait: „Krisztussal együtt már föltámadtunk, vele együtt már a mennybe felvitettünk.” (Efez. 2, 6.)

Az első húsvét óta a föld nem képes többé egész pogány lenni. Amíg a templomok állnak, amíg a harangok zúgnak, amíg a tavaszi szellők alleluját lobogtatnak a mozduló mezők fölött, addig a világ megérzi, hogy az ég nyitva van fölötte. És amikor a papok lelkéből erő és lendület árad, amikor a papok életéből örvendező tisztaság és tiszta öröm tükröződik, akkor körülöttünk már egy darab mennyország mosolyog a világra. „Azért tehát, ha föltámadtatok Krisztussal, keressétek az odafönt valókat, ahol az Isten jobbján ülő Krisztus van. Az odafönt való dolgokat keressétek, ne a földieket.” (Kol. 3, 1-2.) Ha a pap csupán az oltárnál pap, egyébként pedig a földön turkáló, sopánkodó kesernyés hétköznapi lélek, akkor persze hogy penészszagú lesz a kereszténység is körülötte.

Werfel egész könyvet írt az elsikkasztott mennyországról. Keresem én is, hol sikkadt el életemből? Amíg égtem és éltem, amíg harcoltam és dolgoztam, addig a mennyei

ég kékje mosolygott le egemről. Amíg voltak nagy álmaim és hittem bennük, addig egy „más világban” éltem. Aztán egy szép napon „reális” lettem, – és a siralom völgyében fölébredtem. Tulajdonképpen ez is az élet egyik paradoxona. Amíg az ember hajszolja a mennyországot, addig mennyei békében él, amikor abbahagyja, hogy megpihenjen, akkor veszíti el lelke békéjét és boldogságát.

3. KI NEKÜNK A SZENTLELKET ELKÜLDÖTTE. A ki nyilatkoztatás nem jegyezte fel az első szavakat, amelyek a gyermek Jézus ajkait elhagyták. Hogy a lelke mit suttogott, azt tudjuk: „Azért jövök, hogy megtegyem a karatodat.” De az emberi beszédre nyiladozó ajkán mi volt az első szó, nem tudjuk. A mennyei Atya nevét ejtette ki először: Abba, Atyám!? Talán. Vagy a Szűzanya drága nevét? Lehet. Azt azonban följegyezte az Irás, hogy mik voltak az utolsó szavak, melyek itt a földön elhagyták emberi ajkát. Ó Istenem, utolsó szavak! A föld rohan tovább az űrben, és viszi magával ezeket a szavakat. A történelem tovaszánguld kiszámíthatatlan útján, és viszi magával ezt az üzenetet. Utolsó szavak, amelyek azóta is ott lebegnek az ascensio napfényében fűrdő domb oldalán. Utolsó szavak Szent Lukács evangéliumának utolsó lapján. Milliók olvasták azóta, aztán becsukták a könyvet, és könnyes szemekkel tekintettek távozó alakja után. Alakját már rég fölitta az ég aranya, de a szavak még egyre muzsikálnak: „És én elküldtem Atyám ígéretét rátok: ti pedig maradjatok a városban, míg nem fölruháztattok erővel a magasságból.

Ezek a szavak nekünk papoknak szólnak. Maradj! Egy lépést se tégy, ha nem a Szentlélek lobog a szívedben. Semmit se ér az életed, ha már nem vagy a Szentlélek hár-

fája! Azé a Szentléleké, aki „élő forrás, tűz, szeretet.” Ne mondd, hogy elsápadtak az örök élet vizei, kedélyed megfáradt medrében. Ne mondd, hogy nincs többé lángolás öregedő szíved zsarátnokán. Ne mondd, hogy lelked ligetében a szeretet minden lombja lehullott. Hiszen vetted a Szentlelket! Pap vagy, az Isten Lelke most is lebeg lelked mélységei fölött. Pap vagy, és nem galambdúc, ahová csak aludni jár a lélek. Templom vagy, nem hangár. Pünkösdi harang vagy, nem nagypénteki kereplő. Igéret vagy, és nem megfáradt emlék. Erő vagy, és nem eler nyedt húr a hegedűn. „Fogadjátok az erősség Lelkét!” Csak hívnod kell, és kibontja benned a szárnyát. Csak ki kell tárnod az ablakot, és a szeretet szellője hárfázik kedélyed ezüsthúrjain. Csak rá kell fujnod a parázsra, és primiciás oltárod minden lángja újra lobogni kezd. „Ezért figyelmeztetek, szítsd föl magadban Isten kegyelmét, amely kézföltételem által benned van.” (2. Tim. 1, 6.)

4. AKI TÉGED SZENTSZŰZ, A MENNYBE FÖLVETT.

E pillanatban mintha a mindenség minden harangja megkondulna. Az Isten legszebb, legmelegebb és legédesebb gondolata hazatért. Egyszer fehér szárnyakon szállt le a földre. Jákob létráján millió angyal kegyelmet vitt le a bölcsőjébe. És Mária lelkében minden kegyelem növekedett korban, bölcsességben és kedvességben Isten és az emberek előtt. De mi volt minden kegyelmének forrása? Áldott anyasága. Ezért teremttette, őrizte, halmazta el Őt az Isten. Ezért lett szeplőtelen, és ezért maradt sértetlen, és ezért vétetett föl a mennyországba dicső testével is. Valóban azt kell mondani, a Szűzanya egyáltalán nem is lenne, ha Isten anyja nem lenne.

Kétségtelen, nagy méltóság az Isten anyjának lenni. És

mégis! Az anyaság elsősorban nem méltóság, hanem hivatás. Isten szeme előtt egy hivatás lebegett: ha Jézus egészen ember lesz, akkor Mária legyen egészen anya. Ime, az Ember és Ime, a te Anyád. Ehhez a hivatáshoz teremtette a személyt. Aztán a személyt elhalmozta minden kegyelemmel, hogy hivatásához föléljen, hogy a személy teljesen betöltse azt, hogy egy legyen a hivatásával. Tehát minden kegyelem, amit kapott, ezt a hivatást mélyítette, formálta, gazdagította. Fogantatásától kezdve egészen a megtestesülés pillanatáig minden kegyelem, ami rásütött a lelkére, anyábbá tette. (Bocsánat a szóért!)

És most itt van a csúc s. A beteljesedett kegyelem a beteljesedett anyaságot jelenti. Minden titka és minden kegyelme anyaságára vonatkozott. Mivel pedig az anyaság testi vonatkozást jelent, test szerint is fölvétetett az égbe. „Egészen szép vagy, én lelkem, szeplőtelenem!”

Egészen szép vagy most, mert egészen anya vagy! Irgalmasságnak anyja az irgalmasság trónusánál. Minden kegyelmek anyja a minden kegyelmek forrásánál. Szépen mondja Szent Bernát: „Mária, miként Krisztus, felmenvén a mennybe, ajándékokat adott az embereknek.”

Szűzanyám, mikor Isten engem teremtett, akkor is egy hivatás lebegett szeme előtt: „Te pap vagy mindörökké!” Ehhez a hivatáshoz teremtette testemet, lelkemet. Születésem pillanatától kezdve fölszentelésem pillanatáig minden kegyelmet azért kaptam, hogy papibb legyek. Fölszentelésem től kezdve minden kegyelem mélyebben pappá akar tenni engem. Ó áldott Szűzanyám, add, hogy személyiségem mindjobban betöltse hivatásomat, hogy életem és papságom lassan egyetlen valóság legyen. Ó Szűzanyám, add, hogy életem utolsó pillanatában a betelje-

sedett kegyelem bennem is a beteljesedett papság legyen!

5. KI TÉGED SZENTSZŰZ A MENNYBEN MEGKORONÁZOTT. Mikor a nap fölkel a könnyes szemű felhők mögött, mielőtt megjelenik, rózsaszín sugarát előre küldi. És amikor a lángoló hegyek mögött lenyugszik, nem látjuk már, de bíboros sugarát továbbra is rácsókolja ámuló égünkre. Aztán a színek szinfóniája között magához vonja az utolsó sugarát. Ez a mi édes Szűzanyánk földi története. Ezüstfényű hajnali csillag az öröndetes olvasóban. Aztán a dicsőséges olvasó alkonyi egén újra feltűnik mint bíboraranyba égő esti csillag, hogy millió angyal harsonája közben lépjen a dicsőség trónusára.

Azt mondják, a kereszténység a szeretet vallása. Igen, és még valami, a hit vallása.

Nem tudom, hány ezer vallást tart nyilván a vallástörténelem. De mind megegyezik abban, hogy élményvallás. Keresi a módot, hogyan élje át, hogyan tapasztalja meg az Istenséget. Egyedül a keresztény hit-vallás. „Boldogok, akik nem láttak és hittek!” És ebben van a Szűzanya igazi nagysága. Gigantikus hite hozta le az Igét méhébe, ez a hit ragadta a lelkét mind magasabbra, vitte föl egészen Isten trónusáig. Végig az egész életén ismétli: „Ecce ancilla.” (Ime, az Úr szolgálóleánya.) Nem értem, nem látom, de hiszem! Aki így tudott meghajolni és szolgálni a földön, annak uralkodnia kell az égben. A Regina coeli nem más, mint az Ecce ancilla diadalmas ujjongó visszhangja. „Ez a mi hitünk diadala.”

A Szűzanya hitt, amikor senki se hitt. Hitt a bölcső fölé hajolva, és hitt a kereszt fölé borulva. Hitt, mikor még senki se hitt. Péter se, János se, Magdolna se. Nem ment

húsvét hajnalán a sírhoz, nem vitt balzsamos kenetet, nem sopánkodott, hogy ki hengeríti majd el a hatalmas követ, nem jajveszékelt, hogy ellopták az Úr testét. Mert hitt. Mit is keresett volna húsvét hajnalán a kételkedő, hitvesztett tanítványok között. Most megkapja mindezt a koronát. „Boldog vagy, aki hittél!”

Szűzanyám, ez a Te assumptiod hegyorma. Innét a hitnek égbevezető ormáról szállottál föl az égbe. Ide kísértek, innét cseng feléd forró fohászm:

„Vonzz bennünket, Szeplőtelen Szűz, utánad futunk keteteid illatára.”

Szentszűz, vonj magad után örvendetes, fájdalmas és dicsőséges titkaidon át, hogy én is mindjobban belegyökerezem a hitbe, hitből éljek, hitben éljek, hitemnek éljek és hitemért éljek. Egyszer ennek a hitnek ormáról emelj föl engem is Hozzád az Égbe!

„A pályafutást bevégeztem, a hitet megtartottam, készen vár már reám az igazság koszorúja, amelyet megad nekem azon a napon az Úr, az igazságos bíró.” (2. Tim. 4.)

ELMÉLKEDÉS AZ ERÉNYEKRŐL

Bizonyára sokan olvasták Mereskovszkij nagy trilógiáját, Krisztus és az Antikrisztus-t. Bármilyen legyen is a véleményünk a műről, elejétől végig érezzük írójának vergődését, őszinte sóvárgását az igazság után. Krisztus arca lebeg állandóan lelke előtt, s keresi annak objektíválódását a történelmi térben. Egyik oldalon ott áll a leáldozó antik kultúra egész tűneményes szépségével, ott áll a reneszánsz művészetének ragyogásával, látja Nyugat technikai készülődését azzal a titáni törekvéssel, hogy meghódítsa az egész világot. És mit lát a másik oldalon? Lehangelő az a kép, mely elébe tárul. Látja a történelmi kereszténység fájdalmas botrányait s a keresztények kiábrándító kicsinyességét, sivár formalizmusát. Vajon melyik oldalon áll Krisztus és melyiken az Antikrisztus? Az író nem akadályozza rokonszenve a klasszikus pogányság iránt. Tudja, hogy annak kora végleg lejárt. Azt is tudja, hogy csak Krisztus képes megmenteni a világot. De hol találja meg Krisztust? Elmélyed a Nagy Konstantint követő időkben, aztán a reneszánsz-egyház korában. Végül Nagy Péter alakján keresztül a keleti egyház arcát világítja meg. Mindenütt fájdalmas csalódás fogadja. A történelmi egyház s főként a papság lesújtó megállapítást érlel meg lelkében: Krisztus nem található meg egyikben sem, az igazi egyház János egyháza lesz, de ez még csak eljövendő.

Az író téved, de tévedése tapasztalati igazságon alapszik, s ez tragikus. Ha alázatos lélekkel olvassuk a mű lapjait, fájdalmasan érezzük, hogy mi papok valóban nem vonzzuk a lelkeket Krisztushoz, hanem életünk példájával

inkább elijesztjük tőle. Hányszor használjuk a szószéken az apologetikus ízü hasonlatot: az Egyház kívülről nézve olyan, mint a gótikus templomablakok. Előbb be kell lépni s belülről szemlélni, csak akkor tűnik elő páratlan szépségük. Ki is állunk Egyházunk kapujába, s hívogatjuk befelé a lelkeket. Igen, ha belépnének, számukra is feltárulnának szépségei. De hogyan lépjenek be, mikor a küszöbön mi állunk, és elveszük kedvüket, hogy belépjenek.

Ha a megtérések lélektanát bogozgatjuk, mindenütt megtaláljuk egy szentéletű pap, vagy imponáló keresztény jellem döntő hatását. Ha pedig arra keresünk választ, hogy a sok kereső lélek végül is miért nem talál haza az Egyházba, ismét csak személyes jellegű hatásokra bukkanunk: kicsinyes keresztények, anyagias és jellemükben gyenge papok ábrándították ki őket. Ezért kívánja Szent-séges Atyánk, hogy a pap ne csupán az alázatosság, engedelmesség és igénytelenség tükrén keresztül mutassa meg Krisztust a lelkeknek, hanem minden erény példaképe legyen. „Kell, hogy a pap az összes erényekkel ékesített legyen és másoknak a jó élet példaképét nyujtsa – idézi Kempis szavait. – Társas életében ne járjon a világiak szokásos és közönséges útjain, hanem a mennyekben az angyalokkal, vagy a földön a tökéletes emberekkel.”

Elmélkedésünkben most csak a vallásosság, okosság és igazságosság erényeit tegyük megfontolás tárgyává. Főként azt a kegyelmet kérjük isteni Mesterünktől, hogy eljuthassunk önmagunk helyes megismerésére. Ne csak azt tudjam mondani: igen, ilyenek vagyunk mi, emberek, mi, papok, hanem igen, ilyen vagyok én!

A VALLÁSSOSSÁG ERÉNYE.

Fiatal pap koromban volt egy öreg pap atyai jóbarátom. Ha régmúlt időkről emlékezett, és papokról esett szó, időnként hozzátette: Valóban katolikus keresztény volt az illető. – Vagy: – Igen, vallásos ember volt. Isten nyugosztalja! – Akkoriban nagyon különösnek találtam jellemzését. Hát lehet ez másként is? Dehát jozefinista, liberális korról volt szó, így könyveltem el magamnak. Azóta eltelt vagy húsz esztendő, a jozefinizmus és liberalizmus történelmi emlék csupán. Mégis húsz év fájdalmas tapasztalata döbbsentett rá arra a fölismerésre, hogy még ma is mily ritka az igazán vallásos pap közöttünk. Sajnos a magyar nyelvhasználat is sokat ártott e szónak. Olyan mellékizt kapott, amit nem szívesen vállalunk magunkra. Mert ha vallásost mondunk, bigottat értünk; ha valakit jámbornak címeznek, együgyűnek gondoljuk. Vallásosak a gyermekek és öregek. Egyik kategóriába se szánjuk magunkat. Talpraesett, sikerült emberek általában nem szoktak „mélyen vallásosak” lenni. Sokszor fiatalkori emlékek is diszkreditálták lelkünkben az igazi vallásosságot. Jámbor nagynénik, akik csak sóhajtozni és prédikálni tudtak; hálaistenkedő papok, akiknek egész élete a megtestesült praeteritum perfectum volt; sápadt és hajlott kispapok, akik „jámborak” voltak, de a valóságok világában egyszerre elvesztették lábuk alatt a talajt. Időnként nem tudtunk attól a gondolattól szabadulni, hogy azok lesznek a vallásosak, akik az élet kocsijáról lemaradtak, akik már eleve lemondtak arról, hogy utolérjék az erőseket és egészségeseket. Mivel a természetes értékek vonalán hiányérzetek keserítik életüket, háttérbe szorult énjük a jámborság terén kompenzálja magát. Sokszor ebből magyaráz-

ható keserű kritikájuk, farizeusi ítélkezésük és szeretetlen viselkedésük a „nem jámborokkal” szemben.

Mindennek természetesen semmi köze sincs az igazi vallásossághoz. Az egészen más. Kis Szent Teréz három éves korában az égbe kíváncszott. Nagy Szent Teréz öt éves korában kirohant az utcára, és kiáltozta: Örökkévalóság! Örökkévalóság! Szienai Szent Katalin hét éves korában jegyezte el magát az Úr Jézussal. Szent Benedek kamasz korában szökött meg Rómából, s vonult a vadonba. Szent Brúnó napokon át csak azt tudta sutogni: Ó, jóság! Szent Ferenc egész éjjeleket sírt át, mert nem szeretik a szeretetet. Szent Tamás finom és intellektuális lelkének fájdalma pedig, hogy nem ismerik az Igazságot. Sok út, sok mód, sokféle típus. Valamennyi egy fénysugár minden vallásosság örök eszményének, isteni Mesterünknek arcáról, aki „... halandó életében, hangos kiáltással és könnyhullatással imádkozott és könyörgött ahhoz, aki meg tudta menteni a haláltól. Istenfélelme miatt meghallgatásra is talált.” (Zsid.5,7)

Arra keresünk feleletet, mi az igazi vallásosság? Nézzünk isteni Üdvözítőnkre. Amikor belép az élet kapuján, életének első pillanata, szívének első dobbanása, lelkének első mozdulása: „Azért jövök, hogy akaratodat megtegyem.” Az első szava, amit följegyeztek tőle: „Hát nem tudtátok, hogy abban kell lennem, ami Atyámé?” Utolsó szívdobbanása, lelkének utolsó mozdulása, életének utolsó pillanata pedig: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet!” Egész életének története: „Azokat cselekszem mindig, mik neki tetszettek.”

Fogantatásának pillanatától kinszenvedésének pillanatáig életének egyetlen tartalma: Abba! Atyám! Harminchárom évének egész története hódolat és leborulás a mennyei Atya előtt: Meghallgattatott az Ő hódolatáért!"

Mi tehát a vallásosság? Eleven, bensőséges, személyes viszony Istennel, a lélek megragadottsága Isten által. Az isteni elem uralkodik gondolkodásunk, érzületünk és törekvéseink felett, életünk egyetlen, mindent átfogó „az Ő szent nevének hozott áldozat. Minden, ami bennem van: gondolataim és vágyaim, kísértéseim, tusakodásaim és nyomorúságom, sőt bűneim is, mind, mind Isten lábai elé hulló vallomás. Húz a mélység, metafizikai borzongások járják át szívemet. Hajnalig bírkózom az Úrral: „El nem bocsátalak, míg meg nem áldasz engem!" Hogy tud fájni belső világom szörnyű sívársága! De akkor is csak azt sóhajtom: „Mint a barom, olyan voltam szemedben, de akkor is mindig Veled leszek!" És ha nyomorúságom szemétdombján minden földi reményem összeomlik, akkor is Jób szavait suttogom: „Még ha meg is ölné engem, akkor is Benne remélnék."

Istenem, milyen kevés vallásos lélekkel találkozunk az oltár körül! Mennyi közöttünk a kényszer-imádkozó. És hányan vannak, akik képtelenek lelkükben megteremteni azt a belső csendet, ami nélkül tisztességes imádság el sem képzelhető. Tíz éves pap korában már képtelen az ember tíz percig térdenállva imádkozni. A lélekben nincs már megrendülés, a szertartásokban semmi devóció. Milyen nagy csapás egy népre, ha csak kenetes szavú, de nem vallásos lelkű papjai vannak.

Hiszünk Istenben, de az Isten idegen számunkra. „Te

hiszed, hogy van Isten. Jól teszed. Az ördögök is hiszik, és reszketnek tőle," – mondja Szent Jakab apostol. A lelkek... A lelkek!... Ha városból jöttem, talán egy lelkes hittanár ébresztette föl hivatásomat. Láttam magam, mint jövődő diákapostolt... A fiúk... A fiúk!... A szemináriumban nagyobb távlatokat és tüzes indításokat kaptam... Hódítani!... Aztán a szentelés után hirtelen belecseppen-tem a munkába, s néhány hét múlva már késő éjjel bírkóztam a breviáriummal... A munka! A munka! Egyszerűen és kivédhetetlenül vitt a futószalag: reggel az iroda, délelőtt a gazdaság, délután a látogatások, este az egyesületek... S az Isten? Az Isten következetesen és végzetesen kimaradt. Ahogy reggel a kazulát leteszem, vele együtt a következő reggelig vállfára kerül az én Istenhez való kapcsolódásom is. A történések végső magyarázata legtöbbször el van rejtve szemeim elől. Mi az oka például a tömegek vallási elhidegülésének? Ritkán hatolunk le a probléma gyökeréig. Nem is sejtjük, mennyire egyetemes vágyat fejeznek ki az apostol szavai:

„Mutasd meg nekünk az Atyát, és ez elég nekünk!”

Az emberek legforróbb vágya, legsürgetőbb igénye papjaikkal szemben éppen ez: Mutasd meg nekünk az Istent, s ez elég nekünk! Nem Keresztelő Szent János utóda lettél, hanem alter-Christus! Nem elég nekünk, ha kemény szavakkal bűnbánatot hirdetsz, nem elég nekünk, ha messziről rámutatsz a Mesterre: „Íme, az Isten Báránya!” Te Krisztus mása vagy! Az Atyát mutasd meg életeddel, az Istent tükrözd állandó imádságos lelkeddel!

Az elmúlt évszázadok legnagyobb csapása, hogy a válásos papok száma mérhetetlenül megfogyatkozott. A pap

Isten embere. Itt a szegény magyar földön pedig a szó emberei, a viták emberei, az akták emberei voltunk, csak éppen a szenvedélyes imádság emberei nem. Szónokok, apologéták, gazdák, a két világháború között mozgalmi emberek lettünk. Alkottunk, építettünk, szerveztünk, s nem gondoltunk arra, hogy nagyon sokszor a hódító megszállottság, az építkező kedv és szervező szellem a vallássság hiányának a jele. Arra van szánva, hogy eltakarja a belső ürességet, pótolja azt, ami belül hiányzik. Isten nincs jelen a viharban, sem a szélvészben, hanem mélyen vallásos papjainak sugárzó személyiségében. De mivel ezt nem találták az emberek, valami megrázó, sokszor nem is tudatos csalódással, magától Istentől távolodtak el. Az ember szinte el nem tudja képzelni, hogyan lehetne bennünket, magyar papokat mély Isten-élményre, Isten-éhségre vezetni. Hogyan lehetne minket Isten szolgálából Isten barátaivá tenni? Hogyan lehetne a programmal telített mozgalmi emberekből Istennel telített személyiséget formálni? Nos, ami ember számára elképzelhetetlen volt, azt megvalósították az idők. Ha még ma se sodródunk bele az Isten-közelség atmoszférájába, akkor nincs több remény számunkra.

AZ OKOSSÁG ERÉNYE.

„Úgy küldelek titeket, mint juhokat a farkasok közé. Legyetek tehát okosak, mint a kígyók és ártatlanok, mint a galambok.” (Mt. 10. 16.)

Mintha csak napjainkban sólnának e szavak. Legyetek okosak! De egyszerűek is! E két erény csodálatosan kiegészíti egymást. Az okosság egyszerűség nélkül ravaszko-

dássá, az egyszerűség okosság nélkül egyűgyűséggé válik. Az okosság könnyen nagyképűségbe csap, ha nem párosul evangéliumi egyszerűséggel. Az egyszerűség pedig a korlátoltság és hamis alázat kátyúiban akad el, ha nem ragyogja be az okosság szellemi világossága. Hányszor szeg az élet kérdéseket a mellünknek. És nekünk hűnek kell maradni az igazsághoz, de őrhelyünkön is. Nem lehetünk gyávák, de szájhősök se. Tanúságot kell tennünk az Igazságról, de okos higgadtságunkról is. Ha csupán természetes okossággal rendelkezünk, talán elkerüljük a hazugságot, de körmönfont hamiskodásunk méltatlanná tesz bennünket Mesterünkhöz, aki megparancsolta, hogy beszédünk legyen: igen-igen, nem-nem. Ha csak az erősség erénye fűti szívünket, bátorsággal teszünk tanúságot az igazságról, de sokszor meggondolatlanságunkról is. Kell, nagyon kell az okosság természetfölötti erénye! „Ó, Alkotó Lélek, jövel, ... Te alkotád a szíveket, hozd nekik bő kegyelmedet.”

Az okosság egyik szemével a célt nézi, másikkal az eszközt: itt és most hogyan kell cselekednem a cél érdekében? Minden célratörékvés kockázattal jár, és minél magasabb a cél, annál nagyobb a kockázat. Ha valaki a legnagyobbval, Isten örök bírását tűzi ki célul, világos, hogy a legnagyobb kockázatot vállalja magára. Ebből már világos, hogy az okosság nem lehet egyenlő a kockázat megszüntetésével. Aki semmit se kockáztat, az semmit se nyer. A mondottakról már sejtjük, mit jelent az igazi okosság. Két véglet között foglal helyet. Az egyik oldalon áll az oktalanság, a megfontolatlan hebehurgyaság. Csak a célt látja, a kockázatot nem. A másik oldalon a test okossága, a „prudentia carnis”, mely csak a koc-

káztat nézi, a célt nem. Az első magában a kockázatban látja a hősiességet, a másik a megalkuvásban az okosságot. A hamis hősiesség áll itt szemben a hamis bölcseséggel. Az egyik önhitt és a másik praktikus hitetlenség. Az első azt gondolja, akkor is megtalálja életét, ha oktanul vesztí el, a másik egyáltalán nem hiszi, hogy csak az találja meg életét, aki elvesztí azt.

Az ember folyton választás elé sodródík, a választás pedig mindig kockázat. Az okosság nem más, mint a helyes kockázat erénye. Istenért képes kockáztatni mindent, ami nem Isten, mert amikor „mindent” kockáztat, tudja, hogy semmit sem kockáztatott. „Tudom, kinek hittem, és bizonyos vagyok!” – kiáltja az Apostollal.

Isten mentsen meg bennünket attól is, hogy a lelkek vezetésében hamis, evilági okosság vezessen. „A test okossága halál... Isten ellensége.”

A magunk áldozatoktól mentes, keresztektől irtózó lelkeletét hogy merjük a lelkek mértékévé tenni? Házasági visszaéléseket szemrebbenés nélkül feloldozunk. Lelkeket, akik fogadalommal kötötték magukat Istenhez, mi magunk beszélünk rá, hogy adják meg magukat a változott körülményeknek. Sokszor egészen ijesztő méreteket ölt az a naturalizmus, amely gyóntatószékeinkből árad. A nyárspolgár jelszava mindig ez volt: Isten nem kíván ilyen sokat! És már én is nyárspolgár lettem, hogy merem ezt a nyárspolgári szellemet bevinni a gyóntatószékbe, s ott Krisztus ajkaira adni! Ehhez ijesztő felelőtlenség kell. Krisztus bírói székén ülve olyat mondani, ami Krisztus lelkével ellenkezik, az épp olyan meggyalázása Mesterünknek, mint mikor piszkos kézzel illetjük szentségi tes-

tét. Mert „Aki test szerint él, nem lehet kedves Isten előtt. Ti azonban nem test, hanem lélek szerint éltek, ha valóban Isten lelke lakik bennetek. Akiben ugyanis nincs Krisztus lelke, az nem tartozik hozzá.” (Róm. 8, 8)

AZ IGAZSÁGOSSÁG ERÉNYE.

Különös dolog, éppen azok, akik mélyebb lelkiéletre törekszenek, gyakran figyelmen kívül hagyják ezt az erényt. Fegyelmezik magukat, önmegtagadásokat gyakorolnak, szeretnek imádkozni, de az igazságosság elkerüli figyelmüket. Hány őszinte, buzgó lélekkel találkozunk, akik jellemükben nem kifogástalanok. Talán nevelődésüknek is van ebben része. Építeni kezdjük természetfölötti életünket, és az alap, amelyre építjük, gyenge. Egész életünkben magasépítéssel foglalkozunk, mielőtt a jellem természetes alapjait leraktuk volna. Hányan kerülnek ki a szemináriumból törtető, hízogók, háttérben bujtogatók. A kegyelem állapotában vannak, de a nyílt és becsületes karakter nem tulajdonuk. Hát ez is lehetséges?

A lelkiéletnek megvan az a veszedelme is, hogy sokat foglalkozunk önmagunkkal. Vizsgálódásunk tárgya folyton saját személyünk. Lassan csak önmagunkat látjuk és a célt, amelyre törekszünk. Mindent, ami e kettőn kívül még létezik, eszközként kezeljük saját célunk érdekében. Az emberi élet fonáságához tartozik, hogy a legszentebb úton is a legteljesebb önzésbe torkolhatunk. Szent Tamás külön megjegyzi, hogy az önszeretetből csak az igazságosság erénye segítheti ki az embert. (I-IX. q. 56, a. 6.)

Álljunk meg itt néhány pillanatra. Az igazságosság leg-
alacsonyabb foka a *justitia commutativa*. Lopás,
csalás nem fordul elő a mi esetünkben, de vannak itt e-
gyéb szempontok is. Pl. igazságtalan szemrehányások, bur-
kolt és kevésbé burkolt célzások, rosszmájú megjegyzé-
sek, amelyek paptestvérünk becsületét árnyékolják be.
Gondolunk-e arra, hogy ezekben is restitutiora vagyok kö-
telezve?

Magasabb fokozat a *justitia distributiva*, mely
a munka, a terhek és a javadalmak igazságos elosztását
szabályozza. Ezen a téren, hogy ki tud törni belőlünk az
ember! A finom tűszúrásoktól kezdve a legdurvább sérel-
mekig minden előfordul közöttünk. Káplánokkal, egyház-
községi személyzettel szemben elkövetett igazságtalan-
ságok, aránytalan munkamegosztás, napirenden vannak.
Mások kihasználása és kíméletlen igénybevétele a szent
cél érdekében, mindennapos papi bűnök. Azután a sok
leplezett vagy nem is leplezett személyválogatás! A von-
zóbb munkatárs kiemelése, a másik rideg és szeretetlen
háttérbe szorítása. Egy-egy gyóntatás alkalmával, Iste-
nem, mennyi keserűség, fájdalom és panasz tör elő a lel-
kekből, akik egyébként természetfölötti életet élnek, a
kegyelem állapotában vannak, és mindent elkövetnek,
hogy egymás életét megkeserítsék. Mert gyöngye jellemek,
kicsinyes, önző és beképzelt emberek!

Végül a *justitia legalis* becsületben is kötelez,
hogy annak a testületnek rendelkezéseit ismerjem, törvé-
nyeit megtartsam, amelynek tagjai közé önként léptem
és hűséget fogadtam.

Az Úr Jézus sok alkalommal megjelent Galgani Szent
Gemmának. Egyik alkalommal leírhatatlan szomorúsággal

sorolta föl azokat a megbántásokat, amelyeket korunkban szenved el az emberektől. Amikor szokhoz a bűnökhöz ért, amelyekkel mi papok bántjuk meg Őt, fájdalma már nem talált szavakat, hangja elcsuklott, majd végleg elhallgatott, csak iszonyú fájdalom rajzolódott ki vonásaira. Isten Báránya újra elnémult, s nem nyitotta ki ajkait kínzóí előtt. Lehet, hogy ez a vízió lebegett Mereskovszkij írói szemei előtt is: Krisztus és az Antikrisztus víziója.

És nehéz megmondani, kik vannak az Antikrisztus oldalán. Azok-e, akik nyíltan üldözik Őt, vagy pedig azok, akik csak szimbolumait hordják, de szívükben kihűlt a szeretet.

„A szárdeszi egyház angyalának írd meg: ... Ismerem tetteidet. Tudom, hogy élő a neved, de halott vagy... A laodiceai egyház angyalának írd meg: Ismerem tetteidet. Nem vagy se hideg, se meleg. Bár csak hideg volnál, vagy meleg! De mivel langyos vagy és se hideg, se meleg, kivetlek szájamból.” (Jel.3,1-2,14-16.)

ELMÉLKEDÉS AZ ALÁZATOSSÁGRÓL

Olyan korban élünk, amelyben minden folyékony állapotba került. Minden szilárdnak gondolt érték elmozdult a helyéről. A nagy átértékelésben évezredes kultúrjavak váltak kérdésessé. Melyek azok a szilárd pontok, amelyek az eszmék és az értékek eme hajlásában nem változhatnak, amelyeket az új világ papi eszményébe is be kell építeni? Erre a kérdésre ad feleletet XII. Pius pápa *Menti nostrae* c. körlevelében. „A papi élet szilárd alapja s a papi lelakiség kiinduló pontja ma sem lehet más, mint a valódi alázatosság. A keresztény tökéletesség kezdete az alázatosság tényéből születik.”

Milyen természetesnek hangzik ez számunkra. Pedig az alázatosság minden csak nem természetes! Nekünk papoknak legnagyobb veszedelmünk, hogy állandóan az örökkévaló dolgok nézőpontjában állunk, s ezért elveszítik számunkra súlyukat. Ó, ha a mai elmélkedésnek az lenne a gyümölcse, hogy rádöbbenénk, mennyire nem vagyunk alázatosak, s ha a kegyelemnek sikerülne megdönteni papi lelkünk végzetes nyugalmát, amit az oltár körül töltött évek lassan páncéllá növelnek, akkor ez az óra a kegyelem órája lesz számunkra!

Hallom az isteni Mester szavát: „Mit akarsz, hogy cselekedjem neked?” A jerikói vak koldussal kiáltom: „Uram, hogy lássak!” „Uram, add meg azt a kegyelmet, hogy végre egyszer megpillanthassam, mit jelent papi életem számára az alázatosság, s ennek fényében földerüljön előttem, mennyire nem vagyok alázatos. Uram, add meg

a kegyelmet, hogy meg tudjak döbbsenni! Hogy merjek és tudjak önmagammal őszinte lenni!

1. Ember vagyok. Az ember legemberibb és legreálisabb magatartása az alázatosság. Elismerése annak, hogy létem és működésem minden mozzanata Istentől függ. Ötven-hatvan esztendővel ezelőtt semmi sem voltam. Hogy lettem, Isten műve, s hogy azzá lettem, ami vagyok, Isten műve. Isten kegyelméből vagyok, aki vagyok. És mi a magam műve? Hogy nem lettem az, amivé Isten kegyelméből lennem kellett volna. Ha visszanézek, elmúlt életem útja telve annak romjaival, amivé lehettem volna, és nem lettem. Ez az én részem. A többi Istené.

Amije van és ami, Isten jóságából és erejéből ered; ebben akarjon tehát dicsekedni. Megemlékszik az Apostol szaváról: „Magammal nem dicsekszem, hacsak gyöngeségeimmel nem.” (2. Kor. 12, 5)

Mivel az alázatosság az ember legemberibb vonása, érthető, hogy Isten előtt semmi sem kedvesebb. Viszont semmi sem visszatetszőbb számára a gőgnél. Tulajdonképpen ez a legfőbb rossz, mert az embert lényegében és alapjaiban támadja meg. Mert ha alapvető magatartásom rossz, minden további cselekedetem helytelen irányban tolódik el, és ha első ítéletem helytelen, minden további értéklésem téves!

Ha a kegyelem felvillanó fényénél áttekintem húsz-harminc éves papi múltamat, meg kell döbbsennem. Mindennap bemutattam a legszentebb áldozatot, elmélkedtem, lelkiolvasást végeztem, rózsafűzért imádkoztam. Mi lehet az oka, hogy ennek ellenére nem haladtam sokra a lelkiéletben? Egyetlen akadály zárja el az utamat:

a rejtett gög! Mert a természetfölötti világ megföllebbezhetetlen törvénye: „Isten a kevélyekkel szembe száll, az alázatosoknak viszont kegyelmet ad.”

(1. Pét. 5, 5)

Ha igazán őszinte vagyok magamhoz, meg kell vallanom, hogy még szívem legrejtettebb gyökerei is át meg át vannak itatva hiúsággal, öntetszéssel, göggel. Észre sem veszem, és minden megnyilatkozásomban beszivárognak. Képzeletvilágomban: Ha sérelem ér, azon veszem észre magamat, hogy egész regényt szövök fantáziámban, mely az én megdicsőülésemhez hozza, s ellenfelem meg szégyenülésével végződik. Érzelemlátványomban: Minduntalan kárörvendő, féltékeny reflexek jelentkeznek bennem, s finoman elfátyolozódik kedélyem, ha szomszédomat vagy pláne vetélytársamat dicsérik. Szavaimban: Szinte már észre sem veszem, mennyit kritizálok. Ezeknek tudatalatti gyökerei mindig a magam igazolása mások rovására. Magatartásomban: Ha fölöttes vagyok, megkívánom a tiszteletadást, vagy legalább is túsúrásként érzem, ha elmarad. Ha alattvaló vagyok, igyekszem éreztetni fölötteseimmal, hogy demokratikus világban élünk, ahol nincs különbség ember és ember között. Ahogy mi világi papok kiejtjük ezt a szót „barát”, ahogy a szerzetesek egymás között a „petrinusokról” beszélnek, – csak úgy árad a gög belőle. „Nincs bennük Krisztus lelke.” Nem védekezhetem azzal, hogy csupán akaratlan és megfontolatlan megnyilatkozásokról van szó. Mert ezekben az ember sokkal jobban önmagát adja, mint a megfontolt cselekedetekben. „A száj a szív bőségeből szól.” Éppen ez a tudatalatti rejtett gög az akadály a Isten további kegyelmeinek! Iste-

nem, az életszentség útja oly egyszerű! Nem kell nagy önmegtagadásokra és erénygyakorlatokra gondolni. Mi, mai emberek annyira fázunk a meredek úttól, sokszor idegileg sem vagyunk rá diszponálva. De hiszen a szenteket sem a rendkívüliségeik tették szentté, hanem az alázatosságuk. Ha az alázatosság útján indulok el, éppen semmit sem kell tennem, csak ki kell nyitnom a szememet! Mennyi erőfeszítésbe kerül, hogy mások figyelmét magamra vonjam, vagy hogy a megszerzett tiszteletet el ne veszítsem. Mennyi alakoskodás, tettetés, rettegés, praktika! „A törtetőknak maga a törtetés a legnagyobb keresztjük” – mondja Szent Bernát. Ha az alázatossággal kezdem, csupán szememet kell kinyitnom! Még csak bele sem kell vetnem magamat saját nyomorúságomba, hiszen benne vagyok abban nyakig. Csak ezt őszintén el kell ismernem, mégha mások tárják is eléem. Merem állítani, hogy a többit Isten elvégzi. Isten az alázatosságoknak adja kegyelmét.

2. Pap vagyok. A pap mintegy „másik Krisztus”, mert eltörölhetetlen jeggyel van megjelölve, mintegy eleven képmásává válik a Megváltónak: A pap Jézus Krisztus nevében jár el. A szentelés eltörölhetetlen jegye által Krisztust öltöttem magamra. Ekkor nem csupán arra vállalkoztam, hogy szentségek kiszolgáltatója legyek, és lelkipásztori feladatokat oldjak meg, hanem, hogy élő képmása legyek az örök Főpapnak, hogy Krisztus életét folytassam abban a korban, amelyben élek és abban a környezetben, ahová küldetésem vezet. „Ime én veletek vagyok a világ végezetéig!” – mondotta a búcsúzó Üdvözítő. Velünk van rejtetten az Oltáriszentségben, és velünk van

látható és utánozható alakban papjaiban! „Fülöp, aki engem lát, látja az atyát.” A papnak pedig, ha igazán „alter Christus”, el kell mondania: „Aki engem lát, látja Krisztust.

Papi életemnek lényege tehát, hogy elmerüljek Krisztus sorsában, és azonosuljak Krisztus áldozati állapotával. „Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem.” Miben áll Krisztus áldozati állapota? Üdvöztünk a megtestesülés első pillanatától fogva nélkülözötte az emberi személyiséget. Szent emberségét tökéletesen és fenntartás nélkül kiszolgáltatta az Ige személyiségének. Amikor pappá szenteltek, valami ehhez hasonló történt bennem is. *Instrumentum coniunctum animatum* lettem. Eszköz Krisztus kezében, de nem holt eszköz, hanem olyan, akinek önálló szellemisége, személyisége van. Ebben rejlik minden nagyságom, de minden veszedelmem is. Nagyságom, mert csak így tudok élő, sugárzó, szuggesztív, másokra is elragadó képmása lenni Krisztusnak. De veszedelmem is, mert személyiségem minden pillanatban kompromitálhatja Krisztust. Ez a papi élet egzisztenciális alázatossága. Saját gondolkodásom, vágyaim, terveim, ambícióim és céljaim helyébe Krisztus isteni személyiségét kell állítanom. A szenteléskor ezt még megértettem, törekedtem is rá. Aztán később valahogy önállósítottam magamat. Papi életem keretéből többé már nem Krisztus képe sugárzott híveim felé, hanem mindjobban a magam személyisége nyomult előtérbe. Nem én formálódtam Krisztus képére, hanem Őt formáltam a magam képmására, s ebből katasztrófális zavar keletkezik híveim lelkében. A magam életét kezdem élni... a ma-

gam útját járom... Személyiségem árnyéka, mint az oltárnál, amint az oltárnál állok, mikor a kenyér fölébe hajlok, rávetődik Krisztusra. Ó, mérhetetlen alázatosság kell ahhoz, hogy vállalni tudjuk Krisztus sorsát annak világos tudatában, hogy nem lehet nagyobb a tanítvány messterénél, s ha a Mestert üldözik, a tanítványokat is üldözni fogják.

3. Apostol vagyok. Amikor pappá szenteltek, nemcsak arra köteleztem el magam, hogy Krisztus hatalmát gyakorlom, hanem, hogy Krisztus képére és hasonlatosságára formálom a lelkeket. S ha azt keressük benne, mi a legszembevetőbb egész életében, az alázatosságra bukkanunk. „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű.” Nem azt mondotta: Tanuljatok tőlem, mert bölcs, igazságos, erős vagyok, hanem „mert szelíd vagyok és alázatos szívű”... Egész földi életében szelídsége csak akkor csapott át szent haragba, ha farizeusi göggel találkozott. Mikor az árusokat kiűzte a templomból, ostora elsősorban a farizeusokra csatant, akik százsámra állították fel az életszentség „szabályait”, de szemrebbenés nélkül tették Isten házáat kufárkodás hajlékává, mert üzletről volt szó. A kazuisztika örök veszélye, hogy míg egyfelől a tág utat biztosítja, másfelől a korrektség látszatát és nimbuszát megőrzi.

Gögs pap hogyan lehetne az alázatos Krisztus apostola! Basáskodó, erőszakos pap hogyan lehetne a szelíd Krisztus élő képmása? Saját egyéni képességeiben bízó, rátermetségére büszke pap hogyan lehetne hajlékony eszköz a kegyelem számára! Elismerésért, jobb jövedelemért törtető pap hogyan tudná híveiben az alázatosság szellemét fölkelteni! A pap ne bízzék sa-

ját erejében, ne gyönyörködjék túlságosan adományaiban, ne vadássza az emberek elismerését és dicséretét, ne áhítozzék vágyakozva magasabb tisztségekre, hanem kövesse Krisztust, aki „nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon.” (Mt. 20, 28)

És ha az egyéni lelkiéletben vaskövetkezetességgel érvényes a törvény, akkor mennyivel inkább az apostolkodásban: „Isten a gőgösnek ellenáll, az alázatosnak pedig kegyelmét adja.” Az apostoli élet egy ritkán felismert tragikumra mered itt felénk. Sokszor fiatalos temperamentumtól hajszolva, máskor földi ambícióktól fűtve, vagy feltűnési vágytól ösztönözve, féktelen munkába vetjük magunkat, mikor hódítás után vágyunk, – s a végén, ha őszinték vagyunk magunkhoz, be kell vallanunk, hogy a siker csupán látszólagos. A lelkek meghallgatják csillogó beszédünket, de gyónni máshoz mennek. Nagyszerűen elkészítettem missziós prédikációm, konferenciáim kivédhetetlen logikával csattannak. Nem hiányoznak belőlük a szellem meghódításának feltételei sem. Az előadásban nincs hiba. Szinte kezemben érzem hallgatóim idegeit, érzelmeit, magam is élvezem a szó hatalmát... Végül mégis, meg kell állapítanom, hogy a kegyelem nem dolgozott a lelkekben. Hogyan is dolgozott volna, mikor nem is túlságosan igényeltem. E-lég biztosnak éreztem magamat. Nem könyörögtem, nem vergődtem érte. Magamat, s nem Krisztust sugároztam. Gratuláltak, dicsértek, ünnepeltek. Talán fölötteseim is felfigyeltek. Mindez nekem szólt. Krisztus távol maradt.

Látszólagos eredmények nem téveszthetnek meg.

Az ügyes lelkipásztor sok mozgatóval sok mozgást hozhat létre hívei között, sok ötletes akcióval pezsgő életet varázsolhat elő. Tehetséges szónok megtöltheti a templomot. De egyáltalán nem biztos, hogy a sok mozgás egyben természetfölötti mozgás, és a pezsgő élet egyben természetfölötti élet is. A zsúfolt templom még nem jelenti, hogy a lelkek kegyelmekben is gazdagodtak. Végeredményben minden ok szükségképpen okozatot hoz létre, de az okozat nem szükségképpen természetfölötti. Ugyanannyi munkával és lelkesedéssel bizonyára egy sportegyletet is föl tudtam volna virágoztatni. Ha nem dolgozom látszatra és statisztikára, akkor csak az a szabály igazít el: Isten a kevélynek ellenáll, az alázatosaknak pedig kegyelmet ad!

Másfelől a látszólagos eredménytelenség se csüggyessen el. Prohászka püspökhöz egy alkalommal sirva állított be egy lelkes fiatal plébánosa. „Püspök Atyám, mindent megtettem, a lelkemet kiadtam, de népemről minden lepattan!” A szent püspök válasza csak ennyi volt: „Édes fiam, én vetni küldtelek s nem aratni, azt majd más végzi el.” A vetés és aratás között hosszú, látszólag mozdulatlan hónapok telnek el. Egész télen meg se mozdul a szem. Mégis lesz aratás. Mindenesetre lelkiismeretvizsgálatot kell tartanom. Nem viselkedésem idegeníti el a lelkeket? Ha alázatos és őszinte lélekkel egyikről se vádolhatom magamat, akkor az eredménytelenség is csak látszólagos. Ezen szomorkodnom szabad, de elkeseredni, összetörni nem. Mert ez is rejtett gögből fakadna!

Talán jó azt is megfontolnom, hogy az alázatosság is, meg a gög is nem annyira egyes specifikus cselekedetekben, mint inkább az egész magatartásban nyilvánul meg.

Cselekedeteim megőrizhetik az alázatosság látszatát, el-sajátíthatom az alázatosság egész szókészletét, mindez semmit sem használ. Mert az emberi léleknek nem a szó és nem a cselekedet a legfinomabb közlési módja. Miért csak a fizikai világban ismerjük föl a legkülönbözőbb sugarakat? A lélekből is állandóan sugárzás árad. Az alázatos lélek, mielőtt egyetlen szót is szólhatna, már gyógyítóan, építően, vonzóan hat környezetére. A gőg viszont tisztán létezésével, ottlétével, már taszít, sért, rombol.

Domine, ut videam! Uram, hogy lássak! Uram, add, hogy ennek az elmélkedésnek gyümölcse az a belátás legyen, hogy itt sorskérdésről van szó! Nem tesz nagy elhatározásokat, de ezt az egyet igen! Mindennap imádkozom az alázatosság kegyelméért!

ELMÉLKEDÉS AZ ENGEDELMESSÉGRŐL

I.

Az a kor, amelyből szellemünk gyökerei kinőttek, az erős és önálló egyéniségek kora volt. Azután olyan idők következtek, amikor a tekintély és hatalom súlyosan kompromittálta magát. Érthető, ha az engedelmességnek tisztán megemlítése is kellemetlen asszociációkat képez a felnőtt emberben. Minden paranccsal és felsőbb intézkedéssel szemben ösztönszerű védekezési álláspontba helyezkedünk.

Valljuk be, magán az Egyházon belül is tapasztalható ebből valami. Hiszen az Egyház nem vonhatja ki magát a kor szellemi áramlataiból. Meg aztán történelme folyamán annyi egyéni ambíció használta már Isten akaratát takarónak, annyi emberi akarnokság és uralomvágy öltötte magára Isten megföllebbezhetetlen tekintélyét! Nem volna csodálatos, ha a történelem mélyebb ismerete valami halvány bizalmatlanságot ébresztene bennünk minden tekintély irányában.

Főlösképpen nekünk szellemtörténeti gyökerek után kutatni, mikor a teológia is világosan eligazít. Legyünk őszinték. Mivel papok vagyunk, amiatt még semmivel sem kisebb bennünk az eredeti bűn következménye. Természetünk szinte ösztönösen lázad minden felsőbbiséggel szemben. Miként az alázatosság és engedelmesség, ugyanúgy a gőg és engedetlenség is tulajdonképpen egyetlen valóságnak két arca: gőg is, engedetlenség is az önteltségnek és önhittségnek megnyilatkozása. Ezért tartja fontosnak Szentséges Atyánk,

hogy papjai lelkében a szívbeli alázatosság szelíd engedelmességben bontakozzék ki. „Az Ő alázatosságának tanulmányozása, melyet a hit fénye világít meg, – mintegy kényszeríti az embert akaratának feláldozására a köteles engedelmesség által.”

Sokszor persze az a bajunk, hogy az élet alapvető tényeit hagyományként kaptuk, ráneveltek bennünket. De arra talán még nem volt érkezésünk, hogy igazságtartalmukba is behatoljunk. Már pedig minden, ami nem értelmünkön keresztül épül bele személyiségünkbe, csak drill és dreszsura marad. Legjobb esetben megszokás. Szellemi életet élő embernek ez vajmi kevés. „Az igazság megszabadított titeket” – mondotta isteni Üdvöztőnk. Kíséreljük meg tehát az Ő kegyelmével behatolni az engedelmesség szellemébe.

1. A LÉNYEG FELISMERÉSE.

Induljunk ki abból, ami korunk számára annyira lenyűgöző. Valamennyiünkben ott él a mély igény, hogy gazdag és szabad egyéniséget hordozzunk magunkban. Szabadság nélkül el sem tudjuk képzelni az emberi méltóságot. Nos, – bármilyen furcsán is hallatszik az első pillanatban, – szabad és erős egyéniség el sem képzelhető engedelmesség nélkül. Hatoljunk bele lépésről-lépésre ebbe az igazságba.

1. Kérdés, mikor vagyok belsőleg igazán szabad? Ugyebár akkor, ha semmi se akadályoz abban, hogy az igazság alapján álljak. A szubjektív ember sohasem áll az igazság vonalában. Ezt a világot ugyanis, amelyben élek, nem én alkottam, hanem Isten. E világ rendjét és törvényeit ugyan-

csak Ő szabta meg és nem én. Ha tehát egész magatartásommal ehhez a tárgyi rendhez igazodom, akkor az igazság alapján állok. Különben életem iránya alapjaiban téves. Nos, és mi szokott megakadályozni abban, hogy az igazság magasságára emelkedjem? Egyetlen szó megadja a választ: szenvedélyeim. A gőg, hiúság, érzékiség, restség és korlátoltság. Aki egy kicsit is őszinte magához, nem fogja megcáfolni. Belső szabadságomat leginkább saját értelmemtől kell féltennem, mert telve van sötétséggel, és tulajdon szívemtől, mert telve van nyugtalansággal. Belsőleg szabad tehát csak akkor vagyok, és csak akkor állok az objektív igazság alapján, ha hozzácsimulok az Isten által megalkotott rendhez.

2. Tegyük egy lépést előre. Kétségtelen tény, hogy Isten az embert társas lénynek teremtette, a társas együttélést viszont társadalmi rendhez kötötte. No, már most a társadalmi rend nemcsak mellérendelt viszonyosságot ismer a kölcsönös segítség, az adás és elfogadás formájában, hanem megköveteli az alárendelési viszonyt is, ahol egyesek rendelkeznek, mások végrehajtják, egyesek parancsolnak, mások engedelmeskednek. Csak gondoljuk el, mi lenne a családdal, állammal, iskolával, hadsereggel vagy bármi más intézménnyel, ha nem lenne függési viszony. Ha ezt mint isteni teremtetői ténnyt elfogadom, és hozzá fölzárkózom, akkor az igazság alapján állok. Különben egész magatartásom szociális vonatkozásban elhibázott.

3. Krisztus Urunk ezt a szociológiai ténnyt Egyházára is alkalmazta. Minden kétséget kizáróan látható közösségnek alapította, s az alárendeltségi viszonyt tette meg a-

lapnak. „Te köszikla vagy, s erre a kösziklára építem anyaszentegyházamat!” „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket.” „Aki titeket hallgat, engem hallgat, s aki titeket vet meg, engem vet meg.” Éppen ebből a szempontból az Egyház megjelenése a vallástörténelem példátlan fordulatát jelenti. Egyedülálló és fölszabadító jelenség. Az Úr Jézus eljövetele óta Isten és az ember viszonya nem közös szubjektivizmusba, bizonytalan révületekbe fulladó miszticizmus, hanem szolgálat. Istenhez is emberekén keresztül vezet a legbiztosabb út. „Amit egynek cselekesztek a legkisebbek közül, nekem cselekszitek.” De az Isten is emberekén keresztül jön hozzánk: „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket.” Ezáltal az egész vallásosság fölszabadult a szubjektív vélekedések, egyéni inspirációk és beteges élményhajszolás fülledt légköréből, s lett tisztán megfogalmazott viszony határozott és férfias fölzárkózás Krisztushoz és Krisztusban a megtestesült Istenhez!...

II. EGY PILLANTÁS ÖNMAGAMRA.

Ha a lényeket beláttam, magamra kell tekintenem. Az alárendeltség milyen pontján állok én? Az Atya küldötte Krisztust. Ebben az értelemben mondja: „Az Atya nagyobb nálam.” – Isteni Mesterünk élete nem volt más, mint az Atya akaratának maradéktalan, fönntartás nélküli teljesítése. Valóban az Atya szolgálója volt. Krisztus küldötte apostolait, s ők tudták nagyon jól, hogy a szolga nem lehet nagyobb mesterénél. Pontosan végrehajtották Uruk akaratát. Az apostolok küldötték

a püspököket, hogy a maguk idején és saját területükön folytassák a nagy művet.

A sor és a viszony eddig világos. Ezután szemrebbenés nélkül folytatjuk: „A püspök pedig küld engem, miként őt küldötték az apostolok.” Vajjon nem csúszott hiba ebbe a logikába? Helyes ez a következtetés? Valaki a multkor mondotta: „Minek még most is az a sok irka-firka, ez a sok intézkedés! Lassan úgyis mindegyikünk a maga pápája lesz.” Ahány szó, annyi tévedés! Mert nemcsak, hogy a magam pápája, de még a magam püspöke sem lehetek soha. A püspök nem úgy küld engem a plébániára, mint ahogyan őt küldötték az apostolok. S a plébánia nem az én kis egyházmegyém. A főpásztor azért küld engem, hogy az ő híveinek egy kis része fölött legyek az ő feloldozó keze, az ő éber szeme, az ő igehirdető ajka s az ő aggódó szíve. Tehát híveim sem az enyéme, hanem a püspöké. Csupán, mert ő nem lehet mindig mindenütt, hatalmának egy részét és híveinek egy részét reám bízta.

Egy hasonlattal élünk. Talán egy kissé merész, de a tárgyi valóságot híven szemlélteti. Miként az Úr Jézus fizikailag jelen van az égben, de szentségileg ugyancsak ő van jelen minden szentostyában, ugyanígy a püspök is fizikailag jelen van rezidenciájában, de hatalmával ő van jelen minden lelkipásztorában. Én csupán messzire kinyújtott keze, távcsöve, hangszórója vagyok. Lelkipásztori cselekedeteim tőle indulnak ki, de a felelősség is reá hullik vissza. Újra meg újra rá kell eszmélnem, hogy nekem csak delegált hatalmam van! Amikor felszenteltek, tudtam, hogy erről van szó. A püspök megbízott bennem, és delegátusnak küldött. Akkor ezt a megbízást szabad megfontolás alapján vállaltam. Tehát a -

míg ez a viszony fennáll, csak a megbízás szellemében és ennek keretei között mozoghatok. Egy állam követe nem nyilatkozhat mást és nem tehet mást, mint amivel kormánya megbízza. Ezt magától értetődőnek tartjuk. Nos, az én szerepem is pontosan ez, és mégis hányszor élek jurisdictionnal úgy, mintha az az enyém lenne! Hányszor oldozok fel olyant, amit nem volna szabad feloldoznom! Hányszor szabotálom a fölülről jött intézkedéseket! Gondolok-e arra, hogy ez nemcsak törvénytelen, hanem becsület és jellem dolga is? Szabadon vállalkoztam arra, képviselem őrhelyemen. Ő megbízott bennem, és delegálta hatalmát, én pedig külön úton járok. Ez árulás.

Vajon nem az lenne a helyes, ha szabadon választott jogviszonyomat minden körülmények között korrektül tartanék fenn? Nem az felelne meg az objektív igazságnak, ha egyéni elgondolásaimat félretéve pontosan és hűségesen az utasításokhoz tartanám magam? És mi akadályoz ebben?

Önhittségem. A korlátolt ember mindig azt hiszi, hogy okosabb fölötteseinél. Hiúságom. Abban a kamaszos hitben élek, hogy az engedelmesség megalázza a felnőtt embert. Gögöm. Sért, ha valamit parancsra kell tennem, hisz nélküle is tudom kötelességemet! Restségem. Hogy ne kelljen végrehajtani a kapott intézkedést, lelkiismeretemmel elhitetem, hogy nálam a „helyi viszonyok” miatt nem tanácsos ezzel előállni. Indultosságom. Ha felülről bírálat, figyelmeztetés ér, gómba választ adok, és élvezem, hogy milyen „szókimondó” és „hős” vagyok a sok meghunyászkodó stréber között. A bátorságnak ehhez valójában semmi köze nincs. Sokkal nagyobb hősiesség kell ahhoz, hogy szelíden, szótlantul

meghajoljak! „Istennek szolgálni annyi, mint uralkodni.”

Ez más szóval annyit jelent, hogy szolgálni csak uralkodó lelkek képesek, akik már nem rabszolgái belső szenvedélyeiknek. Aki egy megbízást vállalt, s aztán folyton különvéleményt jelent be, vagy külön utakon jár, az valóban éretlen és gyenge egyéniség. Az engedelmességhez imponáló fegyelmezettség kell, melyre csak az erős, önálló, bensőleg szabad és biztosan álló lelkek képesek.

III. NEM VAGYOK SZERZETES.

Valahányszor engedelmességről hallok, akaratlanul is szerzetesekre gondolok. Én nem vagyok szerzetes, egy egyházmegyes pap vagyok. Nem tettem engedelmisségi fogadalmat, de életkörülményeim miatt se vállalkozhatok arra, hogy szerzetesi módon engedelmeskedjem. Azonkívül az ilyen hasonlatok: a püspök távcsöve, hangszórója, feloldozó keze vagyok, szerepem a szentostya külső színeihez hasonló, – az ilyen hasonlatok zavart keltenek a lelkemben. Hát csak ennyi és ilyen mechanikus lenne az én lelkipásztori szerepem? Egész belsőm tiltakozik ellene.

A lélek mélyén felébredt kétségekkel mindig szembe kell nézni. Azzal, hogy kimondjuk őket, fölszabadulnak az érzelmek nyomasztó és homályos légköréből. Az igazság fényében tisztán kirajzolódik valóságtartalmuk. Itt is így vagyunk. Igazam van, amikor azt állítom, hogy egyházmegyes pap létemre nem engedelmeskedhetem úgy, mintha szerzetes lennék. Abban is igazam van, hogy minden hasonlat sántít. Csak egyik lába normális. A fentebbiek is csupán addig állják meg helyüket, míg a főpásztor szerepét világítják meg. Való igaz, hogy minden lelkipásztori munkám tőle indul ki, vele teljesen összhangban

kell működnöm, és csupán végrehajtó eszköz vagyok kezében. De, – és itt hibáznak a hasonlatok, – nem mechanikus, nem holt eszköz vagyok. Tehát engedelmisségem is végtelenül több, mint a gép pontossága.

Itt jutunk el a probléma lényegére. Egyrészt belátom, hogy az Úr Jézus tekintélyi alapra építette Anyaszentegyházát, s az üdvösség kikerülhetetlenül az engedelmisség útján vezet Istenhez. Másrészt az sem kétséges, hogy az önálló, erős egyéniség is Istennek eredeti gondolata mirőlunk. Az egész élet nem állhat csupán engedelmisségből. Milyen beszűkítése volna ez a valóságnak! Gazdag, de önálló személyiség viszont csak ott fejlődhet, ahol a szabadság tiszta levegője árad, ahol ítéleteinket szabadon alkothatjuk meg magunknak. Az Evangélium szellemétől talán semmi sem áll messzebb, mint a sunyi meghunyászkodás, a szervilizmus.

Problémánk lényegét tehát így fogalmazhatom meg. A főpásztor képviselője vagyok. Becsület dolga, hogy hűségesen és pontosan megbízásomhoz tartsam magam. Másrészt távol vagyok tőle, s a folyton alakuló helyzetek között önállóságra és kezdeményező képességre is szükségem van. Tulajdonképpen minden értékes emberi magatartásnak e kettőből kell szövődnie: hűséges engedelmisségből és teremtető önállóságból.

Igen! Éspedig így:

1. A bizalom alapjára kell helyezkednem. A bizalmatlan ember számára mindenki gyanús, aki él. Minden megnyilatkozás mögött rejtett célzást, burkolt rosszindulatot vél felfedezni. Állandóan védekező állást vesz föl, hiszen vele szemben mindenki idegen; szomszéd-

ja, feljebbvalója, sőt még az Isten is. Minden intézkedést főnntartással fogad, minden parancsban bosszantást szimatol, minden ellenőrzés vérig sérti. Az ilyen lelkület sokszor karakter-típus, de legtöbbször lelki betegség. Föltétlenül a bizalom alapjára kell helyezkednem! Ha egyszer az Isten a közösségi életet az alárendeltségi viszonyra építette, akkor már eleve föl kell tennem, hogy ez a viszony telve van élettel. A teremtésben a viszonypárok csodálatos harmóniában csendülnek össze. Bíznom kell abban, hogy aki parancsol, szintén jót akar, s ő maga is egy magasabb hatalomnak engedelmeskedik. A fölöttes iránt megnyilatkozó bizalom végeredményben bizalom a léttel, bizalom az Istennel szemben. Ehhez derűs kedély, gazdag, kiegyensúlyozott egyéniség szükséges.

2. Szert kell tennem egyházas érzületre.

Ha az Egyház számomra nemcsak elvont fogalom, nem csupán egy egész világot behálózó organizáció, amelynek én is szürke tisztviselője vagyok, hanem Krisztus misztikus teste, akkor Krisztus iránti lángoló szeretetem az Egyházra is kiterjed. A szeretet pedig megnyitja a szemet. Látóvá tesz. Megláttatja az utat, amelyen járnom kell. Külön érzék fejlődik ki bennem, amely szinte csalhatalan pontossággal megmondja: itt és most mit kíván tőlem az Egyház érdeke? Ebben a helyzetben mivel használok és mivel ártok Egyházamnak? Hogyan kell viselkednem, és mit kell tennem, hogy Egyházam becsületén csorba ne essék? Az Egyházzal érezni!

3. Legyen meg bennem a szolgálat szelleme. Ha egyszer lelkemet átjárta az egyházas lelkület, akkor tételes parancs nélkül is a parancs szellemében járok el. És milyen csodálatos! Ha megjön a té-

teles rendelkezés, szinte mindig abba az irányba mutat, amely felé eddig is haladtam. Vagy talán ez nem is csodálatos. Inkább természetes. Mert ha azt is, aki parancsol, meg azt is, aki engedelmeskedik, lobogó egyházas érzés járja át, akkor a tekintély külső szava harmóniában csendül össze. Szeress, és tedd, amit akarsz mondja Szt. Ágoston: A mi esetünkre alkalmazva így is mondhatjuk: Legyen meg benned az engedelmesség őszinte szelleme, s akkor hagyatkozhat sz saját önállóságodra!

4. Ime problémánk megoldása. Nem vagyok szerzetes, tehát az engedelmesség nálam nem fogadalom, hanem érzület dolga. Nem terjed ki apró részletekre, nem szaladhatok minden kicsiséggel a központba. Inkább a kölcsönös bizalomra épül. A szolgálat szelleme hatja át. Főpásztoromtól parancs, fölöttes hatóságomtól utasítás érkezik. Átgondolom, megértem, fölzárkózom. Eddig tart bennem, ha szabad így mondani, az engedelmesség mechanizmusa. Most újabb megfontolás következik: a kapott utasítást hogy kell végrehajtanom az én plébániámon, hogy az Egyház és a lelkek szempontjából a legeredményesebb legyen? Itt aztán érvényesítem egyéniségem minden leleményességét, kifejtem szellemem sokoldalúságát, bevetem kezdeményező képességemet, önállóságomat, rátermettségemet. Így lesz engedelmességem hűséges és mégis nagyvonalú, pontos és mégis önálló, megbízható és mégis egyéni, szolgálat és mégis szabadság. Rajta csillog az engedelmesség szépsége és az egyéniség varázsa. Megbízható a szolgálatban és leleményes a végrehajtásban.

Ezt kívánja tőlem Isten, ezt az Úr Krisztus, ezt a teremtet engedelmességet, amelyből Isten fiainak szabadsága árad!

ELMÉLKEDÉS AZ ENGEDELMESSÉGRŐL

II.

Előző elmélkedésünkben a természetes értelem fényében szemléltük az engedelmesség értékét, most a hit szemével vegyük fontolóra, mit jelent az engedelmesség a természetfölötti élet számára?

Ember vagyok. Nem Isten és nem állat. Nincs meg bennem Isten értelmének világossága, és hiányzik az állat ösztöneinek biztonsága. Csupa bizonytalanság az életem. Ezenfelül pap vagyok. Lelkek örök sorsa van rám bízva. Ez növeli felelősségemet, de nem csökkenti embervoltomat. Hányszor kínoz a kétség: helyesen járok el, jól töltöm be hivatásomat? Hányszor szeretném hallani kétségeim között Isten eligazító szavát!

Aki az emberi szívet teremtette, nagyon jól ismerte ezt a lényünk legmélyéből fakadó igényt. Ezért sokszor és sokféle módon szólott hajdan prófétái által. Azután az idők teljességében szólott egyszülött Fia által.

Igen, de Jézus elment, próféták meg nincsenek többé, — a szív igénye azonban változatlanul tart tovább. Ha így áll a dolog, hátrányosabb helyzetben vagyunk, mint az ószövetség meg nem váltott lelkei. De ez lehetetlen.

Erre gondolt isteni Üdvözítőnk, amikor élő tekintélyt alapított Egyházában, s abban a tekintélyben Ő akart jelen lenni, Ő maga akart hozzánk szólni a világ végezetéig. Ismét csak az Oltáriszentség hasonlatára kell gondolnunk. Ha a mi Urunk test szerint közöttünk maradt volna a föltámadás után, a megdicsőülés ellenére is egyszerre csupán egy helyen lehetne jelen. Hogy azonban egy-

szerre minden kis faluban, minden szent Ostyában jelen lehessen, hogy mindenki, minden percben Hozzá vihesse lelke problémáit, isteni Szíve az Oltáriszentség nagy csodáját találta ki. „Ime, én veletek vagyok a világ végezetéig.” Ez szóról-szóra valóság lett. De van egy nem kevésbé valóságos és éppen ilyen titokzatos jelenléte is: az élő egyházi tekintély. E két titokkal a tűz két tulajdonágát közölte. Az egyik melegít, a másik világít; az egyik táplál, a másik eligazít; az egyik életet fakaszt, a másik életet formál; az egyik energiákkal tölti meg a lelket, a másik a meglevő energiákat irányítja. Az Oltáriszentségben jelen lévő Üdvözítő nem ad választ kérdéseinkre, nem igazít el tanácstalanságunkban. S aki mégis ezt erőszakolja, az a szubjektivizmus veszélyes csapdájába: babonába, hamis miszticizmusba téved. Kérdéseinkkel Ő maga küld bennünket az élő tekintélyhez: Aki titeket hallgat, engem hallgat.

A tekintély hordozója lehet tökéletlen, észrevehetjük benne az embert. Aki ezen fennakad, s nem tud áttörni az akcidente fátyolán keresztül a lényeg felé, felületes, nevetlen lélek, a szó eredeti értelmében. Hányszor érezzük a konszekrált bornak is fanyar, savanyú ízét! Vajon az ilyen anyagban kevésbbé van jelen, s kevésbbé imádjuk a jelenlévő Krisztust? Ha a szenteket nem védené az Egyház tévedhetetlen kanonizáló ítélete, sokszor elítélnék őket. Még mi papok is. Vagy talán elsősorban mi. Milyen gúnyos megjegyzéseket tennénk rájuk, mikor látnánk, hogy feletteseiknek ugyanazt a tiszteletet adták, mint az Oltáriszentségnek? Élő hitük itt is, ott is áttört a színek fátyolán, és Krisztust látta meg bennünk. A tekintély szavában isteni Mesterük szavát hallották.

Ezt az igazságot szögezi le Szentséges Atyánk is, mikor azt tanítja, hogy Krisztus Urunk az Egyházban törvényes tekintélyt állított, hogy az mindörökre állandóvá tegye saját tekintélyét; „azért, aki az Egyház vezetőinek engedelmeskedik, magának az isteni Megváltónak engedelmeskedik.”

Hogy ez az igazság értelmünkön keresztül szívünkbe is behatoljon, tegyük imádságos elmélkedés tárgyává isteni Üdvözítőnk példáját, azután nézzük az engedelmesség szerepét a lelkiéletben, jelentőségét apostolkodásunkban.

AZ ÚR JÉZUS PÉLDÁJA.

Názáretben, a Szentcsalád háza fölé épült bazilikában, azt a helyet, ahol a kis hajlék állott, vasrács veszi körül. A vasrácsban belül mozaik, a mozaikban mindössze három szó, és a három szóban harminc esztendő. A megtestesült Isten földi életének harminchárom évéből harminc e szűk kis helyen játszódtott le. Róla az evangélistának nincs több mondanivalója, mint e három szó: „Engedelmes vala nekik.”

Ah, Istenem, az ilyen szavakat még a Szentírásban is körül kellene venni ráccsal, ki kell emelni az elbeszélés tovasodró folyamából! Az ilyen szavak előtt örökmécsest kell gyújtani, és sokszor letérdelni, hagyni, hogy az áhítatos lélek imádoan merüljön el bennük. Kicsoda? Az Isten! Kinek? Embereknek! Hol? A lehető legjelentéktelenebb helyen, az élet legjelentéktelenebb körülményei között! És ha a harminc rejtett év után eltűnt volna a földről, egész emberi életéből csak ez a három szó maradna „Engedelmes vala nekik.” Ó, jaj, milyen szegények va-

gyunk mi, mai emberek és mai papok. Szinte nem is tudunk már emberi életet élni. Megállni, csodálkozni, megrendülni. Megrendülni és leborulni. Milyen messze elmaradtak már ezek a nagy érzések mitőlünk! A történelem apokaliptikus sodrása közben az a benyomásunk, mintha nem is szellemi erők intéznék a világ sorsát. Valami nagy természeti folyamat egy atomjának érezzük magunkat. Az események zúgó árában csak félelmek, aggodalmak, szorongások, keservek és meglepetések szakadnak föl belőlünk. Csupa passzív élmény. Sors teljesedik be rajtunk. Lassan már csak olyan emberek élnek a földön, akiknek eseményeik vannak, de magatartásuk nincsen.

Sokszor elgondolom, mit tenne ma Krisztus, ha a földre jönne. Az idők teljessége ugyancsak meglenne hozzá. Mindig egyetlen következtetésre jutok: ugyanazt tenné, mint kétezer év előtt. Istállóban születne ma is. Azután alávetné magát a mózesi törvénynek. Harminc évig elrejtőzne a legeldugottabb parókián, s nem vesztené el türelmét az események gyorsulása miatt. Ma is szegényeknek hirdetné az evangéliumot, de közben nem rázná öklét a rómaiak felé. Végül ma is elkapná az események sodrása. Engedné, hogy elfogják, megkötözzék, hurcolják Poncius-tól-Pilátusig. Engedné, hogy elfogják, megkötözzék és eltemessék.

Sőt kétezer év fájdalmas tapasztalata után ma ismét megalapítaná az Oltáriszentséget, s engedné, hogy mi papok olyan megalázó tiszteletlenséggel bánjunk vele. Ó, Istenem, nekünk nemcsak a figyelmünk szokott időnként elkalandozni, hanem a hitünk is! Mert ha hitünk jelen lenne, nem bánnánk olyan faragatlanul az Oltáriszentségben

jelen levő Jézussal! Ő ma is hangtalanul, panasz nélkül engedelmeskedik lelketlen és sokszor piszkos kezű szolgáinak. Az Oltáriszentségben töltött kétezer éve is belefér ebbe a három szóba: „engedelmes vala nekik.”

Igen, külsőleg szemlélve Jézus élete is úgy tűnik föl, mintha sors teljesednék be rajta. Mintha az események sodrása Őt is elkapná, magával ragadná, és fölmozsolná. De ez csak látszat. Az események sodrása fölé királyi méltósággal tornyosul magatartása. Mindent előre, önként elfogad a mennyei Atya kezéből. Amikor az emberek engedelmeskedik, akkor mennyei Atyja akarata elött hajlik meg. Amikor az élet kapuján belép, már előre elfogad mindent: „Belépve a világba... így szóltam hát: Itt jövök, Istenem, hogy akaratodat megtegyem, amint a könyvtekercsben írva van.”

Amikor élete végén a másik kapun kilép, ismét engedelmeskedik: „Megalázta magát, és engedelmes lett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig.”

S e két végpont között életének minden cselekedete engedelmesség. „Nem keresem akaratomat, hanem azét, aki engem küldött.”

Szinte ez a mindennapi kenyere: „Eledelem, hogy annak akaratát megtegyem, aki küldött engem.”

Egész földi életében csak egy érdekli, az Atya akarata: „Mik neki kedvére vannak, mindig azokat cselekszi.”

Talán én is húsz, harminc évet töltök egy elrejtett plébánián. A mennyei akarat sokszor csak a Codex, a Di-

rektórium, a Rubrikák és a Zsinati Határozatok szürke paragrafusaiban rejtőzik előttem. Éppen ez a fájdalmas különbség az Úr Jézus és én között. Ő mindenben meg tudta látni az Atya akaratát. „Engedelmes vala nekik.” Alávetette nemcsak a Szűzanyának és Szent Józsefnek, hanem a mózesi törvény és ószövetségi rituálé előírásainak is. Én pedig folyton fönnakadok az Egyház emberi arculatán, jogi vonatkozásain.

A szertelen lélek folyton áttöri korlátait, és nem veszi észre, hogy nagyvonalúság címén saját személyiségét porlasztja szét. A nagy egyéniség ezzel szemben mindig nagygyá tud lenni az adott keretek között. Az arsi plébános egyházmegyéje legjelentéktelenebb pontján saját képességeinek szerény keretei között is grandiózus egyéniség. A legrejtettebb parókiát az egyházmegye központjává tette. Ki sem kellett mozdulnia falújából, ellenben különvontok ontották hozzá a tömegeket. Ami a fontos, mindenki másként távozott, mint ahogy odajött. Mi volt a titka nagyságának? Egyszerű, alázatos engedelmessége.

Ó, Istenem, add meg nekem a kegyelmet, hogy egykor szerény vasráccsal keretezett papi síromra ráírassák a három egyszerű szót, s e három szó legyen kerete csendes papi életemnek, s e három szóba beférjen egész örök boldogságom:

„Engedelmes vala nekik.”

ELMÉLKEDÉS A PAPI TISZTASÁGRÓL

I.

Egy röpke szó üti meg fülünket: evilág. Nyomban olyan ijesztő vízió rajzolódik elénk, hogy beleremeg a lelkünk. Mit jelent ez a természetes világ, igazán csak napjainkban tárul fel szemeink előtt a maga szédületes arányaiban. Szinte óránként születnek új fölfedezések, és pedig olyanok, amelyekről eddig álmodni sem mertünk. Az emberiség gazdasági, kereskedelmi és politikai megszervezése elképesztő méreteket ölt. A technikai alkotás lehetőségei végtelen távlatokat nyitnak meg, s az ember máris hozzáfogott, hogy legjobb tehetségének, érdeklődésének és idejének bevetésével ezeket meg is valósítsa.

Milyen szerényen húzódik meg a féktelen dinamizmus-szal szemben a természetfölötti világ víziója. Milyen félénken tapogatózik bennünk a kérdés: vajon ennek az evilági embernek lesz-e még érzéke, igénye és ideje, lesz-e még egyáltalán érdeklődése természetfölötti irányban? S ennek az emberi tudatban kifakulni indult kegyelmi rendnek egyedül én vagyok közvetítője és képviselője, mondja körleivelében Szentséges Atyánk. Az orvossal, mérnökkel, vegyésszel és közgazdással szemben mennyire magánosan, lemaradtan, majdnem sután állok a másik oldalon! Istenem, mennyire imponálónak kellene megmutatnom annak a másik világnak valóságát, milyen vonzóan kellene képviselnem a kegyelmi rend szépségét, hogy valamiképpen ellensúlyozzam az immanens világ elkápráztató voltát, varázsát!

A természetes világ szédületes szervezkedése közben a

természetfölötti világ víziója igazában csak akkor válik ijesztővé, amikor saját papi életünkre esik tekintetünk. Mert mi lesz akkor, ha még az én életem súlypontja is a földiek felé gravitál? Ha érdeklődésem és vágyaim engem is fogva tartanak a látható világ csillogó börtönében? Ha az én életemből is az evilágiság levegője árad? Akkor az Evangélium ügye reménytelenné válik az eljövendő világban.

Ezért kívánja meg az Egyház szolgáitól, hogy szűzi tisztaságban éljenek. Talán semmi sincs, ami az embert, szívét, lelkét, testét egyaránt annyira ehhez az érzéki világhoz fűzné, mint a test és vér kapcsolatai. Ezért ha valaki egészen Isten országának szenteli életét, elsősorban ezektől a szálaktól kell felszabadulnia. „Ezért búcsút kell mondani azoknak a dolgoknak, amik a világiéi, hogy egyedül azokkal törődjék, amelyek az Úréi. Mivel tehát szabadoknak kell lenniök a világ gondjaitól, és egészen az isteni szolgálatra kell szentelni magukat, a coelibatus törvényét tartják, mert Isten szolgálata és a lelki atyaság követeli.”

A jó Isten kegyelmével szenteljük ezt az elmélkedésünket a papi tisztaságnak. Ó, ehhez nagy megvilágító kegyelemre van szükségünk, mert a test és vér párázata megfekszi a szellemet! Olyan kegyelmet adj Urunk, amely nemcsak világít, de gyújt is, nemcsak az utat mutatja, de vonz is, mert a vér tüzes és a test lefelé gravitál. A mi édes Üdvözítőnk saját életére, a legnagyobb kegyelemre mutat: „Én vagyok a világ világossága! Én vagyok az út, igazság és élet! Ne félje-

tek, én meggyőztem a világot!" Emeljük tehát Reá áhítattal tekintetünket.

1. ESZMÉNYKÉPÜNK.

Aki már megmászott ezerméteres hegyormokat, igazat fog adni: kevés olyan boldogító és fölemelő érzés van a földön, mint a magasságok tiszta, üde és fölszabadító légköre. Nos, a magasságoknak ez a végtelen és áttetsző tisztasága árad a mi Urunk alakjából, életéből, sőt környezetéből is. Mons Dei. Isten hegye.

Körülötte minden tiszta. Édesanyját kiválasztja, nem a csodatevés karizmájával, nem a jövendölések adományával, hanem a szeplőtelenység kegyelmével tünteti ki. Nem őrzi meg a földi élet keserveitől, de érintetlenül megőrzi szűzességét anyaságában is. Nevelőatyjául a föld legigénytelenebb, de egyben legszűzibb férfinak keresi ki. Előfutárnak a szűz Keresztelő Szent Jánost küldi, aki maga is a családi tisztaság védelmében hal meg. Az Egyház kulcsait Péterre, de legszentebb Szívének kulcsát a szűz Szent János apostolra bízta. Őt vonja keblére, s reá hagyja legnagyobb kincsét, a Szűzanyát. Figyeljük meg, mennyi rágalom céltáblája. Elmondják falánknak, borívónak, bujtogatónak. Vádolják törvényszegéssel, istenkáromlással. Szemébe vágják, hogy forradalmár, ördöggel cimborál. De sem őt, sem apostolait egy pillanatra sem fogják a tisztátalanság gyanújába. Mindenféle démon támadja. Szeretne úrrá lenni rajta a falánkság, kapzsiság, gőg, csüggedés, kétségbeesés szelleme. A tisztátalan lélek azonban még csak kísértetni sem meri Őt. Nem elgondolkoztató, hogy az apostolok között volt áruló, tolvaj, vetélkedő, volt heveskedő és hitetlen, volt aki megtagadta, de tisztátalan nem

akadt. Az ember alázattal és félve teszi föl a kérdést: vajon eltűrte volna az Úr, ha titokban akad köztük tisztátalan, mint eltűrte Júdás titkolt lopását is? Az a kép, amely az Evangéliumból tárul elénk, nem engedi meg ezt a föltevést. Ha a templomból, mely már halálra volt ítélve, szent haraggal űzte ki azokat, akik megszenteltségtenítették Atyja házát, mennyivel inkább korbácsolta volna ki apostolai közül azt, aki meggyalázza a Szentlélek élő templomát!

A Szentatyák kedves bájoságával figyelhetjük meg Urunk magatartását az Evangéliumban. Péternek és Andrásnak azt mondja: Jőjjetek! Mátéhoz: Kövess engem! Ezzel szemben a bűnös nőnek így szól: Menj! A vérfolyásos asszonynak: Menj! Húsvét hajnalán a szent asszonyokat is küldi: Menjete! Csak édesanyjának engedte meg, hogy testéhez nyúljon. Egyetlen egyszer érinti meg egy beteg asszony, máris felkiált: Ki érintett engem? Föltámadása után Szent Tamásnak még oldala sebét is föltárja, Mária Magdolnának pedig azt sem engedi meg, hogy lábait illesse. A keresztről is férfiak vették le szent Testét, s úgy intézi föltámadását, hogy a jámbor nők még holttestéhez sem érhetnek. Nikodémussal az éj csendjében négy szemközt beszél, ezzel szemben a szamarai asszonnyal egy nyilvános kút mellett fönséges komolysággal elegyedik beszédbe. Bárhol, bármilyen körülmények között jut nőkkel kapcsolatba, mindig küldetésének fönséges nyugalmaival fordul hozzájuk. Az idillikus, személyes jellegű, magántermészetű epizódnak még csak halvány árnyéka sem esik rá. Egész Anyaszentegyházát férfiakra építi, s a szentségi színek alatt velünk maradt testét is csak férfiak érinthetik. A mi Urunk élete telve van titok -

kal, de ebben a vonatkozásban olyan áttetsző, mint a májusi ég kékje, vagy mint a hegyipatak kristályos vize.

Miként a hegycsúcsok fönséges tisztasága elvész a magasságok szikrázó fényözönében, ugyanúgy a mi Urunk emberi életének szeplőtelen ragyogása is megsejtet valamit abból a mérhetetlen tisztaságból, amely a Szentháromság ölén illatozik. Örök szűzi tisztaság nemzi Őt az Atya ölén (sine matre), s kettőjük között a Szentlélek hófehér galambszárnyait halljuk suhogni. Ez a szűzi tisztaság vonja le a Szűzanya méhébe is (sine patre) s újra csak a Szentlélek szellőjét halljuk suhogni. Érthető tehát, ha ezt a szűztisztaságot igényli, óhajtja ott is, ahol természetfölötti módon folytatódik örök és időbeli születése. Mi papok valamiképpen az örök Atya és a Boldogságos Szűz szerepét vesszük át a kegyelem rendjében. Amint a Szűzanyának szűznek kellett maradnia, hogy megszülhessen Jézust, ugyanúgy a papnak is szűznek kell maradnia, hogy megszülhessen a lelkekben Jézust. Itt is a Szentlélek hófehér szárnyai árnyékolják be a titkot. „Akik nem vérből, sem a férfiú akaratából, hanem az Istentől születtek.” Illő, hogy akik szűzen születnek, azokat szűz atya szülje, lélekben és igazságban. Innét van, hogy a tiszta életű papok keze nyomán a kenet illata árad, és vonzza maga után a lelkeket. „Vonzz minket..., keneteid illatára utánad futunk.” Minél szűzibb a pap, annál dúsabb munkája fölött a termékenyítő Szentlélek áldása.

II. PROBLÉMÁK.

Ha az ember hosszan ráfeledkezett eszményképére, egy idő múlva csendes, névtelen szomorúság ébred lelke mé-

lyén, mint a csengő hang fátyolos, sejtelmes visszhangja a mélységből. Ez a valóság borongós válasza az eszmény hívogatására. Valami hasonlót érzek most is. A mi Urunk életének fényében meglátom a magam árnyékát. Kezdenek kibontakozni celibátusom fájdalmas hiányai. Úgy látom, két vonalon mozog valamennyi. Az egyik lélektani, a másik kegyelemtani kérdések elé vezetí fontolgató lelkemet.

Szent Pál apostol a lélektani szempontot ragadja meg. „A nőtlennek arra van gondja, ami az Úr: hogyan járjon az Úr kedvében. A nő azonban a világi dolgokkal törődik: hogyan keresse felesége kedvét, és megosztott.”

A kérdés csattanója a végén van: Megosztott.

Ha isteni Mesterünk életét egyetlen szóban szeretném összefoglalni, keresve sem találhatnék jobbat, mint amit az apostol ad itt tollunkra: Indivisus. Osztatlan.

Nemcsak a megtestesülés misztériumát, hanem az Úr Jézus pszichológiáját is legtalálóbban fejezi ki. Egészen és osztatlanul adta magát a mennyei Atya szeretetének. Nincs benne semmi megosztottság test és lélek, ösztön és szellem, hivatás és élet, belső és külső, önakarat és Isten akarata között. Benne a világ fejedelmének semmi része nincsen. Mivel pedig azt akarta, hogy papjai a Mester folytatói, nemcsak munkájának, hanem életének is folytatói legyenek, a papság eszményét következetesen erre az osztatlanságra építette. Ha ez a pont sebet kap, veszélybe kerül egész papi egyéniségem és életem.

Mikor most elmélkedésem közben a magam múltjába

szállok vissza, talán éppen azzal kell vádolnom magam, hogy kezdettől fogva ezen a seben keresztül szivárgott el papi életem minden lendülete. Talán itt a magyarázata, hogy félbemaradt papi egyéniség, torz lettem. Nőtlen életet éltem, és mégis egész papi hivatásom története húzódik meg e néhány szóban: „Arra gondoltam, ami a világé, hogyan tessek a világnak, és meg voltam osztva.” Valójában mindmáig nem adtam oda magam teljesen Istennek. Mindig megosztott voltam.

1. A szemináriumban nem tartoztam a „skrupulisták” közé, ha lányokról esett szó. Sokat ábrándoztam és őrizgettem régi emlékeket. Sőt, mikor vakációra mentem, még föl is újítottam egyikét-másikát. Néha levelezés is lett belőle. Gyerekségnek, kedves játéknak fogtam föl. Eljövendő celibátusomról komolyan gondolkoztam, de nem hittem, hogy a fiatal szív boldog szédüléseit is tiltaná. Leánytársaságban feloldódtam, kivirultam. Néha még udvaroltam is. Jó bor mellett, kirándulásokon, minden nőtában, heccben szívesen benne voltam. Még büszkélkedtem is vele, hogy emiatt a civilek dícsértek, mert nem vagyok besavanyodott, szenteskedő. Sejtelmem sem volt róla, hogy ez a magatartás lélektanilag egész jövőmre szerencsétlen, sőt később végzetes is lehet. Ma mindenesetre az már világos előttem, hogy megosztott lélekkel álltam az oltár elé.

2. Jött a szentelés. Minden férfi előtt áll egy ajtó, az egyik számára varázslatos, a másik számára nagyon profán, de egyformán izgató. Titka szinte végigkíséri életünket. Fölrata egyetlen szó csupán: Nőprobléma.

Amikor pappá szentelnek valakit, ezt az ajtót megfentolt és határozott gesztussal be kell csukni, a kulcsot rá kell fordítani, azután a kulcsot egy feneketlen tóba hají-

tani. A fölszentelés pillanatától kezdve a nő lehet kísértés lehet veszedelmes alkalom, lehet nehéz helyzet, de probléma, pláne hivatásprobléma, soha többé! Amikor engem szenteltek, sajnos a kérdést nem láttam ilyen világosan, és nem cselekedtem ilyen megfontoltan. Nem emlékszem már, hogy az ajtót becsuktam-e, behúztam-e magam mögött, vagy nyitva hagytam. De anynyi bizonyos, hogy be nem zártam s a kulcs ma is a zárban van.

3. Első kápláni helyemen öreg principálisom érthetetlenül reám bízta a leány- és nőegyletet. „Maga jobban tud nekik csicseregni, több lesz a sikere is”, – mondotta hamiskásan. Ez a munka azután ki is töltötte egész lelkipásztori ambícióm. Sokat készültem. Szépen és melegen akartam beszélni. Akkor persze nem láttam ilyen élesen, ma már tudom: hódítani óhajtottam, de nem is lelkeket, hanem szíveket, nem a jó Istennek, hanem magamnak. Isten csupán statisztált ennél a műveletnél. Valójában a „szentbeszédekben” nem a pap, hanem a férfi szólt a nőhöz. A hatás nem is maradt el. Hamarosan akadtak rezonáló szívek. Többet jöttek gyónni, de nem a lélek hozta őket; többet áldoztak, de nem Istent éheztek. Így következett el nálam is a pillanat, mely sorsdöntő minden pap életében, az az első lépés, mikor nem azért hagyjuk el szobánkat, hogy papi kötelességeinket teljesítsük, nem azért indulunk el valahová, mert hivatásunk szólít, hanem tudatosan és szándékosan azért, hogy valakivel találkozassunk, hogy valakinek a közelében jól érezhesük magunkat. Nem vezet rossz szándék. De e pillanatban tudatosan is megosztjuk szívünket. Már pedig az emberi szív úgy van teremtvé, hogy meg-

osztani nem lehet. Szívünk nem lesz többé Istené, szív nélkül pedig csak béres lehet az ember. S aki az oltár mellett béres, az már minden lehet...

4. Plébános lettem. A kötelező látogatások közben tájékozódtam, s nagyjából ki is alakult szűkebb baráti köröm. Kezdtem a falusi intelligenciával összejárogatni (mert hát a többiekkel ugyan milyen közös témám lett volna?), közben a kört szűkítettem. Végülis néhány családnál kötöttem ki, ezek közül is az egyiknél mindennap. Az a néhány többi csupán alibinek kellett. Házibarát lettem. Istennek szolgája, egy családnak barátja s egy aszszonynak rajongója. Munkám mesterségemé, időm egy része hiveimé, de örömöm és érdeklődésem egyetlen családé lett. Ez a megosztottság lehat a lélek legmélyebb eresztékéig. Az már nem csak a pap személyére, hanem hívei részére is veszélyes, ha pásztoruk egy vagy két családnál otthon van, a többenél csupán lelkipásztori látogatást végez.

5. Így léptem át az öregkor határát. Az érzelmek régen búcsút mondtak, a szív gazdag húrjai már régen elnémultak, helyüket étel, ital s egy jó szivar teljesen kitöltötte. Szívem már nincs megosztva, mert ami nincs, azt nem lehet megosztani. Testem azonban annál inkább. A túltápláltság szexuális téren is érezteti hatását. Azelőtt még álmodni sem mertem volna, hogy még ilyen korban is követelődöz tud lenni az érzékiség. Lelkemből már régen hiányzik az ifjúság lelkesedése, hiányzik a lelkiismeret finom rezdülése, így aztán az érzéki szféra minden lirától megfosztva tud öregkorban perverzze is válni. Szent Tamás szerint az emberek három csoportja nem tud pirulni: a szentek, a megrögzött bűnösök és az öregek. A

szenteknek nincs miért, a gonoszoknak nincs mijük pi-
ruljon, az öreg ember pedig a hosszú tapasztalás keser-
nyés szájjával hajlandó elintézni mindent egy vállrán-
dítás kíséretében: Emberi dolog! Elmerengek őszülő
papi életemen... kisiklás nem volt, tulajdonképen törés
se volt, de Isten áldása se volt... Meg voltam oszt-
va.

Vigilate et orate!

Sokan írtak már a celibátusról. Sok praktikus eszközt
ajánlottak. Szentséges Atyánk ma se lát fontosabbat, mint
édes Üdvözítőnk szavaival figyelmeztetni bennünket: Vi-
gilate et orate! Virrasszatok és imádkozzatok! Valóban e
kettőn fordul meg minden.

Vigilate.

Isten az embert férfinak és nőnek teremttette. Ezt a kü-
lönbségséget se koedukáció, se megszokás, se a kor meg
nem szünteti. A közelség mozgásba hozza az ösztönt, az
ösztön a képzeletet, a képzelet pedig iszonyatos vonzást
gyakorol az akaratra. Hogyan számítsak a kegyelem erejé-
re, ha magam keresem az alkalmat. Szinte az esztelen-
ségig könnyelműek és következtelenek tudunk lenni ezen
a téren.

Sokszor panaszkodunk, hogy a világ hamar és súlyosan
ítél meg minket. Tévedünk. A világi emberek egyrészt
nem naívak, másrészt nagyon is jól tudják, minek mi a
jelentése. Ha látnak papot nőekkel szemben bizalmaskodni,
kedveskedni, azonnal a legrosszabbra gondolnak. Majdnem
azt merem mondani, erre éppen eléggé megadtuk nekik a
jogot. És valóban, hogy az ilyen „ártatlanul szépet tevő”
papnál még nagyobb baj nem történt, nem rajta múltott,
hanem a jóságos Isten irgalmán. A világiak csak azt tud-

ják, hogy aki Á-t mondott, az B-t is fog mondani, vagy már mondott is. És ebben igazuk van.

Amikor lelkipásztori kötelesség szólít nők közé, bízhatom a status gratiae-ben. De papi kötelességemen túl egy lépést se tegyek, egy percig se maradjak tovább. „A bizalmasságot kerüljétek és ahányszor közreműködéstek szükséges, mint szent szolgák tegyétek azt” – köti lelkünkre Szentséges Atyánk. Szent Pál apostolmár leszögezte az elvet: számunkra nincs zsidó, se barbár, se gazdag, se szegény, se férfi, se aszszony, csak lélek. Ezt már a kispapok lelkébe tüzes szegekkel kell belekalapálni, s később minden évben halálos komolysággal felújítani. Mert nem az aposztáziák okozzák a legnagyobb botrányt, hanem az éveken át nyitottan gennyesedő sebek az Egyház testén! Inkább következzék be egy aposztázia, mint a lassú rothadás! A bonum commune előbbre való a bonum privatumnál.

Orate.

Egész természetfölötti életünk telve van titkokkal. Itt is van egy. Az Egyház ezért kívánja tőlünk a celibátust, hogy egészen lelki emberek lehessünk, viszont nem lehet celibátust megtartani, ha nem vagyunk lelki emberek. Főleges volna azt bizonyítani, hogy a szűzességet tisztán természetes erőkkkel megtartani lehetetlen. Csak a kegyelem és nem akármilyen kegyelem képesít rá. Isten a kegyelmet ingyen adja, biztos, hogy megadja, de kérni kell. Kérjétek és megkapjátok. Haérés nélkül is megadná, könnyen abba a hitbe ringatnám magam, hogy ez nekem kijár. Hogy kegyelem, azzal ismerem el, hogy kérem. Teljesen Istentől függ, s Ő tőlünk tette függővé. Pa-

rancsolja, hogy kérjem, s ha kérem, csálthatatlanul megadja! Hogyan lesz annak komoly akarata a kísértés tűzében, akinek arra sincs komoly akarata, hogy imádkozzék?

Van pap, aki sem az alkalmat nem kerüli, se nem imádkozik. Az ilyen elkárhozik. Van, aki imádkozik, de a veszélyt nem kerüli. Az ilyen elbukik. Van, aki kerüli a veszélyt, de nem imádkozik. Az ilyen tántorog. Végül, aki kerüli a veszélyt és buzgón imádkozik, annak a celibátus nem neuraszténia és kesernyés világfájdalom: befelé boldogság, kifelé pedig termékenység. Mivel a természetfölötti élet eleven organizmus, benne minden összefügg. Ha egyik vonalon hanyagok vagyunk, a másik vonalon is kezdődik a bomlás. Figyeljük meg egy pap lelkiéletét, és csálthatozhatatlanul meg fogjuk mondani, hogyan áll a celibátus terén!

Ó bárcsak mindig fülünkbe csendülnének sok könnyelműségünkért vérrel verejtékező Üdvözítőnk szavai: „Virraszatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne esetek. A lélek ugyan készséges, a test azonban gyöngé.” (Mt. 26, 41)

ELMÉLKEDÉS A PAPI TISZTASÁGRÓL

II.

A papi nőtlenség egyházi törvény. De hamis útra terelődik, aki a problémát tisztán mint törvényt akarja beilleszteni életébe. Mert nem csupán a test és vér, nem csupán az ember vitális szférája, hanem lelkünk, szellemünk, egész személyiségünk is érdekelve van e kérdésben. Éspedig alapvetően, sorsdöntően. Legalizmussal, tételes rendelkezésekkel itt senki be nem érheti. Egész életünk harmónikus kibontakozása függ attól, sikerül-e megoldanunk a kérdést. Ha valaki csupán sorompót lát a celibátusban, mely őt az élet körülhatárolt területétől távoltartja, az emberi sors egyik legdöntőbb szféráját negatívumként fogja föl. Nagy a veszély számára, hogy egész élete terméketlen marad, vagy pedig még mélyebbre merül el a test és vér ingóványaiban.

Az Egyház célja a törvénnyel csak az lehet, hogy a negatívum mögött pozitív érték valósuljon. A formában gazdag belső tartalomnak kell kivirágoznia, a tételes törvény mögött valami isteni titoknak kell lüktetnie. A sorompók csupán körülhatárolnak egy területet. De a keretek között friss és termékeny élet fakadását várjuk. Csak így van értelme az egésznek. S ez a gazdag tartalom, ez a krisztusi titok, ez a termékeny élet, melynek a celibátus keretei között kell kisarjadnia, nem más, mint a lelki atyaság. Ilyen értelemben mondja Szentséges Atyánk körlevelében: „A celibátus törvénye által a pap nem hogy elveszítené az atyai hivatását, hanem valójában a végtelenségig növeli,

hiszen nem e földi, mulandó élet számára nemzi sarjait, hanem az égi és örök élet számára. ”

Ebben az elmélkedésben Isten kegyelmével kíséreljük meg a celibátus ablakán keresztül tekinteni papi eszményünkre,

AZ ÚR JÉZUS ELGONDOLÁSA.

Azt szokták mondani, az Úr Jézus sok mindenben beteljesítette, tökéletesítette az Ószövetséget, de egy ponton újdonságot hozott, amiről előtte fogalma se volt a világnak. Ez az új pedig: az egész életre válalt önkéntes szűzesség. Talán még fűzhetünk hozzá valamit. Nemcsak a szűzesség, hanem a krisztusi házasság is egészen új valami. Mind a kettő kizárólag a hittel érthető és csak a kegyelemmel valósítható meg. Mert krisztusi módon élni a házasságot semmivel sem könnyebb, mint krisztusi módon valósítani meg a szűzességet. Mindkettő egy töven fakad, s egy valóságnak két arca.

Figyeljük meg az Evangéliumban, az Úr Jézus mind a két titkot egy alkalommal és egy nézőpontból nyilatkoztatta ki. Ellenségei a farizeusi kazuisztika egy vitás kérdésébe akarják bonyolítani: Szabad-e az embernek elbocsátani feleségét bármi ok miatt? Feleletül az Úr feléjük tárja az új házassági eszményt: Ha egyszer ketten egy testté lettek, már nem kettő, hanem egy valóság áll előttünk. Amit Isten egybekötött, ember el nem választhatja. Határozott és világos szavakkal visszavonja Mózes engedményeit. A házasság ettől fogva oszthatatlan és fölbont-hatatlan.

Még az apostolokat is megdöbben tik e szavak. Bizo-

nyára más kijelentések is eszükbe jutnak. „Nemcsak a cselekedet bűn. Elég egy rossz tekintet, rendetlen kívánság is.” Ha így áll a dolog az asszonnyal, – mondják rezignáltan – akkor legjobb egyáltalán meg sem házasodni. Ime itt a pillanat a krisztusi szűzesség kinyilatkoztatásához. Igen, – mondja isteni Mesterünk, – vannak, akik nem lépnek házasságra, mert születésüktől képtelenek arra. Aztán vannak, akiket mások tettek alkalmatlanná. És végül egy harmadik csoport: vannak, akik önként mondtak le róla, de miért? Ez a döntő az egészben. Az apostolok szerint: a házasság olyan nehéz, hogy emiatt jobb szűzen maradni. Az Úr Jézus szerint pedig: Isten országa olyan fönséges, hogy miatta jobb szűzen maradni. Az előbbi magatartás negatívum. Az Úr Jézusé pozitívum. Az apostolok csak azt látják, hogy a krisztusi házasság pusztán emberileg megvalósíthatatlan, s nem veszik észre, hogy a krisztusi szűzesség is az.

Mindkettő emberfölötti, csak a kegyelem képesít föl rá. „Nem mindnyájan fogják fel ezt az ígét, csak akiknek megadatott” – mondja az Úr a házasságról. Nem értelmi belátásról van itt szó, hanem hívatásról, ajándékról, kegyelemről.

Ebben a pillanatban – mintha csak egy isteni színpad ügyelője intene a színpalak mögött – asszonyok jelennek meg a színen s gyermekeiket hozzák az Úr Jézus elé. Egy perccel előbb azt mondotta: „akik magukat teszik férfiatlanná a mennyek országáért” – most pedig így folytatja: „mert ilyeneké a mennyek országa”. Egyik kezével az apostolokra, másikkal a gyermekekre mutat, s ezekkel a szavakkal kapcsolja őket egymáshoz. Itt is elmondhatjuk: amit Isten egybekapcsolt,

ember el nem választhatja. A szülők gyermekeit Isten gyermekeivé kell tenni, a házasság gyümölcset újra kell szülni az Isten országa számára. Ezt a feladatot a szüzességre bízta isteni Üdvözítőnk.

Ime a keresztény házasság és krisztusi szüzesség mély összefüggése. Igazi szüzesség csupán a keresztény házasság talaján fakadhat. Csak az, aki mélyen hívő, áldozatokból élő családban szívta magába a hit levegőjét, az lesz képes egy életre szólóan odaadni magát Istennek. Másrészt ugyanakkor a krisztusi szüzesség a maga teljes és imponálóan gyakorolt szüzességével erőt és bátorságot sugároz a keresztény házasokra, hogy gyakorolni tudják az állapotuknak megfelelő tisztaságot. Kivételek lehetnek, de mint állapot és intézmény egyik se nélkülözheti a másikat. A krisztusi házasság szüzi virágokat terem, a krisztusi szüzesség a keresztény házasság erőssége.

De mehetünk egy lépéssel tovább. Tudjuk, hogy a természetes és természetfölötti rend bámulatosan egymásra van hangolva. Ha tehát a házasság és szüzesség ilyen mély kapcsolatot mutat föl isteni Mesterünk elgondolásában, akkor elmélkedő értelmünkkel keresnünk kell közöttük az analógiát. Nézzük mindkettő forrását és eredetét.

Isten elgondolása szerint a házasság forrása két személy elragadtatott szeretete. Olyan szeretet ez, amely lényege mélyéig átjárja az embert, kiemeli önmagából, föltépi éniségének szűk kereteit, és képessé teszi arra, hogy végső és maradéktalan módon odaadja magát egy másik személynek. A szeretet eme extázisában eltűnik apa, anya, testvér, — akik csupán hozzátartozók —

a házastársak már nemcsak egymáshoz tartoznak, hanem egyg  lettek. „Annak okáért az ember elhagyja atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és a kettő egy testté lesz.” Nos, az  r Jézus elgondolása szerint a sz zess g forrása is csupán személyes és személyre vonatkozó elragadtatott szeretet lehet. Olyan szeretetet kíván, mely szintén gyökeréig forgatja ki az embert önmagából, kiemeli önzésének sz lk börtönéből és a hozzátartozók természetes szövevényéből, ...elhagyta házát vagy fiv reit, vagy nővéreit, vagy atyját, vagy anyját, vagy feleségét, vagy gyermekeit...

Itt is két személy áll szemben egymással a szeretetnek olyan ext z s ban, mely f lszak tja az  nis g zárt vil g t, és képessé teszi az embert arra, hogy Istennek adja magát végső és maradéktalan ajándékozással, és a kettő most már itt nem csupán egymáshoz tartozó, hanem egy lélek. „Aki viszont az  rral egyesül, egy lélek vele. (I. Kor. 6, 17.) Aki  gy odaadta magát valakinek, az már m s  nem lehet.

Ugyan gy hasonlíthatjuk össze a kettőt az eredő szem-pontjából. Isten elgondolása szerint a házasság célja a gyermek. Isten belső világában is termékeny a szeretet. Az Atya  s Fiú egymást átjáró szeretete egy harmadik személyben, a Szentlélekben virágzik ki. Innét van, hogy ősmintája szerint minden szeretet termékeny és teremt . Sőt mondhatjuk, se égen, se földön nincs más teremt  erő, csak a szeretet. Ha tehát két személy lénye legmélyéig egyesül szeretetben és ez gy m lcs t hoz, életük, kettőjük titokzatos egysége egy gyermekben. Már most, ha a szüzességről azt állítottuk, hogy nem más,

mint Istentől megittasult szeretet, akkor szükségképpen termékenynek is kell lennie. Sőt nem kell sok merészség hozzá, ha azt állítjuk, hogy csak úgy van értelme, ha célja lelki utódok teremtmése Isten országa számára. Csúpn így lesz pozitív érték a szüzesség, csak ilyen értelemben jelent értéktöbbletet a házasság krisztusi eszményével szemben. Mert a szüzesség tisztán önmagában tekintve mint abszolút életideál, manicheizmus.

Az Egyház is szűz. De miért? Mert Krisztus jegyese, tehát egész szerelmével Krisztusé. És az Egyház is termékeny. Miért? Mert ez a lángoló és osztatlan szeretet magára vonja a teremtet Szentlelket. Amint a Boldogságos Szűz elragadtatott istenszeretete Isten Fiának anyjává tette Őt, ugyanúgy a pap Istenre irányuló szűzi szerelme Isten gyermekeinek atyjává teszi őt.

Igy áll szemünk előtt teljes világossággal a két intézmény, a házasság és a szüzesség, isteni Mesterünk elgondolása szerint. A házasság az első Ádámra megy vissza és minden születés az ő nemzetségsorozatába iktat be egy újabb tagot, vele szemben a második Ádám feje és kiinduló pontja egy másik sorozatnak. Minden kegyelmi újjászületés az ő nemzetségsorozatába iktat be egy új tagot, aki nem a vérből, nem a test ösztönéből, sem a férfiú akaratából, hanem Istentől született. Amíg tehát a házasság szerelem a gyermekáldás hordozója, addig a szűzi szerelem Isten áldásainak forrása. Akik „egy testté” lettek, azok a szüleink test és vér szerint, akik pedig Istennel lettek „egy lélekke”, azoktól születnek lélekben, kegyelemben és igazságban. Az egyik forrásból fakad minden élet a földön, a másiktól minden élet az égen.

ÉLETEM TÜKRÉBEN.

A celibátusnak tehát két izzó fókusza van: a szűzi szeretet Isten irányában és a lelki atyaság a lelkek felé. E két pontra vezethető vissza celibátusunk minden értéke és szépsége, de ugyancsak itt kell keresnünk minden problémáját és törését is.

1. A legnagyobb veszedelem, ha Isten lángoló szeretete hiányzik a szívünkől. Amikor a celibátus törvénné zsugorodik. Nem lehet eléggé sajnálni, ha egy fiatal lélek úgy megy a papszentelésre, hogy ez az elragadtatott istenszeretet nem született meg a szívében. Mert a celibátus nem kizárólagos szexuális probléma, sőt elsősorban nem az. Aki hosszabb idő óta éli ezt a sorsot, igazat fog adni. Természetesen vannak kivételek, szexuális irányban betegesen megterhelt lelkek, de ezeknek még szentelődés előtt szelektálódniuk kell.

Ne akarjunk okosabbak lenni az apostoloknál a hivatások elbírálásánál.

Normális körülmények között azonban a celibátus szexuális vonatkozására is alkalmazható az energiák átalakításának törvénye. Ha valaki józanul él, mértékletesen táplálkozik, de ugyanakkor minden érdeklődését és lelkesedését bele tudja vetni valamilyen föladat megvalósításába, annak nem jelent különösebb megterhelést a test törvénye. Ugyanakkor szinte csodát tud művelni el nem használt életerőivel.

Ezzel azonban a másik, a nehezebb kérdés, még koránt-sincs megoldva: a celibátus szellemi része, a magánosság. Mert Isten úgy teremtette az emberi szívet, hogy szeretet nélkül nem élhet. És ha élettársat nem szerethet, akkor csak Istent szeretheti egész szívével, lelkének egész

sóvárgásával. De mi lesz, ha Istent se szereti? Monstrum lesz. Valami végzetesen hasonló a sátánhoz, akiben van értelem, akarat, emlékezet, még hit is, csak éppen szeretet nincsen. Nehéz kimondani, de talán itt van a legfájdalmasabb törése celibátusunknak. A keretet tartjuk, de tartalom nincsen. Nem szeretünk földi teremtményt, de Istent se. És ez a vacuum borzasztó!

Ha szeretetem nincs, semmi vagyok!

A világban a házastárs iránti szeretet s a gyermekért való aggodás folyton mozgásban tartja a szívet. Együttérzővé teszi mások iránt, részvétet ébreszt, fölkelti a segítő szeretetet. Nálunk azonban irtózatossá a veszedelem: amikor emberfelettivé kellene lennünk, embertelenné leszünk. A celibátus ahelyett, hogy föl szabadítana a földi dolgok uralma alól, semmitmondó és kicsinyes dolgok rab- szolgájává tesz. Szellemi életünk egészen beszűkül, az asztal, a kártya és a délutáni szunyókálások alkotják napi- rendünk kimozdíthatatlan és érintetlen bázisát. Akik a ce- libátus által anyagi életre hivatnak, eunuchokká lesznek, akiknek a has az istenük.

Még ennél is fájdalmasabb a másik típus. Házastársat nem szeretünk, Istent se szeretjük, tehát szeretni kezdjük a pénzt. Hideg önzés vesz erőt rajtunk. Talán valamennyien hordunk magunkban egy fájdalmas emléket életünk- ből, amikor először találkoztunk kufárral az oltár kör- ül. Családos ember soha annyira önző és ma- terialista nem lehet, mint a pap, ha nem szereti Istent. Ó, minél magasztosabb egy eszmény, annál nagyobb az árnyéka, és minél fenségesebb Isten el- gondolása papjairól, annál kiábrándítóbb a mi valóságunk! Egy embertípusnál se olyan veszedelmes az, amit a lélek-

tan alulról való kompenzálásnak nevez. Le-
mondottunk egy magasztos értékről, a hitvesi szeretetről,
aztán az úrt, amit maga mögött hagyott, alacsonyrendű,
értéktelen dolgokkal töltjük ki. A lilium illata helyett
penész-szag árad szívünkéből.

Ó Istenem, elég ebből a lehangoló képből! Inkább azt
mutasd meg kegyelmeddel, mit kell cselekednem! Elvégre
én is boldog szeretnék lenni, s tudom, hogy csak a szere-
tet az, ami boldogít. Hol kezdjem el a szeretetet? Ott,
ahol kihűlni kezdett. Figyeljük csak meg papi életünket,
szálljunk vissza a multba, és rá fogunk bukkanni. Amikor
az Oltáriszentség irányában hanyagok kezd-
tünk lenni, a szeretet is haldokolni kezdett szívünkben.

Nem jó az embernek egyedül lenni, még ha pap is az
illető. Tudta ezt nagyon jól édes Üdvözítőnk. És mert sze-
rette övéit, kik a világban maradtak, mindvégig szeretni
akarta őket, ezért rendelte a szeretet szentségét.
Itt maradt velünk az Oltáriszentségben, hogy legszentebb
szívének lángolása újra fölmelegítse kihűlő szívünket. Sze-
retetének isteni leleményessége olyan csodát talált ki, a-
mely még a hitvesi szeretet egyesülését is fölülmúlja.
Nemcsak „egy test” és „egy lélek” lesz velünk, hanem ma-
gának a Szentháromságnak kapuját tárja föl előttünk, hogy
az áldozás pillanatában megmerítsen bennünket minden
szeretet örök kohójában.

S ezt a titkot elsősorban reám bízta, mikor a taberná-
kulum kulcsát az én kezembe tette le. Mert akinek a kul-
csot kiszolgáltatjuk, annak maradéktalanul és fönntartás
nélkül adjuk oda magunkat. Ide, ide vigyük fagyoskodó
papi szívünket! Itt merítsük meg lassan elmeszesedő papi
lelkiségünket! Az alkonyi órák halk áhítata, mikor minden

megcsendesül, csupán az örökmécs libben olykor-olykor, mint ahogy alvó gyermek arcán elsuhan egy édes mosoly: úgy vagyunk együtt Jézussal, ahogy házastársak szoktak beszélgetni egymással ezen az órán. Hogy megfiatalodik a szívem! Kifakuló kedélyem húrjai újra zsongnak, és sutogón, melegen, szűzen, szerelmesen: Ó Jézusom, szeretlek Téged! Ó Jézusom, tisztellek Téged! Ó Jézusom, szeretlek és vágyódva kereslek Téged!

A másik nagy baj abból származik, hogy nem a lelki atyaság személyes varázsa kapcsol híveinkhez. Sajnos az elgépesedés korában élünk, amelyben a számok statisztikája és a tömegek fölsorakoztatása bővöl el bennünket is. A nagy organizációk idején alapos a veszély, hogy a lelkipásztor alakjában is háttérbe szorul a személyes, atyai vonás, helyébe inkább a könnyen mozgatható, szervező, mozgalmi ember lép. Pedig az Egyház nem gépszerű organizáció, hanem eleven organizmus. Nem világhódító, hanem szíveket hódító vállalkozás. A szíveket pedig sem rutinnal, se módszerekkel, se retorikával, se dialektikával, se stratégiával nem lehet meghódítani. Szívet csak szívvel lehet bevenni. Az emberszabású gépek hajnalán állunk. Ezek a gépek szellemi munkánk nagy részét jobban elvégzik majd, mint mi magunk. Mindent lehet pótanyagokkal helyettesíteni. A szívet soha!

Istenem, mennyit vergődünk a teológián az analysis fidei problémájával. Ha jól emlékszem, egy egész szemesztet vett igénybe. Hogyan lesz a credibileből credendum és végül credo. És ma, annyi év tapasztalata után, lázasan lapozom át valamennyi szerzőt, s villámcsapásként ér a meglepetés: egyik sem foglalkozik a hit szociális vonatkozásaival. Még csak föl sem vetik,

észre sem veszik a problémát. Csupán a kegyelem és a lélek összeműködését boncolgatják. Pedig van egy harmadik tényező is, amely nem kevésbé döntő. Az apostol szerepe. Isteni Üdvözítőnk az Igét nem könyvre és nem gramofonlemezre, hanem élő igére bízta.

De az ige nem azáltal él, hogy kimondom, hanem, hogy legbensőbb énemem, tulajdon életemet mondom ki benne.

MINDEN ÉLŐ ÉLŐTŐL SZÁRMAZIK.

Nemcsak a biológiában, de a kegyelem rendjében is megdönthetetlen ez a törvény. Életemet én élem, de más-tól kaptam, s akitől kaptam, valamiképpen tovább él bennem. Az igazság meggyőződése az enyém, de az igazságot valakitől kaptam, és mesterem valamiképpen tovább él bennem. Nos, egyanígy hitem is az enyém, de ezt valakinek élő hite meggyújtotta bennem, mint ahogy egyik gyertyáról meggyújtjuk a másikat. És ugyanúgy istenszeretetem tüzét valakinek istenszeretete hozta izzásba. Az apostol ott áll a kegyelem és a lélek között. Legbensőbb átélésének, személyes hitének, meggyőződésének és életének varázsa lüktet minden kimondott igéjében, s teszi fogékonnyá a lelkeket a kegyelem befogadására, fölnevelésére. Minden valódi élet szerelemben fogatnatik és fájdalmas vajudások között születik a világra. Híveink hitélete is

Tizenkét apostol megtérített ezer és ezer lelket, ma pedig sok ezer apostol sem képes megtéríteni tizenkét lelket. Bizonyára van ennek sok egyéb oka is. De legfőbb oka: űket elragadtatott, személyes szeretet fűzte Mesterrükhöz, s ez a szeretet képes volt ezekben fölgyújtani a hitet és a szeretetet Krisztus iránt. Nem ideológusok, nem

apologéták, nem mozgalmi emberek voltak. Nem rendszert képviseltek, de lángoló szeretetük egyesítette őket Krisztussal, egyé tette őket a Mesterrel, s ezért vele, általa és benne szülték a lelkeket Isten országa számára. „Ha tízezer tanítótok is volna Krisztusban, atyátok nincs sok. Krisztus Jézusban az Evangélium által én adtam életet nektek. (I. Kor. 4. 15.) A lényeg azóta se változott. Lehet ma is ezer szervező és tízezer hitoktató, létté a hit csak akkor válik a lelkekben, ha lesznek lelkiatyák, akiknek tiszta élete, tüzes szeretete, fájdalmas vergődése és aggó-dó imádsága Krisztust sugározza bele a világba.

« Ebből a magasságból tekintek le papi életemre. Miért van olyan kevés hatása szavaimnak? Mert nem életből fakadnak. Mindig bántotta az embereket a kenetesség, ma vérig sérti. Amikor a szavaknak az a szerepe, hogy elta-karják az űrt, ami a szónok szívében tátong.

Ha a szeretetet csak hirdetem, de magam hideg vagyok, tehát ha a szeretetet csak képviselem, az embereknek az lesz a benyomása, hogy csak mesterségből, kenyérért teszem. Miért van körülöttem oly kevés meggyőződéses hit? Mert bennem se lángol Krisztus szeretete! Miért nem alakul ki körülöttem legalább egy kis csoport, amelynek mindene Krisztus! Miért olyan steril az én celibátusom? Mert csupán törvény és nem élet!

Ó halljuk meg az Üdvözítő esengő szavát! Nem szavainkat, nem munkánkat, nem időnket igényli elsősorban, hanem szeretetünket, a szívünket kéri magának.

Fiacskáim... szeressetek engem!...

Maradjatok szeretetemben!

ELMÉLKEDÉS A PAPI SZEGÉNYSÉGRŐL

I.

Isteni Üdvözítőnk két súlyos feladatot bízott ránk. Egyháza csak addig lesz a világ világossága és a föld sava, csak addig tölti be a hegyre épített város szerepét, amíg mi, papok beteljesítjük a kettős küldetést: „Elmenvén tanítsatok minden nemzetet...” ez az egyik; a másik pedig: „Tanúim lesztek a föld határáig...” Tehát hirdetnünk kell Krisztus ígét, és meg kell mutatnunk Krisztus életét. „Az Ige testté lőn, és közöttünk lakozék.” A világ megváltása azáltal történt, hogy az Ige megtestesült. Az egyes lelkek megváltása is ezen az úton történik. Az Igének ma is testet kell öltenie. Nem elég a lelkipásztor gyújtó szava a szószéken, nem elég az apologéta ígéinek ragyogó világossága az előadói emelvényen, ha tulajdon életében nem testesül meg az a valóság, amit hirdet. „Amit láttunk... amit hallottunk, amit kezünk tapintott az életnek Igéjéről.” Istenem, milyen lenyűgöző és milyen szemléletes szavak! Az Ige nemcsak hallható, hanem látható, sőt tapintható, kézzelfogható formában járt köztünk. „Az élet megjelent, folytatja az apostol. – Mi láttuk, tanúságot teszünk róla és hirdetjük nektek...” (Jn. 1, 1-2) Krisztust látni, hirdetni és tanúságot tenni róla. Ime, ez az apostol küldetése. Szemlélni eleven hittel, hirdetni lángoló igékkel, és az igéket alátámasztani krisztusi élettel.

De hát miért is részletezni ezt az igazságot? Akad-e közöttünk egy is, aki ne lenne róla meggyőződve? Ó, nem

bizonyítás akar ez lenni, hanem felkiáltójel, hogy rávilágítson arra a félelmetes felelősségre, amely vállainkon nyugszik, s föltárja azt a nem kevésbé félelmetes csapást, amit a múltban Egyházunknak okoztunk. Mert az Egyház szent, szeplőtelen és tiszta, csak mi voltunk világiasak, földiesek, megosztott szívűek. S ebből lett a szörnyű botrány. A tömeg előtt diszkreditáltuk az Egyházat, és kompromitáltuk Krisztust. Nem hitünkkel volt baj, ez többé-kevésbé megvolt. Az Evangéliumot is igyekeztünk hirdetni. De az életünk! Ahogy az Evangélium konkrét formában bennünk megjelent, és a tömegek elé lépett, megcsúfolta az Evangéliumot. A legszentebb könyvet, a Bibliát karikatúrákkal illusztráltuk. Már pedig tudott dolog, hogy a gyermek és az egyszerű lélek először a képeket nézi végig. A tömeg gyermek, s ezért a tömegek aposztáziája scandalum pusillorum - ból fakad. Tudjuk, hogy a Biblia pauperum mindig a kép volt. De ott tévedtünk, mikor azt hittük, hogy elég ezeket a képeket templomunk falára festeni, s nem sokkal szükségesebb a mi életünkben tárni híveink elé. Misztériumjátékokat mutattunk be eleinte a templomban, később a templom előtt. A nép azonban hamar rájött, hogy ez csak játék, mert ahol a valóság kezdődik, az életben, papjai életében nincs semmi ezekből a misztériumokból.

Mi tette az első keresztyéneket oly csodálatossá? Mi vonzotta körükbe a pogányokat? Mi adott olyan átütő erőt az apostolok szavainak? A szeretet. „Nézzétek, mennyire szeretik egymást!” – mondták a pogányok. Mireánk pedig ujjal mutogatnak az ujpogányok: „Nézzétek, mennyire szeretik önmagukat!” Nem lehet Krisztus ígéit ajkunkkal hirdetni, s ugyanakkor

életét életünkkel megcáfolni. Nem lehet a nyolc boldogságról lelkendezni a szószéken, s az anyagiakért reszketni, mikor a szószékről leszálltunk. Nem lehet a szegényeknek hirdetni az Evangéliumot, s ugyanakkor a mammont imádni. Ó, igen, valamennyien érezzük, az Ige szolgálata nagy megterhelés lelkiismeretünkön. Mert isteni Üdvözlőnk nem elméleti igazságokat bízott ránk, hanem életet. „Hozzátok intézett szavaim, lélek és élet.” (Jn. 6, 63.) Élete és tanítása ugyanannak az Igének két megjelenési formája: szó és tett, hirdetés és tanúságtétel. „Benne élet volt, és az élet volt az emberek világossága.” (Jn. 1, 4.) Micsoda szédületes szavak! Tulajdon élete világított igéin keresztül. Ebből az is következik, hogy az olyan igék, amelyekből nem az élet világít, taszítják, sőt felháborítják és gyűlöletre hangolják a hallgatóságot. Ó, ha csak ajkaimon csendül Krisztus élete, micsoda kiábrándulás, mekkora botrány, milyen árulás!

Ha a mi Urunk földi életét egyetlen mondatba akarjuk foglalni, az Írás szavait kell idéznünk: „Adj nekem lelkeket, a többit vedd el!” Ime Atyám, mindent odaadtam: anyagi javakat, otthont, édesanyát, barátaimat, becsületedet, sőt a kereszten Te is elhagytál engem. A föld kivetett méhéből, az ég bezárult fölöttem. S míg ég és föld között függtem, testemre a kínok, lelkemre a vigasztalanság éjjele borult. Kihagyó szívem már csak egy ritmust ismert, láztól cserepes ajkam csak egyetlen sóhajtott, kifosztott két karom csak egyért esengett: „Adj nekem lelkeket, a többit, ... a többit, mind vedd el!”

A lelkek megváltásának ma is ez az útja: nagy győze-

lemnek nagy lemondás az ára. Ezért mondja Szentséges Atyánk:

„Midőn a pap a lelkek üdvösségének szolgálataira adja magát, minden erejével szükséges, hogy szem előtt tartsa Pál apostol szavait: Nem keresem azt, ami a tiétek... hanem titeket.”

Hirdetni és tanúságot tenni, ez a hivatásom. Hirdetni a szegényeknek az Evangéliumot, és tanúságot tenni az apostoli igénytelenségről. Adj, Uram, világosságot, hogy ennek az igazságnak a mélyére hatolhassak. Elmélkedésemben szemlélni akarom a szegénységet, mint tanúságtételt az Úr Krisztus mellett, a más világ mellett, a kereszttel mellett és a gondviselésbe vetett hit mellett.

1. TANÚSÁGTÉTEL AZ ÚR KRISZTUS MELLETT.

„Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes,” – ezzel az igénnyel lép elénk isteni Mesterünk. De az Atyát senki sem látta, csak a Fiú. Mutasd meg nekünk az Atyát, hogy tökéletességét utánozhassuk! Fülöp, aki engem lát, látja az Atyát! Mennyi bájos finomság van isteni Üdvözítőnk szavaiban! Nem azt mondja, legyetek tökéletesek, amint én tökéletes vagyok, hanem amint a mennyei Atya tökéletes. És hogyan jutunk erre a tökéletességre? „Én vagyok az út, igazság és élet.” Krisztus nemcsak isteni teremtszete szerint tökéletes képmása a mennyei Atyának, hanem szent embersége szerint is. „Ő a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsőszülöttje.” (Kol. 1, 15.)

Az Ige azért testesült meg, hogy megváltson minket. De a nagy kérdés: hogy történik megváltásunk? Bele kell merülnünk Krisztus sorsába. Egykor Ő vette magára a mi sorsunkat, most nekünk kell magunkra vennünk az Ő sorsát. Az Apostol szavai szerint: „Az Úr Jézus Krisztust öltöztetek magatokra!” (Róm. 13, 14.) Emlékezzünk csak rá, a megszentelő kegyelem a jelen üdvrendben gratia Christi. Másszóval: természetfölötti életünk Krisztus arcvonásait viseli magán. Tehát üdvösségünk útja az, hogy kialakuljon bennünk Krisztus. „Fiaim, a szülés fájdalmait szenvedem értetek újra, míg Krisztus ki nem alakul bennetek!” (Gal. 4, 19)

Milyen csodálatos titok egy emberarc! Tükre a léleknek. S a lélek? Tükre egy emberi életnek. A családi vonások csupán a nagy vonásokat adják meg, vázolják a keretet. De hogy ebből az arcból ténylegesen mi lesz, azt életének története beszéli el. Egy felnőtt ember arca azzá lett, amivé eszményei tették. Egy ötvenéves papi arcon Krisztus vonásainak kellene előmlenie. S valóban az is lesz, ha lelkében kialakult Krisztus lelke, életében pedig Krisztus élete ismétlődött meg. Az Apostol mondja, hogy föl kell építenünk Krisztus testét, „amíg mindnyájan el nem jutunk a hitnek és Isten Fia megismerésének egységére és meglett emberré nem leszünk, Krisztus teljességének mértékében.” (Eff. 4, 13)

A megszentelő kegyelem gratia Christi. Tehát a kegyelem élete bennünk folyton arra ösztönöz, hogy Krisztus életét alakítsuk ki magunkban, arcvonásait vessük ki lelkünkön. Ebből logikusan az is következik, hogy vagy átalakulunk Krisztusba, vagy el-

veszítjük a megszentelő kegyelmet. Tertium non datur.

Most pedig fölteszem magamnak a kérdést: mi köze mindennek a papi szegénységhez? A felelet nagyon egyszerű. A szegénység szeretete Krisztus arcának lényeges vonása. „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket.” És miért küldött engem? Én azért jöttem, hogy tanúságot tegyek Atyámról. Quod vidimus, testamur. Titeket pedig azért küldelek, hogy rólam tegyetek tanúságot. Eritis mihi testes. Életünk tehát nem egy elvont erkölcsi törvény teljesítése, nem valami sápadt, kanti kötelességtudat érvényesítése, hanem Krisztus sorsának vállalása, Krisztus befogadása és életének megisméltése. „Mindazoknak pedig, kik befogadták, hatalmat adott, hogy Isten fiaivá legyenek.” Fokozatosan elmerülök alázatosságában, engedelmisségében, szegénységében. Ha Krisztus szíve szerinti pap vagyok, akkor az én mindennapi imádságom is: „Adj nekem lelkeket, a többit vedd el!” Vedd el a közjogi méltóságokat, anyagi javakat, polgári jólétet, biztos megélhetést! Vedd el a világ megbecsülését, az emberek tiszteletét, fölöttesi elismerést, csak a lelkeket, Uram, a lelkeket hagyd meg nekem, hogy visszaadhassam őket az Atyának! „Szent Atyám, őrizd meg őket, akiket nekem adtál!”

2. TANÚSÁGTÉTEL A TÚLVILÁG MELLETT.

Adva van egy fájdalmas tény: nagy tömegek veszítették el hitüket a túlvilágban. Ezek a tömegek városokban és falvakban élnek, tehát jut belőlük az én plébániámra is. Felelős vagyok értük. Az ember lázasan keresi a magya-

rázatot és a teendőket. Társadalomtörténeti és kultúrbölcséleti megfontolások adnak feleletet, de nem kielégítő. A valláslélektan közel jár a lényeghez, mikor azt mondja: nehéz abban hinni, amit hirdetőinek élete cáfol meg.

Tulajdonképpen hittünk mi a másvilágban? Persze, hogy hittünk! De ez a hit csak hit volt. Életünket nem járta át. „Mit használ, testvéreim, ha valaki azt mondja, hogy van hite, cselekedetei azonban nincsenek? Vajon üdvözítheti őt a hit? ... Ugyanígy van a hittel is: ha nincsenek cselekedetei, önmagában holt.” (2. Jak. 14, 17) Fides mortua! Holt hit. Ha pedig maga a hit hirdetője ilyen, akkor hite nemcsak mortua, hanem mortifera. Amikor az elmúlt korokban a gazdagság bevonult az Egyházba és polgárjogot nyert közöttünk, az a szegény vergődő lélek ott szószékünk alatt hányszor szeretett volna fölkiáltani: ó mondd, valóban hiszed is azt, amit hirdetsz? „Ime, mi mindenünket elhagytuk!” Igen, elhagytál egy kis kunyhót és most palotában élsz; lebbencslevesen nőttél föl, s most roskadozik asztalod; zsellérsorból jöttél s most nagyurakkal barátkozol! – Ó mondd, valóban hiszed azt, amit hirdetsz? „Nincs itt marandó városunk, hanem az eljövendőt keressük.”

De hát akkor miért építed egyre ingatlanokra reményeidet? Miért halmozod a földi vagyont? Miért keresel mindenütt szolid evilági garanciákat? Ó mondd, valóban hiszed, amit hirdetsz? „Keressétek először a menyenyek országát.” Hát akkor miért érdekel annyira a javadalom, a jövedelem, a karrier?

No és ha nagyon élére állítom a dolgot, hiszek én az Úr eme szavaiban: „Ahol a kincs, ott a szív is”?

Nézzük csak. Misézem mindennap, de nem szívből. Elmélkedni nem szoktam, szentséglátogatást is ritkán végzek. A rózsafűzérből egy tizedet elmondok, de azt se szívből, csak megszokásból. Hát akkor hol a szívem? Valami individuális morálison nőttem föl, s hamis nyugalomba ringatom magam. Nem gyilkolok, nem lopok, mást nem bántok, erkölcsi kilengéseim nincsenek, – mintha csak egy primitív gyónómat hallanám, – tehát minden rendben van. Napjaim szép egyenletesen beömlenek a mennyországba.

Ez volna hát az üdvösség útja? Az üdvösségé, amelyért Krisztus Urunk az utolsó csepp vérének odaadta, amelyről azt mondja az apostol, hogy „félve-remegve munkáljátok üdvösségeteket!” Hasonló az életem az evangéliumi földműveshez, aki kincset talált és érte mindent odaadott, vagy az evangéliumi kereskedőhöz, aki drágakőre bukkant és érte mindenét odaadta? Hányszor elolvastam már az Evangéliumokat és soha sem vettem észre azt az egy szót, amit az Úr még véletlenül se felejt kimondani:

„Aki nem mond le mindenről, amivel bír... eladta mindenét, amije volt... és elhagyva mindenét követte őt... ime, mi elhagytuk mindenünket...odaadta minden javát.” Az örök élet valami olyan nagy, hogy érte mindent oda kell adni! Mutatja ezt életem? Az a hivatásom, hogy erről tanúságot tegyek az evilágiság eme paroxizmusában!A földi paradicsom mitoszával szemben az én életemnek kell hirdetnie, hogy elmúlik a világ és dicsősége.

3. TANÚSÁGTÉTEL A KERESZT MELLETT.

Mikor pappá szenteltek, isteni Mesterem két kötelességet tett vállaimra. Hirdetnem kell az Evangéliumot, és tanúságot kell tennem Mesterem mellett. Mit kell hirdetnem, megmondja az Apostol: „Mi pedig a keresztre feszített Krisztust hirdetjük, aki ugyan a zsidóknak botrány, a pogányoknak pedig ostobaság.”

A keresztre feszített Krisztus szolgája lettem, tehát életemmel is tanúságot kell tennem keresztje mellett.

Tekintsünk szemlélődő lélekkel üdvösségünk fájára, négy szárán hivatásunk négy titkát olvashatjuk le. Földbe mélyesztett szára az alázatosságról beszél, – „az alázatosság a földre hajol” – ez lelkiéletünk alapja: Isteni Mesterünk lábai voltak hozzászögezve a „göggös láb” bűnei miatt. Égbe mutató szára az engedelmességre figyelmeztet, „lehajtván fejét kiadta lelkét”. Valóban engedelmes volt a halálig, és pedig haláláig a kereszten. Egyik kezem azért van odaszögezve, hogy ne ölelhessen földi teremtményt, a másik pedig, hogy ne gyönyörködjem földi javakban.

Ha nincs meg bennem a szegénység szeretete, akkor rám vonatkoznak Szent Pál szavai: „Ismételten megmondtam ugyanis, s most könnyezve mondom: Sokan úgy élnek, mint Krisztus keresztiének ellenségei. Végük a pusztulás, istenük a has, dicsőségük az, ami gyalázatuk, eszüket a földieken járatták.” (Fil. 3, 18.) Ó Istenem, hová is juttatt bennünket a sívár naturalizmus! Azt hisszük, lehet választani a kereszt és a kényelmes élet között. Pedig milyen tévedés! Mert a dilemma nem a kereszt és a jólét, hanem a kereszt és kárhozat között áll fenn. A polgári kereszténység a kereszt és kárhozat közötti tá-

volságot precíz pontossággal megfelezte, és ezen a felezési ponton próbált tartósan berendezkedni: se kereszt, se kárhozat. De hát ez lehetetlen!

Ha Istennek akarok élni, vállalnom kell a szegénység keresztjét. Mert csak aki életét elveszti, nyeri meg azt!

Hogy miben álljon szegénységem, megvilágítják a Szentatyai szavai: ruházatban, étkezésben, bútorzatban és egyszerűségben. A szegényekkel szemben pedig bőséges alimizsna.

„Szeressék a szegénységet azok a papok is, akik nem kötelezték magukat fogadalommal a szegénységre. Mutasd ezt a szeretetet egyszerű és mérsékelt életmóddal, szerény lakással és a nélkülözők iránti nagylelkű bőkezűségük.” (XII. Pius, *Menti nostrae.*)

4. TANÚSÁGTÉTEL AZ ISTENI GONDVISELÉS MELLETT.

Nemcsak azért hiszek Istenben, mert pap vagyok. Elvégre gondolkozó embernek nehéz ateistának lenni. De más hinni Istenben és egészen más dolog e hit mellett tanúságot tenni. Persze nem csupán szavakkal. Hogy Isten valóságos-e számomra, vagy csupán árnykép, annak van egy csálhatatlan mértéke: a gondviselésre való hagyatkozás. Ezen a ponton minden elválnak. Mert becsületesen élni lehet élő hit nélkül is. „Az ilyeneknek törvényük nem lévén, ők önmaguk törvénye.” Isten a gondviselésben lesz valóság számunkra.

S itt van döntő szerepe a szegénységnek. S most elképzelem magamnak a múltban jól dotált plébániámat. Pince, padlás, kamra, istálló telve. A tüzelő már a jövő évre is ölbe rakva az udvaron. Vajon ez a kép lebegett isteni Mesterünk szeme előtt, mikor fölkiáltott: Ne aggód-

jakok éltetekről, hogy mit esztek, sem a ruházatról, hogy mibe öltözködtök! Hát nekünk tényleg nem kellett aggódnunk, ha egyik évben nem sikerült a termés, sikerültek az állatok és ha azok se sikerültek, volt tavalyról tartalékom. Az asztalom és életszínvonalom sohasé érezte meg, legföljebb a szegények ha szűkebb volt az esztendő, az alamizna maradt e. A *canonica visitatio* a legnagyobb gondossággal és a leglelkiismeretesebb körültekintéssel betömött minden kis repedést, amelyen keresztül az isteni gondviselés beszivároghatott volna a mi életünkbe is.

Nem tudunk eléggé hálásak lenni a jó Istennek, hogy végre szegyenkezés nélkül hirdethetjük az igét: Ne aggódjatok éltetekről... Keressétek először az Isten országát! Annyi fájdalmas évszázad után végre életünkkel is tanúságot tehetünk a szegény Krisztus mellett! Istenem, a kegyelemnek milyen forrása fakad majd innét!

Elmélkedésünk végén vessünk még egy pillantást az isteni dolgok csodálatos összhangjára. Amikor a celibátusról elmélkedtünk, láttuk a keresztény házasság és a keresztény szüzesség titokzatos összefüggését. Most ámulattal tapasztaljuk, hogy a kép majdnem szóról-szóra megismétlődik, csak hogy itt az evangéliumi birtoklás és az evangéliumi szegénység áll előtérben.

A gazdag ifjú kimondhatatlan szomorúsággal vonul el a színről, mert nem tudott lemondani. Az apostolok szomorúan tekintenek utána. Az előbb a házasság krisztusi eszménye ijesztette meg őket, most a gazdagság veszedelme tárul föl előttük. Akkor rezignáltan kérdezték: ha így áll a dolog az asszonnyal, akkor jobb

meg se házasodni! Most csüggedten néznek Mesterrükre, hát akkor egyáltalán ki üdvözülhet? Az Üdvözítő felelete mindkettőre vonatkozik: Ami embernél lehetetlen, Istennél lehetséges. Az előbb, mikor isteni Mesterünk a keresztény házasság és szüzesség eszményét hirdette meg, asszonyok léptek a színre és gyermekeket vezettek Krisztus elé, most mikor a keresztény birtoklás és szegénység eszméjét tárja föl, Péter lép eléje:

„Mi pedig elhagytunk mindent.”

Tehát amint a keresztény házasság és szüzesség egy tövön fakad és egymásra utal, ugyanígy a keresztény birtoklás és keresztény szegénység is. Láttuk, hogy keresztény módon élni a házasságot, semmivel sem könnyebb, mint keresztény módon szűzen maradni. Most ugyanazt mondhatjuk itt is: keresztény módon birtokolni éppen olyan nehéz, mint keresztény módon szegénynek lenni.

Miért kell az apostolnak szűznek maradni? Hogy tanúságot tehessen a házasság felé: ha Isten kegyelmével lehet szűzen élni, akkor lehet házasságot is krisztusi módon élni. S miért kell az apostolnak szegényen élni? Hogy tanúságot tehessen a gazdagok felé: ha lehet a Gondviselésre hagyatkozva szegényen is boldognak lenni, akkor lehet a vagyont is krisztusi módon használni.

Az apostol szűzi életének végső magyarázata a lelki atyaság. De a szegénységnek is kulcsa. Mert különben a szegénység mint abszolút ideál szintén manicheizmus! Szentséges Atyánk eszményképe az a pap, aki nem tett szegénységi fogadalmat és mégis szegény. A szerzetes mikor leteszi a fogadalmát, nem kezelhet anyagi javakat, sőt birtoklási képességét is elveszíti. Sajnos, itt a földön

minden értéknek Janus arca van. A fogadalom fölszabadít az anyagiak rabsága alól, de ugyanakkor elvesz egy fönséges szép lehetőség: mások anyagi támogatásának boldogsága. Én megtartom birtoklási képességemet. Miért? Hogy élvezzem és gyűjtsem a vagyont? Nem, hanem, hogy osztogassam! Szent Tamás szerint a magántulajdon nem „a halmozás és az élvezés joga, hanem a felügyelet és a szétosztás joga.”

E pillanatban a mennyei Atya képe jelenik meg fölötünk, és halljuk Jézus feledhetetlen szavait: „Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok is tökéletes!”

Igen, értem, nekem is atyává, lelki atyává kellennem. Mindent amit kapok, tovább kell adnom, ami az enyém, híveimé is; minden fölöslegem a szegényeké. Istenem, de boldogság így lelkipásztornak lenni!

ELMÉLKEDÉS A PAPI SZEGÉNYSÉGRŐL

II.

Küzdelmünk a celibátus terén talán sokszor lefoglalja egész lelkiéletünket. Szinte központi jelentőséget nyer. Ha aztán e ponton nem vádol komolyabb hibával lelkiismeretünk, úgy gondoljuk, a lényegnek eleget tettünk, a többi apróbb simítás dolga. Pedig nagyon tévedünk. Azért, mert papi életünk korrekt, még nem biztos, hogy keresztények vagyunk. Talán megdöbbsent ez a szembeállítás. De gondoljuk csak meg, a kereszténység a szeretetnél kezdődik. Már a szentatyák rádöbbsentek erre, mikor a "szereket nélküli tisztaság" kérdését feszegették. Nagy Szent Gergely homiliáját valamennyien ismerjük a Breviáriumból:

„Mert tudniillik, Megváltónknak semmi módon sem tetszhetik az egyik a másik nélkül, sem az, aki jót cselekszik, ha még mindig nem hagy fel a fényűzéssel, sem az, aki kitűnik a tisztaságban, és mégsem gyakorolja a jócselekedeteket. Sem a tisztaságnak nincs nagy értéke a jótett nélkül, sem a jótett nem ér sokat tisztaság nélkül.”

Azt mondják, a Port Royal-i apácák olyan tiszták voltak, mint a kerubok és olyan hidegek, mint a sátán.

Istenem, a mi tiszta papi életünk is milyen végzetesen terméketlen tud lenni! Nem kötjük magunkat földi családhoz, hogy aztán anyagi dolgok láncoljanak magukhoz. Megőrizzük szívünk függetlenségét, s aztán a pénz rabjai leszünk. Lemondunk egy tiszta szív szerelméről, s egy piszkos papír hálójába kerülünk. A mély tenger veszedelmeit elkerüljük, és a sekély víz zátonyán poshad el éle-

tünk. Az Egyház azért írja elő számunkra a celibátust, hogy papjait semmi se vonja el az égiek szolgálatától, mi pedig celibátusunkban élve átadjuk magunkat az anyagiak hajszolásának. Akinek felesége van „a világi dolgokkal törődik: hogyan keresse felesége kedvét,” – mondja az Apostol. De mit mondanak arról, akinek nincs felesége?

Értékbölcseleti mérlegelés alapján is mennyivel értéke-
sebb és vonzóbb emberi élet azé a családapáé, aki bár meg-
van osztva Isten szolgálatában, de ezt egy népes család
anyagi gondjaiért kénytelen elviselni, mint annak a pap-
nak az élete, aki önmaga anyagi adminisztrálásának meg-
szállottja. Bizton mondhatjuk, semmi értelmé nincs
a celibátusnak, ha nem jár vele karöltve a
papi szegénység. Mert a lényeg szempontjából édes
mindegy, hogy az anyagiak egy családos embert vagy
egy magánosan élő pap szívét vonják el az isteni dolgok
szeretetétől. Ezért mondja köriratában Szentséges Atyánk:
„Nem elég a tiszta élet által a test akarataról lemondani,
sem az engedelmesség által előljáróitoknak az akaratot
önként alávetnetek, hanem a lelket is kell még inkább el-
idegeníteni nap mint nap a gazdagságtól és a földi dolgok
bírástól.”

A világosító Szentlélek kegyelmét kérve, de nagyon
kérve, kövessük eddigi módszerünket. Először nézzünk
eszményképünk tükrébe, utána mélyedjünk el az Úr Jézus
tanításába, végül szembesítsük a két megfontolással a sa-
ját életünket.

A SZEGÉNY KRISZTUS.

Kétezer év keresztény művészete mindent elkövetett,
hogy derűs színekkel, fényhatásokkal és dekorációkkal el-

rejtse azt, ami a betlehemi és názáreti misztérium lényege, a szegénységet. Az ikonográfia egyetemes tanúsága; a művészet szégyelte a szegény Krisztust. Vagy az a meggondolás vezette, hogy a művészet tárgya csak szép lehet, a szegénység pedig nem szép. Tehát a szegénységet tapintatosan leretusálta a betlehemi istállóról és a názáreti műhelyről. „E világ bölcsessége ugyanis oktalanság Isten előtt.” (I. Kor. 3,19.) Amit szégyelnek a földön, dicsőség az égben. „Valóban – kiált föl Szent Bernát – egyetlen drágakő hiányzott csupán Isten koronájából: a szegénység gyémántja. Emberré lett, hogy ezt is megszerezze. Olyanná lett, mint az evangéliumi kereskedő. Mindent odaadott, csak hogy ezt az egyet megnyerhesse.”

A kinyilatkoztatás fényében a szegényeké a megtestesülés logikájának végső kiterjesztése. A mi Urunk Jézus Krisztus nem akart más lenni, csupán ember.

A szolgálai alakhoz azonban elválaszthatatlanul kapcsolódik a szegénység: az emberi lét nagy kiszolgáltatottsága és bizonytalansága. Minden gazdagság megkülönböztetés, minden vagyongyűjtés kísérlet arra, hogy az ember fölébe emelkedjünk... A mi Urunk pedig éppen ellenkezőleg, azért jött, hogy elmerüljön az embersors végső mélységeibe. „Mindenkinek mindene lettem, hogy mindenkit megmentsek.” (I. Kor. 9,22.) Az emberiség két nagy szolidaritásából az egyiket, a bűnt, nem vállalhatta. Vállalta a másikat: ez a szegénység. Ebben aztán annyira hasonlóvá lett hozzánk, hogy nincs a földön ember, akinek szégyenkeznie kellene mellette.

Nem Athénben született és nem Rómában. Mégcsak Jeruzsálemben sem. Betlehemben sem. Mert amint nem volt egy fekhely, amelyre lehajthatta volna fejét, halálos kín-

jaiban, a szálláson sem volt hely, ahol pólyába takarhaták volna. Istállóban született, mint egy cigány, és keresztben halt meg, mint egy gonosztevő. Mielőtt megszületett, az emberi társadalom bezárkózott előtte, s mielőtt meghalt, kivetette. A kettő közé ívelő életéről pedig maga mondja: A rókának barlangja van, a madaraknak fészke, az Emberfiának pedig nincs hová lehajtania fejét.

És akikkel körülveszi magát? A Szűzanya és Szent József házasságában a tökéletes tisztaságot a teljes szegénységgel kötötte össze. Ne az esztéta, hanem a hit szemével nézzük a názáreti hajlékot. Azok a barlanglakások, amelyekhez hasonlóan lakott a Szentcsalád is, kigyógyítanak minden romantikából. Szent Józsefet tiszteletből ács-mesternek mondjuk. Valójában egyszerű fűró-faragó ember volt az alvégen, akit már a féltelkes gazda, sőt a zsellér is lenéz. Se földje, se nyája. Jövedelme csak annyi, amennyit dolgos két keze egyik napról a másikra megkeres. Ha egy ólat kell összeűtni, vagy egy féltetőt megigazítani, akkor hívják, egyébként elnéznek a feje fölött. Nem érezzük a tisztos polgár gőgjét és iróniáját ezekben a szavakban: Józsefnek, az ácsnak fia? Amikor a templomba viszik, a szegények kenyerét eszi és sorsát osztja harminc rejtett éven keresztül. Amikor a názáreti házból kilép, a szegényeknek hirdeti az Evangéliumot, és szegény tanítványokat gyűjt maga köré. Szegényes alamizsnából él, s bizony az is megесik, hogy a kalászosokkal csillapítja feltörő éhségét. Apostolai közül csak egy származik jobb körökből, Lévi, de neki is előbb le kellett mondania mindenéről, és csupán egy lesz áruló, és azt is a pénz teszi Júdássá. Mutassatok egy a dó-

pénzt! – mondja ellenségeinek, maga azonban nem nyúl hozzá. A templomadót is Péterrel fizetteti ki, és a húsvéti vacsora szükségleteit szintén az apostolok vásárolják meg. Ezért mondhatja apostolainak: Ne legyen erszényetek övetekben, se bot kezetekben, se két köntösök! A kereszt alatt már életében ruháit elosztották, köntösére sorsot vetettek. Amikor pedig eltemették, a sír is, ahová helyezték, egy idegen emberé volt. Barmok között született, gonosztevők között halt meg. Idegen istállóban pihent először, idegen sírban utoljára. E szegénység láttán így kiált fel a nagy Apostol: „Hiszen ismeritek Urunk Jézus Krisztus jótekonyságát. Ő, a gazdag, értetek szegény-nyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjatok.” (II. Kor. 8,9.)

ISTENI MESTERÜNK TANITÁSA.

Szent Pál utolsó szavaiba szeretnék belekapaszkodni: Krisztus érettünk szegény lett, hogy az Ő szegénysége által mi gazdagok lehessünk. Igen, Ő mindent elszenvedett érettünk. Vállalta az emberi sorsot, hogy isteni életet szerezzen számunkra; magára vette a bűnt, hogy eltörölje bűneinket: viselte a hősi szegénységet, hogy megmentsen bennünket a szegénység nyomasztó terhétől. Szeretnék így okoskodni, és magam is érzem, hogy hamis vágányra szaladtam. Isteni Üdvöztől szava cseng egyre fülemben: Nem lehet a tanítvány nagyobb Mesterénél! Ha a mestert üldözték, a tanítványt is üldözni fogják; ha a Mester szolgai alakot öltött, a tanítványnak is szolgálni kell; ha ő a szegénységet vállalta, a tanítványnak is vállalnia kell.

Találomra felütöm az Evangéliumot. Szent Lukács 14. fejezetére esik tekintetem. Ha valaki tornyot akar építeni, – mondja az Úr – először költségvetést készít, s csak ha minden szükséges együtt van, kezd bele a munkába. Hasonlóképpen a két hadviselő fél is mielőtt döntő ütközetet indítana, számbaveszi erejét. S ha úgy találja, hogy csak tízezret tud szembeállítani húszezer emberrel, sietve békét kér ellenfelétől, mert ügye máris reménytelen. Eddig világos a példabeszéd, mert még nem is példabeszéd, csak példa. Isteni Mesterünk azonban nem folytatja a részletezést, hanem rögtön levonja a konkluziót. „Igy mindaz közületek, aki le nem mond arról, amije csak van, nem lehet az én tanítványom.” Egészen megzavarodom. Nemcsak a kemény és kategórikus fogalmazás miatt, hanem mert a logikát nem találom. Hogyan függnek össze e szavak a két példázattal? Mégegyszer megnézem, jól olvastam? Igen, egészen jól. Ebben nincs hiba. És az értelme?

Értelme a következő. Az építkezések elengedhetetlen feltétele, hogy együtt legyen a pénz és az anyag. A hadviselés elengedhetetlen feltétele pedig, hogy együtt legyen a hadsereg és a fűlszerelés. Enélkül minden vállalkozás nevetséges és reménytelen. Nos, ha valaki az én tanítványom akar lenni, – fűzi hozzá az Üdvözítő – ennek is van egy ilyen nélkülözhetetlen előfeltétele: le kell mondania mindarról, amije van. Enélkül Krisztus tanítványává lenni éppen olyan nevetséges és reménytelen vállalkozás, mint építkezni épületanyag nélkül és háborúskodni hadsereg nélkül. Igen, a példabeszéd értelmét látom, de miértjét nem értem. Miért kell Krisztus minden tanítványának mindenről lemondania? Ezt nem ér-

tem. Mindenki... mindenről... Szörnyen kemény szavak. Csöppet sincs kedvem az Úr Jézussal vitatkozni, de nem rejthetem el megdöbbenésemet.

Nos, itt az ideje, hogy az elmélkedés elején megpendített gondolatra visszatérjünk. „Tisztaság szeretet nélkül” – önmagában negatívum. Nem elég a celibatus. Istent szeretni kell. Ez a pozitívum. „Szeresd a te Uradat, Istenedet, teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erőddből!” Hát nem kemény szavak ezek? Tán nem így érezzük, mert túl sokszor hallottuk, hogy sem komolyan vették. Vajon könnyű Istent szeretni? Éspedig szeretni teljes szívből, lélekből és minden erőnkéből szeretni! S ez nemcsak tanács, hanem parancs. A főparancsolat! Már most tegyük föl a kérdést: mivel lehet mérni a szeretet jelenlétét és fokát? Az odaadással. Ki szeret minden erejéből és teljes szívéből? Aki mindent odaad.

Ah, nézzük az Istent! Hogyan szeretett minket az Isten? Megteremtette és berendezte számunkra ezt a szép világot, életet adott, a kegyelem által saját isteni természetét is nekünk adta, s mikor ezt eljátszottuk, tulajdon Fiát is föláldozta érettünk. „Mit kellett volna még cselekednie, amit nem cselekedett?”

Hát nem teljes szívvel és minden erejével szeretett minket? „Mivel szeretette azokat, a halálig szeretette őket.”

Az utolsó csepp véréig, az utolsó sóhajtásáig. Önmagának teljes kiüresítéséig!

Ő előbb szeretett minket. De most rajtunk a sor. Mit adjak az Úrnak viszonzásul mindazért, amit nekem adott? Az üdvösség kelyhét veszem.

A lemondás kelyhét emelem ajkamhoz. Adok Uram,

mert szeretlek! Adom az ifjúságomat, a munkámat, időmet, egészségemet, karrieremet... Mit kellett volna még tennem, és nem tettem? Körülnézek, mi az, amihez még ragaszkodom, amit titokban jobban szeretek, mint az Istent; egy kedves könyv; egy édes emlék? Anyagiak... pénz? Ahol a kincsed, ott a szíved is. Aki nem szereti Istent, az mindent elfogad és megtart magának. Annak a teremtetett dolgok arra valók, hogy élvezze és birtokolja őket. Van valami mélyen sátáni vonás abban, amit úgy mondhatunk, a „birtoklás szeretete”, magának a birtoklásnak élvezése. De aki szeret, annak számára minden azért van, hogy visszaadja őket. Visszaadni pedig az Istennek annyit jelent, mint lemondani. Odaadok valamit, ami kedves nekem, mert akinek adom, még kedvesebb. Minden lemondás egy szóttan, szerelmes vallomás. Mindenről lemondani tehát annyit jelent, az Úr Jézus ajkán, mint semmihez se ragaszkodni.

Az előbb ajkamon volt, de most már nem merek előhozakodni vele: én nem tettem szerzetesi fogadalmat, nem köteleztem magam szegénységre. Mi következik ebből? Talán én kevésbé akarok tanítványa lenni az Úr Jézusnak? Vagy nekem elég kevésbé szeretnem Őt? Engem nem a fogadalom, hanem a szívem kötelez. „Erre Krisztus szeretete sürget minket.” Nagyon meggondolkoztató, hogy csak a középkorban kezdenek éles határt vonni a parancs és tanács között. Egeszen az V. századig a legnagyobb egyházatyák semmi különbséget se látnak ebből a szempontból szerzetes, pap és hívő között. A keresztény testvériség érzése olyan eleven, s a szeretet parancsa annyira friss, hogy mindenkinek csu-

pán a szükségeshez való jogát ismerik el, a fölösleges a szegényeké. Szegények pedig mindig lesznek veletek. Egy nagy különbség mégis van közöttük és a szerzetes között: bennem megmaradt a szabadság és lehetőség arra, hogy adhassak. Élvezhetem a legnagyobb örömet, amit az élet adhat: segíthetek, adakozhatok! Istenem, nekünk papoknak csak úgy lenne szabad meglátnunk a magántulajdont, ahogy Szent Tamás látta. Nem a birtoklás joga domborodott ki benne, hanem a gondoskodás és elosztás joga.

Itt álljunk meg hosszasan. Ami most következik, megdöbbentő valóság. Ó, bárcsak hátralévő egész életünkre meg tudnánk döbbsenni rajta! Mi papok, ha nem tompult el lelkiismeretünk, szentgyónásainkban őszintén vádoljuk magunkat a legkisebb hibákról is, melyek a castitas (tisztaság) terén fordulnak elő. De a lehető legritkábban, majdnem sohasem a caritast (szeretet) illetően. Lelkiismeretünk a korszellem hatása alatt végzetesen ütközéspont lett. Sohase gyónjuk pl. utolsó gyónásom óta semmi alamizsnát nem adtam, minden pénzemet magamra költöttem, szükségtelen dolgokat vásároltam, fölösleges holmijaimat nem adtam tovább a szegényeknek, hideg és részvétlen voltam irányukban, nem az Úr Jézust láttam bennük stb. Mintha számunkra csak a castitas – tisztaság léteznék. Hála a jó Istennek, hogy már ennyire vagyunk. De ez még a fele út csupán. Aki leszállt szíve legmélyére, tudja, hogy a szeretetet gyakorolni százszor nehezebb. Félelemmel és rettegéssel gondol arra, hogy utolsó órákon a szeretet mértékével fognak megítélni. „Sok bocsáttatik meg annak, aki nagyon szeretett!”

ÉLETEM TÜKRÉBEN.

Istenem, nehéz felhők gomolyognak lelkiismeretem fölött, amikor elmúlt életemen végigtekintek e gondolat fényében. Ó, kispap koromban sohase volt pénzem, és mégis mindig derű lakott szívemben. Üres volt a zsebem, de tele a szívem. Viannei Szent Jánost választottam eszményképül, s az önképzőkörben lelkes előadásokat tartottam az Egyház szociális feladatairól. A szenteléskor olyan világosan állt előttem hivatásom, úgy éreztem, a szegénység úrnőjével is eljegyeztem magam. Kápláni fizetésem bizony sovány volt, de jutott belőle bőven a szegényeknek és ministránsoknak is. Talán harmadik helyemen voltam, mikor megcsapott a világ szele. Társaságba keveredtem, s először költöttem minden pénzemet magamra. Negyedik helyemen már keveseltem járandóságot és durván összekaptam principálisommal a stóla miatt. Ha most visszagondolok, határozottan emlékszem, hogy akkor már csak szolgáltam, de nem szerettem az Urat. Innét távolból nehéz megmondani: előbb hült ki a szeretetem, s azért lettem anyagiassá, vagy mert anyagiassá lettem, hült ki bennem a szeretet.

Kezdttem plébániákra pályázni. A hívek nem igen érdekeltek, annál inkább a javadalom. Paptársak között néhány mondat után mindig anyagiakra tereltem a szót, s hamarosan otthonosan mozogtam a gazdasági dolgokban. Igen, első plébániámon teljesen beledolgoztam magam a gazdálkodásba. Veszekedtem kocsisokkal, számoltam és és gyarapodtam. Istenem, ma már szégyelve vallom be, büszkébb voltam az istállómra, mint diplomomra, nagyobb gondom volt fajtisza állataimra, mint híveim buz-

góságára. De űk még becsűltek. Nem ugyan a papot, hanem a mintaszerű nagygazdát.

Amikor egy sokkal előnyűsebb javadalom kínálkozott, gondolkodás nélkül elfogadtam. Itt már a pénz ördöge szállt meg, mindjárt az elején összevesztem híveimmel, párbér és egyéb szolgáltatások miatt. Keserű lettem, és ha híveimről esett szó, csak legyintettem: Fukarok, anyagiások! Ha papjuk éhen halna, akkor se mozdítanak kisujjukat! A szószéken is fanyar, ingerűlt hangot vettem fel. Lassan mindenki elhűzódott tőlem. Nem is nagyon bántam már. Elvem az lett, hogy nem cirógatni kell a népet, hanem keményen kell fogni a gyeplűt.

Azután jűttek a nehéz háborús évek, az anyagi alapok kezdtek bizonytalanokká válni. Gazdaságom ugyan még mindennel ellátott, de az okosság megkívánta, hogy gondoskodjam a jűvőről. Javadalmam mellett szépen befolyt a párbér, bőven akadt stóla. Kongruát is kaptam. Biztonság kedvéért megszavaztattam az egyházi adót is. Nagy betűkkel kiűrtam a templom kapujára: Ne csak koldulj az Istentől, adj is Neki! Fizesd lelkiismeretesen az egyházi adódát! Tele lettem sötét aggodalmakkal. Házam népe már alig tudta elviselni ideges kifakadásaimat, gyanakvásaimat. Ha emberek ke-restek föl hivatalomban, mást se tudtam, csak siránkozni: Semmim sincs, koldus lettem! Holnap híveim miatt akár éhen is halhatok! Istenem, csak most, egy hosszú élet alkonyán mered föl bennem a kérdés: miért is volt mindez? Mire ment ez a sok idő, energia? Mind arra, hogy anyagi bázist biztosítsak lelkipásztori munkám számára. Az eszközök agyonnyomták a

célt. Lassan a lelkipásztorkodás csak titulus lett, jogcím, alibi gazdálkodásom számára. Ha most megcsinálom hosszú papi életem mérlegét, fájdalmasan kell bevallanom: negyven év szívós munkájával nem akartam mást, mint megcáfolni az Úr Jézus igazát. Be akartam bizonyítani, hogy lehet egyszerre két úrnak is szolgálni! Istennek és a mammonnak.

MIT TEGYEK?

Az édes Üdvözítő a fiatal embernek mondotta: Menj, hagyj el mindent! Az én koromban erre már nem érzek erőt. De félek, hogy a szeretet mérlegén könnyűnek találtatom.

Mit tegyek?

1. Lelkiismeretvizsgálatomban ezentúl a szeretet szempontja lesz a döntő.

2. Megkülönböztetett szeretettel fogok bánni a szegényekkel. Nem hivatalos, megszokott mozdulattal adom át a Szent Antal persely adományát, alig várva, hogy lerázhassam. Leültetem, kikérdezem, bőven adok időt neki, hogy kipanaszkodhassa magát. Én Istenem, csak ne kezetes szavakat! Krisztust akarom látni benne.

3. A főösleges holmijaimat összekeresem, de nem a rongyokat. Ami hibás, előtte megfolttoztatom. Azért adok, hogy segítek, s nem, hogy lelkiismeretemet betapasszam egy flastrommal.

4. S ha a szegényeknek nem tagadok meg semmit, akkor Isten szeretetet önt majd szívembe, hogy neki se tagadjak meg semmit...

Ó szeretni, ó menni, ó magam számára meghalni!

